PHILONOU EPISKOPOU TOU KARPASIOU ERMENEIA EIS ASMATA TON…

Philo : Carpasius, Michelangelo Giacomelli

XYXX
Bhd Grae
1772

ΦΙΛΩΝΟΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΚΑΡΠΑΣΙΟΥ
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ.

PHILONIS
EPISCOPI CARPASII
ENARRATIO IN CANTICUM CANTICORUM.

Græcum Textum, adhuc ineditum, quampluribus in locis depravatum emendavit, & nova interpretatione adjecta nunc primum in lucem profert

MICHAEL ANGELUS GIACOMELLUS
ARCHIEPISCOPUS CHALCEDONENSIS.

ΜΗ ΝΙΚΩ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ· ΑΛΛΑ ΝΙΚΑ ΕΝ ΤΩι ΑΓΑΘΩι ΤΟ ΚΑΚΟΝ.

D. PAULUS.

ROMÆ ANNO CIƆIƆCCLXXII.
APUD BENEDICTUM FRANZESI.

Præsidum Facultate.

SERENISSIMO, AC POTENTISSIMO PRINCIPI DOMINO

CAROLO THEODORO

COMITI PALATINO RHENI

S.R.I. ELECTORI.

MICHAEL ANGELUS GIACOMELLUS

ARCHIEPISCOPUS CHALCEDONENSIS

FELICITATEM.

RÆCUM *Philonis Episcopi Carpasii Commentarium e tenebris, in quibus squalore obsitus jacebat, ereptum, plurimisque detersis macu-*

 lis

lis perpurgatum SERENISSIMÆ ELECTORALI CELSITUDINI TUÆ *offero*; *exiguum sane*, *si rem spectes*, *munusculum*, *sed quantum unquam* TIBI *dare potest ætas mea ingravescens*, *cui ad otium*, *&* *quietem in dies magis prolabenti non licet amplius intendere ingenium*, *&* *quæ sunt impensioris curæ suscipere*. *Sed si rem camdem ex animo meo singularis humanitas*, *&* *æquitas tua æstimandam esse putet*; *quam vellem natura fecisset*, *ut hominum cogitationes oculis cernerentur*, *ipsamque adeo mentem meam posset* SERENISSIMA CELSITUDO TUA *introspicere*: *nihil equidem esset*, *cur propter tenuitatem me oblati muneris pœniteret*. *Id enim cerneres*, *quo omnium maxime tuus delectatur generosus animus*, *&* *excelsus*. *Cerneres gratissimam erga* TE *voluntatem meam*: *sensus*

sus

ſus meos omnes TIBI *devinctos eſſe perſpiceres: videres me ex conſtanti ſermone hominum omnia de* TE *ſumma prædicantium ad* TE *colendum, obſervandumque diu multumque incitatum, nunc quæ de incredibili humanitate, & benignitate* TUA *audiveram reipſa expertum, totum me* TIBI *deditum, & quicquid eſt meum* SERENISSIMÆ CELSITUDINI TUÆ *jam devoviſſe. Quamobrem,* PRINCEPS OPTIME, *id mihi ſummopere faciendum eſſe video, ut ſi quid facultatis ex ſtudiis meis ſim conſequutus, totum illud* SERENISSIMÆ ELECTORALIS CELSITUDINIS TUÆ *laudi, & gloriæ in poſterum ſerviat. Quamquam ad laudes* TUAS *vix aliqua fieri poſſe videtur acceſſio. Etenim virtutes omnes, quibus magno, & præclaro* PRINCIPE *eſt opus ad Rempublicam bene, & laudabi-*

bi-

biliter gerendam complexus, *felicitatem omnibus*, *qui* TUO *parent Imperio*, *pepe-rifti*. *Præterea cum earumdem virtutum splendorem ingenii* TUI *lumine*, *maximiſ-que animi ornamentis auctum volueris*, *inde factum eſt*, *ut quibus Dei beneficio contigit in* TUI *eſſe poteſtate*, *omnes de* TE *exemplum caperent*, & *in ampliſſima ditione* TUA *bonarum artium*, *laudan-darumque rerum ſtudia flagrarent*. *Quæ ne aſſentandi ſtudio dicere videar*, *teſtes mihi ſunto a* SERENISSIMA CELSITUDINE TUA *inſtituti Litterarii Conventus*, *litte-rarumque ſtudioſis præcipua præmia pro-poſita*. *Teſtes itidem Heidelbergæ*, & *Manhemii in Principali Domo excitatæ ampliſſimæ Bibliothecæ omni librorum ge-nere inſtructæ*, & *erecta ad ſiderum mea-tus ſpectandos obſervandoſque excelſa ſpecu-*

la

la omnibus instrumentis, eorumque prædita apparatu, quæ astrorum scientia postulat; & rerum, quæ ad naturalem historiam pertinent illustrandam, tum veterum numismatum, aliarumque ejusmodi elegantiarum, quas summa industria, magnisque sumtibus comparasti, infinita propemodum copia. Verum, quæ TUA *omnium maxima virtus est, & omnibus in Cælum laudibus extollenda, eam religio mihi fuerit prætermisisse;* TUA *Catholicæ Fidei tuendæ, & amplificandæ impensissima voluntas, & studium; & quæ obsequentissimum Filium maxime decet, egregia tua erga Sanctam Matrem Ecclesiam pietas, singularis reverentia, & obsequium præcipuum. Deum enixe precor,* SERENISSIME ELECTOR, TE *ut quam diutissime sospitem, & incolumem*

ser-

ferret ad Ecclesiæ Catholicæ præsidium, & Christianæ Reipublicæ decus, & ornamentum.

Romæ IV. *Nonas Martii* CIↃIↃCCLXXII.

PRÆFATIO.

De Philone, ejusque Commentario in Canticum Canticorum, & de duabus ejusdem Commentarii Latinis versionibus, altera antiqua, recentiore Stephani Salutati altera; tum quid in ejus editione præstiterim, quædam existimo me præfari oportere, ne quid Lectoribus hujus Philonis cognoscendi cupidis ipse videar defuisse.

I. Philo igitur, hujus in Canticum Canticorum, quem modo in lucem profero, Commentarii, ut in Græcis perhibetur Codicibus, Auctor, Ecclesiæ Carpasii in Cypro fuit Episcopus. Id tradit Polybius Rhinocurorum Episcopus in secunda parte vitæ S Epiphanii cap. xlix. his verbis: ἦν δέ τις κληρικὸς ἀπὸ ῥητόρων τοὔνομα Φίλων, ἀνὴρ ὅσιος. χρεία δὲ ἦν ἐπὶ τῇ πόλει τῶν Καρπασίων χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἦν δὲ οὗτος διάκονος. τοῦτον οὖν ἀπὸ ἀποκαλύψεως Θεοῦ χειροτονεῖ ἐπίσκοπον ὁ Ἐπιφάνιος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Καρπασίων, *erat autem quidam ex Oratoribus Clericus, Philo nomine, Vir sanctus. Opus autem erat in Civitate Carpasii in sede collocare Episcopum; eratque is Diaconus. Hunc autem ex Dei revelatione Episcopum ordinat Epiphanius in sede Civitatis, & Ecclesiæ Carpasii.* *De Philone An ex Rhetore Clericus fit, & potius ex præpositis oris vel cum pluralis numero.*

Verba illa κληρικὸς ἀπὸ ῥητόρων sic acceperunt Tillemontius (1) & Ceillerius (2), ut Philonem a foro, ubi caussas ora-

b ve-

(1) *La vie de S. Epiphane le qualifie un homme Saint, qui d'avocat ayant été fait Diacre fut depuis ordonné Evêque &c.* T.X. p 520.

(2) *Philon d'avocat fut fait Diacre* &c T. viii. p 480.

verit, ad Clerum se traduxisse existimaverint: & præpositioni illi ἀπὸ eamdem ibi vim esse, quæ est in illis loquutionibus ἀπὸ ὑπατείας, ἀπὸ ὕπνου, ἀπὸ σάλπιγγος, in quibus est præpositio temporis, & recte per præpositionem *post* latine vertitur, aut significare mutationem a pristino statu, seu professione, ad quam mutationem significandam Latini præpositionem *ex* adhibent, ut in illo M. Tullii joco *ex oratore arator*; adeoque illa verba vertenda fuisse *ex Rhetore Clericus*. Quod mihi non probatur. Si enim ejus vitæ auctor significare voluisset Philonem de Caussidico esse clericum factum, scripsisset κληρικὸς ἀπὸ ῥητόρων, aut ἐκ ῥητόρων. Cæterum præpositio ἀπὸ interdum partitioni servit, præsertim quando cum genitivo pluralis numeri conjungitur. Thucydides habet (1) ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐπ' οἴκου ἀπενόστησαν: Et (2) ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐσώθησαν: & Arrianus (3) ἀπὸ ἑξακισχιλίων ἐς ὀγδοήκοντα ἀπέθανον: ubi manifesto apparet usus ejus præpositionis in partitione. Sic apud Matthæum (4) τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν, *quem vultis de duobus vobis dimittam?* Et apud Marcum (5) ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων, *Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos & de piscibus*. Eadem præpositio ἀπὸ dicitur etiam de numero, & per præpositionem *ex* reddi solet, ut apud Lucam (6) καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, *& ex ipsis eligens duodecim*, & apud Joannem (7) ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων, ὧν ἐπιάσατε νῦν, *afferte de piscibus, quos prendidistis nunc* & in Actis Apostolorum (8) ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν φαρισαίων, *exsurrexerunt autem quidam de heresi Pharisæorum*, ubi observandum vocem αἵρεσις vim habere pluralis numeri. In his exemplis, quæ attulimus, patet ἀπὸ status pristini mutationem non denotare. Itaque sensum Polybii bene sunt assequuti tum qui eam Epiphanii vitam Latine vertit, tum Meursius (9), Ducangius (10) Ca-

(1) Lib. vii. in fine.
(2) Lib. iii. c.12. in fine.
(3) Exped. Alex. lib. v. c.18.
(4) xxvii. 21.
(5) vi. 43.
(6) vi. 13.
(7) xxi. 10.
(8) xv 5
(9) In Glossar.
(10) In Glossar.

Caveus (1), & alii, qui illis verbis κληρικὸς ἀπὸ ῥητόρων significari existimant, Philonem Clericum fuisse de numero Rhetorum, eorum scilicet, qui ex Clero Rhetores dicebantur.

Rhetoris Ecclesiastici munus splendidum. Pluris erant qui eo munere fungebantur.

De his Rhetoribus ex Clero testis est Codinus Curopalata (2), apud quem post tres Evangelii, Apostoli, & Psalterii Doctores, quorum primus quatuor Evangelistas, secundus Epistolas D. Pauli, tertius Psalmos interpretabatur, ponitur n. xxii. ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ἑρμηνεύειν τὰς γραφάς, *rhetor ad Scripturas interpretandas*. Goarius eadem officia subjicit ex Regiis MSS (3) in quibus habetur, ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ῥητορεύειν, *rhetor ad orandum*. Et splendidam eam fuisse dignitatem Matthæus Monachus indicat, cujus in Opusculo de officiis Palatii, & Ecclesiæ Constantinopoleos legitur (4) ὅρα τὸ λαμπρὸν ῥήτορα, *respice illustrem Rhetorem*. Et apud Nicetam Choniatam (5) Michael quidam vocatur τὸ ῥητορικὸν θεῖον κειμήλιον: quæ verba cum jejune reddidisset Hieronymus Wolfius per unicam vocem *Concionator*, ab Allatio (6) reprehensus est. Quamobrem Anonymus a Goario editus (7) ait, εἰληφότων ὕπατος, ῥητόρων πρῶτος: ad quæ verba Goarius (8) hæc adnotavit *Summa Imperatoris virtus est, ut eruditionis copiam inter loquendum diserte possit profundere & jus unicuique debitum, ut facile agnoscere, ita constanter reddere sit paratus. Si quid horum natura, vel exercitium denegabat, ab aliis quorum eruditione, eloquentia, legum peritia, ac justitiæ amore duceretur, & sublevaretur, opem mutuari non erubescebat quondam in Oriente Imperator: τῷ φιλοσόφῳ, divinarum humanarumque rerum cognitione instructus eruditionem, ῥητόρων πρῶτος dicendi facilitatem.... suggerebat*. Veniebat scilicet Rhetoris nomine Palatina etiam Dignitas; cui similis illa Ecclesiastica: quod indicant ea verba, quæ, ut supradictum est, attulit Goarius (9) e MSS. Regiis ὁ ῥήτωρ εἰς τὸ ῥητορεύειν. Nam Evangelii, vel Apostoli, (hoc

a 2 est

(1) De Scriptor. Ecclesiast. Incertæ ætat. in nova historiæ Ecclesiast. Scriptor. Edit. Basileen p. 16.

(2) De Officiis Ecclesiæ Constantinopolitanæ Cap. I Quinario IV p. 3. ed. Paris.

(3) Ibid. pag. 7. litt. D.

(4) Ibid p. 8

(5) Lib. VII pag. 137. Regiæ edit. Parisien.

(6) Præfat. ad Excerpta Variis Græcor. Sophist.

(7) Apud Codinum p. 42. litt. D.

(8) Ibid. pag. 44 num. 9.

(9) Ibid. p. 7. litt. D.

est epistolarum D. Pauli) vel Psalterii Doctores Sacras Scripturas strictim exponebant. Rhetor vero in iisdem uberius pertractandis, & ad populi captum explicandis dilatandisque versabatur. Quamobrem Allatius l. cit. adnotavit *Rhetorem* nonnullos interpretari *Concionatorem*; quod verum est atque ita vocem illam latine reddit Fabrotus ad Nicetam (1), [illegible] *qui Scripturas instar Oratoris Ecclesiastici interpretabatur*, quæ sunt ipsa verba Meursii in Glossario. Greiserus (2) quoque ad Codinum. *Rhetoris officium est generatim Scripturas sacras interpretari, & videtur ille, quem nos* Concionatorem *nominamus*. Sed Allatius (3) animadvertit *Rhetorem* patuisse latius quam Doctorem Evangelii, & Rhetores, qui præcepta aliis traderent, tamquam eloquentiæ Professores ad id ferme munus vocari consuevisse. Non unum, sed plures in Ecclesia fuisse Rhetores vel illa verba indicant plurali numero concepta de Philone nostro in Epiphanii vita, & ex eo maxime constat, quod unus ipsorum primas teneret, atque [illegible] nuncuparetur, de quo Meursius (4), & Caveus (5), qui fuse de Philone nostro disputat, ac in quavis fere majori Ecclesia fuisse docet aliquem, qui Rhetoris munere fungeretur, atque ex ejus Ecclesiæ redditibus aleretur, a quo etiam juniores Clerici ad futuras sacri Ordinis functiones promovendi sacris litteris, & disciplinis Ecclesiasticis erudirentur.

De Philone S. Epiphanii [illegible]. Vita S. Epiphanii Græce scripta, non est Virorum doctorum judicio omnino rejicienda.

Sed ut ad Philonem redeamus, tanta de eo fuit S. Epiphanii opinio, ut Romam profecturus illi accessio (6) potestatem dederit administrandæ Ecclesiæ Constantiæ, et si opus fuisset, ordinandi clericos facultatem, ut narrat idem, quem supra memoravimus, Rhinocurorum Episcopus Polybius.

Novimus quidem, vita illâ S. Epiphanii multas contineri fabulas, quo nomine ea valde displicuit Papebrochio, (7) & Til-

(1) In Glossar. ad Nicetam præfixo.
(2) Lib. 2. cap. 8. Observat. in Codin. in Codice edit. Reg. Parisien. p. 368.
(3) Præfat. ad Excerpta Græcor. Sophist.
(4) In Glossar.
(5) Loco ubi supra.
(6) [illegible], quæ barbare ita certus quo vitæ interpres reddit: *datque et auctoritatem Ecclesiæ Constantiæ*. Vit. S. Epiph. cap. xliv.
(7) Act. SS. ad di. xii. Maji.

Tillemontio (1), quem passim alii sequuntur. Dupinius nihili eam æstimat, sed ejus rationibus, quibus illam omnino rejiciendam in omnibus putat, summorum virorum judicium opponimus. Nam primo non omnino eam aspernandam Petavius censuit, qui (2) *subjecta*, inquit, *a nobis est Epiphanii vita, Latine olim a Surio, Græce autem nunc vulgata primum, ac multis in locis recognita. Quæ quamquam in plerisque fabulæ est quam historiæ propior, ut jamdudum in annalibus Baronius admonuit, erit tamen in lutulenta illa narratione fortasse quod tollere possis. Et alioqui multa continet, quæ tum vera, receptaque ab omnibus historiæ consentanea sunt.* Deinde eam veluti idoneum testem sibi advocare eorum, quæ dicebant, non dubitarunt Possevinus in Apparatu Sacro, Oudinus, Meursius, Dufresnius, Allatius, Lequien, Fabricius, Garetius. Quin etiam ipse Tillemontius (3) ubi agit de hoc ipso Philonis commentario, fidem ei vult adhiberi, cum Philonem dicit Carpasii Episcopum.

Quæ vero ipsum Tillemontium fugerint de Carpasiæ Episcopali sede monumenta, ea primus V. Cl. Petrus Franciscus Fogginius (4) indicavit adversus Dupinium, qui Carpasiæ honorem illum ademerat. Ac de Philone Episcopo Carpasio non dubitavit Allatius (5), S. Epiphanium loqui in epistola ad Joannem Episcopum Hierosolymitanum, quæ habetur inter Hieronymianis epistolas ab ipso Hieronymo in latinum conversa (6). *Nam multi*, ait Epiphanius, *Episcopi communionis nostræ & Presbyteros in nostra ordinaverunt Provincia, quos nos comprehendere non poteramus, & miserunt ad nos Diaconos, & Hypodiaconos, quos suscepimus cum gratia & ipse cohortatus sum beatæ memoriæ Philonem Episcopum, & S. Theopropum,*

Carpasia Urbs Episcopalis. De ea & de hoc Philone S. Epiphanii locus Menæorum verba emendata.

(1) T. X. p. 487 ed. Parisien. de S. Epiphanio & Not. 1 pag. 803 In S. Epiphan. pag. 809.

(2) Tom. II Oper. S. Epiphanii Præfat. ad Lectorem

(3) *Et quelque jaussé que soit cette vie, nous avons quelque sujet de croire qu'elle ne ment pas en ce point, non plus, que quand elle dit, que Sabin succeda à S. Epiphane* T. X not. 10.

(4) Comment. Epiphan. in Cantica Canticor. in Præfat. p. 30.

(5) Diatriba de Philonibus adhuc inedita

(6) In edit. Oper. S. Hieronymi novissima Veronæ ann. 1734. curante Vallarsio T. I col. 242. Epist. LI. n. 2.

pum, ut in Ecclesiis Cypri, quæ juxta se erant, ad mea autem Parœciæ Ecclesiam videbantur pertinere, eo quod grandis esset, & late patens Provincia, ordinarent Presbyteros, & Christi Ecclesiæ providerent. Quamobrem Caveus (1) scribit de Philone: *ad Cyprum delatus ab Epiphanio Carpathi insulæ maris Mediterranei ab Asiatico littore non longe distantis, uti vulgo creditur, rectius vero, mea quidem sententia, Carpasiæ, Urbis in Cypro non ignobilis, Episcopus, ob insignem pietatis famam ordinatus est anno 401. Quin etiam Epiphanius Romam discedens Ecclesiæ suæ Constantiensis curam ei commisit &c.* Fabricius itidem (2), Lequien (3), Gaetius (4), & Allatius dissertatione, quam supra dixi, de Philonibus, cum de Philone eadem tradant, quæ Polybius, satis ostendunt, ea se pro veris habuisse, quæ de ipso Philone, ejusque Episcopatu in vita S. Epiphanii narrantur. Hunc Philonem, de quo nobis est sermo, suspicari quis possit eundem esse cum eo, quem memorant Magna Menæa Græcorum ad diem 24. Januarii, ubi hæc habentur; τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἑρμογένους, καὶ Μηνᾶ, καὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Φίλωνος ἐπισκόπου γενομένου τῆς Καλπασίας, *eadem die commemoratio Sancti Martyris Hermogenis & Menæ, & Sancti Patris nostri Philonis Episcopi Calpasii.* Quo loco Bollandus allato ad eumdem diem 24. Januarii (5) subdit: *Certe illustrem Confessorem Philonem Episcopum Ægyptium in exilium ejectum esse a Georgio Cappadoce S. Athanasius scribit in Apologia de Fuga sua, & in epistola ad Solitariam vitam Agentes, ubi ait Philonem retrusum esse Babylonem, sive in propinquam Babyloni solitudinem, & ad obitum usque persecutionem passum*, & paulo post: *Ast ubi Calpasius Episcopatus? Κάλπαι Urbs est, quæ & Κάλπεια, Κάλπη, portus in Bithynia apud Stephanum, qui inde Καλπαῖος, Καλπῖτος, Καλπιάτης, non Καλπάσιος gentilitium, aut possessivum deflectit. Καρπασία Urbs est Cypri Diodoro, Stephano, Ptolemæo memorata. Xenagoræ Κάρπαθος dicta, Demetrio Salaminio*

Καρ-

(1) Histor. litter. T. I. pag. 376. edit. Basileen.
(2) T. IX. Biblioth. Gr. p. 252.
(3) Orient. Christ. T. I. p. 1067.
(4) Operum Cassiodori T. I. p. 542.
(5) Acta Sanctorum Ianuarii T. II. p. 594.

Καρβάσια, *An in altera harum Urbium, an alibi Episcopatus fuerit non divinamus*. Satis verecunde. Ego vero legendum in Menaeis suspicor, ἐπισκόπου ἡγεμόνα τῆς Καρπασίας, & de Philone Carpasio Episcopo illic mentionem fieri, ea ratione, quod ex nominibus Κάλωας, Κάλωσα, Κάλπη non bene derivetur Καλπάσιος.

II. Quod ad Philonis Carpasii attinet scripta, incertum, an ille sit, cujus fragmenta quædam sub Philonis tantummodo, aut Philonis Episcopi nomine in diversis Catenis Patrum Græcorum exhibentur (1). Caveus loco, quem supra attuli, auctorem suspicatur esse *historiæ Ecclesiasticæ*, quem laudat Anastasius Sinaita initio *Demonstrationis historicæ de magna & angelica summi Sacerdotis dignitate* his verbis ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Φίλωνος τοῦ φιλοσόφου εὗρον τι τοιοῦτον, *in Ecclesiastica historia Philonis Philosophi tale quid reperi*. Ac ne cui mirum videatur ibi Philonem appellari Philosophum, subdit: *Vox ista non Monachos modo & arctioris vitæ cultores denotare cœpit, sed & omnes præsertim in Clero constitutos, qui ad reconditiorum litterarum studium animum appulerunt*. Sed hæc mera est Cavei, non tamen improbabilis conjectura.

Utrum Philonis nomine inscripta quædam ad hunc Philonem pertineant, incertum.

Quod autem nihil dubitationis videtur habere posse, scripsit Philo Carpasii Episcopus hunc, qui modo in publicum prodit, commentarium in Cantica Canticorum. Et Philonem illum, cujus mentio est apud Polybium, Commentarii hujus fuisse auctorem satis comprobare videntur, quotquot reperire licuit, Manuscripti Codices, Mutinensis in Bibliotheca Serenissimi Ducis Mutinæ membranaceus, scriptus decimo seculo, & alius iidem membranaceus apud PP. Theatinos Neapoli in Domo S. Pauli, cujus duæ tertiæ partes scriptæ videntur seculo undecimo, reliqua tertia seculo decimo tertio, & qui est in Bibliotheca Barberina Bombycinus XIII. seculo exaratus, & duo recentes manuscripti, alter chartaceus apud illustrissimum Auximanum Episcopum Pompejum Compagnonum, & meus alter iidem chartaceus, qui duo postremi etsi recentes, non tamen ex iis, quos priore loco nominavi, descripti esse videntur; quod col-

Philo Carpasii Commentarii hujus Auctor ex concordi Codicum auctoritate, & doctissimorum virorum judicio.

(1) Vide Fabric. Biblioth Gr. T.IX.pag.252.

colligitur ex variantibus lectionibus, quæ multis in locis occurrunt. Non tamen dissimulabo, meum ex Barberino codice videri esse descriptum. Hi vero omnes clare hunc titulum præferunt: Φίλωνος Ἐπισκόπου τῆς Καρπασίας σὺν Θεῷ ἑρμηνεία εἰς τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων πρὸς Εὐστάθιον πρεσβύτερον καὶ Εὐσέβιον διάκονον, *Philonis Episcopi Carpasii Deo juvante Enarratio in Canticum Canticorum ad Eustathium Presbyterum & Eusebium Diaconum.* Eamdem fuisse epigraphem credi oportet in alio Codice Græco, quem certe vidisse arbitror Lucam Holstenium. Nam in notis ad Geographiam sacram Caroli a S. Paulo (1), *Hujus*, inquit, (Carpasiæ) *Episcopus Philo Καρπάσιος, cujus extat Commentarius Græcus MS in Cantica Canticorum, quem vulgo male Carpathium, quasi a Carpatho Insula appellant.* Cum Holstenio consentit Allatius, qui in Diatriba de Philonibus, Philoni Carpasio tribuit Commentarium in Canticum Canticorum: *Succincta*, inquit, *sed acutissima, laudatissimaque commentaria scripsit in Canticum Canticorum ad Eustathium Presbyterum, & Eusebium Diaconum.* Nec aliam, quam quæ in memoratis codicibus exhibetur, epigraphem habuisse videtur Græcus Codex Emerici Bigotii. Cum enim Cassiodorus scripserit (2), *S. Epiphanius Antistes Cyprius totum librum Græco sermone uno volumine complexus est. Hunc nos, ut alios, in latinam linguam per amicum nostrum, virum disertissimum Epiphanium fecimus, Deo juvante, transferri;* Garetius ad hunc locum hanc notam apposuit, *vel potius Philo ordinatus Episcopus Carpasii in Insula Cypro a S. Epiphanio Salaminæ Antistite, ut in ipsius Sancti vita legitur. Vidi hujusce Commentarii textum Græcum in manibus V. Cl. Emerici Bigotii cum translatione Latina, cujus hic meminit Cassiodorus.* Cum Holstenio, & Garetio concordant Fabricius, & Lequien. Hic enim in Oriente Christiano (3) *Philonis*, inquit, *Episcopi Carpasii extat Commentarius in Canticum Canticorum, cujus Latina translatio circumfertur, a Græco Codice admodum discrepans. Genuinum ejus exemplar Cl. Bigotius in sua Bibliotheca servabat, quod Græce, Latineque a se prope-*

diem

(1) Lib. I. pag. 297. (2) Lib. de institut. literar. Cap. 5. (3) Tom. I. p. 1067.

diem edendum Casimirus Oudin in suo ad Labbeanam Bibliothecam supplemento spem nobis fecerat. Fabricius vero (1) *Genuinum*, inquit, *Philonis commentarium Græce e Codice Bigotiano editurum pridem in se recepit Vir doctissimus Anselmus Bandurius Monachus Benedictinus*.

Itaque cum præclara doctrina præstantes Garetius, Lequien, Fabricius, Bandurius, & duo viri magni Allatius, & Holstenius in hoc consentiant, Philonem Carpasium Auctorem fuisse Græci Commentarii in Canticum Canticorum, & Græci codices, quorum notitia ad nos pervenit, Philonis Carpasii præferant nomen, haud certe fecisse temere videatur, qui hunc, quem publici juris facio, commentarium, cum iisdem Græcis codicibus collatum, eidem Philoni Carpasii Episcopo tribuerit.

Cassiodorus aliique Auctores & Codices nonnulli Epiphanium Auctorem præferunt.

Verumtamen gravissimam difficultatem offert antiqua Græci hujus Commentarii interpretatio. Illam V. Cl. Petrus Franciscus Fogginius anno 1750. in lucem extulit e membranaceo Vaticanæ Bibliothecæ codice, cujus ætatem existimat millenariam. Codex ille interpretis quidem non exhibet nomen; sed Auctorem præfert S. Epiphanium. Hanc enim habet inscriptionem. *Expositio S. Epiphanii Episcopi Cypri in Cantica Canticorum*. Hanc versionem Fogginius putat ab Epiphanio Scholastico esse compositam, & eamdem illam esse censet interpretationem, quam Cassiodorus loco, quem attulimus supra, commemorat. Illius tituli veritatem agnovit Hadrianus I. Papa in Scripto de Imaginibus ad Carolum Regem (2) *In Persona*, inquit, *Christi, & Ecclesiæ diversa SS. Patrum opuscula in Cantica Canticorum explanata sunt, & si quando intelligendum est, scire velint, S. Epiphanii Episcopi Cypri proferimus expositionem, in qua inter multa diversa inquit*. Ostende mihi faciem tuam, & auditam fac mihi vocem tuam, hoc est per legem & Prophetas non mihi loquaris, sed temetipsum totum mihi ostende, *& cætera, quæ sequuntur*. Hæc vero sunt ipsissima verba, quæ in Editione Fogginiana leguntur pag. 39., iisque Græca respondent in hac editione nostra pag. 72. Nec vero codex ille Vaticanus est unicus, sed extat in Bi-

c

(1) Loco supra cit. (2) T. IV. Concil. Harduini col. 783.

Bibliotheca Regia Parisiensi inter miscellanea Bigotii idem Latinus Commentarius, quem ex Vaticano Codice quidam suspicantur esse descriptum. Sed falso. Nam in Bigotiano Codice deest Præfatio, quam Vaticanus Codex integram habet. Æquum igitur est existimare plures latinos fuisse olim similes codices, & fortasse adhuc alicubi delitescere; idque probe animadvertendum, ne quis ex eo, quod unus tantummodo, & singularis existimetur esse Vaticanus Codex, illi parvam fidem habendam esse contendat. Cum igitur Latinum Commentarium constet esse Græci Philoniani versionem, alterutrum pseudo-epigraphum esse oporter. Hanc difficultatem harum rerum intelligentibus expediendam relinquo. Certe Garetius, qui apud Bigotium utrumque vidit, commentarium Græcum, & Latinum, nodum audacter amputat & oblique Cassiodori testimonium videtur rejicere, Lectoremque propemodum in eam adducere dubitationem, utrum Epiphanius Antistes Cyprius commentarium conscripserit aliquem in Canticum Canticorum.

Suspicio de Cassiodori, vel Amanuensis errato. Quid si contendat aliquis memoria lapsum Cassiodorum, pro Philone Epiphanii æquali, & amico, Epiphanium posuisse? Quid si codicem, quem habuit Cassiodorus, ut majore pretio dignum faceret amanuensis, Epiphanii magnæ famæ nomen pro obscuriore Philonis nomine illi inscripsit? Et consuevisse quidem Librarios, ut vel peritiam, vel diligentiam commendarent suam, qui codices, vel nullum, vel ignotum, obscurumve præferrent auctorem, ut insigne alicujus celebris Scriptoris nomen præfigere, notissimum est omnibus, qui vel leviter hoc studiorum genus attigerint. Lapsus vero memoriæ in Auctoribus nominandis complura afferri possunt exempla. Melchiori (1) Cano, & Garnerio (2) suspicio fuit Gregorium Magnum (3) pro Sozomeno Theodoretum posuisse; de quo memoriæ lapsu Fabricius (4), non suspicatur, *sed non dubium esse* affirmat, Gregorium voluisse Theodoretum pro Sozomeno dicere. Quo in loco Fabricii plura alia reperias ejusmodi lapsûs exempla. Et certe tam sæpe id accidit, ut de hujusmodi exemplis Hieronymus Tartarot-

tus

(1) De locis Theolog. lib. XI. cap. 6.
(2) Auctar. Theodoret. Dissert. I.
(3) Lib. VI. Epist. 3.
(4) Biblioth. Gr. T. VI. p. 122.

tus (1) librum sive dissertationem conficere potuerit. Præterea & illud aliquis urgere possit, quod nos ad explicationem Philonianam v. 222. adnotavimus pag. 189, quo in loco loquutio reperitur de Verbo, quam Epiphanius Hæresi LXXVI. num. 29. videtur improbasse. Nec aliquis fortasse defuerit, qui respiciens ad Cassiodori Chronicon, & Tripartitam historiam, judicium ejus desideret, cui propterea in aliis quoque rebus, in quibus Critica est opus, non tutum esse arbitretur omnino fidere.

C. Foggini opinio de duplici Philone, & de duplici Commentario, Epiphanii altero, altero Philonis Carpathii nullo argumento probata.

Sed Epiphaniani Commentarii eruditissimus Editor ad hanc removendam difficultatem aliam ingreditur viam. 1. Commentarium aliquem in Canticum Canticorum a Philone quopiam compositum facile concedit. Et sane Suidas in Lexico Φίλων, ait, Καρπάθιος ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων. *Philo Carpathius scripsit Commentarium in Canticum Canticorum*. Præterea Cosmas Ægyptius Topographiæ Christianæ Lib. x. (2) tria loca affert ex Philone Carpathio. Huc accedit, quod in Catena Græca Meursii Græcorum PP. in Cantica Canticorum, & in Catena Græca Vaticana Procopii Gazæi plura fragmenta ex Philone afferuntur, ut non satis mirari queam Jacobum le Long virum eruditione præstantem, ubi agit de commentario in Cantica Canticorum, scripsisse (3). *Philo Carpathii Episcopus in Cypro Auctor suppositius*. Nam Eliam Dupinium, qui idem senserat, non modo castigaverat Oudinus (4) affirmans, *eum sibi videri absurde falli, cum hujus tum Scriptoris tum Commentarii meminerint & Cassiodorus, & Suidas, quibus elevandis Elias idoneus* (verba sunt ipsius Oudini) *mihi esse non videtur*; sed etiam Dupinii ratiunculis abunde satis fecerat Tillemontius (5), ejusque sententiam ipse Fogginius (6) omnium maxime confirmavit. 2. Duos putat fuisse Philones, alterum Carpathium Episcopum in Carpatho Insula, quæ est una ex Cycladibus, Carpasium alterum Carpasiæ in Insula Cypri Episcopum. Et Carpasium quidem, cujus apud Polybium est mentio,

(1) Extat T. xxv. collect. Calogerianæ.

(2) In nova collect. PP. Græcor. Montfauconii T. II. p. 330.

(3) Biblioth. Sacr. T. I.

(4) T. I. de Scriptorib. Ecclesiast. pag. 891.

(5) Loc. cit. Not. 10.

(6) Præfat. ad Epiph. Commentar. p. 25.

auctorem esse Commentarii in Canticum Canticorum; statuit vanum esse commentum. Carpathium vero, & Commentarium in eum librum scripsisse, & plura ex Epiphanii Commentario excerpta in suum Commentarium, in epitomen redacta, inseruisse. Verum probandum fuerat primo extare aliquem, aut extitisse sub nomine Philonis in Cantica Canticorum ejusmodi commentarium, qui pleraque ipsi Philoni propria, & ab ejus ingenio profecta contineret, & ab iis diversa, quæ in Epiphaniano Commentario reperiuntur. Deinde ea afferre opus fuerat, quæ Philo ex Epiphanio excerpta in suum commentarium vel decurtata vel in compendium redacta transtulerit. Sed vir doctus neutrum præstare potuit.

Loca, quæ sæpe putat desumta a Philone ex Epiphanio, decurtata & in Epitomen redacta, integra omnia in hoc Commentario reperiuntur.

Immo vero si Græci commentarii copia illi fuisset, profecto Epiphanianum Commentarium perspexisset Latinam esse Philoniani Græci versionem, & in Græco eadem plane loca reperisset integra, quæ ille Catenæ Meursii & Vaticanæ nimis confisus, existimavit Philonem, facta breviora, in commentarium suum compegisse.

Primus locus.

Primus enim locus est (1) qui legitur in latino Commentario p. 11. lin. 19. quem iisdem verbis affert ex Philone Cosmas Ægyptius (2). Sed non recte ea est argumentatio conclusa: in Epiphaniano Commentario ea Philonis verba Latine reddita reperiuntur, Philo igitur ea ex Epiphanio desumsit: sed solum inde conficitur, eadem verba unius & ejusdem esse auctoris seu Philonis, seu Epiphanii, & verius Philonis, cujus Commentarium in ceteris partibus in Epiphaniano videmus latine repræsentatum. Sed antequam ulterius progrediamur, admonendus est Lector locum illum a Cosma Ægyptio allatum, aliaque multa eumdem locum præcedentia, & subsequentia, quæ in Epiphaniano Commentario leguntur pag. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. a Græco Philonis, quem hac editione nostra modo producimus, abesse. Ea vero in Græcis, quos habemus, exemplaribus ideo deesse existimaverim, quod duo fuerint Philoniani Commentarii editiones antiquæ, quarum primam nostri codices Græci repræsentent, non

(1) Vide has collationes in Præf. ad Epiphanianum Commentar. pag. 17. & sequentib.

(2) Loco supra cit.

non secundam, qua utebatur Cosmas Ægyptius, ubi Philo alia quædam addiderit. Exemplum simile habes, Lector, in oratione Demosthenis περὶ τοῦ στεφάνου, in qua quædam a diversis scriptoribus citata frustra quæsieris, quod Ulpianus inde factum monet, quod scriptores illi aliam ejus orationis editionem habuerint. Sed ad collationem locorum ex Epiphanio, & Philone, quam instituit Vir eruditissimus, redeamus.

Secundus locus est qui in Latino occurrit p. 25. lin. 12., cui ad latus apponit eumdem locum partim ex Catena Meursii (1) partim ex catena Vaticana Cod. 1441. pag. 210., in quo quædam sunt, quæ non habet Latinus Commentarius Epiphanii, unde colligi posse videatur Philonem desumsisse sententiam ab Epiphanio, & nonnullis immutatis in suum scriptum transtulisse. Sed si collatio fiat cum Græco Commentario, nullam ibi deprehendas varietatem, & quæ verba afferuntur ex latino, eadem quæ sunt in Græco, accurate rependunt. Quapropter comparatio non facienda fuerat cum Catena. Notum est enim Catenarum opifices Auctorum Verba non exscribere accurate, sed expositiones quasdam subinde aliis, quam quibus tribui debuerant, auctoribus vel interpolatas, vel decurtatas adscribere, quod jam pridem monuit Fabricius (2). Et Allatius Diatriba (3) de Nicetis Catenam commemorans, cujus est epigraphe: Συναγωγὴ ἐξηγήσεων εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν ἅγιον εὐαγγέλιον ἐκ διαφόρων ἑρμηνευτῶν παρὰ Νικήτα διακόνου τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν βιβλίοις δ΄. P. Ἐξ ἀρχῆς μὲν ὁ Θεὸς δι' ἑαυτοῦ τοῖς ἀνθρώποις διελέγετο, in ejus catenæ laudem subdit: *in qua sylloge illud singulare cernitur, quod cum in aliis catenis sententiæ Patrum verbis decurtata, & compendio afferantur, hic ipsissimis verbis, uti jacent, textus, nullis suis partibus imminuti digeruntur; ut non frusta interpretationum, sed integræ ipsæ interpretationes, & tantum non orationes describantur.* — *Secundus locus.*

Tertius locus est in Latino Epiphanii p. 32. in illud: *intro-* — *Tertius locus.*

(1) Pag. 18 edit. Batavæ in 8.
(2) Biblioth. Gr. T. vii. p. 729.
(3) Hanc Diatribam de Nicetis Fabricius Biblioth. Gr. T. vi. p. 419. falso queritur intercidisse. Eam cum Diatriba etiam de Philonibus & aliis Allatii scriptis ineditis in publicum proditurum speramus opera & studio doctissimi Viri mihique amicissimi Raphaëlis Vernazzæ, Græci in Vaticana Bibliotheca Scholastæ.

traducite me in domum vinea, hoc est ad corpus Domini; ac si diceret, coaptate me ei per lavacrum regenerationis. His probe respondens Græca apud Philonem p. 56. Εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα συγκολλήσατέ με, φησὶ, αὐτῷ διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας. Hic locus cum loco Philoniano, quem affert Cosmas Ægyptius, a Fogginio confertur. Locus Philonianus est in illud *Introduxit me Rex in cubiculum suum*, ad quem sacri textus locum explicatio Epiphanii p. 18. sic habet *Cubiculum Regis est ubi omnes sunt thesauri reconditi. Cælestis enim Regis sine dubitatione cubiculum est, primum quidem corpus, quod ædificavit sibi; deinde cælorum regnum, quando dicit Salvator: Beati qui persecutionem patiuntur &c.* Congruunt cum his Græca apud Philonem pag. 24. Ταμεῖον δὲ τοῦ βασιλέως ὅπου πάντα ἀπόκειται τὰ θησαυρίσματα. τὸ δὲ ἐπουρανίου βασιλέως ταμεῖον δῆλον ὅτι πρῶτον μὲν τὸ σῶμα, ὃ ἑαυτῷ ᾠκοδόμησεν εἶτα· ἔπειτα δὲ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία. ὅτε ἂν λέγει ὁ σωτήρ· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι, κ.τ.λ. Quod si contendas locum Epiphanii, qui habetur p. 32. cum Philoniano p. 24. quem adducit Cosmas Ægyptius, ea loca inter se non cohærere, minime mirandum. Virum doctum decepit falsa Montfauconii citatio, qui T. 2. Collect. novæ PP. Græcor. pag. 329. lin. 10. a fin. ad illa verba, εἰσήνεγκέ με ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ, quæ sunt in 4. versu Capitis Primi Canticorum, hanc apposuit in margine citationem, *Cant.* 2. 4. quem citationis errorem cum non attendisset, putavit ea verba in vulgata reddita esse *introduxit me in cellam vinariam*, quæ revera sunt interpretatio versiculi 4. in vulgata Cap. II.

Quartus locus. Quartus locus est in Epiphaniano Commentario pag. 80. *Iste est itaque Rex, de quo & David, dixit*: Dominus regnavit, decorem induit. *Vinctus est autem ipse non Sponsa sua necessitate, sed voluntate clementia, sicut dicebat Apostolus.* Ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. *In transcursibus autem dictum est, quia de Cælo transcurrens, & mortuos resuscitans, rursus transcurrens in Cælos abiit, & ascendit super Cherubim, & volavit.* Huic loco ad latus adjicit vir eruditissimus locum, quem laudat Cosmas Ægyptius ex Philone, προσέχων

γὰρ ἐξ ἄκρου ἐπὶ γῆς εἰς τὰ κατ' ἄδου, καὶ κατώτερον ἄδου βυθὸν κατελθὼν ὅπως ἐκεῖθεν ἀναπαύσῃ τὸ τεθνεῶτα. Certe Græca non repræsentant omnia, quæ latine repertuntur in Commentario Epiphanii. Sed Cosmas Ægyptius decurtatum attulit locum ex Philone, (1) quem ecce tibi integrum: οὗτος γὰρ ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς, περὶ οὗ καὶ Δαβὶδ λέγει· ὁ κύριος ἐβασίλευσεν· ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. οὗτος δίδοται ἐν ἀφθαρσίαις. κατῆλθεν γὰρ ἐξ ἄκρου ἐπὶ γῆς, καὶ ἕως εἰς τὸν ἄδου κατελθὼν, ἵνα ἐκεῖθεν ἀναπαύσῃ τὸ τεθνεῶτα, αὐτὸς δίδοται ἐν ἀφθαρσίαις, οὐκ ἀνάγκης δυνάμεως, ἀλλ' ἑκουσίου φιλανθρωπίας χρηστότητι, εἰπὼν τοῖς ἀποστόλοις, καὶ ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Viden' ut Græca Latinis plene respondeant? & si quid variant, culpa est interpretis, qui quædam de suo addidit, quæ fœdum errorem continent, illa scilicet *non Sponsa sua necessitate* & pro loco Matthæi posuit locum ex Psalmo XVII. 11. Ea enim erat licentia complurium interpretum, qui seculo VI. Græca vertebant, & nullo ad textum respectu habito, nihil sibi non licere arbitrabantur.

Quintus locus Epiphaniani Commentarii est p. 81. *Vere speciosa facta est, & vere suavis, non divina virtus (neque enim augmentum recipit, nec detrimentum Divinitas) sed humilitas ejus vere speciosa facta est, atque suavis pulchritudine Divinitatis, cum sedisset in Regno Cælorum in dextera Patris.* Nihil horum desideres in Græcis, apud Philonem p. 170. ὡραιώθη γὰρ ὄντως, καὶ ἡδύνθη (Cosmas Ægyptius legit ἑδραιώθη) οὐχ ἡ τοῦ δεσπότου δύναμις· οὔτε γὰρ προσθήκην οὔτε μείωσιν ἐπιδέχεται, ἀλλ' ἡ σάρξ ἣν ἀνέλαβε· καὶ ὁ τέλειος (τέλειος deest apud Cosmam Ægypt.) ἄνθρωπος ὃν ἐφόρεσε, οὗτος ὡραιώθη τῇ τοῦ δεσπότου ὡραιότητι συμμορφωθεὶς, καὶ ἡδύνθη (Cosmas Ægyptius ἑδραιώθη) ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν καθέδρᾳ βασιλείᾳ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς (Cosm. Ægyptius τοῦ Θεοῦ). Iisdem verbis locum hunc Philonis refert Cosmas Ægyptius. In eo variat quod in sacro textu legit, τί ὡραιώθης, καὶ τί ἑδραιώθης, *cur speciosus factus es, & cur firmatus es?* quam lectionem non alibi reperias. Quamobrem nihil ex collatione horum locorum ex Epiphanio, & Philone colligi-

V. Locus.

(1) Vide infra pag. 170.

ligitur, quo possis statuere Philonem commentarium quidem composuisse ab Epiphaniano diversum, unde tamen multa decerpserit, & in Epitomen redacta in suum inseruerit.

VI. Locus. Sextus locus ex Epiphanio pag 28. ejusque collatio cum Philone nihil tale nidem probat. Nam si ad ejus latus adscribas non verba desumta ex Catena Meursii, ut fecit Vir eruditissimus, sed integrum Philonis locum, quem habes pag 42. in fin. Græca, & Latina in omnibus reperies consentire. Verba Philonis sunt: Εὐθὺς ὑπομιμνήσκει τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ῥεῦσαν ἐν τῷ πάθει ἐκ πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ· ἀπόδεσμος τῆς στακτῆς ἀδελφιδός μου ἐμοί. ὅπερ ἐστὶν ἐκ τοῦ στάξαντος ὕδατος ἢ αἵματος, καὶ πνεύματος τοῦ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ αὐτὸς γέγονέ μοι νυμφίος, κἀγὼ αὐτοῦ νύμφη. αἵματι μὲν τῷ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ἀγοραζομένη αὐτῷ καὶ συναπτομένη, ὕδατι δὲ τῷ ἀπὸ σαρκὸς αὐτοῦ βαπτιζομένη αὐτῷ, πνεύματι δὲ τῷ ἀπὸ θεότητος αὐτοῦ συγκεκραμένη αὐτῷ, καὶ τελειουμένη. quæ omnia latine reddita cognosces in Epiphanio. *Per guttam itaque commemorat, & sanguinem, & aquam, quæ fluxerunt de latere Jesu.* Fasciculus, *inquit*, guttæ fratruelis meus mihi, *ac si diceret, ex aqua vel sanguine, quæ stillavit ex ejus latere ipse mihi factus sponsus est, & ego ei sponsa. sanguine quidem ex ejus latere profluente, quo ei redemta, & coæquata sum, aqua vere carnis ejus, per quam ei baptizata sum, atque clarificata; spiritu vere, quo divinitati ejus copulata sum, & consummata dinoscor.*

Postremus locus. Denique locum Epiphanii p 23. ad ea sacri textus verba: *Filii matris meæ pugnaverunt contra me &c* & v. sequen. *Posuerunt me custodem &c* (quem locum huc, ut paulo longiorem piget transcribere) collatum quidem cum Catena Meursii pag 16. decurtatum quidem deprehendes, sed apud Philonem pag 32. Græca omni ex parte Latinis sine ulla diminutione respondentia omnia reperies.

Statuitur unicum esse Commentarium, cum præsertim ex CCXLIX explanationibus, XXIV duntaxat in Epiphaniano Commentario a Philoniani dissideant. Ex allatis igitur locis Commentarius, qui Epiphanio tribuitur, unus idemque videtur esse cum commentario Philonis. Id autem eo videtur confirmari posse validius, quod ex ducentis undequinquaginta explanationibus in Epiphaniano commentario viginti quatuor tantummodo a Philonianis sententiâ ipsâ discrepant,

pant, quas in subjecta tabella exhibemus. In ea singulis numeris, quibus illæ explicationes notantur in Epiphanii Commentario, singulos numeros subjicimus adjectos explicationibus Philonianis in Lectoris commodum, qui has cum illis conferre velit.

Epiph.	115	138	147.	148.	156	157	163	165	166	173	179.	184.
Philo	118	143	151	152.	160.	161	170.	171	172.	182.	188	
Epiph.	188	206.	214.	218	223	228.	229.	230.	237	238.		
Philo	196.	216	224.	228	233	237	238.	239.	246	247.		
Epiph	239	240.										
Philo	248	249.										

Ceteræ omnes nihil inter se discrepant sententiâ & verbis, perpaucis exceptis, quarum quædam concordant non verbis, sed sententia, quædam partim sententia, partim verbis, & in iis apud Epiphanium aliquid vel detractum, vel aliquid additum esse deprehenditur. Quamobrem Epiphanianus Commentarius jure censeri potest Philoniani interpretatio, ac, ut ait Lequien, loco supr. citat. *Latina translatio a Græco Codice admodum discrepans.*

In ea autem quæstione utrum Philo Carpasius Episcopus, an Philo Carpathius commentarium scripserit in Canticum Canticorum, fidenter sane doctus Vir (1) pronuntiat (ut dixi supra) vanum omnino esse commentum, Philonem scilicet, cujus mentio est apud Polybium, illius Commentarii fuisse auctorem. Et profecto veterum auctoritate niti posse videtur, cum, qui Carpasium doceat talem scripsisse commentarium, invenias ex veteribus neminem. Contra Cosmas Ægyptius illum clare Carpathium nominat, & Suidas, ut dictum est, diserte inquit, Φίλων Καρπάθιος ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς τὸ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων. Et tamen nihil ea ratione commoti Viri docti magni, quod Græcos Codices fortasse inspexerint, fiduciâ Carpasium ejus Commentarii scriptorem fuisse pronunciarunt, Garetius, Lequien, Holstenius, ex quibus Holstenius diserte affirmat vulgo male appellari Car-

Etsi Veteres Philonem Carpathium appellant, Carpasius tamen a Viris doctis asseritur Commentarii auctor.

d pa-

(1) Præfat. ad Comment. Epiphan. p.26.

parthium. Allatius, autem hanc videtur dirimere controversiam. Ille enim in citata de Philonibus Diatriba, allato Epistolæ Epiphanii ad Joannem Hierosolymitanum loco, quem superius attulimus, ubi S. ille Doctor mentionem facit Philonis Episcopi, subdit: *Adverte Lector, Philonem hunc fuisse Episcopum Regionis, quæ proxima erat Parochiæ Epiphanii, scilicet in eadem Insula Cypri in Civitate Carpasii, nec obstat cognomen Carpathii. Licet enim Carpathius a Carpatho prope Chium Insulam a Cypro distante, si Geographis credimus (a qua & natum adagium ὁ Καρπάθιος τὸν λαγών, & mare ipsum Carpathium cognominatum) videatur deductum, & a Carpasio Cypri, vel* Καρπασεὺς, *vel* Καρπασεώτης, *vel* Καρβασεὺς Carpasiotes, *sive etiam cum Theopompo* Carpasseus *dicatur, tamen scias hoc Carpasium a nonnullis & præcipue Xenagora Carpathum appellatum, a quo sine dubio Carpathius sit. Stephanus:* Καρπασία πόλις Κύπρου, ἣν Πυγμαλίων ἔκτισεν, ὡς Ἑλλάνικος ἐν Κυπριακοῖς. Διονύσιος δὲ διὰ τοῦ θ Καρπαθίαν αὐτήν φησιν ἐν τρίτῳ Βασσαρικῶν,

Ἠδ' ὅσσοι Κύθρειαν ἰδ' αἰπεινὴν Καρπάθειαν.

Ἔστι καὶ νῆσος Καρπασία πρὸ τῆς ἄκρας τῆς Σαρπηδονίας. Ξεναγόρας δὲ Κάρπαθον αὐτὴν καλεῖ. Δημήτριος δὲ ὁ Σκήψιος Καρβασίαν φησίν, ὅτι πρὸς τὸ χελλίμβρων ἀνέμων κεῖσθαι δοκεῖ. Hactenus Allatius, qui versum ex Dionysio allatum a Stephano sanum exhibet, ut est in editionibus, quæ Berkelianam præcesserunt, in qua ipse Berkelius in textum admisit suam emendationem, qua versum illum depravavit. Edidit enim ἠδ' ὅσσοι Κύθρειαν ἠδ' αἰπεινὴν Κραπάσειαν, & sic tertium & quintum claudicare facit pedem. Illa autem litterarum metathesis in voce κραπάσειαν eadem est, quam Homerus adhibuit Iliad. B. v. 676. οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε. Sed hoc ἐν παρόδῳ.

Ceterum, in his duabus quæstionibus 1. num Commentarius Latinus e Vaticana Bibliotheca prolatus vere sit Epiphanii: 2. Num Philo Carpathius, quem Suidas tradit scripsisse in Cantica Canticorum, idem sit qui Carpasius, cujus nomen præferunt Codices Græci, quæ sunt a me hactenus disputata, satis esse lectoribus arbitror, quo suam ferre sententiam possint, vel adhuc non liquere pronuncient.

III. De

III. De Philone ejusque Commentario disserui. Nunc, quod mihi propositum de ejusdem interpretationibus dicendum est. Epiphanii Latinum Commentarium in adnotationibus, quas ad Philonis textum adjeci, *veterem interpretationem* voco, & qui eam composuit, brevitatis tantummodo gratia, *veterem interpretem* appello. De quo interprete, si quidem sit Epiphanius Scholasticus, quem Cassiodorus loco supra citato commemorat, illud mihi in mentem venit, quod de illo judicavit Huetius de Interpretatione libro secundo. *Epiphanius*, inquit, *Scholasticus Socratem, Sozomenum, & Theodoretum latine exponens, nomen suum inter doctos traduxit. Græca siquidem vix assequutus est, & si qua forte intellexit, ea ne a posteris intelligerentur, obscura, barbara, & dissipata oratione perfecit. Quod ergo, dum in Epitomen a Cassiodoro contrahitur, damnum, ut sit, passus est, aliarumque ipsius interpretationum, quas bene multas recenset Cassiodorus, jacturam sine stomacho ferimus*. Et certe Cassiodorus melius consuluisset Scriptoribus Græcis, quos in Latinum verti curavit, si semper Aniano usus esset interprete, cujus operam in vertendis quibusdam S. Chrysostomi Homiliis merito idem Huetius summopere laudat. Ceterum Epiphanius Scholasticus in hac sua Philoniani Commentarii interpretatione, multis in locis contractiores exhibet explanationes, quam quæ sunt in Græco Philonis commentario, sæpe addit, quæ sententiam ipsam Philonis vel obtundunt, vel evertunt, vel errore aliquo inficiunt. Exemplo sint illa pag 14. lin. 17. *Non enim solvit velut ebrietas, ut obscuratus quis corruat &c.* Locus est in Græco Philonis Commentario pag. 14. lin. 15. οὐ γὰρ λύει με ὥσπερ ἡ μέθη τῶν σώμα, κ.τ.λ. quorum sententiam dolebis ab interprete enervatam. Pag 17. ad illa verba: *ideo adolescentulæ dilexerunt te*, explanationis Philonianæ sensum non est assequutus. Sic pag. 22. lin. 13. *Non enim erat sensibile quod dicebat, sed de isto erat sole &c.* quæ quidem inter se pugnant. Confer cum his Græca Philonis p. 30. Et pag 23. lin. 15. *ubi enim puritas est, illic increpatio quoque subsequitur*; quo quid absurdius? puritas enim nulli increpationi potest esse obnoxia.

De veteri interpretatione. Ejus perversitas; cujus aliquot afferuntur exempla.

Vide etiam hominis inscitiam, qui pag. 89. vertens Græca, quæ sunt apud Philonem pag. 170. lin. 7. αὐτὸς δέδεται ὁ ἀδελφομαχῶν ἀνάγκης δεσμοῖς, ἀλλ' ἑκουσίῳ φιλανθρωπίας χρηστότητι, scribit: *vinctus est autem ipse non sponsæ suæ necessitate, sed voluntate clementiæ.* Atqui Ecclesiæ Sponsæ id maxime opus fuit, ut Christus pateretur. Et pag. 49. itidem addit, quæ absunt a Græco textu, & apta sunt insinuando errori, Ecclesiam scilicet constare solis Electis. Græca enim sunt: Ἐπειδὴ γὰρ περὶ τοῦ πλήθους εἶπε τῆς ἐκκλησίας, τοῦτο αὐτὸς εἶναι τοῦ μονογενοῦς φησὶ κ. τ. λ. p. 96. quæ sic Latine reddita sunt: *quia enim de multitudine dixit Ecclesiæ, quæ constat in suis electis, istos intra Unigenitum esse demonstrat dicens &c.* Eorum vero, quæ apud Philonem leguntur p. 50. lin. 9. ἐπειδὴ γὰρ αἱ δοκοὶ τῶν φατνωμάτων εἰσὶ τοῦ οἴκου κ. τ. λ. versio plane insulsa, & omni sensu carens pag. 30. *Quoniam igitur tigna trabibus componuntur, atque celantur, pulchritudo vero domus trabibus indicatur &c.* Nec sine stomacho legi potest locus ille pag. 36. in fi. de Christo: *Jam enim nec mortem pro nobis suscepit, cum semel passus sit, secundum quod Sanctus dicit Apostolus: mors ei ultra non dominabitur &c.* Sed hæc ex plurimis, quæ tum a veritate, tum a recta interpretandi ratione longissime aberrant, cum iis non multis conjuncta, quæ in adnotationibus attulimus, satis esse possunt indicio, quam abnormis, quam infida, quam horrida denique, & incomta sit latina illa Philoniani commentarii vetus interpretatio.

De recentiore interpretatione Stephani Salutati Molo ejusdem interpretationis vitio.

IV. Jam vero de Stephano Salutato ejusque versione, si ea tamen appellanda sit versio, loquamur (*a*). Neque enim, ubi vult Philonem repræsentare, agit partes fidi interpretis, cujus est reddere verba ipsa, & eodem ordine, ubi id non impediat utriusque sermonis Græci, & Latini diversa indoles, & discrepantia, sed se ut oratorem gerit. Quin immo cum in collatione pergerem Græci cum Latino commentario, videbam Salutatum, brevitatis Philonianæ fortasse pertæsum, lineas usque audacius transilire, multa

(*a*) Prodiit Parisiis ex officina Wechelliana an. 1537. Recusa deinde fuit in Biblioth. PP. curante de la Bigne edit. I. in Appendic. Et in edit. 2. & 3. Tom. I. Et in Bibliotheca PP. Lugdunensi Tom. V. pag. 661.

ta non de verbis solum, sed de sententiis demere, longe vero plurimas explanationes, quas frustra in Philone quæras, inserere, quo pleniore cum Commentario ipse prodiret in publicum, eoque in suis additionibus esse copiosiorem, quo ulterius in sua illa, si talem dicere fas est, interpretatione procederet. Illud tamen affirmare non dubitaverim, si non totum Commentarium Philonis, maximam tamen ejus partem in suo illo Commentario reperiri, sed tam multis, quæ largissima adjecit manu, oppressim, vix ut appareat. Possim Philonis, ut ita dicam, frusta, ubi ea Salutatus collocavit, indicare. Ceterum Salutatus Lectores suos ludos facit, cum in sua epistola ad Nicolaum Barglesium Presbyterum Bononiensem scribit. *Non unus mihi Philo, sed plures mihi videntur, qui hosce commentarios in Canticum Canticorum confecerint. Nam quod Philonis nomine circumfertur, apud Græcos breve admodum est. Sed sunt qui velint ab Eustathio quoque, & Eusebio, (quorum rogatu Philo ipse commentarium hunc confecerat) interpretatum esse, unumque de tribus esse conjunctum.* At quamnam illi fidem habebimus, qui de duobus illis Commentariis testem proferat neminem? nullum nominet Codicem, ubi Commentarium illum ex tribus conflatum repererit? cumque miscellaneum illum, ex pluribus compactum, Græce scriptum esse existimari oporteat, quem Salutatus a se Latine versum profert in lucem, cur tam multa in ea versione occurrunt, quæ nihil oleant Græcitatis, sed primitiva ea latino fonte deducta esse appareant? Præterea multa Philonis non exigua fragmenta male assuta suis additionibus exhibet Salutatus, multa ex D. Gregorio Magno etiam desumta, quod jamdudum a pluribus est animadversum, ut ejus nequeam satis mirari rationem, qui Philonis genuina Præfatione, eaque integra retenta, pluribusque itidem Philonianis explicationibus inter multo plura additamenta sua insertis, audacter ejusmodi κυκεῶνα Philonis nomine lectoribus suis propinare sit ausus. Illum suscepisse suspicor Philoniani Commentarii versionem: cumque suæ interpolandi libidini ubique nimium se animadverteret indulsisse, & Commentarium, qui propter ejus brevitatem a Suida nominatur ὑπόμνημα, in immanem magnitudinem

nem excrevisse, ut aliquam scriptioni suæ conciliaret fidem, fabulam illam commentus est de duobus Commentariis Eustathii, & Eusebii cum Philoniano commixtis, & in unum conflatis.

De Commentarii hujus ætate & usu.

De Græci Commentarii ætate, sive illum Philo Carpasius, sive Carpathius conscripserit, dubitari non potest fuisse compositum ante Cosmam Ægyptium, qui, ut supra dictum est, ex Philone tria attulit loca in sua Topographia Christiana. Scripsisse autem Cosmam suum opus anno DXXXV probat Montfauconius (1). Qui Philoni Carpasio Commentarium hunc tribuendum existimaverint, ii censeant oportet, scriptum esse vel desinente seculo quarto, vel ineunte quinto. Et Oudinus idcirco de Philone Carpasio ejusque scripto in Canticum Canticorum mentionem facit ad annum Christi quadringentesimum. Ejusdem Commentarii quis usus esse possit ad confirmanda quædam Catholicæ fidei dogmata, docet Cl. Fogginius in Præf. ad Comment. Epiph p. 40. & sequen. ubi multa docte, & erudite disputat, quæ qui legerit, ea se legisse non pœnitebit.

Quid in hoc Commentario evulgando editor præstiterit.

V. Denique in hoc Græco Philonis Commentario evulgando quid operæ ipse impenderim paucis expediam. Codices duos Barberinum & Vallicellanum, quorum ille in fine, hic in principio & fine mutilus est, inspexi, & cum iis meum Codicem quam diligentissime contuli. Hos enim tractare meo mihi licuit arbitratu: ceteros non item, Mutinensem, Theatinum, Auximanum, sed quibusdam in locis, in quibus hærebam, ab amicis Græcarum Literarum peritis inspiciendos curavi. Hos autem omnes esse comperi nimis multis erroribus maculosos, quibus fortasse Veterem ipsum interpretem, & Stephanum Salutatum suspicor non habuisse meliores. In adnotationibus, mei Codicis, qui plurimis in locis est depravatus, errores, adhibitis quos dixi codicibus, emendavi, & ubi locum aliquem in omnibus Codicibus corruptum deprehendi, conjectura illum restituere studui. Philonianas Sacri Textus Lectiones cum Vaticanæ editionis lectionibus, aliisque variantibus a Lamberto Bosio in sua editione Veteris Testamenti Græci adductis, accurate

(1) Præf. ad Cosm. Ægypt. cap. 1.

rate contuli, & quid in quoque loco Philo a ceteris variet, in iisdem adnotationibus diligenter exposui. In Latina denique versione, quam e regione Græci Textus apposui, magis mihi fidelitas curæ fuit, quam elegantia.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro S. P. A.

D. Jordani Patriarcha Antioch. Vicesgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Augustinus Ricchinius Ord. Præd. Sacri Palatii Apost. Magister.

ΟΤΙ ΔΕ ΠΟΛΛΑΚΙΣ Η ΓΡΑΦΗ, ΩΣ ΠΕΡΙ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΛΕΓΟΜΕΝΗ, ΕΠΙ ΝΟΗΤΑ ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ, ΔΙΑ ΤΟ ΜΗ ΠΡΟΔΗΛΩΣ, ΑΛΛΑ ΜΕΤ' ΕΠΙΚΡΥΨΕΩΣ ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗ ΔΙΑΛΕΓΕΣΘΑΙ, ΠΑΝΤΙ ΠΟΥ ΔΗΛΟΝ ΤΩ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΒΡΑΧΥ ΤΗ ΔΙΑΝΟΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΟΥ ΓΡΑΦΗΣ ΕΠΙΣΤΗΣΑΝΤΙ· ΟΥΤΩ ΓΕ ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΣΩΜΑΤΙΚΑ ΜΕΝ ΔΙΑΛΕΓΕΤΑΙ ΠΑΝΤΑ· ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΕ ΕΣΤΙ ΒΙΒΛΟΣ, ΚΑΙ ΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΓΟΡΙΑΝ ΒΛΕΠΕΙ.

SCRIPTURAM AUTEM, CUM DE REBUS CORPOREIS DISSERIT, SÆPE AD EA, QUÆ INTELLIGENTIA COMPREHENDUNTUR, NOS AMANDARE, MANIFESTUM EST OMNIBUS, QUIBUS VEL EXIGUA SIT PERITIA SCRIPTURÆ DIVINITUS INSPIRATÆ: QUANDOQUIDEM CANTICUM CANTICORUM SEMPER DE REBUS CORPOREIS LOQUITUR: MYSTICUS VERO ILLE LIBER EST, ET TOTUS ALLEGORIAM RESPICIT.

Olympiodorus in Job.

ΤΟ ΔΕ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ, ΟΥΧ ΩΣ ΠΡΟΦΗΤΕΥΟΝ ΕΣΤΙΝ, ΟΥΔΕ ΩΣ ΠΡΟΣΗΜΑΙΝΟΝ, ΑΛΛΑ ΟΝ ΑΛΛΟΙ ΠΡΟΑΠΗΓΓΕΙΛΑΝ, ΤΟΥΤΟΝ ΩΣ ΗΔΗ ΕΛΘΟΝΤΑ ΔΕΙΚΝΥΣΙ, ΚΑΙ ΗΔΗ ΑΝΑΛΑΒΟΝΤΑ ΤΗΝ ΣΑΡΚΑ· ΔΙΟ ΚΑΙ ΩΣ ΕΠΙ ΣΥΖΥΓΙΑ, ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ ΕΠΙΘΑΛΑΜΙΟΝ ΑΔΕΙ ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ.

CANTICUM VERO CANTICORUM NON EST LIBER PROPHETICUS, NEQUE PRÆSIGNIFICANS: SED QUEM ALII PRÆNUNCIARUNT, HUNC QUASI JAM VENERIT, ET CARNEM JAM ASSUMSERIT, OSTENDIT: IDEO TANQUAM IN CONJUGIO VERBI ET CARNIS EPITHALAMIUM CANIT CANTICUM CANTICORUM.

Athanasius in Synops. S. Script.

ΦΙΛΩΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΤΟΥ ΚΑΡΠΑΣΙΟΥ
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ.

PHILONIS EPISCOPI
CARPASII
ENARRATIO IN CANTICUM CANTICORUM.

ΦΙΛΩΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΚΑΡΠΑΣΙΟΥ ΣΥΝ ΘΕΩ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟΝ.

Ὥσπερ ἤδη τινὲς εἰς ἐλαιῶνα ἐπιβάτης ποιεῖν ἀποσύντας, καὶ μὴ βουλόμενοι ἀπράκτως καθίσαι τὴν εὐσεβῆ (1) ὁδὸν βαδίζειν· οὕτω καὶ ὁ ὑμέτερος πνευματοφόρος νοῦς ὡραίως (2) ποσὶν ἐλαιῶνα ἐσπούδασεν ἐπιβῆναι ἄνδρας, πρεσβυτέρου (3) μὲν ἑνός, διακόνου δὲ ἑτέρου εἰς τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων τὴν πνευματικὴν τῆς ἑρμηνείας πορείαν, ἐλαιούμενον ἀναβάτην (4) ἐποίησε τοῦ οἴκου ἐσίεσαν (5). ἀδελφοὶ δὲ ἄμφω τοὺς αὐτοὺς μὲν μέσον ἀποσύντες καὶ διεγείρετε ἐπὶ τὸν τῆς ἑρμηνείας δρόμον· ἀλλὰ (6) καὶ δι' εὐχῶν πρὸς τὰ ἔθη τοῦ νοῦ χαλιναγωγεῖται, ἵνα τὴν δι-

(1) Codex Barb. τὴν εὐσεβῆ ὁδ. βαδ. ἐλαιῶνα. Sed vocis εὐσεβῆ deleta est vetustate prior syllaba, atque error est in accentu. Codex Auxim. τὸ εὐσεβὲς ὁδὸν, nec habet ἐλαιῶνα. Lectio, quae in textu, eadem est quae in C. Theat.

(2) Ὡραίως. Alludit ad illud D. Pauli Rom. X 15. In veteri versione, quae Romae prodiit typis impressa anno MDCCL, sive sit error operarum, sive ita habeat Codex, unde fuit exscripta, legitur *speciosius*. Legendum *speciose*.

(3) Additum μὲν ex Cod. Th.

(4) Ἀνεβ. deleta erat in Cod Barb. Meus Cod. habet ἀνεβάθης. Itaque legendum censeo ἀνεβάτης.

(5) Hanc vocem in Cod. Barb

PHILONIS EPISCOPI CARPASII DEO JUVANTE ENARRATIO IN CANTICUM CANTICORUM AD EUSTATHIUM PRESBYTERUM ET EUSEBIUM DIACONUM.

Quemadmodum equum Sessor ad cursum pedibus fodiens, etiam detrectantem, celerem reddit, ut recta ingrediatur via; sic exiguo sensu preditam mentem meam speciosis duorum punctam Sanctorum virorum pedibus, quorum alter Presbyter, Diaconus alter, ad spiritualem viam enarrationis in Cantica Canticorum stimulari video. Cum igitur intolerabiliter urgear, ut a segnitie, unde vix est exitus, emergam; utrumque vestrum oro, ut me subditis non modo stimulis ad hujus enarrationis cursum excitetis; sed precibus etiam ad rectum iter quasi freno mentem regatis meam,

deletam, & in meo vix indicatam primis litteris ἀσὶ... restitui ex Cod. Theatino. Ceterum locus est, opinor, paullo implicatior & fortasse depravatus. Steph. Salutatus verba non persequitur, ac propterea facile inde se extricat. Vetus vero Interpres vult quidem persequi verba, sed ejus versio ipso Graeco textu est impeditior. Legere malim, & interpungere, πρὸς τὴν εἰς τὰ ἅρματα τῶν ἀγαλμάτων πνευματικὴν τῆς ἑρμηνείας πορείαν. Ἐλαυνόμενος ὑπ' ἀνέκλης ἀποσβάσεως ἀίσπαστ' ὅπως, ἐξεγκαλῶ ἄμφω κ. τ. λ.

(6) Δι' εὐχῆς ex Codd. Aurim. & Th. Nam in Barb. litterae omnes deletae: meus Cod. hic lacunam habet.

εὐθεῖαν (1) δραμόντες ἀμέμπτως τῇ πορείᾳ βαδίσαντες, ὡς λέγει
Tit. β'. ι'. υἱῷ, ὡς ἀνατρέχοντες ἐπὶ τὸ ἀνώτατον θέματος, κύριον ἐπιβατὴν
ἔχοντες εἰς τὴν τῆς μακαρίαν, ὡς (2) ἀθάνατον εἰσελεύσομαι πόλιν. οὐ γὰρ ἐξ ἑαυτῶν ἔχοντές τι, ἀλλὰ τῷ διδόντι τὰς χάριτας ὁμολογοῦντες εἰς τὸ προκείμενον ἴωμεν· ἀφηράσεις (3) γάρ τις τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα, καὶ τὴν σύμπασαν ἀπαλλάξας τῶν γηΐνων ἐνθυμημάτων, ὅλον (4) τὸν τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ τῆς σωφροσύνης ἀρετῇ κατακοσμημένος τὴν ψυχήν· καὶ στέφανον ὥσπερ διαδήματος χαρίτων τῇ ἑαυτοῦ κορυφῇ, οὕτως ἐφαπτέσθω (5) τῆς ἁγίας τῶν πνευματικῶν ᾀσμάτων γραφῆς. Καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ ἐπιγραφὴ (6) τοῖς τῶν λογισμῶν ἔχουσι νοῦν (7) ἀπαλλάττει μὲν ἀπὸ σαρκικῶν ἐννοιῶν τοὺς ταύτην ἁγίαν μανθάνοντας γραφήν. οὐ γὰρ ἁπλῶς ᾄσματα περιγέγραπται ἢ λέγεται (8) ἢ προσαγορεύεται, ἀλλ' ᾄσματα ᾀσμάτων· ἵνα ἀκούσας ᾄσματα ᾀσμάτων ὑπομνησθῇς (9) τῶν ἅγια τῶν ἁγίων· οὐ μόνον γὰρ ᾄσματα ᾀσμάτων ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ἅγια ἁγίων, καὶ σάββατα σαββάτων. ὥσπερ δὲ ἅγια τῶν ἁγίων μείζονα τινὰ καὶ μυστηριώδη καὶ ἀπόκρυφον ἔχει τὴν τιμήν· ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰσιόντος τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, οὕτω καὶ τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων πνευματικὴν καὶ βαθυτέραν τὴν τῶν προκειμένων ἀγαθῶν σημάτων εὕρεσιν ἔχει. καὶ ὥσπερ τὰ σάββατα τῶν σαββάτων μείζονα τῆς ὑπερβάσης ἀναπαύσεως ἔχει (10) τὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀνάπαυσιν· σάββατα γὰρ σαββάτων τὰς μελλούσας ἐν τῷ ἐκεῖσε αἰῶνι ἀναπαύσεις, καὶ τὰς ὑπομεμενηκυίας τῆς ἀναπαύσεως ὑπο-

(1) Codex Barb & meus habet τῶν.... integram vocem restitui ex Cod. Theat.

(2) Lege ἀθάνατον. Theat. ὡς τὴν μακαρίαν καὶ ἀθάνατον εἰσελθόντες. Quam lectionem in versione sequutus sum.

(3) Locum hunc legere est in Expositionibus in Canticum Cant. Græce editis a Meursio Lugd. Bat. ann. 1617 pag. 9. lin. 13. a fine.

(4) Ὅλον τὸν τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ. Hæc absunt ab Expositionibus Meursianis, & delenda videntur, ut supervacaneum glossema.

(5) Sic restitui ex Cod. Theat. & sic postea reperi in Expositionibus a Meursio editis. Barb. habet ἐφαπτέσθω: meus habet ἐφάπτεται.

(6) Sic Theat. At Barb. & meus ἀπογραφή.

ut recta decursa via, & inculpabili itinere defuncti, verbum sanum, & irreprehensibile *juxta Apostolum adhibentes, Domino Sessore, ac duce in beatam immortalemque civitatem invehamur. Non enim ex nobismet ipsis quidquam habentes, sed gratiam ei, qui dat, referentes acceptam, ad propositum accedamus. Ut enim suum quisque animum Deo consecraverit, & mentem a terrenis cogitationibus liberarit, & temperantiæ virtute ornatum animam gerens cælestem suo capiti gratiarum coronam acceperit, ita sanctam spiritualium Canticorum scripturam attingat. Quibus enim rectæ cogitationes sunt, eos, cum ad sanctam hanc scripturam accesserint, ipsa inscriptio carnalibus statim cogitationibus liberat. Non enim simpliciter inscribitur, Cantica; sed Cantica Canticorum; ut cum audias Cantica Canticorum, tibi in memoriam veniant Sancta Sanctorum. Non enim tantummodo Cantica Canticorum habemus, sed etiam Sancta Sanctorum, & Sabbata Sabbatorum. Quemadmodum igitur Sabbata Sabbatorum majorem quamdam & mysticam absconditamque dignitatem habent; cum semel tantum in anno ingrederetur Pontifex in Sancta Sanctorum; ita Cantica Canticorum spiritualem & profundiorem reconditæ intelligentiæ inveniendum habent thesaurum. Et quemadmodum Sabbata Sabbatorum majorem, quam quæ nunc quies est, futurorum quietem bonorum habent; (futuram enim bonorum in illo sæculo quietem, & præparatas quie-* Tit. II. 8.

(7) Lacunam mei Cod & Barb. ex Theat implevi. Ceterum legendum videtur τῶν τῷ λογισμῷ ἐχόντων τὰ ὦτα.

(8) Ἢ λεγόμεναι, ἢ προσαγορευόμεναι. Hæc non agnoscit vetus Interpres, & delenda videntur ut glossemata.

(9) Codd Barb., & Auxim habent ὑπομνησθείς. Theat habet ὑπομνησθῇς. Itaque emendavi ὑπομνησθῇς.

(10) Ἔχει, quæ vox deest in meo Cod., & in Barber. supplevi ex Theat

ἐπαγγελίας τῶν ἁγίων λέγει πέπεισμαι γραφῶν. ἐκεῖνα (1) γὰρ σάββατα σαββάτων, αἱ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀναπαύσεις, καὶ εὐωχίαι τοῦ ἐνταῦθα σαββάτου, τουτέστι τῶν ἁμαρτημάτων ἀργίας. εἰ γὰρ ἐνταῦθα ἀπὸ ἁμαρτημάτων ἀργήσαντες (2) τὴν τελείαν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ αἰῶνι εὐωχηθήσονται. ὥσπερ οὖν τὰ σάββατα ἐκεῖνα πολλῷ μείζονα τούτων τῶν σαββάτων· οὕτω καὶ τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων μείζονα εἶναι καὶ πνευματικὴν ἔχει τὴν ἀγωγὴν παρὰ τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις γραφαῖς γεγραμμένα ᾄσματα. πολλὰ γὰρ ᾄσματα ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς γέγραπται. καὶ ἴδε τὴν
Ἔξοδ. ιε. α. Μωσέως ᾠδήν· ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, λέγουσαν· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. καὶ ἄλλα ἔστι (3) εὑρήσεις ἐν τῷ νόμῳ ᾄσματα καὶ ᾠδάς. ἴδε
Ἡσαΐ. ε. α. καὶ τὸ ὑψηλὸν ᾆσμα ἐπὶ ᾠδήν. ᾄσω δὲ τῷ ἠγαπημένῳ ᾆσμα τοῦ ἀγαπητοῦ τῷ ἀμπελῶνί μου. ἴδε τὴν ᾠδήν, ἣν εἶπεν (4) Ἄννα·
α. Βασιλ. β. α. ἐστερεώθη, λέγουσα, ἡ καρδία μου ἐν κυρίῳ. ἴδε τὰ ἐν ψαλμοῖς
Ψαλ. ϙε. ϙζ. ρμθ. ᾄσματα ὅσα ἐστίν. ᾄσατε τῷ κυρίῳ ᾆσμα καινόν· καὶ ὅσα ἕτερα εὑρήσεις ἐν ταῖς γραφαῖς ᾄσματα. ἀλλὰ μείζονα καὶ βαθυτέρα τιμῆς, ὥσπερ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ τὰ σάββατα τῶν σαββάτων, οὕτω δὴ καὶ τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων. ἀκρίβωσαι (5) δέ μοι τὸν νοῦν τῆς ἱερᾶς ταύτης βαθυτέρας τῶν ᾀσμάτων ἐπιγραφῆς (6). πῶς οὐκ εἶπεν ᾄσματα ᾀσμάτων, ἃ ἐποίησε Σαλωμών, ἢ ἃ εἶπε Σαλωμών· ἀλλὰ ᾄσματα ᾀσμάτων, ἅ ἐστι τοῦ Σαλωμών; ἐπειδὴ γὰρ Σαλωμὼν εἰρηνευόμενος ἑρμηνεύεται ὁ εἰρηναῖος, διὰ τοῦτο ταῦτα ὡς ᾄσματα ᾀσμάτων παντὶ τῷ εἰρηνευομένῳ, καὶ σκανδάλων περισπῶν ἐντεῦθεν ἀπηλλαγμένῳ ὑπάρχει. ἐὰν γὰρ μέν τις τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα τῶν σαρκικῶν ἀπαλλάξῃ παθῶν, οὐκ ἔστιν αὐτῷ τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων, οὔτε τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, οὔτε τὰ

(1) Legendum censeo ἐκεῖ. Vetus Interpres legisse videtur ἐκεῖ: ait enim: *Illic enim sabbata sabbatorum futurique saeculi requies, & praesentium cumulatio sabbatorum bonum, quae hic aguntur peccatorum segnitie, reperietur; qui enim hic in peccata pigri sunt, futuro saeculo perfecta requie perfruentur.* Quae referre huc voluimus, idque subinde, ut res tulerit, faciemus, ut habeat lector, quid de tali Interprete existimet.

(2) Lege ἀργήσαντες.

quietis promissiones mihi persuasum est nominari a sancta scriptura Sabbata Sabbatorum. Illic enim sunt Sabbata Sabbatorum, nimirum futuri sæculi requies, cælestesque dapes, provenientes ex his Sabbatis, quæ sunt apud nos, idest ex cessatione a peccatis. Qui enim in præsens a peccatis cessaverint, perfecta quiete in futuro sæculo perfruentur): quemadmodum igitur illa Sabbata multo sunt his Sabbatis præstantiora, ita Cantica Canticorum majorem quamdam & spiritualem habent jucunditatem præ Canticis, quæ in ceteris scripturis scripta reperiuntur. Plura enim in sanctis scripturis Cantica scripta sunt. Vide canticum Moysis: Cantemus Domino, *ait,* glo- Exod.cap. xv. 1.
riose enim glorificatus est; *& cetera quæ in lege reperies Cantica & odas. Vide Isaiæ Canticum & odem:* Canta- Isai. v. 1.
bo dilecto Canticum dilecti vineæ meæ. *Vide odem,*
quam cecinit Anna: Confirmatum est, *ait,* cor meum 1. Reg. II. 1.
in Domino. *Vide quæcumque sunt in Psalmis Cantica:*
Cantate Domino Canticum novum, *& quæcumque alia* Psal. xcv. xcvii. & cxlix. 1.
in scripturis reperies Cantica: sed majore & excelsiore dignitate, quemadmodum Sancta Sanctorum & Sabbata Sabbatorum, prædita sunt Cantica Canticorum. Jam vero mihi sacra hujus & profundæ inscriptionis Canticorum intelligentiam diligenter perquire. Cur non dixit Cantica Canticorum, quæ condidit vel cecinit Salomon; sed Cantica Canticorum, quæ sunt Salomonis? Cum enim Salomon interpretetur pacificatus, vel pacificus, propterea hæc Cantica Canticorum omni pacificato, & ab offendiculis fornicatricis cogitationis semoto parata sunt. Qui enim suam mentem a carnalibus affectionibus non liberaverit, huic nulla

(3) Sic Thearinus. At meus, & Barber habent ἄλλας ὥρας.

(4) Sic scribendum, non ut habent Codices ἄτε.

(5) Barb, Auxim, & meus male ἀνείδεοι. Theat. ἀνειδέοις δὲ μοι. Mallem ἀνειδέοις.

(6) Theat. ἀπογραφῆς. Meus, & Barber ἀναγραφῆς.

τὰ σάββατα τοῦ σαββάτου. ἐὰν δέ τις παραπεμψάμενος πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τὴν ἄνομον πλάνης (1) εἰρήνην, τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα καὶ τὸ σῶμα τῇ τῆς (2) σωφροσύνης περιστείψῃ ἀρετῇ, αὐτῷ ἐστι τὰ ᾄσματα τῶν ᾀσμάτων, οὐδὲν μέντοι ὃ σωματικὸν νοοῦντι ἀλλὰ πάντα πνευματικῶς τὰ γεγραμμένα δεχομένῳ καὶ ὄντως
Ψαλ. ριη΄. ρξε΄. εἰρηνευομένῳ· εἰρήνη γάρ φησι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον. ὥσπερ δὲ οἴκου εἰσὶ προπύλαια, καὶ πυλῶνες, στοαί τε καὶ τρίκλινα ἢ οἶκοι περιφανεῖς· τούτων δὲ πάντων ἐσώτερόν ἐστι ταμεῖον (3) ὁ προσαγορευόμενος κοιτὼν, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετὰ τῆς νύμφης ἀναπαυόμενος, καὶ τὰ ἀπόκρυφα τῆς εὐνῆς αὐτῶν (4) γνησίως προσλαλεῖ· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ᾄσμασι τῶν ᾀσμάτων ἡ ἁγία νύμφη ἐκκλησία τὰ βαθέα καὶ μυστηριώδη τῆς πίστεως ῥήματα, τῷ ἰδίῳ προσλαλεῖ νυμφίῳ, καί φησι·

Κεφ. α΄. β΄.

α΄. ΦΙΛΗΣΑΤΩ ΜΕ ΑΠΟ ΦΙΛΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ.

Οἷα νυμφαγωγὸν, ὡς εἰπεῖν, παρὰ τοῦ οὐρανίου νυμφίου ἐπὶ τὴν τιμίαν νύμφην ἀπεσταλμένον, καὶ τοῦ νυμφίου τὸ κάλλος αὐτοῦ διηγούμενον· οὕτως μὲν Ἡσαΐου βοῶντος αὐτῇ:
Ἡσαΐ. ξγ΄. α΄. οὗτος ὡραῖος ἐν στολῇ. καὶ πάλιν ἄλλων λεγόντων· ὡραῖος κάλ-
Ψαλ. μδ΄. β΄. λει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. καὶ πάλιν ἑτέρου συμβου-
Σειρ. συρ. ς΄. ιδ΄. λεύοντος, ἢ λέγοντος· φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά· φίλος πιστὸς φάρμακον ζωῆς· φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα. καὶ
στιχ. ις΄. τοῦ Δαβὶδ συνομιλοῦντος (5) αὐτῷ. ἄκουσον θύγατερ, ἢ ἴδε,
στιχ. ια΄. καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου· καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου (6). καὶ τοῦ
Ψαλ. μδ΄. ι΄. οἴκου τοῦ πατρός σου· καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, ὅτι αὐτός ἐστι κύριός σου· καὶ πάλιν Ἡσαΐου τὸν ἄνομον τιμῶντος

γάμον

(1) Sic emendavi. Meus, & Barber πλάνας.

(2) Aux. καὶ τῆς σωφροσύνης περιστείψῃ ἀρετῇ Theatin. habet περιστρέψῃ. Lego περιστείψῃ, & sic legisse videtur Vetus Interpres, qui vertit, *suam animam simul & corpus castitatis virtute coronet*. Sic etiam habuisse putaverim in suo Codice Salutatum; vertit enim: *Corpore castus & animo temperantiaque viribus vallatus erit*.

nulla sunt Cantica Canticorum, neque Sancta Sanctorum, neque Sabbata Sabbatorum. Qui vero summotis offendiculis omnibus, legitimam exspectans pacem, suam ipsius mentem & corpus ad temperantiæ virtutem converterit, illi sunt Cantica Canticorum; qui nihil terrestre, vel carnale cogitet, sed omnia quæ scripta sunt spiritualiter accipiat, & vera pace fruatur. Pax enim (*inquit scriptura*) diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. Psal. cxviii. 165. *Quemadmodum vero domi sunt vestibula atria & porticus & triclinia & conclavia illustria; eorum vero omnium intimum cubiculum, quod thalamus appellatur, ubi sponsa cum sponso requiescens secreta profunda intelligentia cum eo, confert; ita in Canticis Canticorum sancta sponsa Ecclesia profundos, & mysticos fidei sermones cum suo sponso confert, & ait:*

1. OSCULETUR ME AB OSCULIS ORIS SUI.

Tamquam Paranymphis, ut ita dicam, a cælesti sponso missis ad carissimam sponsam, eique pulchritudinem sponsi narrantibus (sic enim ad eam inclamat Isaias: iste Isai. lxiii. 1.
speciosus in stola: *& rursus alius dicit:* speciosus for- Psal. xliv. 3.
ma præ filiis hominum: *atque iterum alter consilium dat,*
& dicit: amicus fidelis protectio fortis: amicus fidelis Eccli. vi. 15.
pharmacum vitæ: fideli amico non est compensatio: *&* Ibid. 16.
David ita eum alloquitur: audi filia, & vide, & incli- Ibid. 14.
na aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & do- Psal. xliv. 10.
mum patris tui: & concupiscet Rex pulchritudinem tuam, quia ipse est Dominus Deus tuus: *& rursus Isaias*

 legi-

(3) Hesych. παρώνιος, διδάσκαλος.

(4) Legendum puto αὐτῷ. Sic paullo post τῷ ἰδίῳ προσλαλεῖ νυμφίῳ.

(5) Sic meus, & Barb., & Theat. In Vallicellan. συμβουλεύοντες.

(6) Restitui σου, quæ vocula a meo Cod. & Barb. abest.

Ἡσαΐ. ξβ'. ε. γάμον, καὶ λέγοντες αὐτῇ· ὃν τρόπον εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπὶ τῇ νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται κύριος ἐπὶ σοί. ὥσπερ οὖν τούτων ἀκούσασα καὶ ἄλλων ἱμείρουσα ἡ καλουμένη (1) νύμφη ἀναφωνεῖ καὶ λέγει· ΦΙΛΗΣΑΤΩ ΜΕ ΑΠΟ ΦΙΛΗΜΑΤΩΝ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ. οὐ γὰρ πᾶς ὁ ἀκροώμενος τῶν πνευματικῶν ᾀσμάτων ὅτι φίλημα πνευματικόν ἐστι ἄρχεται τοῦ σαρκὸς ἀκούειν φίλημα, μὴ γινώσκων τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς ἀδυναμίας. φίλημα γὰρ πνευματικὸν φιλήματος σαρκικοῦ πολὺ καὶ ἀσυγκρίτως διαφέρει, καθάπερ ἡ ἡμέρα τῆς νυκτὸς φωτὶ ὑπερέχουσα. ὥσπερ γάρ ἐστι σῶμα ψυχικόν, καί ἐστι σῶμα πνευματικόν· οὕτως ἐστὶ φίλημα σαρκικὸν καὶ φίλημα πνευματικόν. ἀλλὰ τὸ μὲν σαρκικὸν ἐπίγειον· τὸ δὲ πνευματικὸν ἐπουράνιον. ἡ τοίνυν ἐπὶ γῆς φιλία (2) ἐπιμιξ ἐστι καλοῦ καὶ κακοῦ. καλὴ γὰρ ἡ περὶ γάμον φιλία, κακὴ δὲ ἡ περὶ πορνείαν. ἡ γὰρ πρὸς μόνας τὰς ὑπὸ Θεοῦ συζευχθείσας αὐτοῖς νομίμως γαμετὰς ἕλκουσα πάντας τοὺς πόθους. τοῖς δ' ἁρμοσαμένοις (3) τέρπει, ἀγαθόν· ἐξ ἀγαθοῦ γὰρ ὁ γάμος. ἀλλὰ πολλοὶ καὶ μετ' ἀνομίας κλεψιγάμους εὐνὰς συμπλέκοντες διεστραμμένῃ φιλίᾳ ἐσφαλμένοι· ὧν αὐτῶν εἰς ἔχθραν μεταστρέψουσιν, ὅταν ἐπὶ πάντων τῶν κρυπτῶν ἐπαξίως τοῦ Θεοῦ κρίσις παραγένηται ἐκεῖσε τὰ ἄξια παραδώσουσιν. ἡ δὲ ἄνωθεν καὶ περὶ τὰ ἄνω φιλία ἁγία ἐστὶν, ἀμέμπτους τὰς γλυκύτητας ἔχουσα· ἀκαταπαύστους τὰς εὐφροσύνας βρύουσα· ἀσβέστους τὰς ὠδῖνας πνέουσα· ἀρρήτους τὰς δόξας ἔχουσα· ἀσαλεύτους τὰς τιμὰς φέρουσα· αὐτὸν τὸν ἀγαπήσαντα ἡμᾶς κύριον ἡμῶν ἐνστερνίζουσα· τὴν πρὸς τὸν δεσπότην παρρησίαν προξενοῦσα· τὸ ἀπρόσιτον τῆς δικαιοσύνης ἐπάγουσα· καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανοῖς τιμὴν καὶ δόξαν φέρουσα. ἀκούσας φιλήματος καὶ φιλήματος διαφορὰν καὶ διάκρισιν (4); γνῶθι τὸ διάφορον· ἔκλεξαι τὸ κρεῖττον· φύγε τὸ βλάπτον· κράτει τὸ σῶζον (5).

ΦΙ-

(1) Vet. Int. *evocata sponsa*. Sed ἡ καλουμένη νύμφη idem est ac simpliciter νύμφη. Vid Commentarium ad *Electr. Sophocl.* ad versum 232.

(2) Vallic. φιλοθεωρία.

(3) Τοῖς δ' ἁρμοσ. τ. ἀγαθόν. Sic interpungendum ex Vallic, & Theat. Τέρπ sc. περὶ πόθον. Barbe-

legitimas honorans nuptias, dicit ei: quemadmodum lætabitur sponsus in sponsa, sic lætabitur Dominus in te). *Isai. LXII. 5.* *Quasi igitur his aliisque ejusmodi sermonibus sponsa præbens aures clamat, & dicit*: OSCULETUR ME AB OSCULIS ORIS SUI. *Tu igitur quisquis Cantica Canticorum audis, quando spirituale, & ab omni carne purum osculum audis, noli mentem carnalibus lædere voluptatibus. Osculum enim spirituale carnali osculo multo est & sine comparatione præstantius, sicut dies noctem lumine superat. Quemadmodum enim corpus est animale, & corpus spirituale, ita osculum est carnale & osculum spirituale. Verum carnale terrestre est: spirituale est cæleste. Amor igitur in hac terra promiscue est tum boni tum mali. Bonus enim est amor in nuptiis; improbus in fornicatione: non enim omnes desiderio ad solas trahuntur uxores, quæ illis a Deo legitime sunt conjunctæ: & iis quidem, qui eo contenti sunt, id bonum est: ex bono enim nuptiæ. Verum multi furtivo concubitu cum alienis uxoribus commiscentur, nefario pereiti amore; qui quidem in odium illis vertet, cum Dei judicium, occulta quæque perspiciens, advenerit, ut suum, quo quisque dignus est, unicuique distribuat. Sanctus autem supernarumque rerum amor ille est, qui infinitas continet dulcedines; qui gaudiis numquam deficientibus scatet; interminabiles odorum spirat suavitates; ineffabilem habet gloriam; honores affert angelicis honoribus pares; ipsum Dominum, qui nos dilexit, tamquam in speculo nobis aspiciendum exhibet; fiduciam ad Dominum præbet; æquitatem justitiæ affert; & in terra & in Cœlis honorem & gloriam parit. Audisti inter osculum & osculum differentiam & discrimen? Nosce quid inter utrumque intersit: seligito quod melius est: fuge quod lædit: tene quod salutem parit.*

rlaus, & meus habent πῶς, & pravam interpunctionem habent hujus loci.

(4) Vetus Interpres vertit. *Audistis quidem osculi, & osculi differentiam, atque judicium. Cognosce differentiam. Elige quod melius est &c*

(5) Vetus Versio quædam hic

ΦΙΛΗΣΑΤΩ ΜΕ ΑΠΟ ΦΙΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ· τουτέστιν ὁ υἱός. αἰτεῖ τῆς δημοσίας τὸ ὄμμα· οὐ γὰρ σαρκικόν τι λιχνεύομαι, ἀλλὰ πνευματικὸν τὸ προφητευόμενον. οὐ βούλεται γὰρ (1) διὰ μόνων στόματος προφητῶν διδαχθῆναι, ἀλλ' αὐτός, φησι, ἐπιστάς, ὁ διδαξάτω με υἱός. μεγάλη (2) γάρ μου, ποτὲ ἔλεγεν ἡ ἐκκλησία, γέγονεν ἡ νόσος· μικροῦ νῦν ἰατροῦ ... τοῦ μεγάλου ἰατροῦ καὶ τελείου δέεται· ἀκρατὲς μοι περικέχυται τὸ σκότος. λύχνος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται· λύχνος γάρ φησι τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. ἀλλ' οὐκ ἰσχύουσι διαυγάσαι (3) μοι, ἐὰν μὴ τὸ τέλειον παραγένηταί μοι φῶς· ἐκεῖνο τῇ ἐπιβολῇ τῆς λαμπρότητος τὴν ὑπερβολὴν ἀφανιεῖ τοῦ σκότους (4)· καὶ δέομαι εἰς παράδεισόν με πάλιν ὁδηγῆσαι. ὑπερβαίρει νόμον· ὑπερβάλλει προφήτας, καὶ ἐν αὐτῷ (5) φιληθῆναι εὔχεται ἡ ἐκκλησία τῷ μονογενεῖ. στόμα γὰρ τοῦ (6) Θεοῦ ὁ υἱός. διὸ καὶ Θεὸς ὤν, λόγος προσαγορεύεται. ἐπειδὴ πάντα ὅσα βούλεται, διὰ τοῦ υἱοῦ λαλεῖ ὁ πατήρ (7).

Ψαλ. ριη.

β'. ΟΤΙ

habet, quæ absunt ab omnibus Græcis Codicibus.

(1) Restitui γὰρ ex aliis Codd. Abest enim a Barber. & meo.

(2) Hæc in veteri versione reddita sunt perversissime: *Mater enim mea Ecclesia aliquando dicebat: pusillus non fuit abs... magnum & perfectum medicum requiram, meo perfusa sum, tenebræ sunt lux erue leges & prophetæ ait enim* lucerna pedibus meis lex tua, & lumen semitis meis. Salutatus ἀκρατὲς σκότος vertit, *intolerabiles tenebræ*. Minus bene derivasse videtur vocem ἀκρατὲς a κράτος.

(3) Vallicell. καταυγάσαι.

(4) Sic emendandus error Codicum, qui habent τὸ σκότος.

(5) Male Vet. Interpres αὐτῷ jungit cum μονογενεῖ, cum vertit barbare & sine sensu: *& in ipso unigenito osculari*.

(6) Τοῦ abest a C. Barb. & meo. Reposui ex Cod. Vallicell. Anastasius Antiochenus lib. 1. qui est de Rectis dogmatibus: τὸν δὲ φαμὲν τὸ πατέρα τοῦ λόγου, ἐν ᾧ λόγος, μεθ' οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμα στόματος τοῦ Θεοῦ χρηματίζει. στόμα γὰρ πατρὸς ὁ υἱός, *mentem vero dicimus Patrem Verbi, in quo Verbum, cum quo Spiritus Sanctus,*

Osculetur me ab osculis oris sui, *scilicet Filius. Surſum erige mentis oculum. Non enim carnale eſt id, de quo eſt ſermo; ſed ſpirituale, quod prophetice dicitur. Non enim ſolummodo per os Prophetarum doceri vult; ſed ipſe, inquit, accedat, & me doceat Filius. Gravis enim, ajebat quondam Eccleſia, meus fuit morbus; tenuibus pharmacis non convaleſcam: magnum perfectumque medicum quæro: meræ mihi circumfuſæ ſunt tenebræ: lucerna lex & prophetæ.* Lucerna *enim, ait ſcriptura*, pedibus meis lex tua, & lumen ſemitis meis; *ſed non poterunt me* Psal. cxviii 105.
illuminare, niſi perfectum mihi ſupervenerit lumen. Illud, ſplendoris exceſſu, tenebrarum exceſſum diſpellet, viamque videbo, quæ me rurſus in Paradiſum ducat. Tranſcendit legem, ſuperat Prophetas, & interea dum oſcula excipit Eccleſia, Unguentum orat. Os enim Dei eſt Filius. Quamobrem cum Deus ſit, Verbum appellatur: quoniam omnia quæcumque vult Pater, per Filium loquitur.

II. QUO-

Spiritus oris Dei appellatur. Os enim Patris eſt filius Ex eod. lib. τοῦ δὲ σώματος τὸ ἰδίωμα λαβόντες ὡς παράδειγμα, τὴν ἀλληλουχίαν τῶν θείων προσώπων μὲν παρεστήσαμεν διά τε τῆς μελῶν ἀναλογίας τε καὶ εἰκασίας. Ταύτῃ γὰρ καὶ πνεῦμα στόματος αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται, στόματος ὄντος τοῦ μονογενοῦς, καὶ πνεῦμα πάλιν ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἀποστελλόμενον οὐ μόνον παρὰ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ υἱοῦ. *Oris vero proprietate ſumpta in exemplum, mutuam divinarum perſonarum cohærentiam expreſſimus, proportione & ſimilitudine membrorum. Sic enim & Spiritus Sanctus dicitur Spiritus oris illius, ſcilicet Dei, cum ſit os Unigenitus, & rurſus Spiritus ex ipſo procedens, & miſſus non ſolum a Patre, ſed etiam a Filio.* Locum ſane luculentum, quo docemur Spiritum Sanctum a Patre & Filio procedere. Et paullo poſt, ἴσα τε υἱῷ ἀδελφοὶ ὁ πατήρ.

(7) Poſt hæc in veteri verſione typis impreſſa ſequuntur multa, quæ ſex pag. complent in 4°. Ea fruſtra quæras in Græcis Codd.

Κεφ. α΄. β.

β΄. ΟΤΙ ΑΓΑΘΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΟΙΝΟΝ.

ΔΥΟ ΜΑΣΤΟΥΣ τὰς δύο διαθήκας φησίν· ἀφ' ὧν ἡ θηλάζει τὰ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ γάλα, διάνοιαν τοὺς λόγους τῆς ἀληθείας, καὶ εἰς τελείαν αὔξησιν ζωῆς τε καὶ ἡλικίαν. Τοῦτο (1) τὸ πόμα τυγχάνει ὑπὲρ οἶνον. οὐ γὰρ ἀπὸ γῆς τρυγᾶται, ἀλλ' ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται. προσδοκάσθω γάρ φησι, ὡς ὑετὸς τὸ ἀπόφθεγμά μου, καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματά μου. τοῦτο τὸ πόμα οἱ αἰτοῦντες τὸν σκοπὸν ἔχοντες ἐκ τῆς γραφῆς θηλάζουσι ὥσπερ γάλα τῆς διανοίας, καὶ καταβάλλουσι, ὥσπερ εἰς καινὰ λίκνα, οὕτως εἰς καρδίαν τοὺς παιδευομένους (2) διὰ μυστικῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων. Ὥσπερ γὰρ οἱ (3) δύο μαστοὶ ἄμφω τῇ καρδίᾳ κεκόλληνται· οὕτως καὶ αἱ δύο διαθῆκαι ἐκ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸ πνευματικὸν ἡμῖν πόμα βρύουσι, εὐφραίνουσι ὑπὲρ οἶνον. οὐ γὰρ (4) λύει με ὥσπερ ἡ μέθη τοῦτο τὸ πόμα, φησὶν ἡ ἐκκλησία, ἵνα σκοτωθεῖσα καταπέσω· ἀλλ' ἀγαλλιώμενόν με καταπαύει (5) καὶ στηρίζει τῇ πίστει πρὸς τὸ μὴ καταρρίπτεσθαι εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' ἵστασθαι ἀκλινεῖ ὀρθότητι πρὸς Θεόν. καθὼς Ἱερεμίας λέγει· ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος συντετριμμένος, καὶ ὡσεὶ ἄνθρωπος συνεχόμενος ἀπὸ οἴνου, ἀπὸ προσώπου Κυρίου, καὶ ἀπὸ προσώπου εὐπρεπείας δόξης αὐτοῦ· τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐφροσύνης τῆς τοῦ Θεοῦ λογίων ἐκπληττόμενος.

Δευτερ. λβ΄. β΄.

Ἱερ. κγ΄. θ΄.

Κεφ. α΄. γ΄.

γ΄. ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ.

Εἰς προτροπὴν εἶναι τῆς ἐκκλησίας τὸ ἅγιον πνεῦμα ζωοποιοῦν μελῳδεῖ (6) τῷ κυρίῳ· ἵν' ἡμεῖς ζωοῦντες εὐωδίας αἰσθόμενοι τὴν δυσωδίαν τῆς μυσαρᾶς ἁμαρτημάτων ἀποπλύνωμεν· τὴν δὲ δια-

(1) Vetus Interp. τοῦτο τὸ πόμα male vertit: *hoc poculum*.

(2) Salutatus, *dolorificas*, legisse videtur *βαρυλύπους*.

(3) Artic. οἱ est ex Vallicell.

(4) Vetus versio habet *non enim solvit velut ebrietas, ut obscuratus quis corruat &c.*

II. QUONIAM BONA UBERA TUA SUPER VINUM.

Duo UBERA *dicendum duo esse Testamenta, e quibus Ecclesiæ filii exsugunt mente, veluti lingua, verba veritatis, & in perfectam adolescunt vitam atque ætatem. Hic potus vino præstantior est. Non enim e terra scatet, sed e cœlis descendit.* Exspectetur *enim, ait,* ut pluvia eloquium meum, & descendant ut ros verba mea. *Hunc potum, qui in cœlestibus scopum habent, mente veluti lingua ex scripturis sugunt, & tamquam in ventrem, ita in cor per pœnitentiam dolorum sedatricem demittunt peccatorum remissionem. Quemadmodum enim duo ubera cordi adhærescunt, ita etiam duo Testamenta ex Sancto Spiritu spiritualem nobis potum profundendo lætitiam afferunt super vinum: non enim me dissolvit ut ebrietas, ait Ecclesia, hujusmodi potus, ita ut obortis mihi tenebris concidam: immo gaudio quodam me impinguat, & fide confirmat, ne ad terram dejiciar, sed in neutram partem inclinans recta consistam. Quemadmodum Hieremias ait:* Factus sum quasi vir contritus, & quasi homo captus a vino a facie Domini, & a facie decoris gloriæ ejus, *Dei eloquiorum gaudio supra modum perculsus.*

Deuter. XXXII. 2.

Hierem. XXIII. 9.

III. ET ODOR UNGUENTORUM TUORUM SUPER OMNIA AROMATA.

Ad cohortandam, ut opinor, Ecclesiam Spiritus Sanctus talia canit Domino, ut nos ejusmodi suavitatis odore tacti, impurorum fœtorem peccatorum aversemur, & jucundum

(5) Sic emendavi, cum Codd. meus & Barberinus habeant καμμίνς.

(6) Sic emendanda vox μελῳδῆ, quam habet meus & Barber.

ὑμᾶς ἀπὸ τῆς Χριστοῦ διακονοῦντος εἰς ἑαυτοὺς ἀναπλάσομεν. ΟΣΜΗ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ φησὶ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ. τὸ μύρον ἀδελφοὶ (1) ἐπὶ βασιλικῆς τε καὶ ἱερατικῆς ἀξίας παρέχεσθαι ἀπὸ τῆς ἁγίων ἐκθέμεθα γραφῶν· οὐκ ἄσημον γὰρ ὑμῖν δήπου τοῖς πολυμαθέσιν, ὅτι οἱ ἐν ταῖς γραφαῖς βασιλεῖς τῷ ἐλαίῳ τῆς χρίσεως βασιλεύειν ἐκαθίσταντο. κἀκεῖνο δὲ ὑμῖν φανερὸν εἶναι βούλομαι· ὅτι καὶ οἱ τότε ἱερεῖς μύρῳ χριόμενοι τὸ ἱερατεύειν ἐλάμβανον (2). Ἐπειδὴ τοίνυν τῷ νόμῳ μύρῳ ἐχρίοντο βασιλεῖς τε (3) καὶ ἱερεῖς, λαμπρῶς δὲ τὴν περιβολὴν τῆς βασιλείας (4) καὶ ἱερατείας τοῦ μυστηρίου ἀντίθετον ἡ θεία γραφὴ· ΟΣΜΗ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ, λέγουσα, ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ. ὡς εἰπεῖν, ὀσμὴ τῆς σῆς βασιλείας καὶ ἀρχιερωσύνης ὑπὲρ πάσας τὰς βασιλείας, καὶ ἀρχιερατείας. καθὼς ὁ Δανιὴλ φησί· ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις ὑπερέξει πάσας τὰς βασιλείας τῆς γῆς. καὶ σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ φησίν. ΟΣΜΗ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ φησὶν ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ. Τὸ μύρον ἀδελφοὶ καθ' ὃν τόπον ὑπάρχει, ὀδμὴν καὶ τὴν εὐωδίαν περιέχει. Χριστὸς δὲ τοίνυν ἐν οὐρανῷ καὶ γῇ καὶ θαλάττῃ πάντα περιέχων, τὴν δεσποτείαν (5) αὐτοῦ καὶ βασιλείαν πανταχοῦ (6) καὶ πανταχοῦ συνάγεσθαι· λαμπρῶς δὲ καὶ ὁπισθεν, καὶ σφόδρα περιφανῶς ἡ τῶν θείων καὶ ἀποκρύφων μυστηρίων ἐμπεφορημένη γραφὴ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀναδείκνυσι, λέγουσα·

Δαν. β'. μδ'.
Ἐκιφ. ζ'. κγ'.
Ψαλ. ρι'. δ'.

Κεφ. α'. γ'. Ν'. ΜΥΡΟΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ· ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΝΕΑΝΙΔΕΣ ΗΓΑΠΗΣΑΝ ΣΕ· ΕΙΛΚΥΣΑΝ ΣΕ ΟΠΙΣΩ ΣΟΥ.

Λέγουσα δὲ ἡ θεία γραφή· ΜΥΡΟΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΟΝΟ-

(1) Ἀδελφοὶ, reposui ad implendam lacunam mei Cod. & Barber. ex veteri Interprete, qui habet *Fratres carissimi*.

(2) Barb. ἐλλάμβανον, qui sæpe occurrit in eo Cod. error duplicandi liquidas, ut in Cod. Var. Edit. LXX, unde apparet quæ tum fuerit pronunciatio.

(3) Abest a Barb. vox τε.

(4) Quæ interjacent inter duas voces *βασιλείας* & *ἀρχιερατείας*

dum justitia Christi odorem in nos hauriamus. ODOR, *inquit*, UNGUENTORUM TUORUM SUPER OMNIA AROMATA. *Unguentum, dilecti Fratres, ad regiam, & sacerdotalem dignitatem institutum esse a sacris scripturis novimus; idque vobis doctissimis viris cognitum esse arbitror, quod in sacris scripturis Reges per oleum unctionis ad regnandum constituebantur. Illud etiam vos nescios esse nolo, quod sacerdotes quoque tum temporis oleo peruncti sacerdotium suscipiebant. Cum igitur in lege cum Reges, tum sacerdotes unguento ungebantur, perspicue jam sacra scriptura & regiam, & sacerdotalem dignitatem in Unigenito exponit esse conjunctam*. ODOR UNGUENTORUM TUORUM, *inquit*, SUPER OMNIA AROMATA: *quasi dicat: odor regni & sacerdotii eius super omnia regna, & sacerdotia; quemadmodum ait Daniel*. Suscitabit Deus Cæli Regnum, quod su- Dan II 44.
perabit omnia regna terræ: & tu Sacerdos in æternum se- Id. VII 23
cundum ordinem Melchisedec. ODOR UNGUENTORUM TUO- Psal. cix 4
RUM, *inquit*, SUPER OMNIA AROMATA. *Unguentum, Frater, quo loco est, ibi suavem prabet odorem. Christus igitur in Cælo, & in terra, & in mari omnia complectens, dominationem suam, & regnum quoquoversum, & ubique suavitatis odore complet. Luculenter jam, & ibi, & admodum clare scriptura divinorum, & latentium plena mysteriorum, etiam magni Regis nomen indicat dicens*:

IV. UNGUENTUM EFFUSUM NOMEN TUUM, IDEO ADOLESCENTULÆ DILEXERUNT, ET TRAXERUNT TE POST TE.

Dum dicit scriptura divina, UNGUENTUM EFFUSUM NO-

C

lin. 13 desunt in Barber. & in meo Cod. Ea ex Vallicellano desumsi.

(5) Barber. [illegible].

(6) Barni, quod habent omnes Codd., mutavi in [illegible].

ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ, Χριστὸν αὐτὸν ὑποσημαίνει· τὸ γὰρ μύρον ἐκκενούμενον δηλαδὴ εἰς χρίσιν (1) προχωρεῖ· ὅπερ ἐστὶ τὸ ἱερατικὸν μύρον λέγεται χρίσμα. καὶ οἱ πρότερον βασιλεῖς τῷ μύρῳ χριόμενοι βασιλεύειν καθίσταντο. Ὅταν οὖν λέγει· ΜΥΡΩΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ, δύο ὑποσημαίνει τρόπους (2). καθάπερ γὰρ (3) μύρον ἐκκενωθὲν εἶναι εὐωδιάζει· οὕτω τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς κατελθόντος, καὶ τῆς θεραπείας ἐπὶ τῆς ἀποστόλων χυθείσης, ὅλος ὁ κόσμος τῇ εὐσεβείᾳ εὐωδιάσθη· ὡς καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν Παῦλος· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν ὀσμὴ ἐκ (4) θανάτου εἰς θάνατον· οἷς δὲ ὀσμὴ ἐκ ζωῆς εἰς ζωήν· ἡ αὐτὴ ὀσμὴ τῆς εὐωδίας, οἷς μὲν εἰς θάνατον, οἷς δὲ εἰς ζωὴν εὐωδιάζει. ὀσμὴ γὰρ θανάτου ὥσπερ οἱ ἀπόστολοι τοῖς διώκουσι καὶ θλίβουσι καὶ δεσμεύουσι· ὀσμὴ δὲ ζωῆς πάλιν τοῖς πιστεύουσι· τοῖς τὸ κήρυγμα δέξασθαι καταξιουμένοις (5), τοῖς τὴν πίστιν ἐν ἔργοις δικαιοσύνης βεβαιοῦσι. ΜΥΡΩΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ. Ἐν τούτῳ δὲ προφητικὸν σημαίνει (6) τρόπον κατὰ τὸ μυστήριον Μαρίας, ἥτις συντρίψασα τὸ ἀλάβαστρον τοῦ μύρου ἤλειψε τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· κἀκεῖνο τὸ μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομα (7) ἔσχεν, ὡς ὁ κύριος ἔλεγεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς· τούτους τοὺς δύο τρόπους οἶμαι ὑποσημαίνειν τὴν θείαν ταύτην γραφὴν φαίνεσθαι· ΜΥΡΩΝ ΕΚΚΕΝΩΘΕΝ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΣΟΥ· ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΝΕΑΝΙΔΕΣ ΗΓΑΠΗΣΑΝ ΣΕ. ἐπει-

β'. Κορ. β'. ιε'. ις'.

Ματθ. κς'. ιγ'.

(1) Χρῆσιν in Barber & meo, mutavi in χρίσιν. Male vetus Interpres, *Chrisam cum id est unctum denominat, unguentum enim effusum significat ad unctionem proficere.*

(2) *Duos tropos* i. e. duos allegoricos sensus. Vetus interp vertit *duos modos.*

(3) Codd. habent καὶ θεῖ.

(4) Præposit. ἐκ abest a N T typis impresso. Eam tamen agnoscit Vetus Interpres, qui vertit: *alius quidem odor de morte ad mortem, alius autem odor de vita ad vitam.*

NOMEN TUUM, *ipsum Christum nominat, Unguentum enim effusum ad unctionem scilicet proficit. Unde & sacerdotale unguentum dicitur chrisma. Et veteres Reges unguento peruncti Reges constituebantur. Cum igitur dicit:* UNGUENTUM EFFUSUM NOMEN TUUM, *duos tropos indicat. Ut enim unguentum effusum domum suavi complet odore; sic postquam Dominus noster Jesus Christus in terram descendit, & cælestis virtus super Apostolos effusa est, bono pietatis odore universus perfusus est mundus; quemadmodum unus ex iis Paulus:* Christi, *inquit*, bonus odor sumus II Cor II. 15.
in his, qui salvi fiunt, & in iis, qui pereunt: aliis qui- 16.
dem odor mortis in mortem, his autem odor vitæ in vitam: *idem odor suavitatis aliis quidem in mortem, aliis in vitam suaviter olet. Odor enim mortis iis erant Apostoli, qui se persequebantur, affligebant, conjiciebant in vincula: rursus vitæ odor credentibus, qui digni habiti sunt prædicationem suscipere, quique fidem justitiæ operibus confirmabant.* UNGUENTUM EFFUSUM NOMEN TUUM. *Eodem hoc textu prophetico etiam tropum significat Beatæ Mariæ, quæ unguenti alabastro confracto Dominum nostrum Jesum Christum perunxit; & illud unguentum effusum celebre fuit, ut dixit Christus:* Amen dico vobis ubicumque prædica- Matth. XXVI 13.
tum fuerit hoc Evangelium in universo mundo, dicetur & quod fecit in ejus memoriam. *Hos duos allegoricos sensus existimo sacram hanc scripturam indicare cum dicit:* UNGUENTUM EFFUSUM NOMEN EJUS: IDEO ADOLESCENTULÆ

(5) Lego κατηξιωμένοις.

(6) Male Barberinus, & meus σημαίνει.

(7) ὄνομα ἔχει loquutio probæ notæ. Plato in *Hippia Maj.* p 95 F. ἀφ' οὗ τὸ ὄνομα ἔχει. *ex quibus glossam adeptus est.* Hæc vero κἀκεῖνο τὸ μύρον ὅπερ ὄνομα ἔχει, ὡς ὁ κύριος ἔλεγε, absunt a veteri interpretatione, quæ tamen necessaria sunt. Si enim desint, quomodo cohæreant, quæ sequuntur? *Hos duos allegoricos sensus* &c.

δὲ γάρ, φησι, ὁ ἐν βασιλεία καὶ ἔνσαρκος παρουσία μόνην δίκαιον ἐκκαθαίρει ὅλον κεκόσμηκε τὸν κόσμον, διὸ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε· αὗταί εἰσι αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων. μὴ γάρ μοι νόμιζε μόνον νεάνιδας τὰς γυναῖκας λέγειν τὴν ἁγίαν γραφήν· ἀλλὰ καὶ ἐν γυναιξὶ μὲν νεάνιδας εὑρίσκομεν οὐ τῷ
Ἰωαν. ς'. ξγ'. σώματι· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ σώματος μόνον ζωοποιεῖται· ἡ σὰρξ γὰρ οὐδὲν ὠφελεῖ· τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· ἀλλὰ πίστει νεάνιδας. βλέπε νεάνιδα ἐκείνην τὴν τῷ σώματι ἀσθενεστέραν, ψυ-
Ματθ. θ'. κ'. χῆς δὲ πίστει (1) ἰσχυροτέραν τὴν αἱμορροοῦσαν, ἥτις ἁψαμένη τοῦ ἱματίου ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ, τὴν αἱμάτων ἔστησε (2) ῥύσιν τοῦ σώματος ἰαθεῖσα, ἀλλὰ πίστει διώκουσα. ἡ γὰρ παλαιουμένη τῷ σώματι, νεανικῷ δὲ τῷ τῆς πίστεως φρονήματι πέρας ἐπέθηκε τῷ τῆς ἀσθενείας νοσήματι· αὕτη ἡ νεᾶνις εἵλκυσεν αὐτὸν ὄπισθεν ἁψαμένη, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν πληρωθῆ τὸ γεγραμμένον· ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ ΑΙ ΝΕΑΝΙΔΕΣ ΗΓΑΠΗΣΑΝ ΣΕ· ΕΙΛΚΥΣΑΝ ΣΕ ΟΠΙΣΩ ΣΟΥ. Καὶ ἑτέρα δὲ πάλιν νεᾶνις ὄπισθεν ἔκραζε τοῦ Ἰησοῦ ἡ Χαναναία ἡ συροφοινίσσα (3) τῷ γένει, νεᾶνις δὲ τῇ πίστει· καὶ οἱ μὲν
Ματθ. ιε'. κγ'. μαθηταὶ ἔλεγον· ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. καὶ αὐ-
Ματθ. ιε'. κς'. τὴ δὲ ὄπισθεν εἵλκυσε τὸν Ἰησοῦν· πρὸς δὲ αὐτὴν ἔφη· οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. οὐδὲ νεᾶνις (4) τῷ πνεύματι, καὶ παλαιουμένη τῷ πνεύματι καὶ τῇ πί-
αὐτόθ. κζ'. στει· ναί, φησι, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. Θεώρει μοι νεανικωτάτην πίστιν, καὶ ὑπερεσσοφρονοῦσαν διώκουσαν. οὕτως εἵλκυσαν εἰς τὸ ὀπίσω τὸν Ἰησοῦν, αὗται αἱ δύο νεάνιδες, ἡ αἱμορροοῦσα καὶ ἡ συροφοινίκισσα· ἡ μὲν ἀκάθαρτος κατὰ τὸ σῶμα, ἵνα καθαρισθῇ· ἡ δὲ ἀλλόφυλος, ἵνα τῆς ἀσθενείας ἰαθῇ τὸ τέκνον (5). εἵλκυσαν δὲ ἀμφότεραι (6) τὸν Ἰησοῦν ὀπίσω αὐτῶν,

(1) Barber, & meus vocem nihili habent πιστοχεωτέραν, quam emendavi ut in textu.

(2) Vetus Versio habet, *sanguinis fluxum repente damnavit*. Error manifestus. Legendum credideram, *sanavit*,

(3) Barber, & meus συροφοινίκισσα.

(4) Locus ut apparet corruptus. Ego in versione scripsi ut Saluratus. *adolescentula adhuc fide, innovata tamen spiritu & fide*. Unde videtur habuisse in suo

DILEXERUNT TE. *Quoniam enim, inquit, regnum tuum, & incarnata præsentia instar unguenti effusi universum mundum bono odore perfudit, propterea adolescentulæ dilexerunt te; idest animæ justorum. Neque vero putes sacram scripturam de mulieribus tantum adolescentulis loqui; sed etiam inter mulieres reperimus adolescentulas, non corpore (neque enim quæstio est tantum de corpore:* Caro enim non prodest quid- Joann. vi 63.
quam; spiritus autem vivificat) *sed fide adolescentulas. Vide adolescentulam illam, corpore quidem ægram, animæ vero fide validam Hæmorroissam, quæ cum retro tetigisset vestem Jesu, sanguinis fluxum inhibuit non corporis robore, sed fidei virtute. Non enim robore corporis, sed valido fidei spiritu infirmitatis morbo finem imposuit. Hæc adolescentula traxit ipsum*
retro tangens, ut in ea impleretur quod scriptum est: PRO- Matth ix 20
PTEREA ADOLESCENTULÆ DILEXERUNT TE, TRAXERUNT TE POST TE; *& alia rursus adolescentula retro post Jesum clamabat Chananæa, Syrophœnissa genere, adolescentula*
vero fide: & Discipuli quidem dicebant: dimitte illam, quia Matth. xv 23
clamat post nos. *Ipsa igitur retro Jesum traxit, cui ipse di-*
xit: non decet tollere panem filiis, & projicere canibus. Matth xv 26
Illa vero adolescentula adhuc fide, innovata tamen spiri-
tu, & fide, utique, *inquit*, Domine: nam & catelli come- Ibid 27
dunt de micis, quæ de mensa decidunt dominorum suorum. *Vide fidei adolescentiam, & humilitatis virtutem, quæ retro traxit Jesum. Hæ duæ adolescentulæ altera quæ fluxum sanguinis patiebatur, altera syrophœnissa: illa quidem secundum legem immunda, ut mundaretur; hæc vero alienigena, ut ex infirmitate filia sanaretur. Traxerunt* igi-

Codice · νέος μᾶλλον τι ἐστιν, ἀνανεοῦσθε δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς: est phrasis Paulina Ephes IV 23.

(5) *Ut ex infirmitatis ægritudine sanaretur*: sed non illa, sed ejus filia morbo laborabat. Igitur pro τὸ κάμνοι legendum τὸ νόσοι, quam lectionem in versione sequutus sum.

(6) Barb., & meus ἀμφότεροι.

ται αἱ δύο (1) παῖδες τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἱκετίδες τυγχάνουσι, καὶ ἐν πίστει ἰσχυροῖς, αἱ ἀσθενοῦσαι τῷ σώματι, ἐπιτυχοῦσαι δὲ τῆς πηγῆς ἀντλοῦσι τὰ ἰάματα, αἳ καὶ διὰ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν πίστει κυρίου καὶ εἰς αὐτὰς λέγεται τὸ ἀποστολικὸν
β'. Κορινθ. ιβ'. ι. ἐκεῖνο ῥητόν· ὅταν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι· ἡ γὰρ τοῦ σώματος ἀσθένεια τὴν τῆς πίστεως δύναμιν ἔδειξε. διὰ τοῦτο αἱ παῖδες ἠγάπησάν σε, οὐ μόνον αἱ θεραπευθεῖσαι γυναῖκες τῷ τῆς πίστεως φρονήματι· ἀλλὰ καὶ σοφαὶ παῖδες, καὶ μείζονες τῶν εἰρημένων, καὶ ὑπερέπεσαν τὰς θεραπευθείσας αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων, αἵτινες νεανικώτατα (2) ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἐπαποδυόμεναι (3) τὰ ἑαυτῶν σώματα τοῖς κρατεροῖς τῶν ἀποστολικῶν φρονήμασι, δυνάμει ἀντεπεμάχοντο, καὶ ἰσχυρῶς ἀθλοῦσαι τὴν τῆς πίστεως θερμανθεῖσαι, καὶ τῆς νίκης ἦραν βραβεῖα· νεανικώτατα τὴν πίστιν τηρήσασαι, καὶ τὸ τοῦ ἀγῶνος (4) στάδιον ἀνύτατα
β'. Τιμοθ. δ'. ζ. καὶ η'. δραμοῦσαι, τὸ ἀποστολικὸν ἀναφωνοῦσιν ἐκεῖνο ῥητόν. τὸν δρόμον τετέλεκα· τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, καὶ τὰ ἑξῆς.

ι'. ΕΙΣ ΟΣΜΗΝ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ ΔΡΑΜΟΥΜΕΝ.

Εφ. α'. δ'. Μία ἐστὶν ἡ ἐκκλησία ἣ πληθυντικῶς λέγει· δραμοῦμεν.
Γαλ. γ'. κζ'. οἱ γὰρ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐν Χριστῷ. βλέπε τρέχοντας ἅπαντας εἰς τὴν ὀσμὴν τὴν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίου. ὅπου γὰρ λείψανα κεῖνται μαρτύρων, τότε ἀπελθόμεν (5) ἐκεῖσε εἰς ὀσμὴν τοῦ Χριστοῦ τρέχομεν μύρων. Εἶτα (6) λοιπὸν χαίρουσιν αἱ τῆς

πιστὰς

(1) Absurda in hoc loco & sensu carens Interpretatio vetus: *ad ante δυνάμεως ἱκετίδες τυγχάνουσαι, virtutis ejus famulæ consistentes*

(2) Sic emendavi. Codices habent νεανικώτερον.

(3) Vet. Interp. *quæ exutæ diabolo*. Male. Metaphora sumta a Luctatoribus, qui nudi certabant, Ælian. *V. H.* L. XII. c. 1. πρὸς τὸν πότον ὡς πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἀποδυόμενοι, *ad potandum se accingentes, tanquam contra antagonistam*. Aristoph. *Lysistrat.* v. 616 ἀλλ' ἐπαποδυώμεθ' ὦνδρες τουτῳὶ τῷ πράγματι, *sed accingamus nosmet ad hoc negotium*. Suspicor autem deesse verbum, a quo regatur

igitur ambo retro Jesum hæ duæ adolescentulæ ipsius potestatem supplices deprecando. & fidei virtute, quæ corpore infirmæ erant id consequutæ sunt, ut a fonte medicinam haurirent; ut propter firmam earum fidem proprie in eas illud apostolicum dici possit: cum infirmor tunc potens II. Cor. XII. 10.
sum: *corporis enim infirmitas virtutem fidei ostendit: propterea adolescentulæ dilexerunt te, non solum mulieres spiritu fidei sanatæ, sed etiam illustres adolescentulæ, quæque iis, quas diximus, præstantiores sunt, & iis, quæ sanatæ sunt, fortiores, sanctorum scilicet Martyrum animæ, quæ fortissime adversus diabolum certamini se accingentes sua corpora tradiderunt, validoque patientiæ spiritu inexpugnabilem virtutem, invictumque robur fidei veluti thoracem induta, victoriæ præmium reportarunt, strenue fidem servando, & certaminis stadio celerrime decurso Apostolicum illud clamant:* Cursum consummavi: fidem servavi: II. Timoth. IV.
in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, *& quæ* 7. 8.
deinceps.

V. IN ODOREM UNGUENTORUM TUORUM CURREMUS.

Una est Ecclesia, & pluraliter ait: CURREMUS. *Plures enim unum sumus in Christo. Vide omnes currentes* Galat. III. 28
in odorem mysteriorum Christi: Ubi enim reliquiæ jacent martyrum, tum festinantes illuc in odorem currimus unguentorum

accusat τὰ σώματα · & legendum pro τὰ σώματα παρέδωκαν. Vetus Interpres habet *tradiderunt*. Sic enim ait · *quamvis adulta prudentia, exutæ diabolo, sua corpora durabili prudentia, & sustentationis virtute tradiderunt*. Ex hac incondita interpretatione nihil boni assumas, quam illud *tradiderunt*.

(4) Vetus interpretatio, *certaminis studium*. Legendum *stadium*.

(5) Lego ἀναδῦσαι.

(6) Hæc non satis fideliter reddunt Vet. Interpres, & Salutatus.

πιςῶν πλῆθος, ἡ χριστοφόρος ἐκκλησία, καὶ περὶ τὸν ἑαυτῆς ἀγαλλομένη νυμφίον, ἐν αὐτῷ τε ἐγκαυχωμένη, καὶ εὐχαριςοῦσα λέγει·

Κεφ. α'. δ'. ϛ'. ΕΙΣΗΝΕΓΚΕ ΜΕ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΑΥΤΟΥ· ΑΓΑΛΛΙΑΣΩΜΕΘΑ ΚΑΙ ΕΥΦΡΑΝΘΩΜΕΝ ΕΝ ΣΟΙ.

Ταμεῖον (1) δὲ βασιλέως, ὅπου πάντα ἀπόκειται τὰ θησαυρίσματα. τοῦ δὲ (2) ἐπουρανίου βασιλέως ταμεῖον δηλοῖ ὅτι
Παροιμ. θ'. α'. πρῶτον μὲν τὸ σῶμα, ὃ (3) ἑαυτῷ ᾠκοδόμησεν οἶκον· ἔπειτα δὲ καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία. ὅταν δὲ λέγῃ ὁ σωτήρ· μα-
Ματθ. ε'. ι'. κάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, εἰκότως καὶ ἀκολούθως προσδέχεται ἐν αὐτῷ ἡ φωνή· οὕτω γὰρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐδιώχθησαν ἕνεκεν δικαιοσύνης. διὸ καὶ ἀγαλλιῶνται ἐν αὐτῷ· καὶ εὐφραίνονται λέγοντες· ΑΓΑΛΛΙΑΣΩΜΕΘΑ ΚΑΙ ΕΥΦΡΑΝΘΩΜΕΝ ΕΝ ΣΟΙ· βλέποντες τὴν τῶν αἰωνίων γάμων χαράν· βλέποντες τὰ ἡτοιμασμένα πρὸ καταβολῆς κόσμου· καὶ ἀπολαύοντες τῆς ἐπαγγελίας φασί·

Κεφ. α'. δ'. ζ'. ΑΓΑΠΗΣΩΜΕΝ ΜΑΣΤΟΥΣ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΟΙΝΟΝ.

Ὅπερ ἐστὶ· ἀγαπήσωμεν τὰς δύο διαθήκας, δι' ὧν ἡμᾶς ὁ βασιλεὺς παιδαγωγήσας εἰς τὸ ταμεῖον εἰσήγαγε τὸ ἐπουράνιον. ὅτι γὰρ διὰ τῶν δύο διαθηκῶν ἐτύχομεν τῆς οὐρανίου βασιλείας, βλέπε ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ τῇ καινῇ διαθήκῃ προαγορευθέντας τοὺς βουλομένους ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ὀνόμα-
Ματθ. ζ'. ιδ'. τος τοῦ Χριστοῦ πάσχειν, καὶ τὴν στενὴν ἐν τεθλιμμένην ὁδὸν τῆς ζωῆς ὁδεύειν· ἐν ᾗ μὲν τῆς παλαιᾶς τὸν σοφὸν ἄκουε λέ-

γυ-

(1) Legendum puto ταμεῖον μὲν. Sic tamen habent, scilicet ῃ, Barb. & Theat.

(2) Locum hunc ex Philone affert Cosmas Indicopleustes lib. x.

torum Christi. Deinde læta deinceps fidelium multitudo, Ecclesia Christifera, & de suo sponso exultans, deque eo gloriabunda, gratamque se præbens ait:

VI. INTRODUXIT ME REX IN PROMTUARIUM SUUM. EXULTABIMUS, ET LÆTABIMUR IN TE.

Regis promtuarium est, ubi omnes conditi sunt thesauri. Cælestis Regis promtuarium ostendit primo esse corpus, in quo ipse, ædificavit sibi Domum: *deinde cælorum regnum. Quando igitur Salvator dicit:* Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum Cælorum; *merito & consequenter prædicta est ea vox: hi enim intraverunt in regnum Cælorum. Quoniam vero & ipsi persecutionem passi sunt propter justitiam, propterea & exultant in illo, & lætantur dicentes:* EXULTABIMUS, ET LÆTABIMUR IN TE; *videntes æternarum nuptiarum lætitiam; videntes quæ præparata sunt ante mundi constitutionem; & narrantes promissiones dicunt:* Prov. IX. 1. Matth. V. 10.

VII. DILIGEMUS UBERA TUA SUPER VINUM.

Idest diligemus duo Testamenta, per quæ nos ducens Rex in promtuarium introduxit cæleste. Nam quod per duo Testamenta cælorum regnum assequuti sumus, vide Vetus, & Novum quemlibet adhortantia, ut pro justitia & nomine Christi patiamur; & per angustam & arctam *vitæ viam ambulemus. Et ex Veteri quidem Testamento audi Sapientiam,* Matth. VII. 14.

D quæ

pag 329. *Collect. nova PP. Græcor* Tom 2.

(3) Vet Interp. legit ὃ, nec agnoscit οἶκον.

Σοφ. σειρ. δ'. κη'. γνωται· ἕως θανάτου ἀγάπησαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. τὸ ὅμοιον καὶ ἐν τῇ καινῇ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις αὐτὸς ὁ κύριος ἐντέλλεται λέγων·
Ματθ. ι'. κη'. μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· τὴν δὲ ψυχὴν μὴ ἐχόντων τι ποιῆσαι. Ἄκουε δὲ καὶ τῆς παλαιᾶς λε-
Ἡσαϊ. ξς'. ε'. γούσης· ἀκούσατε τὸν λόγον κυρίου οἱ τρέμοντες τὸ ῥῆμα αὐτοῦ· εἴπατε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· ἀδελφοὶ ὑμῶν. ἐν εὐαγγελίοις δὲ ἐκ
Ματθ. ε'. μδ'. τοῦ δεσποτικοῦ στόματος ἀκούει· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. καὶ πάλιν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν (1) ὑμᾶς. Ἐν δὲ τῷ
Ἐξοδ. κγ'. ε'. νόμῳ τὸ ὅμοιον· ἐὰν ἀπαντήσῃς τῷ ὑποζυγίῳ τοῦ ἐχθροῦ σου πεπτωκότι ὑπὸ τὸν γόμον αὐτοῦ, οὐ παρελεύσῃ· ἀλλὰ συναγερεῖς (2) αὐτό. καλῶς (3) ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· εἷς γὰρ καὶ αὐτὸς νομοθέτης ἑκατέρας διετάξατο διαθήκας. δύο τοίνυν μαστοὶ αὐτοῦ αἱ δύο καλοῦνται διαθῆκαι· καὶ ἐκ μιᾶς τῆς ἀγαθότητος πηγῆς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ πνευματικοῦ γάλακτος ἔχουσαι. διὸ λέγουσιν αἱ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ νυμφίου εἰσελθοῦσαι· ΑΓΑΠΗΣΩΜΕΝ ΜΑΣΤΟΥΣ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΟΙΝΟΝ. ὁ γὰρ ποιεῖ οἶνος, οἶνος ἀμίξης πιθεὶς σκοτίζει· αἱ δὲ φωταγωγοὶ διαθῆκαι στηρίζουσι τὸ φρόνημα, στηρίζουσι (4) πίστιν, θεμελιοῦσιν εἰς τὴν οὐρανῶν βασιλείαν.

Κεφ. α'. δ'.

ι'. ΕΥΘΥΤΗΣ ΗΓΑΠΗΣΕ ΣΕ.

Πάντες μὲν οἱ τῆς θείας γραφῆς λόγοι, καὶ ταύτης τῆς ἁγίας καὶ μυστηριώδους γραφῆς εὐθεῖ (5) τὰ ῥήματα· οὗτος δὲ ὁ περὶ τῆς εὐθύτητος καὶ μάλιστα. ΕΥΘΥΤΗΣ γάρ, φησιν, ΗΓΑΠΗΣΕ ΣΕ. ἐὰν μὴ ἔνι γὰρ εὐθύτης ὑπάρχει τῷ μονογενεῖ μὴ οὐκ ἀγαπή-
Σοφ. σειρ. α'. κε'. σῃ. βδέλυγμα γὰρ ἁμαρτωλῷ σοφία (6). εὐθὺς δὲ καρδία ἀγαπᾷ τὴν

(1) Sacer textus Matthæi habet τοὺς μισοῦντας.

(2) Sic emendavi. Codices corrupte exhibent συναγείρεις. Locus autem hic in Bibliis impressis ita legitur. ἐὰν δὲ ἴδῃς τὸ ὑποζύγιον τοῦ ἐχθροῦ πεπτωκὸς ὑπὸ τὸν γόμον αὐτοῦ, οὐ παρελεύσῃ αὐτό, ἀλλὰ συναρεῖς αὐτὸ μετ' αὐτοῦ.

(3) Ante καλῶς videtur aliquid deesse. Vetus Interpres ait: Quid est hoc aliud nisi illud, Benefacite &c. At a Cod. Th absunt hæc καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. Sed

quæ dicit: Usque ad mortem certa pro veritate. *Simile* Eccli iv 28
quiddam in Novo, in Evangeliis audi ipsum Dominum dicentem: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animæ vero Matth x 28.
nihil possunt facere. *Audi autem & Vetus Testamentum dicens*; Audite verbum Domini qui timetis verbum ejus: di- Isai lxvi 5.
cite fratres nostri odio vos habentibus & abominantibus. *Ex Evangeliis vero ex ore ipsius Domini audi*: Diligite Matth v 44
inimicos vestros: *& rursus*: benefacite his, qui oderunt vos: *In lege autem simile illud*: Si obviaveris jumentum Exod. xxiii 5.
inimici tui, quod corruit sub onus suum, non prætereas, sed alleva illud: *quod idem est ac illud*: Benefacite his, qui oderunt vos. *Unus enim & idem est legislator, qui præcepta dat in utroque Testamento. Duo igitur ubera ipsius duo appellantur Testamenta, atque ex uno immortali fonte spiritualis lactis affluentiam habentia. Propterea qui in cælorum cubiculum ingressi sunt, dicunt*: DILIGEMUS UBERA TUA SUPER VINUM. *Quid enim facit vinum? Vinum immodice haustum tenebras offundit. Splendida vero Testamenta mentem confirmant, fidem stabiliunt, fundant ad regna cælorum.*

VIII. RECTITUDO DILEXIT TE.

Omnia quidem divinarum scripturarum eloquia, atque hujus sanctæ & mysticæ scripturæ verba sunt recta: hoc vero de æquitate rectissimum: RECTITUDO ENIM, *ait*, DILEXIT TE. *Cui enim non est rectitudo, is Unigenitum non diliget*. Abominatio enim peccatori sapientia: *Cor autem* Eccli i 32.

re-

post illa συντέρως αὐτὸ sequitur εἰ καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς νομοθέτης, quæ corrupta sunt pro εἷς γὰρ καὶ αὐτὸς νομοθέτης. Ceterum in versione ideo addidi: *quod idem est ac illud*: *Benefacite &c.* ut bene cohæreant ea, quæ sequuntur: *Unus enim & idem est Legislator &c.*

(4) Ex Vallæ reposui σκιρτῶσι. Barber & meus σκιρτῶσι.

(5) Sic legendum. Barb habet ἀδόντα. Vall. & Theat. ἀδοντα.

(6) Sacer textus habet ἀνομέεῖν.

πλὴν σοφίας. νύμφης (1) δέ ἐστι τὸ ἀπηλλάχθαι μὲν παντοίων κακῶν· συνεῖναι δὲ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν ἐκτενείᾳ (2) καρδίας ἐπιτελεῖν. ὥς φησιν ὁ Δαβίδ· ἐν βουλῇ εὐθείων καὶ συναγωγῇ μεγάλα τὰ ἔργα κυρίου. Ψαλ. ρια'. α'. β'.

θ'. ΜΕΛΑΙΝΑ ΕΙΜΙ ΚΑΙ ΚΑΛΗ.

Κεφ. α'. ε'. ΜΕΛΑΙΝΑ δηλονότι τῆς ἁμαρτίας· ΚΑΛΗ δηλονότι τῆς μετανοίας. οὐ σώματος ἡ μελανία· οὐδὲ σαρκικὸν πάλιν ταύτης τῆς νύμφης τὸ κάλλος. ἀλλὰ μέλαιναν ἑαυτὴν λέγει δηλονότι τῆς αἱρέσεως. ἐπειδὴ ταύταις ἦν μεμολυσμένη ἔν τι τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ταῖς λοιπαῖς τῶν ἀφορισμῶν ἀπάταις.

ι'. ΜΕΛΑΙΝΑ ΕΙΜΙ ΚΑΙ ΚΑΛΗ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

Κεφ. α'. δ'.

ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ οἶμαι καλεῖν τὰς νυμφίου τὰς προσφοιτώσας τῶν δικαίων ψυχάς. ἐξομολογουμένη μὲν τὰ ἁμαρτήματα· φαιδρυνομένη δὲ (3) ἐπὶ τῇ τοῦ νυμφίου φιλανθρωπίᾳ· ὅτι δίδωσι [4] ἐπὶ ἁμαρτήμασι μετάνοιαν. ἦν ταύτην μέλαιναν οὖσαν ὡς ἀληθῶς, καὶ καλὴν, ἀπαρχομένην [5] ἀπὸ τοῦ Αἰθίοπος τοῦ εὐνούχου τὸ κήρυγμα δέχεσθαι τοῦ μονογενοῦς διὰ Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου [6]. ὅθεν καὶ Δαβὶδ φησι· Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ. Πραξ. κεφ. η'. Ψαλ. ξζ'. λα'.

ια' ΩΣ ΣΧΗΝΩΜΑΤΑ ΚΕΔΑΡ ΩΣ ΔΕΡΡΙΣ ΣΑΛΟΜΩΝ.

Κεφ. α'. ε'.

ΚΗΔΑΡ [7] ἑρμηνεύεται σκοτασμός. ἐπειδὴ παντεχοῦ

οἱ

(1) Pessime Vet Interpr. *aqua autem est, quæ malis omnibus privatur, conciliatur vero* &c.

(2) Lego ἐκτενείᾳ.

(3) Hæc Vet Interpr. sic vertit: *Non est autem corporis fuscatio neque carnalis hujus sponsæ eterum putetur pulchritudo. Sed fuscam esse dicit* &c. Nihil ejusmodi interprete infelicius.

(4) Δὲ ex Vallicell.

(5) Salutatus *quippe de peccatis acceperit pœnitentiam.* Vet Interpres: *quoniam et datur pœnitentia peccatorum.* Est Paulina loquutio II Timoth. II. 25. μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας.

rectum diligit sapientiam. Rectitudo autem est ab omnigenis malis sese sejungere, delectari lege Dei, & mandata ejus intento corde perficere. Ut ait David: In consilio rectorum, & congregatione magna opera Domini. Psal. cx. 1. 2.

IX. NIGRA SUM ET FORMOSA.

Nigra propter peccata: formosa propter pœnitentiam: Non corporis nigror; neque rursus carnalis hujus sponsæ pulchritudo: sed nigram se esse dicit propter iniquitates: quoniam ex ipsis nigrorem contraxerat in idolorum cultu, ceterisque dementiæ suæ erroribus.

X. NIGRA SUM ET FORMOSA FILIÆ HIERUSALEM.

Sponsam arbitror Filias Hierusalem *appellare propheticas justorum animas. Et peccata quidem confitetur, sponsi vero humanitate lætatur, quia concedit peccatorum pœnitentiam. Vide hanc fuscam revera & formosam, quæ initio ducto ab Eunucho Æthiope prædicationem Unigeniti suscepit per Philippum Apostolum. Unde etiam David ait:* Act. viii.
Æthiopia præveniet manum ejus Deo. Psal. lxvii. 31.

XI. UT TABERNACULA CEDAR, UT PELLES SALOMONIS.

Cedar *interpretatur Obscuratio. Quoniam ubique Ceda-*

(6) Philippus ille erat unus ex septem Diaconis, quos Act. VI 5. D. Lucas commemorat. Sed veteres solebant apostolicos viros appellare Apostolos. Vide quæ Veteris Versionis Editor erudite ad hunc locum.

(7) De Cedar & Obscuratione multa disserit ad hunc locum lectu plane digna idem Vet. Versionis Editor.

Ἱερ. βʹ. ιʹ. εἰ Κηδαρίτας διαβλέψασθαι (2) ὥς φησιν Ἱερεμίας· διέλθετε εἰς νήσους Κιττιείμ, καὶ ἴδετε, καὶ εἰς Κηδὰρ ἀποστείλατε, καὶ νοήσατε σφόδρα, εἰ γέγονε τοιαῦτα· εἰ ἀλλάξονται ἔθνη θεοὺς αὐτῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐξ ἐκείνων εἰδωλομανῶν ἦν ἡ ἐξομολογουμένη λέγει· ΩΣ ΣΚΗΝΩΜΑΤΑ ΚΗΔΑΡ ΩΣ ΔΕΡΡΙΣ ΣΑΛΩΜΩΝ, λέγει καὶ τὸ [2] ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν· σκηνώμασι μὲν Κηδὰρ τοὺς ἐξ ἐθνῶν αὐτῇ ἥκοντας ἀπεικάζουσα· τῇ δέρρει δὲ τοῦ Σαλομὼν ὁμοίως τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων πιστούς, καὶ πάντας τοὺς σάκκῳ ἐξιλεουμένους τὸ θεῖον.

Κεφ. αʹ. ςʹ. ιβʹ. ΜΗ ΒΛΕΨΗΤΕ ΜΕ ΟΤΙ ΕΓΩ ΕΙΜΙ ΜΕΜΕΛΑΝΩΜΕΝΗ, ΟΤΙ ΠΑΡΕΒΛΕΨΕ ΜΕ Ο ΗΛΙΟΣ.

Μὴ ἀπελπίσητέ με, φησί, διὰ τὴν τῶν ἁμαρτιῶν μελανίαν, ὅτι περιέβλεψέ με Χριστός, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος. Εἰ γὰρ (3) αἰσθητὸς ἦν τὸ λεγόμενον καὶ περὶ τούτου τοῦ ἡλίου ἦν τὸ λαλούμενον, οὐκ ἂν ἔλεγεν, ὅτι ΠΑΡΕΒΛΕΨΕ ΜΕ Ο ΗΛΙΟΣ οὗτος· ἀλλὰ (4) μᾶλλον οἱ σκιᾷ τρεφόμενοι (5) λευκαίνονται. ἐκείνη δὲ ἐν ταῖς τῶν εἰδώλων ἐξεταζομένη μανίαις πρὸ τῆς πίστεως, καὶ ὑπὸ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου παρεωραμένη ὑπῆρχε μεμελανωμένη· ἐπεὶ δὲ ὁ ὡραῖος κάλλει παρὰ
Ψαλ. μδʹ. γʹ. τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων παραγινόμενος τὸ ἑαυτοῦ κάλλος διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀποκατέστησεν εἰς αὐτήν, καθὼς καὶ Δα-
Ψαλ. δʹ. ζʹ. βὶδ φάσκει· ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου
Ψαλ. ϟʹ. ιζʹ. κύριε· καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς.

ιγʹ. ΥΙΟΙ

(1) Vetus Interpres luculentius sensum Auctoris exponit. *Utique Cedarenses in Scriptura divina de idololatria culpantur, sicut ait & Hieremias.*

(2) Τὸ ἐξ Ἰουδαίων. Illud τὸ est a Cod. Vallicelliano. Legerem lubens τὸ μὲν ἐξ Ἰουδαίων, τὸ δὲ ἐξ ἐθνῶν, *partim ex Judaeis, partim ex Gentibus.*

(3) Εἰ γὰρ αἰσθητὸν. Haec barbare sic vertit Vet. Interpres, ut ea non facile intelligas. *non enim erat sensibile, quod dicebat, sed de illo erat sole, quod loquebatur. Nam non diceret, quia despexit me Sol.*

daritæ male audiebant, ut ait Hieremias: Transite ad insulas Chettim, & videte: & in Cedar mittite, & considerate vehementer, si facta sunt talia, si mutaverint gentes Deos suos. *Cum enim ea esset de infantis illis idolorum cultoribus, confitetur & dicit*: UT TABERNACULA CEDAR, UT PELLES SALOMONIS. *Dicit se ipsam esse, & ex Judæis, & ex gentibus: Tabernaculis quidem Cedar assimilans eos, qui ad eam venerunt ex Gentibus; pelli autem Salomonis similiter fideles, qui ab Judæis profecti sunt; & omnes sacco Deum placant.* Hierem. II. 10

XII. NE VIDEATIS QUOD EGO FUSCA SIM, QUONIAM DESPEXIT ME SOL.

Ne me, inquit, desperare faciatis, propter peccatorum meorum nigrorem, quod oblique me aspexerit Christus justitiæ sol. Si enim sensibile esset id, de quo sermo est, & de sole aspectabili loqueretur, non diceret, OBLIQUE ME HIC SOL ASPEXIT: *Nam, qui in umbra alti educatique sunt, potius albescunt. Illa autem ante fidem in vesano idolorum cultu versata, & ab justitia sole transversim aspecta, fusca facta est, donec* speciosus forma præ filiis hominum *veniens impressit in ea per baptismum pulchritudinem suam*, Psal. XLIV. 3.
quemadmodum ait David: Signatum est in nobis lumen Psal. IV. 6.
vultus tui Domine; *& rursus alibi*: & erit splendor Domini Dei nostri super nos. Psal. XC. 17.

XIII. FI-

Non enim fuscantur, quos despicit Sol iste, sed magis, dum umbra pascuntur, candidiores fiunt.

(4) Inde apparet Philonem illa sacri textus: ὅτι παρέβλεψέ με ὁ ἥλιος sic intellexisse, ut interpretatur D. Ambrosius *Homil. de Isaac*, qui, ut observavit Nobilius, vertit: *quoniam non intuitus est me Sol*.

(5) Omnes, quos vidi, Manuscripti habent σακῷ τερπνόμενοι. Legendum fortasse σακκῷ ἀρέσκοντες.

Κεφ. α'. ς'. ιγ'. ΥΙΟΙ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ ΕΜΑΧΕΣΑΝΤΟ ΕΝ ΕΜΟΙ.

ΥΙΟΥΣ ΜΗΤΡΟΣ αὐτῆς οἶμαι τοὺς σοφοὺς τῆς ἐπουρανίου βασιλείας υἱοὺς τοὺς ἀποστόλους λέγειν, ἵνα δὲ σαφέστατα δειχθῇ (1) ἀγαθόν τι καὶ καλὸν μάχην καὶ εἰρήνης περιποιητικόν, καὶ ζῆλον ἐμπνεῦσαι ἔνθεον· βλέπε τί Παῦλος λέγει· ἔμπροσθεν πάντων εἶπον τῷ Κηφᾷ· εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς ζῇς περιέργως (2) ἔξω Χριστὸν καὶ τὸν οἰκοδομοῦντα τὴν πίστιν, πῶς τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν; τοιαύτην εἰρηνικὴν ἐμαχέσαντο μάχην ἐν αὐτῷ· διὸ λέγει· ΥΙΟΙ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ ΕΜΑΧΕΣΑΝΤΟ ΕΝ ΕΜΟΙ.

Γαλ. β'. ιδ'.

Κεφ. α'. ς'. ιδ'. ΕΘΕΝΤΟ ΜΕ ΦΥΛΑΚΙΣΣΑΝ ΕΝ ΑΜΠΕΛΩΝΙ· ΤΟΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ (3) ΕΜΟΝ ΟΥΚ ΕΦΥΛΑΞΑ.

ΑΜΠΕΛΩΝ ἀναγέγραπται πολλαχοῦ μὲν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς. ἐν ἐπιτομῇ δὲ λεκτέον τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο κυρίου (4) περὶ τῶν μὴ διδόντων τοὺς καρποὺς τοῖς ἀποσταλεῖσιν· ἐλεύσεται ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς· καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες δώσουσι τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. ὁ δὲ κύριος βεβαιοῖ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐπάγει λέγων πρὸς ἐκείνους· ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· καὶ λέγει περὶ ταύτης, ὡς εἶδε νύμφης τῆς ἐν ᾄσμασιν αὐτῷ προσομιλούσης· καὶ δοθήσεται ἔθνει τῷ ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. αὕτη ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τίθεται φυλάκισσα ἐν ἀμπελῶνι τούτῳ τῆς πίστεως πολυβότρυοι καρποῦ. ΕΘΕΝΤΟ ΜΕ ΦΥΛΑΚΙΣΣΑΝ ΕΝ ΑΜΠΕΛΩΝΙ. Ἔνθα ἐξωμολογημένη ἡ Ἰουδαίων συναγωγὴ καὶ

Ματθ. κα'. μα'.

αὐτόθ. στιχ. μγ'.

(1) Sic emendavi, cum Barb. & Vallic. haberent λεχθῇ, & iidem Theat.

(2) Sic legendum. Barb. περιεργεῖται. Vallic. περιεργῆς. Theat. περιεργῶν.

XIII. FILII MATRIS MEÆ PUGNAVERUNT IN ME.

FILIOS MATRIS SUÆ *arbitror dicere sapientes cælestis regni filios, Apostolos. Ut autem luculenter demonstretur strenuam, & pulchram pugnam parere pacem, zelumque adflare divinum, vide quid Paulus dicat*: Dixi Cephæ, *inquit*, coram omnibus: Si tu cum Judæus sis gentiliter, & non Judaice vivere instituisti propter Christum, & ædificationem Fidelium, cur Gentes cogis Judaizare? *Hujusmodi pacificam pugnavere pugnam in ea: propterea dicit*: FILII MATRIS MEÆ PUGNAVERUNT IN ME. Galat. II 14.

XIV. POSUERUNT ME CUSTODEM IN VINEIS. VINEAM MEAM NON CUSTODIVI.

VINEA *pluribus locis in sacris scripturis scripta reperitur. Breviter dicendum est Evangelicum illud Domini de iis, qui non dant fructus iis, qui* (a patre familias) *missi fuerunt*: Veniet Dominus vineæ, & malos male Matth. XXI 41. perdet ipsos, & vineam locabit aliis agricolis, qui reddent fructus tempore suo. *Confirmat autem Dominus dictum, & subdit dicens ad eos*: auferetur a vobis regnum Ibid. v. 43. Dei: *Deinde loquitur de hac Sponsa, quam novit in Canticis Canticorum cum se ipso colloquium habere*: & dabitur genti facienti fructus ejus. *Hæc ab Apostolis ponitur in hac fidei vinea custos fructus multos racemos habentis*. POSUERUNT ME CUSTODEM IN VINEA. *Deinde confessionem*

E *suam*

(3) Hæc verba addidi, quia ea explicata habes in fine hujus explanationis Vetus Interpres ea separata ponit cum explanatione, ut versum seorsim ab aliis constituant.

(4) Sic legendum. Male Barb & Vallic. ....

καὶ αὐτὴ ὁμολογεῖ ὡς ἐλθοῦσα ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ φησί· ΤΟΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΕΜΟΝ ΟΥΚ ΕΦΥΛΑΞΑ· ὅπερ ἐστί· τὰ ἐν νόμῳ προστεταγμένα (1) οὐκ ἐτήρησα· ἵνα διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτύχῃ (2) τῆς τῶν ἁμαρτημάτων ἀφέσεως.

Κεφ. α΄. ζ΄. ιε΄. ΑΠΑΓΓΕΙΛΟΝ ΜΟΙ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΠΟΥ ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΣ ΠΟΥ ΚΟΙΤΑΖΕΙΣ ΕΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑι.

Ἐπειδὴ γὰρ προφητικῶς καὶ ὁ Δαβὶδ ἀποτείνεται
Ψαλ. ιζ΄. α΄. καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ῥῆμα· ἀγαπήσω σε κύριε ἡ ἰσχύς μου. καὶ αὕτη
δὲ καταξιωθεῖσα προαγαπηθῆναι ὑπὸ τοῦ κυρίου ἀγαπήσασα
α΄. Ἰωαν. δ΄. ι΄. τὸν κύριον, ὥς φησι Παῦλος (3)· οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν
Ἐφ. ε΄. β΄. τὸν Θεόν· ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν. διὰ τοῦτο ἀγαπηθεῖσα ἀντιαγαπᾷ καὶ λέγει· ΑΠΑΓΓΕΙΛΟΝ ΜΟΙ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΠΟΥ ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΣ ΠΟΥ ΚΟΙΤΑΖΕΙΣ ΕΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑι· τουτέστι κατὰ τὴν τοῦ πάθους ὥραν· ὅτε ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ἐνάτης σκότος ἐγένετο· διὰ τοῦτο ΠΟΥ ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΣ ΠΟΥ ΚΟΙΤΑΖΕΙΣ ΕΝ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑι, ἐν ᾗ καὶ (4) ἀκμὴ τοῦ καύσωνος τῶν πειρασμῶν. ποῦ κρυπτάζεις, τοὺς σοὺς ἴασας πειράζεσθαι;

Κεφ. α΄. ζ΄. ις΄. ΜΗΠΟΤΕ ΓΕΝΩΜΑΙ ΩΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΕΠ ΑΓΕΛΑΙΣ ΕΤΑΙΡΩΝ ΣΟΥ.

Ὅπερ ἐστὶ μήποτε μετὰ τῶν αἱρέσεων ΓΕΝΩΜΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΜΕΝΗ· διὰ τοῦτο ἀποκρίνεται αὐτῇ (5), καὶ λέγει·

ιζ΄. ΕΑΝ

(1) Mallem προστεταγμένα.
(2) Ex Vallic., nam Barb. & meus habent ἐπιτύχοι.
(3) Immo Joannes.
(4) Sic Vallicell. sed Barber habet ἀκμὴ inde conjicio totum hunc locum sic legendum, ἐν ᾗ καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ καύσωνος τῶν πειρ-

suam exponit Judæorum Synagoga, ipsaque fatetur, se a Judæis ad sanctam venisse Ecclesiam, & ait: VINEAM MEAM NON CUSTODIVI; *idest, quæ in lege antea præcepta fuerant, non servavi: ut per confessionem peccatorum remissionem consequatur.*

xv. ANNUNCIA MIHI QUEM DILEXIT ANIMA MEA, UBI PASCIS, UBI CUBAS IN MERIDIE.

Quoniam enim prophetice exprimitur, & in David & in ipsa verbum illud: Diligam te Domine virtus mea: Psal. xvii. 1.
ipsa vero, prius dilecta, digna est habita a Domino, quæ Dominum diligeret, ut ait Paulus: Non quod nos dilexe- 1 Joan. iv. 10.
rimus Deum, sed quia ipse dilexit nos, & tradidit se Ephes. v. 2.
ipsum pro nobis: *Propterea dilecta vicissim amat & dicit:* NUNTIA MIHI, QUEM DILEXIT ANIMA MEA, UBI PASCIS, UBI CUBAS IN MERIDIE; *hoc est hora passionis, quando ab hora sexta usque ad nonam tenebræ factæ sunt: propterea* UBI PASCIS, UBI CUBAS IN MERIDIE, *in qua maxime servet æstus tentationum. Ubi igitur delitescis tentari sinens tuos?*

xvi. NE FORTE EFFICIAR SICUT ADOPERTA SUPER GREGES SODALIUM TUORUM.

Idest ne forte cum hæresibus EFFICIAR ADOPERTA. *Propterea vicissim ei (sponsæ) respondet & dicit:*

E 2 xvii. NISI

μβρ. ποῦ ἂν μεσημβρίζῃς, ἐν τοῖς ἀδύτοις ποιμάζεις,

(5) Αὐτῇ, quæ vox deest in meo & Barber, eam restitui ex Vallicell.

Κεφ. α'. ε'.

ιζ'. ΕΑΝ ΜΗ ΓΝΩΣ ΣΕΑΥΤΗΝ Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙΝ.

Ὅπερ ἐστὶν ΕΑΝ ΜΗ ΓΝΩΣ ΣΕΑΥΤΗΝ οἵα ὑπάρχεις, καὶ οἵα γέγονας. ΚΑΛΗΝ δὲ ἐν γυναιξὶ λέγει. ἐν πάσαις γὰρ ταῖς αἱρέσεσι καὶ ταῖς συναγωγαῖς αὕτη μόνη καλή,
Ψαλ. μς'. β'. οὐκ ἐξ ἑαυτῆς ἔχουσα τὸ κάλλος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀρχαίου κάλλους παρὰ τῆς ἱερᾶς τῶν ἀνθρώπων. ἀναστησάσης δὲ ἐν αὐτῇ τὸ ἴδιον κάλλος ὁ μονογενὴς διὰ τοῦ (1) λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας χρησίμως ἐγκαλεῖ αὐτῇ καὶ λέγει· ΕΑΝ ΜΗ (2) ΓΝΩΣ ΣΕΑΥΤΗΝ Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙΝ.

Κεφ. α'. ε'.

ιη'. ΕΞΕΛΘΕ (3) ΕΝ ΠΤΕΡΝΑΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΜΝΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΙΝΕ ΤΑΣ ΕΡΙΦΟΥΣ ΣΟΥ.

Ἐὰν μὴ γνῷς φησὶ τοῦτο, καὶ τοῦτ' ἐὰν μὴ γνῷς τὸ κάλλος ὅπερ εἴληφας, ΕΞΕΛΘΕ ΕΝ ΠΤΕΡΝΑΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΜΝΙΩΝ. ἀπειλητικὸς ὁ λόγος· ἐπιτιμητικὸν τὸ ῥῆμα. ὅπου γὰρ ἄγνοια (4) ἐκεῖ καὶ ἐπιτιμία. ἐπειδὴ γὰρ προεῖπε· ΜΗΠΟΤΕ ΓΕΝΩΜΑΙ ΩΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΜΕΝΗ ΕΠ ΑΓΕΛΑΙΣ ΕΤΑΙΡΩΝ ΣΟΥ· ὅπερ ἐστί· μή ποτε μετὰ τῶν αἱρέσεων ἀναμιγῶ διὰ τοῦτο ὥσπερ ἀπειλητικῶς ἐπιτιμᾷ αὐτῇ, καὶ λέγει· ἐὰν μὴ γνῷς σου τὸ κάλλος, ὅτι παρ' ἐμοῦ αὐτὸ κέκτησαι ΕΞΕΛΘΕ ΕΝ ΠΤΕΡΝΑΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΜΝΙΩΝ, ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΙΝΕ ΤΑΣ ΕΡΙΦΟΥΣ ΣΟΥ· τουτέστιν· εἰ ἀναξίαν σεαυτὴν καθιστᾷς τῆς ἐμῆς δόξης, ΠΟΙΜΑΙΝΕ ΤΑΣ ΕΡΙΦΟΥΣ· τουτέστι τὰς τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχάς.

Κεφ. α'. ε'.

ιθ'. ΕΠΙ ΣΚΗΝΩΜΑΣΙ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ.

ΕΠΙ ΣΚΗΝΩΜΑΣΙ λέγει τὴν τοῦ Ἰσραὴλ βασιλείαν·
Ἑβραι. ιβ'. κβ'. ἀντικρὺ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥήματος βοῶντος· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ

(1) Τοῦ ex Vatic.
(2) Barb. ἐπιγνῷς.
(3) Vatic. ἔξελθε σὺ: & hanc lectionem videtur habuisse Vet. In-

XVII. NISI COGNOVERIS TE IPSAM PULCHRAM INTER MULIERES.

Ideſt NISI COGNOVERIS TE IPSAM *cujuſmodi eras, & cujuſmodi facta ſis*. PULCHRAM *vero inter mulieres dicit: In omnibus enim hereſibus, & Synagogis ipſa ſola pulchra; non ex ſe ipſa quidem pulchritudinem habens, ſed ex eo, qui* ſpecioſus eſt forma inter filios hominum. *Cum vero im-* Psal. xliv v 3.
preſſerit in ipſa propriam Unigenitus pulchritudinem per lavacrum regenerationis, utiliter eam increpat & dicit: NISI COGNOVERIS TE IPSAM O PULCHRA INTER MULIERES.

XVIII. EGREDERE IN VESTIGIIS GREGUM, ET PASCE HOEDOS TUOS.

Niſi cognoveris, inquit, ubi eras, & ubi es: niſi cognoveris pulchritudinem, quam accepiſti, EGREDERE IN VESTIGIIS GREGUM. *Comminativus ſermo: objurgativum verbum. Ubi enim inſcitia, ibi & increpatio. Cum enim àntea dixerit:* NE FORTE EFFICIAR SICUT ADOPERTA SUPER GREGES SODALIUM TUORUM: *hoc eſt, ne forte cum hereſibus admiſcear: Propterea tamquam minaciter increpat eam, & dicit: niſi cognoveris ipſam pulchritudinem te a me habere,* EGREDERE IN VESTIGIIS GREGUM ET PASCE HOEDOS TUOS; *ideſt, ſi te ipſam indignam præſtiteris mea gloria, paſce hædos, hoc eſt peccatorum animas.*

XIX. IN TABERNACULIS PASTORUM.

IN TABERNACULIS *dicit regum Iſrael; aperte apoſtolica voce clamante:* Etenim illi non effugerunt ſuper ter- Hebr. xii. 25.

terpres, qui ait, *egredere tu*.

(4) Vetus Interpres legiſſe videtur *ἄσυλα puritas*. Male.

οὐκ ὀξύφωνοι ἐπὶ γῆς περιπατούμενοι τὴν βασιλείαν τοῦ χρηματίζοντος (1) Χριστοῦ δὲ Θεοῦ.

Κεφ. α'. θ'.

κ'. ΤΗ ΙΠΠΩ ΜΟΥ ΑΡΜΑΣΙ ΦΑΡΑΩ ΩΜΟΙΩΣΑ ΣΕ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ,

ΙΠΠΟΝ (2), οἶμαι, ἐνταῦθα τὴν τῶν δικαίων συναγωγὴν λέγει εἶναι, τὴν ἀκώλυτον τῶν δικαίων ἐν σταδίῳ τῆς εὐσεβείας δρόμον. Τὸ γὰρ ΕΝ ΑΡΜΑΣΙ ΤΟΥ ΦΑΡΑΩ (3) λέγει. ὅτι ἐν ἅρμασι τοῦ νοητοῦ Φαραὼ (4) ἐζευγμένη (5) ἦν ποτὲ τῇ τῆς εἰδωλολατρείας ὁλκοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἑλκομένη. Τοιαύτην σε, φησίν, οὖσαν ΤΗ ΙΠΠΩ ΜΟΥ ΩΜΟΙΩΣΑ (6)· μὴ λογισάμενός σοι τὰ ἁμαρτήματα τὰ τῆς εἰδωλολατρείας, μὴ (7) τὰ τῆς ἀνοίας πάσης, συντόμῳ χάριτι εἶναι λυτρῶν τῆς (8) παλινδρομίας τῇ ἡμετέρᾳ (9) ΟΜΟΙΩΣΑ ΣΕ ΙΠΠΩ, τῇ τῶν δικαίων συναγωγῇ τὸν δρόμον ἔξω ὄντα (10) τὰ τῆς εὐσεβείας ἐχούσῃ στάδια (11). ὥσπερ δὲ ἐν εὐαγγελίοις ὁ κύριος τοῖς τὴν μίαν ὥραν ἐργασαμένοις μόνον τὸν ὅμοιον μισθὸν ἐχαρίσατο τοῖς ὅλον τὸ βάρος βαστάσασι τῆς ἡμέρας.

Matth. κ'. ιβ'.

Κεφ. α'. ι'.

κα'. ΤΙ ΩΡΑΙΩΘΗΣΑΝ ΑΙ ΣΙΑΓΟΝΕΣ ΣΟΥ ΩΣ ΤΡΥΓΟΝΟΣ.

Σωφροσύνης ἔφορον τὸ (12) ζῶον, ἄγριον, μιμηλὸν (13), μό-

(1) Sacer textus D.Pauli sic est: εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον τὸν ἐπὶ τῆς γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα. Male Vet. Interpres ἐπὶ τῆς γῆς χρηματίζοντα, qui in terra prædicatus est Vulgata, qui super terram loquebatur.

(2) Mirum quantum monstrosa sit in hujus versiculi explicatione Veteris Interpretis versio.

(3) Barb. & Vall. φαραὼ λέγει.

(4) Barb. & Vall. φαραὼ Theat. totum hunc locum sic habet, τὸ γὰρ ἐν ἅρμασι τοῦ νοητοῦ φαραὼ ἐζευγμένην ποτέ.

(5) Ita emendavi. Omnes Codices habent ἐζευγμένον ποτέ.

(6) Barb. ὡμοίωσά σε, quæ postrema particula abest a Vallic., eamque expunctam oportuit. Th. ὡμοίωσας.

(7) Pro μὴ τὰ libenter legerem μήτε τά.

(8) Vocem τῆς revocavi ex Th.

(9) Sic emendavimus. Barb. & Vallic. habent τῇ μητρὶ ὁμοιωσά

terram recusantes regnum Christi, & Dei, qui oracula edebat.

XX. EQUITATUI MEO IN CURRIBUS PHARAONIS ASSIMILAVI TE PROXIMA MEA.

EQUITATUM, *opinor*, *suum*, *justorum congregationem intelligit propter celerem justorum in pietatis stadio cursum. Ait enim* IN CURRIBUS PHARAONIS; *quia curribus intelligibilis Pharaonis olim juncta erat, ad cursum in equitatione idololatria ab ipso incitata. Talis, inquit, cum esses*, EQUITATUI MEO ASSIMILAVI TE: *nulla ratione habita tuorum, in idolorum cultu & in omni dementia, peccatorum, compendiaria gratia per lavacrum regenerationis nostro* TE EQUITATUI ASSIMILAVI; *justorum scilicet congregationi, celerem habenti cursum in stadio pietatis: quemadmodum etiam in Evangeliis Dominus iis, qui unam tantummodo operati fuerant horam, eumdem mercedem dedit*, quam iis, qui pondus omne diei portaverant. *Matth. xx 12.*

XXI. QUAM SPECIOSÆ FACTÆ SUNT GENÆ TUÆ UT TURTURIS.

Castitatis servans est hæc volucris, agrestis, gemebunda,

ἐν σταδίῳ τῆς εὐσεβείας, & sic etiam Theat

(10) Uterque Codex B. & V habent καὶ, quod in κατὰ mutavimus sic postulante sententia. Theat etiam habet καὶ. Lego κατὰ τὸ εὐσεβ. στάδιον. Vocem στάδιον non modo Vet Interpres, sed etiam Salutatus in suo quisque Codice habuerunt. Et sic paullo ante dixerat ἐν σταδίῳ τῆς εὐσεβείας.

(11) Vet Interpres, sea potius vetus, ut puto, librarius iterum eumdem quem supra, errat errorem *in stadio pietatis*.

(12) Forte τὸν τῷ.

(13) Vet Interp *Hoc animal castitatis devotum est, quod licet ferum sit, tamen in una conjunctione perdurat* Salutatus qui locum hunc reddit, *castitatis animal, agreste, gemibile*, videtur pro μιμηλὸν legisse μονωδὸν, quæ lectio mihi probatur, neque enim μιμηλὸς, *imitandi solertia præditus*, huic loco videtur convenire.

μέταλλον, ὥσπερ καὶ αὐτὴ ἡ ἁγία ἐκκλησία, πάλαι μὲν τὸν ἄζυγα, μόνον δὲ ἄνδρα ἔχουσα νυμφίον, ὃς καὶ ταῦτα αὐτῇ β'. Κορ. ια'. β'. περιβάλλει. καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει· ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ.

Κεφ. α'. ι'. κβ'. ΤΡΑΧΗΛΟΣ ΣΟΥ ΩΣ ΟΡΜΙΣΚΟΣ (1).

Ἐκπλήττει ἡ γραφὴ, πῶς ἡ ἀκολουθία τῶν λεγομένων πνευματικῶν νοημάτων ἑαυτὴν σώζει. ἀπὸ ἐκκλησίας γὰρ ἐξ ἐθνῶν τὴν ἀγχιστείαν τρυγῶν (2) τὰ ἔθνη. ἡ συναγωγὴ δὲ τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων συναγομένους πιστούς. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν ΣΙΑΓΟΝΕΣ ΣΟΥ ἐπήγαγε· ΤΡΑΧΗΛΟΣ ΣΟΥ ΩΣ ΟΡΜΙΣΚΟΣ· ἵνα δείξῃ καὶ Γεν. λη'. ιη'. τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων πεπιστευκότας, τὸν ὁρμίσκον τοῦ Ἰούδα τὸν δοθέντα Ἑβρ. ζ'. ιδ'. τῇ Θάμαρ ὑπομνήσας. πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὸν ἀπόστολον. εἶτα τὴν γενεὰν αὐτοῦ διηγούμενος (3) καὶ τὸν κόσμον, ὅσπερ αὐτῷ χαρίζεται ὁ νυμφίος, ἐπάγουσι οἱ ἀπόστολοι·

Κεφ. α'. ια'. κγ'. ΟΜΟΙΩΜΑΤΑ ΧΡΥΣΙΟΥ ΠΟΙΗΣΩΜΕΝ ΣΟΙ ΜΕΤΑ ΣΤΙΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ.

ΟΜΟΙΩΜΑΤΑ ΧΡΥΣΙΟΥ οὐχ ὅπερ εἶναι δεῖ, ἀλλ' οἱ τοὺς ἁγίους μάρτυρας. Ἐπειδήπερ διὰ πυρὸς δοκιμασθέντες Σοφ. Σαλ. γ'. ς'. λαμπροτέραν ἐπεδείξαντο τὴν πίστιν, ὡς χρυσίον γάρ φησιν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτοὺς, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς. Ἵνα δὲ ἐκ τῆς ἀκολουθίας δειχθῇ ὅτι περὶ μαρτύρων λέγει, βλέπε τί ἐπάγει· ΜΕΤΑ ΣΤΙΓΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ· στίγματα γὰρ σαφῶς αἱ μάστιγες καὶ αἱ βάσανοι τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων· καθὼς μοι μαρτυρεῖ καὶ Γαλ. ς'. ιζ'. ὁ ἀπόστολος λέγων· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω, ἐπάγει δὲ ὁ λόγος·

κδ'. ΕΩΣ

(1) Ita Codex Alexandr. quem plerumque videtur Auctor sequi. Edit. Vat. ἐρμίσκοι.

(2) Sic emendavi, ut habet Co-

bunda, uno marito contenta, quemadmodum ipsa sancta Ecclesia olim quidem agrestis erat, unum virum habens sponsum, qui eam his verbis alloquitur. quemadmodum etiam Apostolus ait: Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. II Cor. XI. 2.

XXII. COLLUM TUUM SICUT MONILE.

Mirum est intelligere, quam bene ipsa se tueatur cohærentia sensuum spiritualium, qui hic exponuntur. Cum enim turturi propter feritatem Gentiles assimilet, non tacitos prætermittit fideles ex Judæis collectos. Postquam enim dixisset GENÆ TUÆ, *subdit*: COLLUM TUUM SICUT MONILE, *ut indicet etiam eos, qui ex Judæis crediderunt; in memoriam revocans Judæ monile, quod Thamar datum fuit.* Genes. XXXVIII 18
Manifestum enim est, quod ex Juda ortus est Dominus noster Jesus Christus *secundum Apostolum. Deinde generationem ejus* (sponsæ) *cum enarraverit, & ornatum, quem illi donat sponsus, subdunt Apostoli*: Hebr VII 14.

XXIII. SIMILITUDINES AURI FACIEMUS TIBI CUM STIGMATIBUS ARGENTI.

SIMILITUDINES AURI *non aliud esse arbitror quam sanctos Martyres; quandoquidem igne probati splendidiorem exhibuerunt fidem: ait enim scriptura*: tanquam aurum in fornace conflatos probavit eos, & sicut holocaustum sacrificii suscepit eos. *Ut autem ex iis, quæ sequuntur demonstretur sermonem esse de Martyribus, vide quod subdit*: CUM STIGMATIBUS ARGENTI. *Stigmata enim manifesto sunt verbera, & tormenta eorum, qui pro Christo passi sunt. Quemadmodum testatur Paulus dicens*: Ego enim stigmata Domini nostri Jesu Christi in corpore meo porto: *sequitur autem oratio dicens*: Sap III 6. Gal VI 17.

F XXIV. QUO-

dex Vallic, ceteri Codd. Ἐργένος. (3) Nominativus absolutus, neque ideirco hic locus sollicitandus.

Κεφ. α΄. ιβ΄. κδ΄. ΕΩΣ ΟΥ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΝ ΑΝΑΚΛΙΣΕΙ ΑΥΤΟΥ.

Ἵνα εἴπῃ, ἕως τῆς παλιγγενεσίας ἐστὶ τῆς τῶν γάμων εὐωχίας· ἕως τότε τὰ ὑπομνήματα ταῦτα τῆς ἀγάπης συνάγονται· τουτέστιν οἱ ὑπὲρ τῆς πίστεως πάσχοντες οὐ μόνον ἐν καιρῷ διωγμοῦ εἰσὶ βασίλειοι, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης εἰσὶ, τοῦ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην (1) ὁδὸν τρέχειν, καὶ ταῖς (2) πράξεσι τοὺς μάρτυρας μιμοῦνται. Εἶτα ἀνταποκρίνεται ἡ νύμφη καὶ λέγει πρὸς τὸν νυμφίον·

Κεφ. α΄. ιβ΄. κε΄. ΝΑΡΔΟΣ ΜΟΥ ΕΔΩΚΕΝ ΟΣΜΗΝ ΑΥΤΟΥ.

Ἐπεὶ γὰρ τὸν νυμφίον αὐτὴν εἶπεν περὶ τῶν μαρτύρων, ἀνταποκρίνεται εὐχαριστοῦσα αὐτῷ καὶ λέγει· ΝΑΡΔΟΣ ΜΟΥ ΕΔΩΚΕΝ ΟΣΜΗΝ ΑΥΤΟΥ· τουτέστι (3) σὺ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ ἀπήρξω. ἐστὶ γὰρ τῆς νάρδου, τῆς (4) ἀλαβάστρου τοῦ μύρου,
Ματθ. κς΄. ι΄. περὶ οὗ ὁ κύριος λέγει· ἄφετε καὶ μὴ κόπους παρέχετε τῇ γυναικί· καλὸν γὰρ ἔργον, ὃ εἰργάσατο εἰς ἐμὲ, καὶ τὰ ἑξῆς, ὥσπερ οὖν ἀντιφωνοῦσα τὴν εὐχαριστίαν λέγει ἡ νύμφη. αὐτός μοι τὴν εὐωδίαν ἔδωκας τῶν μαρτύρων. Η ΝΑΡΔΟΣ γὰρ ΕΔΩΚΕΝ ΟΣΜΗΝ ΑΥΤΟΥ ὅπερ ἐστὶ, τὸ σὸν μαρτύριον καὶ ἡ σὴ εὐωδία περιτρέψατο τοὺς μάρτυρας ὑπὲρ τοῦ παθεῖν· ἐπειδήπερ καὶ σὺ ἔπαθες ὑπὲρ ἡμῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀκολουθίας γινώσκω πῶς τις τὴν λόγου τὴν ἁρμονίαν.

Κεφ. α΄. ιγ΄. κς΄. ΑΠΟΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΤΑΚΤΗΣ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ.

Εὐθὺς (5) ἀπομιμοῦνται τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ τὸ [illegible]

(1) Τεθλιμμένην. Salutatus legisse videtur Τετελειωμένην, vertit enim perfectam viam.
(2) Ex Vallicell. restitui ταῖς, Barb. habet καὶ ταῖς πράξεσι.
(3) Τουτέστι. Hic in nostro, & Barb. incipit hujus versus explanatio omissis superioribus, quae

XXIV. QUOADUSQUE REX IN RECUBITU SUO.

Ut dicat: usque ad regenerationem per convivium (cælestium) *nuptiarum. Usque tunc hae argenti similitudines congregantur: hoc est, qui pro fide patiuntur non solum persequutionum tempore per tormenta, sed etiam pacis tempore per angustam, & arctam viam currendo, & actionibus suis Apostolos imitando. Deinde vicissim sponsa respondet, & dicit sponso:*

XXV. NARDUS MEA DEDIT ODOREM SUUM.

Dum ipse sponsus loquitur de Martyribus, gratias illi agens sponsa respondet, & ait: NARDUS MEA DEDIT ODOREM SUUM: *hoc est haec bona tu delibasti; nam per nardum, alabastrum unguenti commemorat, de quo Dominus dicit:* Sinite, nec molesti sitis mulieri; bonum enim opus operata est in me, *& quae deinceps. Sponsa igitur veluti cum gratiarum actione respondens ait: ipse mihi dedisti odorem Martyrum.* NARDUS *enim* DEDIT ODOREM SUUM, *hoc est, tuum martyrium, & odor tuus cohortatus est martyres, ut pro te paterentur, quandoquidem tu quoque pro nobis es passus. Ex iis vero, quae sequuntur, quisque intelligere poterit totius orationis connexionem.* Matth xxvi 10.

XXVI. FASCICULUS GUTTÆ FRATRUELIS MEUS MIHI.

Statim commemorat sanguinem, & aquam, quae in Pas-

suppleui ex Codice Vallicellano, eaque agnoscit Vetus Interpres

(4) Lego τὸ ἀλάβαστρον λέγει τοῦ μύρου· περὶ οὗ ὁ κύριος· ἄφετε κ. τ. λ.

(5) Ita oo. Codd. Lege ἐδίδω.

ξαι ἐν τῷ πάθει ἐκ πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ. ΑΠΟΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΤΑΚΤΗΣ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ· ὅπερ ἐστὶ ἐκ τοῦ στάξαντος ὕδατος (1) καὶ αἵματος καὶ πνεύματος (2) τοῦ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ αὐτῆς γέγονέ μοι νυμφίος, κἀγὼ αὐτοῦ νύμφη· αἵματι μὲν τῷ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ἀγοραζομένη αὐτῷ καὶ συναπτομένη (3)· ὕδατι δὲ τῷ ἀπὸ σαρκὸς αὐτοῦ βαπτιζομένη αὐτῷ. πνεύματι (4) δὲ τῷ ἀπὸ θεότητος αὐτοῦ συγκρινομένη αὐτῷ καὶ ἱλεουμένη.

Κεφ. α'. ιγ'. κζ'. ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ ΤΩΝ ΜΑΣΤΩΝ ΜΟΥ ΑΥΛΙΣΘΗΣΕΤΑΙ.

Ὅπερ (5) ἐστιν, ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ τῶν δύο διαθηκῶν ἡ περὶ τοῦ μυστηρίου τύπου μαρτυρία αὐλίζεται (6)· τῆς μὲν
Ἡσαΐ. νγ'. ζ'. παλαιᾶς ἐν Ἡσαΐᾳ λεγούσης· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη·
Πραξ. η'. λβ'. τῆς δὲ καινῆς διὰ Φιλίππου τοῦτο εἰς Χριστὸν τῷ εὐνούχῳ ἑρμηνευούσης.

Κεφ. α'. ιδ'. κη'. ΒΟΤΡΥΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ·

ΒΟΤΡΥΝ ΚΥΠΡΟΥ τὸν ἀνθηφόρον (7) οἶμαι χαρακτῆρα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει.

Κεφ. α'. ιδ'. κθ'. ΕΝ ΑΜΠΕΛΩΣΙΝ ΕΝ ΓΑΔΔΙ.

ΓΑΔΔΙ ἑρμηνεύεται ἐπίταγμα (8). καθάπερ γὰρ ὁ βό-

(1) Non *ex aqua vel sanguine*, ut Vet Interpr. sed *ex aqua, & sanguine*.

(2) Addidi καὶ πνεύματος ex Cat. Meursii p. 20. Et sane paullo post sequitur πνεύματι δὲ. Cum autem verba καὶ πνεύματος desint etiam in Vetere Interprete, suspicari quis possit illius Catenæ Auctorem Codice, quo usus est idem Vetus Interpres, & Codicibus etiam, quos in emaculando meo Codice adhibui, esse antiquiorem.

(3) Συναπτομένη. Vet Interpres *conquuta*, quod est mendum Codicis scribendum *compacta*. Bene hæc omnia reddit Salutatus, sed vocem ἀγοραζομένη vertit *comparata*. Puto melius *coëmta*.

(4) V Interpr. *Spiritu vero*, quod

Passione e latere Jesu manarunt. FASCICULUS GUTTÆ FRATRUELIS MEUS MIHI, *hoc est, ex aqua & sanguine, quæ ex ejus latere profluxerunt, ipse factus est meus sponsus, & ego ejus sponsa; & sanguine quidem, qui ex ejus latere manavit, redemta & ipsi copulata sum; aquâ vero, quæ ex ejus carnibus manavit, ipsi baptizata; spiritu vero, qui ex ejus divinitate proficiscitur, cum ipso coagmentata, & perfecta*.

XXVII. IN MEDIO UBERUM MEORUM COMMORABITUR.

Hoc est in medio *duorum testamentorum commorabitur testimonium horum Sacramentorum, inter Vetus nimirum, quo dicitur in Isaia*: Tanquam ovis ad occisionem Isai liii 7.
ductus est; *& inter Novum, quod Eunucho locum illum Isaiæ per Philippum interpretatur de Christo*. Act viii 32.

XXVIII. BOTRUS CYPRI FRATRUELIS MEUS MIHI.

Botrum Cypri appellat, opinor, characterem humanum Unigeniti Filii & Dei.

XXIX. IN VINEIS ENGADDI.

GADDI *interpretatur adeptio. Sicut enim botrus quando*

divinitati ejus copulata sum & consummata dinoscor. Sane totam hanc explanationem in sua versione obscuravit. Bene hæc omnia vertit Salutatus.

(5) Vetus explanationis hujus versio, non plane intelligas quid sibi velit.

(6) Vetus Interpres, vel librarius per indigentiam scripsit *commemorabitur*.

(7) Bene Salutatus ἀνθρώπινον χαρακτῆρα vertit, seu potius exponit *humanitatem assumtam*. Nam, ut ait Nyssenus, ὁ τοῦ ἀνθρώπου χαρακτὴρ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν δηλοῖ, *humanis figura humanam substantiam refert*. T. II. p. 47.

(8) Vallic. & Barb. [illegible], quam lectionem habuit Vetus In-

βότρυς, ὅταν κυπρίζει, ἐπιτερπεῖς γίνονται τοῖς ὁρῶσιν· οὕτω (1) καὶ οἱ εἰς τὸν Χριστὸν πιστεύοντες, ἀρχὴν τῆς πίστεως λαμβάνοντες, οὔπω δὲ πέπειρον τὸν καρπὸν ἔχοντες, τῷ κυπρίζοντι ἀπεικάζονται βότρυϊ. ὅτι δὲ ἐπιτυγχάνοντές εἰσιν οὗτοι οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύοντες εἰς Χριστὸν, μαρτυρεῖ μου Παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγων· ἡ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· ὅπερ ἐστὶν, οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων ἐκλελεγμένοι. ἐπειδὴ γὰρ ὁ νυμφίος ἐν αὐτοῖς τοῖς βαπτιζομένοις μορφοῦται (2), διὰ τοῦτο ἡ νύμφη αὐτὸν ἐπαινοῦσα λέγει· ΒΟΤΡΥΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΕΜΟΙ ΕΝ ΑΜΠΕΛΩΣΙΝ· ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. ΕΝ ΓΑΔΔΙ· ἐν ταῖς ἐπιτυχούσαις τῆς μεγάλης ταύτης δωρεᾶς. Εἶτα πάλιν ἀντεπαινούμενος αὐτῇ (3) τὴν ἐπαίνεσιν, καὶ ἐπιτρεπόμενος τῷ ἐνθυμητικῷ αὐτοῦ, ὃ αὐτῇ (4) ἀπὸ τῆς ἐχαρίσατο, κάλλει, ταῦτα αὐτῇ φάσκει (5)·

Ῥωμαίοις ια΄. ζ΄.

Κεφ. α΄. ιε΄.

λ΄. ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ, ΙΔΟΥ Η (6) ΚΑΛΗ.

Διπλοῖ αὐτῆς τῷ ἐπαίνῳ τὸ κάλλος, διὸ εἰπών (7)· ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ, ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ· ἵνα εἴπῃ αὐτὴν οὐ μόνον ἔσωθεν καλὴν, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν, ἔσωθεν μὲν τοῖς σώμασι τῆς πίστεως τοῖς (8) ἀπὸ καρδίας, ἔξωθεν δὲ τῇ τῶν ὀφθαλμῶν διαχαράξει, καὶ τῇ τοῦ σώματος καταστάσει, καὶ πάσῃ τῇ εὐρύθμῳ τῶν τε σεμνότητος μελῶν πράξει. Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχειν δοκεῖ, βλέπε τὸ ἐπιφερόμενον. τὴν γὰρ σεμνότητα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς ἐπαινῶν καὶ τὸ ἀκέραιον (9), ἐπιφέρει·

λα΄. Οφ-

terpres, qui vertit *praeceptum*. Sed ἐπιτεύξει legendum esse probant illa, quae leguntur inferius ὅτι δὲ ἐπιτυγχάνοντές εἰσιν, & ἐν ταῖς ἐπιτυχούσαις τῆς μεγάλης ταύτης δωρεᾶς.

(1) καὶ abest a Barber. τὸ abest a Vallic.

(2) Utitur loquutione D.Pauli ad *Galat* IV. 19. ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, *donec Christus formetur in nobis.*

do germinat jucundus est intuentibus, sic qui credunt in Christum, initio fidei accepto, cum nondum maturum habeant fructum, botro germinanti assimilantur. Quod autem assequuti sunt hi, qui ex Gentibus in Christum crediderunt: testatur mihi Paulus Apostolus dicens: Electio consequuta est, *idest qui ex Gentibus, & Judaei electi sunt. Quia vero sponsus formatur in eis qui baptizantur; iccirco sponsa ipsum laudans dicit:* BOTRUS CYPRI FRATRUELIS MEUS IN VINEIS, *idest in Ecclesiis.* ENGADDI, *idest in iis, quae consequutae sunt magnum hoc donum. Deinde rursus vicissim illi laudes tribuens, & delectatus spirituali illa, quam ei ipse dedit, pulchritudine, illi haec ait:* Rom. xi 7

XXX. ECCE PULCHRA PROXIMA MEA ECCE PULCHRA.

Laudando duplicat ejus pulchritudinem, propterea dicit: ECCE PULCHRA PROXIMA MEA ECCE PULCHRA: *ut significet, eam non solum intrinsecus esse pulchram, sed etiam extrinsecus: intrinsecus quidem fidei sensibus ex corde proficiscentibus; extrinsecus vero oculorum innocentia, & composito incessu, omnique gravi concinnoque motu membrorum. Quod autem haec ita se habere intelligenda videantur, vide quod sequitur: honestatem enim oculorum ejus laudans & puritatem, subjungit:*

XXXI. OCU-

(3) Sic legendum. Barber. & meus habent αὐτῆς.

(4) Ita Barb., Sed Vallic habet ἐν αὐτοῖς ἐν τῷ χαρισματι χαλλος.

(5) αὐτῷ. Vallic. ἀνηφθέντα.

(6) Hanc lect. habuit Vet. Interpres. Vaticana utrobique habet τό.

(7) Lego ἄντα.

(8) Τοῖς ex Vallic. Et reposui loco τό, ut habet meus & Barb.

(9) Sic, non ut Codd. ἀκήρατον.

Κεφ. α'. ιε'. λα'. ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ (1).

ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ οὐχ ἁπλῶς ταύτης αἰσθητοῦ (2), ἀλλ' ἐκείνου τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ κατελθόντος ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπ' αὐτόν. Τὸ ὀξυδερκὲς γὰρ τῆς νύμφης καὶ τῶν πνευματικῶν φρονημάτων ἐκείνου τῷ πνευματικῷ ἀπεικάζει περιστερᾷ. εἶτα πάλιν ἡ νύμφη πρὸς τὸν νυμφίον,

Κεφ. α'. ις'. λβ'. ΙΔΟΥ Ο (3) ΚΑΛΟΣ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΓΕ ΩΡΑΙΟΣ ΠΡΟΚΛΙΝΗ (4) ΗΜΩΝ ΣΥΣΚΙΟΣ.

Καὶ αὐτὴ πάλιν ἀντιπροκρίνεται τὸ πολυπλάσιον τοῦ νυμφίου κάλλος. οὐ γὰρ μόνον εἶπε ΚΑΛΟΣ· ἀλλὰ καί γε ΩΡΑΙΟΣ· ὡραῖος (5) ἐν βασιλείᾳ, καλὸς ἐν προφήταις· καί γε ὡραῖος ἐν ἀποστόλοις, καλὸς ἐν τῇ τῶν προσκαίρων ἀγαθῶν ἐπικουρίᾳ (6)· καί γε ὡραῖος ἐν τῇ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπαγγελίᾳ. ΠΡΟΚΛΙΝΗ ΗΜΩΝ ΣΥΣΚΙΟΣ. ὅταν γὰρ πρὸς θάνατον κλινώμεθα, τὸ λοιπὸν ἀπαλλαττόμενοι τοῦ παρόντος αἰῶνος, λοιπὸν (7) σὺ ἡμῖν σκιά, κατὰ τὸ λόγιον·
Ψαλ. ϟα'. δ'. ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι· καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐλπιεῖς. πρὸς σὲ γὰρ ἔχομεν τὴν καταφυγήν· σὺ ἡμῶν σκιὰ καὶ σκέπη. σὲ γὰρ ἔχοντες καταφυγήν, λέγομεν
Ψαλ. κγ'. δ'. τὸ ἐν Δαβὶδ εἰρημένον· ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι (8) κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ Κύριε.

λγ'. ΔΟ-

(1) Eidem Codd. περιστεραῖς. Vaticana, ceteraeque edit. habent περιστεραί. Sed ex interpretatione, quae sequitur, apparet Philonem legisse περιστερᾶς, ideirco eam lectionem retinui.

(2) Vet. Interpr. *Columbae si quidem non simpliciter sensibiles oculos dicit, sed Spiritus Sancti.* Legendum *sensibilis*.

(3) Sic legisse videtur Vet. Int. Vaticana pro ὁ exhibet ἀ.

(4) Vatican. edit. πρὸς κλίνῃ, Complut. πρὸς κλίνῃ. Notanda haec Philonis lectio. Eam sequuti sunt Origenes, & S. Ambrosius, ut ad h. l. Cantic. notat Nobilius.

(5) Iterum, sic postulante sententia, posuimus vox ὡραῖος, quam

xxxi. OCULI TUI COLUMBÆ.

Columbæ non simpliciter hujus sensibilis, sed illius Spiritus Sancti, qui descendit in columbæ forma super ipsum. Acumen enim intelligentiæ, & propheticarum sensuum spiritualis illi columbæ assimilat. Deinde rursus sponsa ad sponsum :

xxxii. ECCE PULCHER FRATRUELIS MEUS, ET SPECIOSUS. CUBILE NOSTRUM UMBROSUM.

Et ipsa vicissim respondendo laudat multiplicem sponsi pulchritudinem. Non enim solum dixit PULCHER, *sed &* SPECIOSUS. *Speciosus in Evangelio, pulcher in Prophetis. Et speciosus quidem in Apostolis, pulcher temporalibus bonis adjuvando, & speciosus æterna bona promittendo.* CUBILE NOSTRUM UMBROSUM : *cum enim ad mortem inclinamus, liberati deinceps a præsenti sæculo, jam tu nostra umbra, secundum eum, qui ait.* Scapulis suis obumbrabit tibi, & Psal. xc. 4.
sub pennis ejus sperabis. *Ad te enim perfugium habemus; tu nostra umbra & tegumen : te enim habentes refugium, dicimus illud David.* Nam etsi ambulavero in medio Psal. xxii. 4.
umbræ mortis non timebo mala, quoniam tu mecum es Domine.

librarius omisit propter antecedentem eamdem vocem.

(6) Salutatus, qui vertit *in custodia*, legisse videtur ἐπισκοπῇ.

(7) *Tu deinceps nostra umbra* (verba sunt sponsæ ad sponsum) *secundum eum, qui ait &c.* Non facile intelligas quid sibi voluerit Vetus Interpres, qui vertit *jam tum nostra umbra magis consistat ex intelligibili igne secundum Prophetam : scapulis suis obumbrabit &c.*

(8) Vallic. φοβηθήσομαι Meus & Barber. φοβηθήσομαι.

Κεφ. α'. ιζ'. λγ'. ΔΟΚΟΙ ΟΙΚΟΥ (1) ΗΜΩΝ ΚΕΔΡΟΙ.

Βλέπε πρὸς τὴν εἰρημένων (2) ἀκολουθίαν· Ἰδοὺ ὁ καλὸς ἐν προφήταις, καί γε ὡραῖος ἐν ἀποστόλοις. λέγει γὰρ ΔΟΚΟΙ ΟΙΚΟΥ ΗΜΩΝ ΚΕΔΡΟΙ· ὅπερ ἐστὶ, δοκοὶ τῆς ἐκκλησίας
Ψαλ. ϟβ'. ιβ'. οἱ προφῆται. δίκαιος γάρ, φησιν, ὡς φοίνιξ ἀνθήσει· ὡσεὶ κέδρος ἡ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται·

Κεφ. α'. ιζ'. λδ'. ΦΑΤΝΩΜΑΤΑ (3) ΗΜΩΝ ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΙ.

Ὅπερ ἐστὶν οἱ ἀπόστολοι κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ὅς φησι· καὶ
Ἡσαΐ. νε'. ιγ'. ἀντὶ τῆς στοιβῆς (4) ἀναβήσεται κυπάρισσος. Ἐπειδὴ γὰρ (5) αἱ δοκοὶ τῶν φατνωμάτων εἰσὶν ὑπόπεραι, καὶ ὑπὸ τῶν φατνωμάτων αἱ δοκοὶ καλύπτονται· περιέστηκε δὲ τοῦ οἴκου τὰ φατνώματα· διὸ, τοῦτο πρῶτον τοὺς προφήτας δοκοὺς ἀπεικάζει· ἔπειτα διὸ, τὸν περιφανῆ κόσμον τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῶν ἀποστόλων αὐτῇ γεγενημένον λέγει· ΦΑΤΝΩΜΑΤΑ ΗΜΩΝ ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΙ· ἵνα τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο πληρωθῇ (6)
α'. Κορ. ιβ'. κη'. τὸ λεγόμενον· Ἔθετο κύριος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας. προλάμπουσι γὰρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν προφητῶν οἱ ἀπόστολοι· ἐπειδήπερ δι' αὐτῶν ἐκλήθη ἡ καλὴ τοῦ Χριστοῦ νύμφη· ὅτις ἐστὶ ἀκολούθως λέγει·

Κεφ. β'. α'. λε'. ΕΓΩ ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ, ΚΑΙ (7) ΚΡΙΝΟΝ ΤΩΝ ΚΟΙΛΑΔΩΝ.

Ὥσπερ χαριεντιζομένη πρὸς τὸν ἑαυτῆς νυμφίον ἐν τοῖς ἀν-

(1) Vatic. δοκοὶ οἴκων ἡμῶν κέδροι, quam lect. habuit Vet. Int. *Tigna domorum nostrarum*.

(2) Sic legendum. Male Barb. Vatic. & meus εἰρημένην.

(3) Male Interpres vertit: *Trabes*. Inconcinna autem & absurda hujus loci tota ejus versio, ut ad eam intelligendam inanem operam sumas. Ait enim: *Quoniam igitur tigna a trabibus interius componuntur atque celantur, pulchritudo vero domus trabibus induatur, propterea &c.*

XXXIII. TIGNA NOSTRA CEDRI.

Vide connexionem cum iis, quæ dicta sunt: ecce pulcher in Prophetis: sed & speciosus in Apostolis: ait enim, TIGNA DOMUS NOSTRÆ CEDRI: *hoc est, Tigna Ecclesiarum Prophetæ;* Justus enim, *ait scriptura*, ut palma florebit; sicut cedrus, quæ in Libano est, multiplicabitur. *Psal. xci 13.*

XXXIV. LAQUEARIA NOSTRA CUPRESSI.

Idest Apostoli juxta Isaiam, qui dicit: Et pro stœba *Isa. lv 13* surget cupressus. *Quandoquidem enim Tigna interius sunt, & laquearibus tigna occultantur; laquearia autem domum jucundam efficiunt; propterea primum Prophetas tignis assimilat, deinde propter illustre ornamentum Ecclesiæ, quod ab Apostolis proficiscitur, ait:* LAQUEARIA NOSTRA CUPRESSI, *ut apostolicum illud præmonstretur, dicens:* Posuit Do- *1 Cor. xii 28.* minus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas. *Præfulgent enim Prophetis Apostoli; quandoquidem propter eos appellata est pulchra Christi Sponsa, quæ & insequendo ait:*

XXXV. EGO FLOS CAMPI ET LILIUM CONVALLIUM.

Tanquam blandiendo suo ipsius sponso in iisdem immo-

(4) Vetus Interpres vertit: *pro conspicatione orietur cypressus.* Locus est Isaiæ LV 13 ad quem locum adnotavit Nobilius: *Stoba, hoc est, vilissimo stipite juxta D. Hieronymum.* Certum στιβὰς herbarum frondes sunt, quibus tori, & culcitræ farciuntur, & stipantur.

(5) τῆ ex Cod. Vallic.

(6) Barb. & meus παμματωδης.

(7) Vallic. non habet ἐγὼ, neque est in variis lectionibus edit. Lamb. Bosii.

αὐτοῖς(1) διατρίβουσι· ἀκολούθως ἑαυτὴν ΑΝΘΟΣ λέγει ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ, ὅτι τὰ προφητικὰ μάλιστα ἀκούει παρὰ Ἡσαΐου·
Ἡσαΐ. λε'. α'. Εὐφράνθητι ἔρημος διψῶσα· ἀγαλλιάσθω ἡ ἔρημος, καὶ ἀνθείτω ὡς κρίνον· καὶ ἐξανθήσει ἔρημος ἡ παλαιά. ἀλλὰ νῦν οὐ μόνον τοῖς ἄνθεσιν εὐωδιάζει, ἀλλὰ καὶ τοῖς (2) τῶν δικαιοσυνῶν καρποῖς τὴν γλυκύτητα πολυπλασιάζει. ὅτι δὲ λέγει· ΕΓΩ ΑΝΘΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ, τὰ προφητικὰ διαλαμβάνει. ὅτι δὲ πάλιν ΚΑΙ ΚΡΙΝΟΝ ΤΩΝ ΚΟΙΛΑΔΩΝ· τοῖς εὐαγγελικοῖς ἐπιτρέπεται συντιθέμενοι, καὶ εὐθέως μιμεῖται τὸν ἴδιον νυμφίον, ὅτι τὸ ἀμίμητον τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς ἐντειλάμενος
Ματθ. ϛ'. κη'. καὶ αὐτὸς λέγων· καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει, ὅτι οὐ κοπιᾷ, οὔτε νήθει. ὅταν οὖν ἑαυτὴν κρίνον τῶν κοιλάδων λέγει, τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων μνημονεύει. ὅταν δὲ ἄνθος τοῦ πεδίου, τῶν προφητικῶν μαρτυριῶν τοὺς χαρακτῆρας ὑποσημαίνει. εἶτα ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὴν ὁ νυμφίος λέγων πρὸς ἃ εἶπε·

Κεφ. β'. β'. λϛ'. ΩΣ ΚΡΙΝΟΝ ΕΝ ΜΕΣΩ ΑΚΑΝΘΩΝ, ΟΥΤΩΣ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ ΑΝΑΜΕΣΟΝ ΤΩΝ ΘΥΓΑΤΕΡΩΝ.

Ἵνα αὐτὴν εἴπῃ δικαίαν ἀναμέσον ἀδίκων, εὐσεβῆ ἐν μέσῳ ἀσεβῶν, ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ἀναστρεφομένην, πρὸς ὅν
Φιλιπ. β'. ιε'. φησι καὶ ὁ ἀπόστολος· ἵνα γένησθε τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης. Εἶτα ἡ νύμφη πάλιν πρὸς τὸν αὐτῆς νυμφίον·

Κεφ. β'. γ'. λζ'. ΩΣ ΜΗΛΟΝ (3) ΕΝ ΤΟΙΣ ΞΥΛΟΙΣ ΤΟΥ ΔΡΥΜΟΥ, ΟΥΤΩΣ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΑΝΑΜΕΣΟΝ ΤΩΝ ΥΙΩΝ.

Τὸ ΜΗΛΟΝ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ βρῶσιν ἔχει καὶ πόσιν. ἵνα

(1) Vallic. εὐδιατρίβουσι.

(2) Sic legendum: male Barb. & meus τῶν καρπῶς.

(3) Nescio cur Vet. Interp. reddiderit: *Sicut arbor mali in medio silvæ*. Tota vero explicatio hæc

moratur ; & convenienter ipsa se florem campi appellat , quia cum meditata sit prophetica vaticinia , audit ab Isaia : Isa. xxxv. 1. Lætare deserta sitiens : exultet deserta, & floreat ut lilium: & efflorebit deserta antiqua. *Sed nunc non solum floribus suave olet , sed & justitia fructibus dulcedinem multiplicat . Cum igitur dicit :* EGO FLOS CAMPI, *vaticinia edifferit . Cum autem rursus dicit : &* LILIUM CONVALLIUM, *Evangelicis salutiferisque , & suavibus dictis delectatur sui sponsi , quando discipulos suos hortatur , ut nihil sollicitii sint , dicens :* Considerate lilia agri quomodo adolescunt , quod neque laborant , neque nent. Matth vi. 28 *Cum igitur seipsam* LILIUM CONVALLIUM *appellat , Evangelica præcepta commemorat . Cum vero dicit* FLOS CAMPI, *propheticorum vaticiniorum characteres subindicat . Deinde ei respondet sponsus dicens ad ea , quæ loquuta est :*

XXXVI. UT LILIUM IN MEDIO SPINARUM, ITA PROXIMA MEA IN MEDIO FILIARUM.

Id vult , illam justam esse in medio injustorum ; piam in medio impiorum versari in hoc mundo : cui dicit Apostolus , Ut sitis Filii Dei irreprehensibiles in medio generationis pravæ , & perversæ . Philip. ii. 15 *Deinde vicissim sponsa ad suum sponsum :*

XXXVII. UT MALUM IN LIGNIS SILVÆ, SIC FRATRUELIS MEUS IN MEDIO FILIORUM.

Malum in se ipso cibum , & potum continet . Ut igitur

in ea versione est implexa, & quæ- dam etiam habet , quæ sensu ca- rent, ut illa: *Arbor ergo mali est* *homo , Christus domus inter ligna silvæ , sic in medio Judæorum existens , sicut de ipsis dicit Isaias &c.*

ἵνα γεύσῃ τὴν μυστικὴν εὐωχίαν εὐφροσύνην, ὅπερ αὐτῇ δίδωσιν ὁ νυμφίος λέγων· λάβετε, φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα. Ματθ. κς'. κς'. Καὶ λάβετε, πίετε· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. ἔξω τοῦτο, οἶμαι, ΩΣ ΜΗΛΟΝ λέγει. Τρία γὰρ ἀγαθὰ τὸ μῆλον ἔχει· βρῶσιν, δι' ἧς ἀποσημαίνει τὸ Χριστοῦ σῶμα· καὶ πόσιν, δι' ἧς ἀποσημαίνει τὸ σωτήριον αἷμα· καὶ εὐωδίαν, ὅτις (1) χαρακτηρίζει τὴν πίστιν. Καὶ πάλιν μῆλον ἀπεικάζει τὸν ἄνθρωπον τοῦ λόγου χαρακτῆρα (2) ἐν ξύλοις ὄντα, προσηλωμένον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ, ὡς μῆλον, εὐωδιάζοντα· καὶ φησὶν ὡς μῆλον ἐν τοῖς ξύλοις τοῦ δρυμοῦ, οὕτως ἀδελφιδός μου ἀναμέσον τῶν υἱῶν· ὅπερ Ἠσαΐ. α'. β'. ἐστὶν, ἀναμέσον τῶν Ἰουδαίων. υἱοὺς γὰρ αὐτοὺς ἐν Ἡσαΐᾳ καλεῖ λέγων· υἱοὺς ἐγέννησα, καὶ ὕψωσα· αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν, εἶτα φησίν·

Κεφ. β'. γ'.

λα'. ΕΝ ΤΗ ΣΚΙΑ ΑΥΤΟΥ ΕΠΕΘΥΜΗΣΑ, ΚΑΙ ΕΚΑΘΗΣΑ.

Ἐπιθυμεῖ γὰρ καὶ τὸν νόμον πληροῦν ἡ ἐκκλησία· σκιὰ γὰρ τῶν μελλόντων ὁ νόμος, καὶ τοῦτον ἐπιθυμεῖ πᾶσα εὐσεβὴς ψυχὴ, ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἐπισκεπτομένη ταῖς κωλυτικαῖς τῶν ἁμαρτημάτων· τὸ οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰς ἄλλας λοιπὰς ἐντολάς. ἐν ταύταις ταῖς σκιαῖς ἐπιθυμοῦσιν αἱ τῶν εὐσεβῶν ψυχαὶ ταῖς τῶν ἁμαρτημάτων κωλυτικαῖς. διὸ λέγει ἡ ἐκκλησία· ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ἐπεθύμησα, καὶ ἐκάθισα. Ἑβραι. ι'. α'. σκιὰν γὰρ εἶχεν ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν κατὰ τὸν θεσπέσιον ἀπόστολον. διὸ εὐθὺς λέγει·

Κεφ. β'. γ'.

λβ'. ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΣ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΥΣ ΕΝ ΛΑΡΥΓΓΙ ΜΟΥ.

Οἱ γὰρ ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ νόμου καθεζόμενοι δῆλον ὡς

καὶ

(1) Sic emendandum. Barber. & meus habent ὅ τις.

tur significet mysticam lætitiam, quam illi peperit sponsus dicens: Accipite, manducate, hoc est corpus meum: *&*, accipite, bibite; hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum: *Idcirco dicit*, SICUT MALUM. *Tria enim bona malum continet; cibum, quo significat corpus Christi; potum, quo significat salutarem sanguinem; & odoris suavitatem, per quam exprimit fidem. Et rursus malo comparat humanitatem Verbi assumtam, quæ est inter ligna, preponens ipsum in ligno Crucis suaviter olentem, tanquam malum. Et ait:* Ut malum inter ligna Silvæ, sic fratruelis meus in medio filiorum, *idest in medio Judæorum: Ipsos enim filios appellat in Isaia dicens:* Filios genui & exaltavi; ipsi vero spreverunt me. *Deinde dicit:* Matth xxvi 26. Isa. c 2.

XXXVIII. IN UMBRA IPSIUS CONCUPIVI, ET CONSEDI.

Desiderat enim etiam legem perficere Ecclesia: Umbra enim Unigeniti est lex, & hanc desiderat quævis piorum anima, ipsius delectata præceptis, quæ peccata prohibent: Non mœchaberis, non occides, non furtum facies, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum, & matrem, *& cetera mandata. In his umbris, quæ peccata vetant, animæ justorum concupiscunt. Propterea dicit Ecclesia:* IN UMBRA EJUS CONCUPIVI, ET CONSEDI. Umbram enim habet lex futurorum bonorum, *juxta divinissimum Apostolum. Idcirco statim dicit:* Hebr x 1.

XXXIX. ET FRUCTUS EJUS DULCIS IN FAUCIBUS MEIS.

Qui enim sub legis umbra confident, manifestum est eos

(2) Vide supra Notam ad Vers. xx'. xxvIII.

καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος τὴν σωτηριώδη εὐωχίαν μεταλαμβάνειν. εἴτε λοιπὸν περὶ τοῦ νόμου σιωπῶσα, εἰς τὴν τελείωσιν, ὅνπερ ἔλαβεν ἐκ τοῦ νόμου, εἰσελθεῖν θέλουσα λέγει τοῖς ἀποστόλοις·

Κεφ. β. δ'. μ'. ΕΙΣΑΓΕΤΕ ΜΕ ΕΙΣ ΟΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΙΝΟΥ (1).

Εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα. συγκομίσατέ με (2) φησὶ αὐτοῦ διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας.

Κεφ. β'. δ'. μα'. ΤΑΞΑΤΕ ΕΠ ΕΜΕ ΑΓΑΠΗΝ.

Δότε μοι τὴν ἀγάπην τὴν τοῦ ἐπουρανίου (3) πατρὸς,
Ἰωαν. γ'. ις'. ἣν ὁ μονογενὴς λέγει· οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκε, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

Κεφ. β. ε'. μβ'. ΣΤΗΡΙΣΑΤΕ (4) ΜΕ ΜΥΡΟΙΣ.

Ἐν πᾶσι τοῖς θείοις τοῦ Χριστοῦ λογίοις.

Κεφ. β'. ε'. μγ'. ΣΤΟΙΒΑΣΑΤΕ ΜΕ ΕΝ ΜΗΛΟΙΣ.

Θάψατέ με ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν δικαίων.

Κεφ. β'. ε'. μδ'. ΟΤΙ ΤΕΤΡΩΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗΣ ΕΓΩ.

Διὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων· δι' ὧν, ἀγαπήσασα (5) τὸν Χριστὸν ἐτρώθην, τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ δεξαμένη θάνατον.

με'. ΕΥΩ-

(1) Vet. Interpr. *in domum vinea*. Forrasse sequutus est lect. Symmachi εἰς τὸ οἰνῶνα *in cellam vinariam*, eamque idem Interpr. putavit appellari posse *domum vinea*.

(2) Vet. Interpres quid intelligat nescio, qui vertit: *coaptate me et per lavacrum &c.* Salutatus bene vertit, *commiscete me*.

(3) Vet. Interpr. *caritatem Unigeniti Filii*, minus bene. Sane de

nos etiam salutaris convivii, in quo Evangelici fructus apponuntur, esse participes. Deinde de lege loquens, & ad eam perfectionem venire volens, quam accepit a lege, dicit Apostolus:

XL. INTRODUCITE ME IN DOMUM VINI.

In Domum scilicet *corpus: commiscete me cum ipso per lavacrum regenerationis.*

XLI. ORDINATE IN ME CARITATEM.

Date mihi dilectionem Patris cælestis, de qua Unigenitus loquitur: Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret; ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam. Joan. III 16.

XLII. CONFIRMATE ME IN UNGUENTIS.

In omnibus Christi divinis eloquiis.

XLIII. STIPATE ME IN MALIS.

Sepelite me in numero justorum.

XLIV. QUIA VULNERATA SUM CARITATE.

Per sanctos scilicet *martyres; per quos, cum Christum diligerem, vulnerata sum, morte pro eo suscepta.*

H XLV. LÆ-

Patris caritate in mundum loquitur Apostolus.

(4) Saluratus vertit: *Servate me*: qui propterea legisse videtur *σωζετε*.

(5) Barbat. & meus ἀγαπήσεως male. Theat ἀγάπης. Scribendum ut edidi.

(6) h. e. *per latus Martyrum sauciata sum.*

Κεφ. β´ ς´. μς´. ΕΥΩΝΥΜΟΣ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΗΝ ΜΟΥ· ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙΛΗΨΕΤΑΙ ΜΕ.

Εὐώνυμος μὲν παρόντα βίον ἀπεικάζει, ὡς οἶμαι· δεξιὰ δὲ τὸν μέλλοντα, τὸν αἰώνιον βίον (1) τῶν ἰνδαλμάτων. Παροιμ. γ´. ις´. μῆκος γὰρ βίου, φησὶ, καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα. οὐδὲν γὰρ ἀνυστέρητα τὰ ἀγαθὰ ἡ ἐπηγγελμένη παρέχει σοφία τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τὸν λέγοντα Ψαλ. πδ´ ια´. προφήτην· κύριος οὐχ ὑστερήσει τὰ ἀγαθὰ τοὺς πορευομένους ἐν ἀκακίᾳ. καὶ ἐν τῷ (2) μέλλοντι αἰῶνι μῆκος βίου, τοὺς μακροὺς αἰῶνας καὶ τὰ εὐφραντήρια τῶν ἁγίων ἐπηγγελμένα ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς ἡ σοφία ἔχουσα, παρέχει, ἐν οἷς καὶ Ματθ. κε´. λδ´. τὸ εὐαγγέλιον τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ ἐκ δεξιῶν λέγει· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου· κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. οὕτως ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙΛΗΨΕΤΑΙ ΜΕ· ὅταν με στήσῃ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ προβάτων δίκην ὁ καλὸς ποιμὴν εἰς τὰς τοῦ παραδείσου νομὰς ἀλίζων.

Κεφ. β´. ζ´. μζ´. ΩΡΚΙΣΑ ΗΜΑΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ (3) ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΥ· ΕΑΝ ΕΓΕΙΡΗΤΕ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΙΡΗΤΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΕΩΣ ΟΥ ΘΕΛΗΣΗ.

Θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων λέγει προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων, ἐκείνας ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΥ ὁρκίζει ἐν ταῖς ὑπομοναῖς, Ματθ. ιγ´. λη´. δι᾽ ὧν ὑπέστησαν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὲρ τοῦ μονογενοῦς διώγματα. ἀγρὸς γὰρ ὁ κόσμος, ὥς φησιν ὁ κύριος· ἵνα ἐξεγείρωσι τὸν πόθον τῆς νυμφίου πρὸς αὐτόν·

(1) Vallic. αἰῶνα.

(2) Perturbatus videtur hic locus. Legendum putarem: καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, μῆκος βίου, τὸν μακρὸν αἰῶνα ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς ἡ σοφία ἔχουσα, τὰ εὐ-

XLV. LÆVA EJUS SUB CAPITE MEO; ET DEXTERA ILLIUS AMPLEXABITUR ME.

Læva quidem præsentem vitam, ut arbitror, exprimit; dextera vero futuram, & perpetuam sanctorum vitam: Longitudo enim dierum, *ait Scriptura*, & anni vitæ in dextera ejus; in læva vero ejus divitiæ, & gloria. Prov. III. 16.
Ibi enim cælestis sapientia indeficientia bona tribuit Ecclesiæ, juxta Prophetam dicentem: Dominus non privabit bonis Psal. LXXXIII
eos, qui ambulant in innocentia. *Et in futuro seculo sapientia longitudinem vitæ, & longa secula dexterâ suâ tenens, sanctarum promissionum gaudia præbet iis verbis, quæ juxta Evangelium sponsa sua a dextris dicit:* Venite Matth. XXV 34.
benedicti Patris mei; percipite regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi. *Ita* DEXTERA ILLIUS AMPLEXABITUR ME; *cum a dextris suis quasi ovem me constituet bonus Pastor, qui in Paradisi pascuis commoratur.*

XLVI. ADJURAVI VOS FILIÆ HIERUSALEM IN VIRTUTIBUS, ET VIRIBUS AGRI, UT SUSCITETIS ET VIGILARE FACIATIS CARITATEM, DONEC VELIT.

Filias Hierusalem vocat animas sanctorum Prophetarum, & Apostolorum. Illas adjurat PER VIRTUTES, ET VIRES AGRI; (*nimirum per divina miracula, quæ in mundo Unigeniti virtus edidit:* Ager enim est mundus, *ut ait* Matth. XIII. 38.
Dominus;) *ut excitent desiderium sponsi erga ipsam; modo*

 pro

φορτίσεια τῶν ἁγίων ἐπαγγελμάτων παρέχει, ἐν οἷς κ.τ.λ. Hanc lectionem in versione sequutus sum

(3) Ita Cod Alexandrinus habet hunc articulum ταῖς, qui abest a Vatic edit

τιῶ· ὅτι μὲν πρεσβείας εἰσφέρουσιν ὑπὲρ αὐτῆς· ὅτι δὲ εἰ τὰ ἄριστα αὐτῇ πρὸς αὐτὸν διηγησάμενοι. διὸ σαφῶς ἐπιλέγει· ἕως οὗ θελήσῃ.

Κεφ. ε'. ι'. μζ'. ΦΩΝΗ ΤΟΥ (1) ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ ΜΟΥ.

Ἵνα, ἀντὶ ὁ φωνὴ αὐτοῦ δῆλον· τουτέστιν, ἀντὶ προσκαλεῖ, τοῦτο μαθοῦσα, τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐπιτύχῃ (2)· καθὼς ὁ αὐτὸς
Ἰωαν. ιδ'. κ'. ἐν εὐαγγελίοις λέγει· ὁ ἀγαπῶν με τὰς ἐντολάς μου φυλάξει.

Κεφ. β'. η'. μη'. ΙΔΟΥ ΟΥΤΟΣ ΗΚΕΙ ΠΗΔΩΝ ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ, ΔΙΑΛΛΟΜΕΝΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥΣ ΒΟΥΝΟΥΣ.

Πηδᾷ γὰρ ἐπὶ τὰ ὄρη, τουτέστιν ἐπὶ τοὺς προφήτας· καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἅλλεται ἐπὶ τοὺς βουνούς, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους. Κατὰ γενεὰν γὰρ καὶ γενεὰν ἡ σοφία εἰς ψυχὰς ὁσίας ἀναβαίνουσα φίλους Θεοῦ καὶ προφήτας κατασκευάζει. Ὅτι γὰρ ὄρεσιν ἀπεικάζονται οἱ προφῆται, καὶ βουνοῖς οἱ ἀπόστολοι, σαφῶς ἐν
Ἡσαΐ. β'. β'. Ἡσαΐᾳ κεῖται ἡ προφητεία· ἔσται γάρ, φησιν, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου, ὑπεράνω ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τὰ μέλη (3) τῶν προφητῶν, καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν· ὅπερ ἐστίν, ὑπεράνω τῶν ἀποστόλων. Καὶ εἰκότως· καθάπερ γὰρ ἀνατέλλων ὁ ἥλιος πρῶτον ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ βουνῶν τὰς φωτεινὰς ἐκτείνει προβολάς· οὕτω καὶ ὁ Χριστός, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀνατεῖλαι τὸ τῆς αὐτοῦ θεότητος φῶς θελήσας εἰς ὅλον τὸν κόσμον· πρῶτον καθάπερ ἐπὶ ὄρεσι καὶ βουνοῖς ἐν προφήταις καὶ ἀποστόλοις κατηύγασε τὸ φῶς, δι' ὧν ἐκ τῆς διανοίας τὸ σκότος ἀπήλασε τῆς ἀγνοίας.

μθ'. ΟΜΟΙΟΣ

(1) Edit. Vat non habet τοῦ.
(2) Sic emendavi. Meus Codex & Barb. & Vallic. habent ἐπιτύχω.
(3) Vallic. τὰ πέλη, corrupte

pro ea preces adhibendo; modo, quæ ipsi placita sunt, in ea disponendo: propterea aperte subdit, donec velit.

XLVII. VOX FRATUELIS MEI.

Ut, quæ vox ejus voluerit, hoc est quæ jusserit, de iis certior facta, caritatem ejus consequatur: Quemadmodum, & ipse in Evangeliis: Qui diligit me, *inquit*, mandata mea servabit. Joan. xiv. 15

XLVIII. ECCE IPSE VENIT SALIENS SUPER MONTES, TRANSILIENS COLLES.

SALIT *enim super montes, hoc est super Prophetas: & rursus inde* TRANSILIT *super colles, idest Apostolos: per generationem, & generationem sapientia super animas sanctas ascendens amicos Dei efficit & Prophetas. Quod vero montibus assimilentur Prophetæ, & Apostoli collibus, aperte habetur apud Isaiam prophetia:* Erit enim, *inquit*, in ultimis diebus manifestus mons Domini paratus super vertices montium, *idest in Canticis Prophetarum*, & exaltabitur supra colles, *hoc est super Apostolos. Et merito: quemadmodum enim sol oriens primum in montium, & collium vertices lucidum extendit gyrum; ita Christus Sol justitiæ voluit, ut divinitatis suæ lumen toto coruscaret mundo. Primum veluti super montes & colles in Prophetis, & Apostolis lumen illuxit, per quos ex omni terrarum orbe ignorantiæ dispulit tenebras.* Isai. ii. 2.

XLIX. SI-

pro τέλη. Eam lectionem habuit Vet. Interpres, qui vertit *circa finem Prophetarum*. Barb. & meus μέλη, quam lectionem Salutatus agnoscit; ait enim *in Canticis Prophetarum*

Κεφ. β'. θ'. μθ'. ΟΜΟΙΟΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΤΗ ΔΟΡΚΑΔΙ Η ΝΕΒΡΩ ΤΩΝ ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ ΒΑΙΘΗΛ.

ΔΟΡΚΑΣ ὀξυδερκές ἐστι ζῶον. διὸ καὶ φερωνύμως κέκληται δορκάς. καὶ ΝΕΒΡΟΣ ΕΛΑΦΩΝ. ἀναιρετικὸς γάρ ἐστι τῶν ἰοβόλων θηρίων. ΟΡΗ δὲ ΒΑΙΘΗΛ τὰ ἐξοχώτατα τῶν δικαίων πράγματά ἐστιν· ἐπειδήπερ ΒΑΙΘΗΛ οἶκος Θεοῦ ἑρμηνεύεται· οἶκος δὲ Θεοῦ δῆλον ὅτι οἱ δίκαιοι δηλαδή, τοῦ εἰπόντος·
β'. Κορ. ς'. ις'. ἐνοικήσω ἐν ὑμῖν καὶ ἐμπεριπατήσω. καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος·
Ἑβρ. γ'. ς'. Θεοῦ οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς. ὁ οὖν ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ αὐτῆς, ὁ ταύτης νυμφίος Χριστὸς ὁμοιοῦται μὲν δορκάδι δηλαδή, τῷ ὀξυδερκῶς κατοπτεύειν ἐπὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων καρδίας, καθώς λέγει·
Ἱερ. ιζ'. ι'. ἐγὼ κύριος ἐτάζων νεφροὺς καὶ δοκιμάζων καρδίας· εἴ τι (1)
Ἱερ. κγ'. κδ'. κρύψει ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, κἀγὼ οὐκ (2) ἐπόψομαι αὐτόν; διὸ ἀπεικάζει αὐτὸν ἡ νύμφη τῇ δορκάδι, ἢ τῷ νεβρῷ τῶν ἐλάφων. ἐπειδὴ γὰρ ἐπαπειλούμενα τῆς κακίας ἐνθυμήματα ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ταῖς τῶν δικαίων διανοίαις, ταῦτα ἐλάφου δίκην ἀναιρούμενος ὁ οὐράνιος λόγος, τέμνει δηλαδή τῷ ὀξυτάτῳ ξίφει, ὅπερ ἔδωκεν αὐτῇ, τῷ τῆς εὐσεβείας λογισμῷ. καλῶς οὖν ἀπεικάζεται ΝΕΒΡΩ ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ ΒΑΙΘΗΛ· τουτέστιν ἐπὶ τὰ ἐξοχώτατα τῶν δικαίων πράγματα.

Κεφ. β'. θ'. ν'. ΙΔΟΥ ΑΥΤΟΣ (3) ΟΠΙΣΩ (4) ΤΟΥ ΤΟΙΧΟΥ ΗΜΩΝ ΠΑΡΑΚΥΠΤΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ.

Ἐφεσ. β'. ιδ'. ΤΟΙΧΟΝ, ὃν τὴν (5) νύμφην λέγει· τὸν νόμον φησί, καθάπερ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγει· καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας· τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ τὸν νόμον τῶν ἐντο-

(1) Melius ἄν τις.

(2) In Valle deest οὐκ & nota interrogationis. Memoriter, adeoque minus accurate citat locum Hieremiæ, cujus verba sunt, εἰ κρυβήσεταί τις ἐν κρυφαίοις, καὶ ἐγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν;

(3) Edit Vat. οὗτος.

XLIX. SIMILIS EST FRATRUELIS MEUS CAPREÆ, VEL HINNULO CERVORUM SUPER MONTES BÆTHEL.

CAPREA *acute cernens est animal: idcirco veritatem sui nominis ferens dorcas appellatur:* & HINNULUS CERVORUM: *veneficas enim bestias interficit.* MONTES *autem* BÆTHEL *summos justorum significant ordines; quandoquidem* BÆTHEL *domus Dei interpretatur: domos enim Dei manifestum est esse justos: ait enim scriptura;* Inhabitabo in vobis, & inambulabo: *Et rursus Apostolus:* Dei domus sumus nos. *Ejus igitur* FRATRUELIS, *ejusdemque sponsus Christus assimilatur quidem capreæ, quod acutum in corda hominum cernat, quemadmodum ait:* Ego Dominus scrutans renes, & probans corda. Ecquid homo fecerit in occulto, & ego non videro? *Ipsum propterea sponsa capreæ assimilat, vel hinnulo cervorum, immissas enim iniquas cogitationes in animos justorum a diabolo, instar cervi cæleste Verbum extractas acutissimo concidit gladio, quem illis tradidit; nimirum cogitatione pietatis. Concinne igitur assimilatur* HINNULO CERVORUM IN MONTIBUS BÆTHEL, *hoc est super summos justorum ordines.*

II Cor. VI 16.
Hebr. III 6.
Jerem. XVII. 10.
Ibid. XXIII 24.

L. ECCE IPSE POST PARIETEM NOSTRUM, PROSPICIENS PER FENESTRAS.

PARIETEM *puto sponsam appellare Legem, quemadmodum Paulus ait:* Solvens medium maceriæ parietem: inimicitiam in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans. Ephes. II. 14

(4) Alex. C & Ed. Compl. ἕστηκεν ὀπίσω, quam lectionem habuisse videtur Vet. Interpr., qui vertit *ecce hic stetit post parietem*

(5) Locus corruptus. Legendum Τοῖχον εἶναι τὸ τιμιώτατον λέγειν τὸν νόμον· καθάπερ ὁ ἀπόστολος κ. τ. λ.

ἐντολαῖς ἐν δόγμασι καταργήσας. ΠΑΡΑΚΥΠΤΩΝ γὰρ ὀπίσω τοῦ νόμου ἦλθε, καὶ ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ, ὅπερ ἐστὶ διὰ τῶν προφητῶν. Πρῶτον γὰρ ἐν νόμῳ διὰ Μωϋσέως ἐκηρύχθη. ἔπειτα ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ, ὡς εἶπεν, διὰ τῶν προφητῶν παρέκυψε, ἀλλὰ καὶ ἐκκύψαι διὰ τῶν δικτύων.

Κεφ. β΄. θ΄. ια΄. ΠΑΡΑΚΥΠΤΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ, ΚΑΙ ΕΚΚΥΠΤΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ.

Θαυμάσωμεν δὲ (1) τῆς ἀκολουθίας, καὶ μάλιστα ταύτης, ῥηθείς. πρῶτον ΟΠΙΣΩ ΤΟΥ ΤΟΙΧΟΥ· ἔπειτα διὰ τοῦ τοίχου ΔΙΑ ΤΩΝ ΘΥΡΙΔΩΝ· εἶτα ΔΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ. καὶ τὸ μὲν περὶ τοῦ τοίχου ὅτι περὶ τοῦ νόμου λέγει, σαφῶς ἀποδέδεικται· ὅτι δὲ καὶ παρακύπτει διὰ τῶν θυρίδων, ὅπερ ἐστὶ διὰ τῶν προφητῶν, λέλεκται· ὥσπερ γὰρ εἴ τις παρακύπτει καὶ πάλιν ἑαυτὸν ὑφέλκει· οὕτω διὰ τῶν προφητικῶν δογμάτων παρέκυψε διὰ τοῦ Ἡσαΐου προφητευόμενος, διὰ τοῦ Ἱερεμίου κηρυττόμενος, διὰ τοῦ Δανιὴλ ἀποκαλυπτόμενος· ὥσπερ διὰ θυρίδων τῶν προφητῶν. ἐπὶ τῶν δικτύων δὲ, οὐκέτι λέγει ΠΑΡΑΚΥΠΤΩΝ ἀλλ' ΕΚΚΥΠΤΩΝ. ὁ γὰρ παρακύπτων (2) ποτὲ μὲν ἑαυτὸν ἀποδεικνύει (3), ποτὲ δὲ ἀποχωρεῖ. ὁ δὲ ἐκκύψας, ὅλον ἑαυτὸν ἐκδίδωσι. ὥσπερ οὖν διὰ δικτύων, διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὅλον ἑαυτὸν ἐνεφάνισε. καὶ γὰρ δι' αὐτῶν τῆς οἰκονομίας τῆς ἁλιευτικῆς ἐργασίας τὴν τῶν ἀποστόλων προφητείαν κλῆσιν, ὡς εἶπεν αὐτοῖς· Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων· οἱ δὲ ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ· ἡ τούτων ἀκολουθία τὸ λεχθὲν σαφῶς (4) ἀποδείξει· λέγει γάρ· (Μαρκ. α΄. ιζ΄. ιη΄.)

ιβ΄. ΑΠΟ-

(1) Barb. & meus διὰ τῆς.

(2) Ὁ γὰρ παρακύπτων absunt a meo Cod., & Vallic, quæ revocavi a Cod. Barber. Ad hunc locum probe intelligendum constituenda est propria significatio verbi παρακύπτω. Aristoph. Εἰρήνη v. 981. Καὶ γὰρ ἐκεῖναι παρακλίνασαι τῆς αὐλείας παρακύπτουσι, Κἄν τις προσέχῃ τὸν νοῦν αὐταῖς, Ἀναχωροῦσι· Κἆτ' ἢν ἀπίῃ, πα-

cuans. PROSPICIENS *enim venit post Legem, & per* FENESTRAS, *idest per Prophetas. Primum enim in Lege per Moysem prædicatus est: deinde per* FENESTRAS, *ut ita dicam, per Prophetas prospexit. Sed & prominens prospicit per retia.*

LI. PROSPICIENS PER FENESTRAS, ET PROMINENS PROSPICIT PER RETIA.

Admirabilis est ordinis, hujus præsertim, continuitas: primum POST PARIETEM: *deinde de pariete* PER FENESTRAS; *postremo* PER RETIA: *& quoad parietem attinet, satis declaratum est, per illum intelligi Legem. Quod autem prospicit per fenestras, dictum est id esse de Prophetis. Quemadmodum enim si quis prospiciat per fenestras se rursus subducit; sic per prophetica dogmata prospexit, cum per Isaiam prænunciatus est, per Hieremiam prædicatus, revelatus per Danielem; tamquam per fenestras Prophetarum. Cum vero sermo est* DE RETIBUS, *non jam dicit* PROSPICIENS, *sed* PROMINENS *inspicit. Qui enim prospicit e fenestra modo se in conspectum dat, modo se subducit. Qui vero prominens prospicit, se ipsum totum ostendit. Tamquam igitur per retia se totum manifestavit per sanctos Apostolos. Etenim hoc ipso quod piscatoria nominat instrumenta, vocationem prædicit Apostolorum, quibus ipse dicit*: Venite post me, faciam vos piscatores hominum: illi autem dimissis retibus sequuti sunt eum. *Quæ igitur sequuntur manifeste quod diximus declarabunt; ait enim:* Marc.1 17. 18.

I LII. RE-

cumbrillum. *Scholiast.* παρακλίνα-ται. διακύπτει. *Nam illa semiadapertis foribus prospectant, vel reclusis paullulum foribus vix prospectant*. Est enim διακύπτειν *e fenestra strictim adspicere*, quæ est

Cicer. loquutio L. I de Orat. c. 35.

(3) Vallic. ceteri Codd. διακύπτων.

(4) Sic Mss omnes. Legendum tamen σαφῶς.

Κεφ. β'. ι'. ιβ'. ΑΠΟΚΡΙΝΕΤΑΙ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΛΕΓΕΙ ΜΟΙ· ΑΝΑΣΤΑ, ΕΛΘΕ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ, ΚΑΛΗ ΜΟΥ, ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ.

Δι' αὐτῶν γὰρ τύπων τῶν ἁγίων ἀποστόλων καλέσας αὐτὴν, ἀνίστησιν ἀπὸ τοῦ πτώματος τῶν ἁμαρτημάτων, λέγων· ΑΝΑΣΤΑ, ΕΛΘΕ ΚΑΛΗ· ἅμα καὶ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΝ καλῶν διά τε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὃ δι', ἣν τελείως ἔχειν αὐτὴν, ἀκεραιότητα.

Κεφ. β'. ια'. ιγ' ΟΤΙ ΙΔΟΥ Ο ΧΕΙΜΩΝ ΠΑΡΗΛΘΕΝ.

ΧΕΙΜΩΝΑ δὲ τὸ σωτήριον πάθος καλεῖ, ἐν ᾧ χειμασθέντες οἱ Ἰουδαῖοι χαλεπὴν ὑπέστησαν ἀπώλειαν· ὅτι, ἣν ἀπώλεσαν ἀπ' αὐτῆς, εἰδωλολατρείας. καθ' ἑκάτερον δὲ Ο ΧΕΙΜΩΝ ΠΑΡΗΛΘΕΝ· ὅτι γὰρ ἔτι (1) θάνατον οὐκ ἐκδέχεται (2), ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν παθὼν ὁ κύριος· ὡς καὶ ἅγιος ἀπόστολος εἶπε· θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι κυριεύσει (3)· ὃ γὰρ ἀπέθανεν, ἀπέθανεν ἐφ' ἅπαξ τῇ ἁμαρτίᾳ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ Θεῷ. ὅτι δὲ (4) οὕτως χειμὼν τὸ πάθος, βλέπε χειμαζόμενον τὸν πέτρον διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων· ἀλλὰ παρῆλθεν οὐδέν. μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν εὐδία γέγονεν ἐν τῇ πληροφορίᾳ τῆς πίστεως τῆς τοῦ μονογενοῦς θεότητος· ὥς φασιν·

'Ρωμ. ς'. θ'. ι'.

Κεφ. β'. ια'. ιδ'. Ο ΥΕΤΟΣ ΠΑΡΗΛΘΕΝ (5), ΕΠΟΡΕΥΘΗ ΕΑΥΤΩ.

Τοὺς πειρασμοὺς βροχαῖς περιεχέξει ὁ κύριος λέγων περὶ

(1) Ita Vallis. Ceteri οὐκ ἔτι.

(2) Propter θάνατον οὐκ ἐκδέχεται *mortem non expectat*. Vetus Interpres habet, *nec mortem pro nobis suscepit*. Legendum *suscipit*, quod in impressa Typis editione emendatum oportuit; & illa ἅπαξ ὑπὲρ ἡμῶν non conjungenda cum θάνατον οὐκ ἐκδέχεται, sed cum παθών. Ea versio errorem continet absurdissimum, *Christum nimirum pro nobis mortem non suscepisse*.

(3) Sacer Textus habet κυριεύει.

LII. RESPONDET FRATRUELIS MEUS, ET DICIT MIHI: SURGE, VENI PROXIMA MEA, PULCHRA MEA, COLUMBA MEA.

Nam per hos ipsos sanctos Apostolos vocatam a peccatorum lapsu eam erigit dicens, SURGE, VENI PULCHRA: *&* COLUMBAM *simul eam vocat propter donum Spiritus Sancti, & propter eam, quam illi præcipit, simplicitatem.*

LIII. QUONIAM ECCE HIEMS TRANSIIT.

HIEMEM *igitur vocat salutarem passionem, cum tempestatem passi Judes in gravissimum inciderunt exitium: vel etiam hiemem vocat idolorum cultum, quem ab ea removit. In utroque sensu* HIEMS TRANSIIT. *Neque amplius mortem expectat, qui semel pro nobis passus est Dominus: quemadmodum Apostolus ait:* Mors illi non ultra dominabitur: quod enim mortuus est, mortuus est semel peccato; quod autem vivit, vivit Deo. *Quod autem hiems revera intelligenda sit passio; vide Petrum tempestate jactatum propter metum Judæorum. Sed illa hiems præteriit: nam post resurrectionem facta est tranquillitas per plenam certamque fidem Divinitatis Unigeniti: & ait:* Rom. vi. 9. 10.

LIV. PLUVIA ABIIT, ET RECESSIT SIBI.

Tentationes pluviis assimilat Dominus cum loquitur de

Sed vulgatus Interpres legit κυρίου.

(4) Δὲ est ex Cod. Vallic. Abest a meo & Barb.

(5) Sic Barb & Vallic Vaticana editio habet ἀπῆλθε. Et ἀπῆλθεν mallem. Sic enim habet Philo in fine explanationis hujus versus.

Matth. ζ. κε'. ᾳ τὴν τεθεμελιωμένην ἐν τῇ πέτρᾳ δικαίου, κατέβη ἡ βροχὴ, ἦλθον οἱ ποταμοὶ, ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, προσέκρουσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ἵνα δὲ εἴπῃ· οἱ πειρασμοὶ (1) οἱ τῶν παθῶν παρῆλθον· Ο ΧΕΙΜΩΝ, φησὶ, ΠΑΡΗΛΘΕΝ, Ο ΥΕΤΟΣ ΑΠΗΛΘΕΝ ΕΑΥΤΩ.

Κεφ. β'. ιβ'. ιε'. ΤΑ ΑΝΘΗ ΩΦΘΗ ΕΝ ΤΗ ΓΗ ΗΜΩΝ (2).

Ὅπερ ἐστὶν ἡ τῶν τῶν ἁγίων ἀποστόλων πίστις εὐωδία.

Κεφ. β'. ιβ'. ις'. ΚΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΤΟΜΗΣ ΕΦΘΑΚΕΝ.

Τοῦ τμηθῆναι (3) ὡς κλήματα καὶ καθαρισθῆναι ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων· ἀπηνὲς ἐστι πάντα τὰ εἰς ἡμᾶς πιστεύοντα. ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον· ΚΑΙΡΟΣ ΤΗΣ ΤΟΜΗΣ ΕΦΘΑΚΕ τοῦ νῦν λέγω (4) θερισμοῦ, τοῦ (5) θερίζειν τὰ ἔθνη σῖτον ἤδη ἀπὸ τῶν γαιῶν ἐπιθυμουμένων, ἢ συγκομίζειν εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς οὐρανίου βασιλείας.

Κεφ. β'. ιβ'. ιζ'. ΦΩΝΗ ΤΡΥΓΟΝΟΣ (6) ΗΚΟΥΣΘΗ ΕΝ ΤΗ ΓΗ ΗΜΩΝ.

Τὴν φωνὴν ταύτην εἶναί φημι τοῦ ἁγίου Παύλου· ΤΡΥΓΟΝΙ γὰρ αὐτὸν παρεικάζει διὰ τὸ ἁγνότατον, ὃς πάλαι μὲν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπεποίητο διωγμοὺς καὶ φυλακαῖς τοὺς εἰς τὸν κύριον πιστεύοντας ἐλαύνων. ἀλλ' ἡ φωνὴ γέγονεν (7) ΕΝ ΤΗ ΓΗ ΗΜΩΝ· ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. γέγραπται γὰρ γῆ φυλακτὴ (8) ὑμεῖς ἐστε· ἐπλήθυνε γὰρ τοῦ κηρύγματος τῆς πίστεως.

(1) Vetus Interpres: *ut ergo diceret, transierunt passiones, temptationes*, aut Scribendum, *passiones tentationes*

(2) Vatic. ed non habet ἡμῶν.

(3) Vet Interpr. *Ut quasi palmites incidantur & mundentur &c* Existimasse videtur subaudiendum esse δεῖ. Repetenda est ex textu vox καιρὸς, unde pendet τοῦ τμηθῆναι.

(4) Insetui λέγω, quod est ex Vallicell.

(5) Barb. τὸ. Vallic. τοῦ. Legendum τῷ.

iis, qui fundati sunt supra petram justorum. Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non corruit: fundata enim erat supra petram. *Ut ergo diceret: tentationes passionis praeterierunt, ait:* HIEMS TRANSIIT, PLUVIA RECESSIT SIBI. Matth. VII. 25.

LV. FLORES VISI SUNT IN TERRA NOSTRA.

Idest bonus odor fidei sanctorum Apostolorum.

LVI. TEMPUS SECTIONIS ADVENIT.

TEMPUS *scilicet putandi palmites, eosque a peccatis purgandi, scilicet filios, qui credunt in me. Sed & alio modo:* TEMPUS SECTIONIS ADVENIT *spiritualis scilicet messis; metendi nimirum instar frumenti Gentes a terrenis cupiditatibus, easque condendi in horreis regni caelestis.*

LVII. VOX TURTURIS AUDITA EST IN TERRA NOSTRA.

Hanc vocem existimo esse D. Pauli. TURTURI *enim illam assimilat propter feritatem, quam olim contra Ecclesias exercebat, persequutionibus & carceribus Christi fideles exagitans. Verum vox ejus clamavit in terra, hoc est in Ecclesia: scriptum est enim:* Terra accepta estis vos: *apprehendit enim praedicationem fidei, ut in eo illud impleа-*

(6) Vat. edit. τὸ ζυγόν.

(7) Legendum videtur γέγονεν.

(8) Meus Cod. & Vallicell. & Barb. sic habent: ὁ θέλει ὑμεῖς ἐστὲ ἀπολαύειν γάρ. Mutinensis: ὁ θελεῖ ὑμεῖς ἐστε· ἐπελάβετο γὰρ τοῦ κηρύγματος τῆς πίστεως. Vox γέγραπται ostendit locum hic esse aliquem e S. Scriptura depromtum. Cum autem apud Malachiam legatur Cap. III. 12. ὅτι ἔσεσθε ὑμεῖς γῆ θελητή, λέγει κύριος, propterea emendanda haec, ut edidi.

Ψαλ. πδ'. γ'. σίας· ἵνα τὸ γεγραμμένον εἰς αὐτὸν πληρωθῇ· ὅτι στρουθίον εὗρεν ἑαυτῷ οἰκίαν, καὶ τρυγὼν νοσσιὰν ἑαυτῇ, οὗ θήσει τὰ νοσσία ἑαυτῆς, τουτέστι τὰ δι' αὐτοῦ πιστεύοντα εἰς Χριστὸν ἔθνη.

Κεφ. β'. ιγ'. νς'. Η ΣΥΚΗ ΕΞΗΝΕΓΚΕΝ ΟΛΥΝΘΟΥΣ ΑΥΤΗΣ.

Τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων (1) λέγει τοὺς ἁγίους ἐξελκυσθέντας ἀποστόλους, εἶπεν ΟΛΥΝΘΩΝ δίκην τοὺς τοῦ κηρύγματος γλυκασμοὺς (2) προβαλλομένους (3) λόγους· περὶ ὧν καὶ Ἱερεμίας ὁ θεσπέσιος προφήτης· σῦκα φησὶ τὰ χρηστὰ, χρηστὰ λίαν. παρέρχομαι δὲ σῦκα οἱ ΟΛΥΝΘΟΙ, οὓς ἀποστόλους εἰρήκαμεν. ἔπειτα σῦκα, οἱ μετ' αὐτοὺς ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις διδάσκαλοι, τὴν ἐντελεστάτην προβαλλόμενοι γλυκύτητα.
Ἱερεμ. κδ'. γ'.

Κεφ. β'. ιγ'. νζ'. ΑΙ ΑΜΠΕΛΟΙ ΗΜΩΝ (4) ΚΥΠΡΙΖΟΥΣΙΝ (5), ΕΔΩΚΑΝ ΟΣΜΗΝ.

Ἀκολούθως δὲ λοιπὸν ΑΜΠΕΛΟΙΣ τὰς ἐκκλησίας ἀπεικάζει, τὰς δηλονότι τῆς διδασκαλίας τὴν τῆς πίστεως προβαλλομένας ὠδῖνα. κυπρισμὸν δὲ τῆς πίστεως ὀσμήν (6).

Κεφ. β'. ιγ'. ξ'. ΑΝΑΣΤΑ, ΕΛΘΕ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ.

ΠΛΗΣΙΟΝ αὐτοῦ (7) τὴν νύμφην καλεῖ δηλονότι, τὸ αὐτὸν καταλελυκέναι ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ πεπληρωκέναι αὐτὴν τῇ τῆς πίστεως συναφείᾳ.

Κεφ. β'. ιγ'. ξα'. ΚΑΛΗ ΜΟΥ, ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ.

ΚΑΛΗ δηλονότι τὴν μετάνοιαν· ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ δηλονότι, τὴν ἀκεραιότητα.

ξβ'. ΚΑΙ

(1) Vet Interpres reddit, tantam sententiam Græci textus.

(2) Γλυκερὸς λόγους. Vet Interpr. diversa eloquia. Videtur Codicem habuisse corruptum.

(3) Sic emendavi Mens & Barb. προβάλλοντο.

(4) Vox ἡμῶν in nulla edit. apparet, nec eam agnoscit Vetus Interpres.

pleatur: Passer invenit sibi domum, & turtur ubi ponat pullos suos, *hoc est Gentes, quæ per hunc* (Paulum) *credunt in Christum*. Psal LXXXIII 4.

LVIII. FICUS PRODUXIT GROSSOS SUOS.

Judæorum dicit Synagogam, quæ SS. Apostolos extulit, qui GROSSORUM *instar dulcia Domini eloquia proferunt. De quibus & divinus Vates Hieremias*: Ficus optimas, optimas nimis. *Ficorum enim præcursores sunt* GROSSI, *quos esse Apostolos diximus. Deinde ficos, qui post eos in sanctis Ecclesiis Doctores, suavissimam dulcedinem proferunt*. Hierem XXIV 3

LIX. VITES NOSTRÆ FLORENT, DEDERUNT ODOREM.

Consequenter itaque deinceps VITIBUS *Ecclesias, quæ per doctrinam bonum fidei proferunt odorem, ipsi vero germinationi odorem fidei assimilat*.

LX. SURGE, VENI PROXIMA MEA.

Sibi PROXIMAM *vocat sponsam, propterea quod ipse de Cælis descendit, eamque per fidei conjunctionem implevit*.

LXI. PULCHRA MEA, COLUMBA MEA.

PULCHRA *propter pœnitentiam*, COLUMBA *propter simplicitatem*.

LXII. ET

(5) Vet Interpr legisse videtur κοινωνίζουσα, quæ est lectio edit. Complut.

(6) Vet Interpr quædam addit, quæ non habent Gr Codd

(7) Mutavi ἀντλῶ in ἀντῶ.

Κεφ. β. ιγ'. ξς'. ΚΑΙ ΕΛΘΕ ΣΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΔΙ ΟΥ (1) ΕΝ ΣΚΕΠΗ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ.

ΣΚΕΠΗ δὲ καὶ ΠΕΤΡΑ ὑπὲρ αὐτῆς ὁ νυμφίος. πέτρα μὲν, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτὸ ἔρεισε τοὺς πιστοὺς τὸ θεμέλιον· σκέπη δὲ, ἐπειδὴ σκέπει αὐτὴν ἀπὸ παντὸς ῥύπου πειρασμοῦ.

Κεφ. β'. ιδ'. ξζ'. ΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΧΙΣΜΑΤΟΣ.

ΠΡΟΤΕΙΧΙΣΜΑ τὸν νόμον λέγει· τεῖχος γάρ ἐστι τὰ
Ἠσαΐ. κς'. α'. εὐαγγέλια κατὰ τὴν Ἡσαΐου φωνήν· θήσει τεῖχος καὶ περίτειχος. τεῖχος δὲ ὁ περίτειχος (2) διὰ τὸ δυνάμεις φυλάττουσι τοὺς ὁσίους διὰ τῶν θείων λογίων· ἵνα μὴ ἐκ τοῦ πονηροῦ θηρὸς ἐπιβουλεύωνται. ΕΧΟΜΕΝΑ γοῦν καλεῖ αὐτὸν ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΧΙΣΜΑΤΟΣ, τουτέστι (3) τῶν τοῦ νόμου κατηχού-
Ἐξόδ. κ. ιγ'. σιν λεγόντων· οὐ μοιχεύσεις καὶ τὰ ἑξῆς· οὕτω ἀπαρτίζεται αὐτὸ καὶ λέγει·

Κεφ. β'. ιδ'. ξη'. ΔΕΙΞΟΝ ΜΟΙ ΤΗΝ ΟΨΙΝ ΣΟΥ, ΚΑΙ ΑΚΟΥΤΙΣΟΝ ΜΟΙ ΤΗΝ ΦΩΝΗΝ ΣΟΥ.

Ὅπερ ἐστὶ, μὴ μόνον (4) διὰ νόμου ἢ προφητῶν μοι λάλει, ἀλλ' ὅλον σεαυτὸν ἐπίδειξόν μοι. ὡς καὶ Μωϋσῆς τούτῳ πόθῳ
Ἐξόδ. λγ'. ιγ'. ληφθεὶς τῷ κυρίῳ παρρησιάζεται λέγων· δεῖξόν μοι (5) σεαυτὸν ἐμφανῶς, ἵνα σε ἴδω. ἀλλὰ τοῦτο λέγει τῷ Μωϋσεῖ· οὐδεὶς (6)
Ἐξόδ. λγ'. κ'. ὄψεταί μου τὸ πρόσωπον καὶ ζήσεται. Ταύτῃ δὲ βουλόμενος ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν ἐφάνη δίκαιος, ἐνεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἑαυτὸν ἔκρυψεν αὐτῷ, ἵνα τῷ ἰδίῳ σώματι δείξῃ ἑαυτὸν διὰ τοῦ τρόπου τοῦ ἄρτου, διὰ τῆς ἀσπασμοῦ καὶ τῆς ἀκακίας, τὸν τύπον

(1) Δι' οὗ ab impressis omnibus Codicibus bene hæ duo voculæ absunt. Eas non agnoscit Vetus Interp., & delendas existimo.

(2) Τεῖχος ἢ ὁ περίτειχος revocavi e Codd. Barb. & Vallic.

(3) Τουτέστι restitui ex Barb. & Vallicell.

(4) Vetus Interpr non habuit in suo Cod. vocem μόνον. Vertit

LXII. ET VENI TU COLUMBA MEA IN VELAMENTO PETRÆ.

Ipse sponsus est ejus VELAMEN *&* PETRA. *Et petra quidem, quia super se ipsum statuit fidei fundamentum. Velamen vero, propterea quod eam protegens ab omni liberat tentatione.*

LXIII. JUXTA PROMURALE.

PROMURALE *Legem vocat. Muri enim sunt Evangelia juxta Isaiæ dictum*: Ponet murum, & circummurale: *Murus vero, & circummurale significat duplicem vim defendendi Sanctos per divina eloquia, ne a mala bestia petantur insidiis. Ait igitur illam esse* JUXTA PROMURALE *scilicet disciplinae Legis, quæ jubet*: Non mœchaberis, *& cetera. Deinde ipsa respondet, & ait*: Isai. xxvi. 1

LXIV. OSTENDE MIHI FACIEM TUAM, ET AUDITAM MIHI FAC VOCEM TUAM.

Idest non solum per Legem, & Prophetas loquere mihi, sed totum mihi te ostende; quemadmodum Moysès ejusmodi captus desiderio, libere cum Domino loquebatur dicens: Ostende mihi te ipsum, ut manifeste te videam. Exod. xxxiii. 13
Verum tunc dixit Moysi: Nullus qui faciem meam viderit, vivet. *Sed cum sponsæ suæ vellet se conspicuum dare,* Id. xxxiii. 20
veluti nubem induit corpus, & sub eo se abscondit, ut se ipse suæ sponsæ demonstraret per actus virtutis, per patien-

K tiam,

enim: *Hoc est per Legem & Prophetas non mihi loquaris.* Atqui non repudiat sponsa, ut secum sponsus loquatur per ora prophetarum, sed ait: *Non solum per Legem, sed totum te mihi ostende.*

(5) Edit Vat habet ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστῶς ἵνα ἴδω σε.

(6) Edit Vat. οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται.

τύπον αὐτοῦ ἀφελοῦς τοῦ τῆς εὐσεβείας πολιτεύματος. διὸ ὑπακούει αὐτῷ (1) λέγουσα· ΔΕΙΞΟΝ ΜΟΙ ΤΗΝ ΟΨΙΝ ΣΟΥ, ΚΑΙ ΑΚΟΥΤΙΣΟΝ ΜΟΙ ΤΗΝ ΦΩΝΗΝ ΣΟΥ. ἔδειξεν δὲ αὐτῷ τὴν ὄψιν αὐτοῦ, καθάπερ ἐξῆς τῆς ἁγίας (2) Μαρίας· καὶ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούειν αὐτόν, διδάσκων ἐν τῷ ὄρει τοῦ ἐλαιῶνος, καὶ τὰ εὐαγγελικὰ διατάγματα (3) αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξῆς τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ πέμψας.

Καφ. ϛ'. ιδ'. ξι'. ΟΤΙ Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ, ΚΑΙ Η ΟΨΙΣ ΣΟΥ ΩΡΑΙΑ.

Ματθ. ια'. κη'. Ὄντως Η ΦΩΝΗ αὐτοῦ ΗΔΕΙΑ, δι' ὧν λέγουσα· δεῦτε πρός
με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω
Ματθ. θ'. κθ'. ὑμᾶς. ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ τοῖς τυφλοῖς λέγουσα· κατὰ τὴν
πίστιν ὑμῶν, γενηθήτω ὑμῖν. ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ λέγου-
Μαρκ. β'. ια'. σα πρὸς τὸν παραλυτικόν· ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου,
καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ·
Ματθ. θ'. β'. θάρσει, λέγουσα, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Η ΦΩ-
Μαρκ. ε'. λδ'. ΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ λέγουσα· θύγατερ ἡ πίστις σου σέσωκέ σε·
πορεύου (4) εἰς εἰρήνην. Η ΦΩΝΗ ΗΔΕΙΑ τῷ λεπρῷ λέ-
Μαρκ. α'. μα'. γουσα· θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως (5) ἐκαθαρίσθη ὁ λε-
Μαρκ. δ'. λθ'. πρός. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ ἐπιτιμῶσα τῷ ἀνέμῳ
καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ποιοῦσα γαλήνην. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ Η-
Ἰωαν. ια'. μγ'. ΔΕΙΑ τὸν Λάζαρον ἐκ νεκρῶν καλοῦσα· Λάζαρε δεῦρο ἔξω.
Ματθ. κη'. ιθ'. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ· ὑπάγετε, μαθητεύσατε πάντα
τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ
τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν,
Ματθ. κε'. λδ'. καὶ τὰ ἑξῆς. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ λέγουσα· δεῦτε
οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου. Η ΦΩΝΗ ΣΟΥ ΗΔΕΙΑ
πάντας ἐν πᾶσι σώζουσα. ΚΑΙ Η ΟΨΙΣ ΣΟΥ (6) Ω-
ΡΑΙΑ;

(1) Sic emendandum: Meus & Barb habent αὐτῷ,

(2) De B. Virgine notanda hæc vox: & digna quæ legantur ea, quæ ad h. l. adnotavit doctus Editor Veteris Interpretationis.

tiam, & innocentiam; formam illi tradens pie vivendi. Propterea illa auscultat dicens: OSTENDE MIHI FACIEM TUAM, ET AUDITAM MIHI FAC VOCEM TUAM; *Ostendit igitur illi faciem suam, cum in utero Deiparæ Virginis gestatus est; & auditam illi fecit vocem suam, eam docebat in monte Oliveti, & Evangelica præcepta sua in omnem terrarum orbem illi per Apostolos misit.*

LXV. QUONIAM VOX TUA SUAVIS ET FACIES TUA SPECIOSA.

SUAVIS *revera* vox *ejus est, quæ dicit:* Venite ad Matth XI 28
me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. VOX TUA SUAVIS, *quæ cæcis dixit:* Secundum Matth IX 29.
fidem vestram fiat vobis. VOX TUA SUAVIS, *quæ dixit paralytico:* Surge, & tolle grabatum tuum, & vade in Marc II 11.
domum tuam. VOX TUA SUAVIS *dicens:* Confide fili; Matth. IX 2.
remittuntur tibi peccata tua. VOX TUA SUAVIS, *quæ dicit:* Filia fides tua te salvam fecit, vade in pace. Vox Marc. V. 34.
TUA SUAVIS *leproso dicens:* Volo, mundare, *& statim* Marc I 41.
lepra mundata est. VOX TUA SUAVIS, *quæ increpavit ven-* Marc. IV 39.
tum, & mare, & fecit tranquillitatem. VOX TUA SUAVIS *vocans a mortuis Lazarum:* Lazare veni foras. Vox Joan XI. 43.
TUA SUAVIS: Ite docete omnes Gentes, baptizantes eos Matth. XXVIII 19.
in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, docentes eos servare, *& cætera.* VOX TUA SUAVIS *dicens:* Venite bene- Matth XXV 34.
dicti Patris mei. VOX TUA SUAVIS, *quæ omnia in omnibus salvat.* ET FACIES TUA SPECIOSA, *tum cum* formam servi

 ac-

(3) Vallic. ἀπηγέματα. (4) Sacer Codex habet ὕπαγε. (5) Sacer textus habet ἐλθόντες ἀπήλθον ἀπ' αὐτῆς ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. (6) Voculam ἐπ ἐτεύσαι ex Cod. Vallic

Φιλιπ. β'. ζ'. Ματθ. ιζ'. β'. ΡΑΙΑ, καὶ ὅτι μορφὴν δούλου ἔλαβες, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃς ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας· καὶ ὅτι μετεμορφώθης (1) ἐν τῷ ὄρει, ἵνα τοὺς ἰδόντας θεότητος τὴν δόξαν ἐλλάμψῃς.

Κεφ. β'. ιε'. ξς'. ΠΙΑΣΑΤΕ ΗΜΙΝ ΑΛΩΠΕΚΑΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΑΦΑΝΙΖΟΝΤΑΣ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ.

ΠΙΑΣΑΤΕ, φησί, τοὺς αἱρετικοὺς, οἵτινες ΑΛΩΠΕΚΩΝ δίκην κρυπτῶς λανθάνοντες τοὺς ΜΙΚΡΟΥΣ ΑΦΑΝΙΖΟΥΣΙΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ· τουτέστι, τοὺς νεοφωτίστους (2), μήπω τι μαθητευθέντας ἐν τῇ τελείᾳ. ἀμπέλου τὰ κλήματα καταβλάψωσιν· ἀλλ' ἔτι μικροὺς ὄντας κατὰ τὴν πίστιν καὶ ἀσθενεῖς. Τούτους γὰρ ἀφανίζουσιν οἱ αἱρεσιῶται, ἀποκλείειν αὐτοὺς ποιοῦντες ἀπὸ τοῦ θεμελίου τῆς πίστεως· διὰ τοῦτο πιάζεσθαι αὐτοὺς κελεύει, καὶ ἀπελαύνεσθαι ἔξω τῶν (3) ἀμπελώνων, διὸ θηλάζει.

Κεφ. β'. ιε'. ξζ'. ΚΑΙ ΑΙ (4) ΑΜΠΕΛΟΙ ΗΜΩΝ ΚΥΠΡΙΖΟΥΣΙΝ (5).

Ὅπερ ἐστὶν, οἱ λαοὶ τῷ ὑμῶν πίστει εὐανθίζουσιν.

Κεφ. β'. ις'. ξη'. ΑΔΕΛΦΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ, ΚΑΓΩ ΑΥΤΩ.

Αὐτὸς ΕΜΟΙ σοφίαν, ΚΑΓΩ ΑΥΤΩ καρδίαν. αὐτός μοι σοφίαν ἐξ οὐρανῶν, ΚΑΓΩ ΑΥΤΩ ἐξ ἰσόδου.

Κεφ. β'. ις'. ξθ'. Ο ΠΟΙΜΑΙΝΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΡΙΝΟΙΣ.

Ὅπερ ἐστὶ τῶν εὐσεβῶν τοῖς διηγηματικοῖς λόγοις.

ο'. ΕΩΣ

(1) Meus μεταμορφώθη. Male. Lege ex Barb. μετεμορφώθης.

(2) Sic meus & Barber. Libentius legerem νεοφωτίστους. Totum locum hunc ita interpungendum puto, & legendum, τουτέστι,

accepisti, *ut nos e peccatorum servitute liberares; tum* Philipp. II 7.
quando transfiguratus es in monte, ut jucundissimæ divini- Matth. XVII 2.
tatis resplendere faceres gloriam.

LXVI. CAPITE NOBIS VULPES, PUSILLAS EXTERMINANTES VINEAS.

Corripite, inquit, hæreticos, qui noctu VULPIUM *modo subrepentes,* PUSILLAS *exterminant* VINEAS; *idest eos labefactant, qui sunt fluxa fide, nec dum perfecte adoleverunt, nec vineæ facti sunt palmites, sed adhuc pusilli sunt in fide & infirmi. Hos enim exterminant hæretici, ac faciunt, ut illi a fidei declinent fundamento. Idcirco hos comprehendi jubet, & vineis expelli. Propterea subdit:*

LXVII. ET VINEÆ NOSTRÆ FLORENT.

Idest, populi nostri bonum fidei spargunt odorem.

LXVIII. FRATRUELIS MEUS MIHI, ET EGO ILLI;

Ille mihi sapientiam, & ego illi cor. Ille mihi sapientiam de cælo, & ego illi ex Gentibus.

LXIX. QUI PASCIT INTER LILIA.

Idest in piis justitiæ Sermonibus.

LXX. DO-

ὑφαπτούσας, μήπω μεγεθυνθέντας ἐν τῇ τελείᾳ, ἢ ἀμπέλων κλήματα, καταβλάψωσιν· ἀλλ' ἔτι μικρὰς οὔσας κ. τ. λ.

(3) Sic Vallic. At Barb. & meus τῷ ἀμπελῶνι.

(4) αἱ abest a Vallic & Barb.

(5) Sic Vallic & Barb. & Cod. Alexandrinus. Editio Vatic. κυπρίζουσι.

Κεφ. β΄. ιζ΄. ο΄. ΕΩΣ ΟΥ ΔΙΑΠΝΕΥΣΗ Η ΗΜΕΡΑ, ΚΑΙ ΚΙΝΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΣΚΙΑΙ.

Τουτέστιν ἡ τῆς κρίσεως, ἐν ᾗ ὁ καλὸς ποιμὴν λέγει· Δεῦτε
Ματθ. κε΄. λδ΄. οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἐπὶ τὰ ἑξῆς· ΕΩΣ ΟΥ Η ΗΜΕΡΑ ΔΙΑΠΝΕΥΣΕΙ, ΚΑΙ ΚΙΝΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΣΚΙΑΙ· ὅταν γὰρ ἐκείνη Η ΗΜΕΡΑ ΔΙΑΠΝΕΥΣΕΙ τῆς κρίσεως, τότε κινηθήσονται αἱ σκιαί, τουτέστιν αἱ τοῦ αἰῶνος τούτου πραγματεῖαι καὶ φροντίδες, τὰς ἀδίκους ἀποβάλλουσι (1) πράξεις.

Κεφ. β΄. ζ΄. οα΄. ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΝ (2), ΟΜΟΙΩΘΗΤΙ ΣΥ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ ΤΩ ΔΟΡΚΩΝΙ Η ΝΕΒΡΩ ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ.

ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΝ ἐμοὶ λέγει ἀπὸ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς ἐπὶ τὰ ἔθνη, ἐπειδήπερ ἐκεῖνοι οὐ προσδέχονται τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίου διδασκαλίας. ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΝ ἐπὶ τὰ ἔθνη, ὁμοιώθητι ΤΩ ΔΟΡΚΩΝΙ, Η ΝΕΒΡΩ τῶν ΕΛΑΦΩΝ τῇ ὀξύτητι καὶ τῷ τῆς πίστεως δρόμῳ ἐπὶ πάντα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης διατρέχων ἐν ἀρετῇ ποσὶ τῶν ἀποστό-
Ῥωμ. ι΄. ιε΄. λων, ὥς ἐστιν ὁ κύριος εἰρηκὼς ἐν τῇ γραφῇ· ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. ΕΠΙ ΤΑ ΟΡΗ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ, αἱ τῶν δικαίων εἰσὶ ψυχαί· ὄρη μὲν διὰ τὸ ὑπερέχειν τῷ τῆς δικαιοσύνης ἀρετῷ· κοιλώματα δὲ διὰ τὸ κοιλωμάτων δίκην δέχεσθαι καὶ κατέχειν τὸ τῆς πίστεως κήρυγμα.

Κεφ. γ΄. α΄. οβ΄. ΕΠΙ ΚΟΙΤΗΝ ΜΟΥ ΕΝ ΝΥΞΙΝ, ΕΖΗΤΗΣΑ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ· ΕΖΗΤΗΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΕΥΡΟΝ ΑΥΤΟΝ· ΕΚΑΛΕΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΥΠΗΚΟΥΣΕ ΜΟΥ.

Ὅταν γὰρ ταῖς ἁμαρτίαις βεβαπτισμένοι καθεύδωμεν ἐν ΝΥ-

(1) Legendum puto ἐπιβάλλουσι.

LXX. DONEC ADSPIRET DIES, ET MOVEANTUR UMBRÆ.

Hoc est dies judicii, cum Pastor bonus dicet : Venite benedicti Patris mei ; percipite paratum regnum a constitutione mundi &c. DONEC ADSPIRET DIES ET MOVEANTUR UMBRÆ. *Cum enim* ADSPIRAVERIT *illa* DIES *judicii, cum* MOVEBUNTUR UMBRÆ, *hoc est seculi hujus occupationes, & sollicitudines, quæ injustas actiones ingerunt.* Matth. xxv 34.

LXXI. REVERTERE, SIMILIS ESTO TU FRATRUELIS MEUS DAMULÆ, HINNULOQUE CERVORUM AD MONTES CONVALLIUM.

REVERTERE *mihi, ait, a Judæorum Synagoga ad Gentes. Illi enim Salutaris doctrina prædicationem non suscipiunt.* REVERTERE *ad Gentes* SIMILIS *factus* CAPREÆ *vel* HINNULO CERVORUM *celeri fidei cursu, ad omnes fines terræ currens speciosis pedibus Apostolorum, de quibus Dominus dixit in scriptura :* Quam speciosi pedes Evange- Rom. x 15.
lizantium bona. AD MONTES CONVALLIUM, *quæ sunt justorum animæ : & montes quidem, propterea quod supereminent virtute justitia :* CONVALLES *vero, quia instar Convallium prædicationem fidei suscipiunt, & retinent.*

LXXII. IN CUBILI MEO IN NOCTIBUS QUÆSIVI QUEM DILEXIT ANIMA MEA; QUÆSIVI EUM, ET NON INVENI EUM; VOCAVI EUM, ET NON AUDIVIT ME.

Cum enim peccatis prægravati dormimus IN NOCTIBUS, *idest*

(a) Hunc vers. in meo & Barb. corruptissimum restitui ex edit. Vat.

NYΞIN· ὅπερ ἐστὶν, ἐν ταῖς μακραῖς τῶν σκοτεινῶν ἀθεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων ἁμαρτημάτων ἀναστρεφόμενοι χλευάζειν δῆθεν (1) νομίζομεν· τὸ τηνικαῦτα ἐν νυξὶ ζητοῦμεν δῆθεν ἀπόγνω-
Ἡσαΐ. νε'. ς'. ζ'. μεν (2). αὐτὸς γὰρ εἴρηκε· ζητήσατε τὸν Θεὸν (3) καὶ ἐν τῷ εὑρίσκειν (4) ἐπικαλέσασθε. ἡνίκα δ' ἂν ἐγγίζῃ ὑμῖν, ἀπολειπέτω ὁ ἀσεβὴς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ ἀνὴρ ἄνομος τὰς βουλὰς αὐτοῦ· καὶ ἐπιστραφήτω πρὸς κύριον, καὶ ἐλεηθήσεται. ἐὰν οὕτως ζητήσωμεν αὐτὸν, τότε ὑμῶν ἐπακούσει. ἐὰν δὲ ἔτι καίτοι τῶν ἁμαρτημάτων ὄντες, καὶ ἐν νυκτὶ σκοτιζόμενοι ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ζητῶμεν αὐτὸν, οὐχ εὑρίσκομεν· οὐδ', ἂν οὕτως
Ἡσαΐ. νθ'. α'. καλῶμεν αὐτὸν, ἐπακούει· διὸ λέγει· μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ κυρίου τοῦ σῶσαι; ἢ οὐκ ἰσχύει τοῦ εἰσακοῦσαι; ἀλλὰ τὰ ἁμαρτή-
Ἡσαΐ. νθ'. β'. ματα ὑμῶν διιστῶσιν ἀναμέσον (5) ὑμῶν καὶ αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ἐζήτησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὗρον.

Κεφ. γ'. β'. ιγ'. ΑΝΑΣΤΗΣΟΜΑΙ ΔΗ ΚΑΙ ΚΥΚΛΩΣΩ ΕΝ ΤΗ ΠΟΛΕΙ, ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΓΟΡΑΙΣ, ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΛΑΤΕΙΑΙΣ, ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΩ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ· ΕΖΗΤΗΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΕΥΡΟΝ ΑΥΤΟΝ.

Οὐδὲ νῦν λέγει εὑρηκέναι αὐτόν· καὶ ἀναστᾶσα μὲν (6), ὡς εἶπεν, καὶ δι' εὐχῆς πρὸς αὐτὸν προσελθοῦσα, καὶ διὰ τὸ πάλιν οὐχ εὗρεν αὐτὸν, τὴν αἰτίαν ἐν αὐτοῖς μηνύει τοῖς ῥήμασιν ΑΝΑΣΤΗΣΟΜΑΙ λέγουσα, ΚΑΙ ΚΥΚΛΩΣΩ ΕΝ ΤΗ ΠΟΛΕΙ, ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΓΟΡΑΙΣ, ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΠΛΑΤΕΙΑΙΣ· ὅπερ ἐστὶν ἐν ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, καὶ ἐν πλατείᾳ ἀπαγούσῃ εἰς τὴν ἀπώλειαν. διὸ φα-

σὶ

(1) Δῆθεν particula, cujus usus in ironia, ut in hoc loco. In Catena Meursii pag 32. lin. 4. οἱ γὰρ ἐν σκότει, φησί, καὶ κοίτης ἁμαρτωλοῖς διατρίβοντες, περὶ οὐ-νοῦσι ζητεῖν Θεὸν, οὐχ εὑρίσκουσιν αὐτόν.

(2) Legendum omnino ζητοῦμεν δῆθεν, ἐν αἷς ἀπωλόμεθα.

(3) Sic etiam Cod. Alex Edi-

idest in sceleratis tenebrosisque voluptatibus, nefariisque peccatis, Christianos scilicet nos esse existimamus; tunc IN NOCTIBUS *eum quaerentes, diligimus scilicet. Ipse enim dicit:* Quaerite Deum, & in inveniendo eum invocate; & Isa. lv. 6. 7. postquam vobis appropinquaverit, derelinquat impius vias suas, & vir iniquus cogitationes suas, & convertatur ad Dominum, & misericordiam consequetur. *Illum igitur si ad hunc modum quaesierimus, tunc nos exaudiet. Si vero, cum in peccatorum cubili sumus, & in noctibus a peccatis obscurati illum quaerimus, non invenimus; neque, si sic eum invocemus, ille nos exaudit. Propterea:* Nunquid, *inquit*, non valet manus Domini salvos facere? Isa. l. 2. Nunquid non potest nos eripere? sed peccata vestra Isa. lix. 1. separant inter vos, & ipsum. *Propterea quaesivi eum, & non inveni.*

LXXIII. SURGAM NUNC, ET CIRCUIBO IN CIVITATE, IN FORIS ET IN PLATEIS, ET QUÆRAM QUEM DILEXIT ANIMA MEA; QUÆSIVI EUM, ET NON INVENI EUM.

Ne nunc quidem ait se illum invenisse, etiamsi exurrexerit, ut ita dicam, & per precationem ad ipsum profecta sit. Cur autem rursus eum non invenerit, causam ostendit in iisdem verbis: SURGAM, *ait*, ET CIRCUIBO IN CIVITATE, IN FORIS, ET IN PLATEIS, *idest inter mundi negotia, & in platea, quae ducit ad perditionem. Propter-*

L ea

tio Vatic. τῷ κόσμῳ.

(4) Edit. Vat. ἐν τοῖς ἀφέσεων αὐτῆς.

(5) Vatic. edit. habet καὶ ἀνα-

μῖμνῳ τοῦ Θεοῦ. Illa vero ἢ τὰς ἰσχύας τοῦ ἀδελφοῦ; absunt ab omnibus Bibl. editionibus.

(6) Legendum ἀναστρεφόμεν.

Ματθ. ζ. ιδ'. εἰ μὴ οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. στενὴ γὰρ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν.

Κεφ. γ'. γ'. ρδ'. ΕΥΡΟΣΑΝ ΜΕ ΟΙ ΤΗΡΟΥΝΤΕΣ, ΟΙ ΚΥΚΛΟΥΝΤΕΣ ΕΝ ΤΗ ΠΟΛΕΙ ΜΗ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ, ΙΔΕΤΕ;

ΤΗΡΟΥΝΤΑΣ καὶ ΚΥΚΛΟΥΝΤΑΣ ΕΝ ΤΗ ΠΟΛΕΙ τοὺς δικαίους λέγει· τοὺς ΤΗΡΟΥΝΤΑΣ τὴν ἀσπίλον τοὺς ΚΥΚΛΟΥΝΤΑΣ ΕΝ ΤΗ ἐκκλησίᾳ, τοὺς ἁγίους προφήτας καὶ ἀποστόλους. Οὗτοι φησὶν εὗρον, ὁπόταν ἁμαρτωλὸς ἐκκλίνοντα πρὸς δίκαιον, καὶ λέγει αὐτῷ· ἀλλὰ τί οὐκ εἰσακούει με ὁ δεσπότης, καὶ (1) ἐμβλέψῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὡς πιστὰς ἐλπίδ (2)· κἄν τι μικρὸν ἀγαθὸν ποιῶ, ἐκεῖνο βλέπει, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων οὐ προσποιεῖται βλέπειν; διὸ φησὶν Ἡσαΐας· μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ κυρίου τοῦ σῶσαι; ἢ οὐκ ἰσχύει τοῦ εἰσακοῦσαι; ἀλλὰ τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διιστῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ τοῦ κυρίου. εἶτα ἐπιφέρει ἡ νύμφη καὶ λέγει·

Ἡσαΐ. νθ. α'.

Κεφ. γ'. δ'. ρε'. ΩΣ ΜΙΚΡΟΝ ΟΤΕ ΠΑΡΗΛΘΟΝ ΑΠ ΑΥΤΩΝ, ΕΩΣ ΟΥ ΕΥΡΟΝ ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ.

Ὁπόταν γὰρ διὰ τῶν ἁμαρτημάτων περιέλθωμεν, τότε εὑρίσκομεν ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ὑμῶν, καὶ τὸν λέγοντα· ἐπιστρέψατε, ἐπιστρέψατε πρὸς κύριον· ἀπόλειπε τῆς ἁμαρτίας. καὶ σφόδρα μίσησον βδέλυγμα. καὶ πάλιν· ἡνίκα δ' ἂν ἐγγίζῃ ὑμῖν· ἀπολειπέτω ὁ ἀσεβὴς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτο ΩΣ ΜΙΚΡΟΝ ΟΤΕ ΠΑΡΗΛΘΟΝ ΑΠ ΑΥΤΩΝ ΕΩΣ (3) ΟΥ ΕΥΡΟΝ, ΟΝ ΗΓΑΠΗΣΕΝ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ.

Σοφ. σειρ. ιζ'. κε'. κς'.

Ἡσαΐ. νε'. ζ'. ς'.

ρς'. ΕΚΡΑ-

(1) Lego εἰ καὶ.

ea dicit, se eum non invenisse; Angusta enim porta, & arcta via, quae ducit ad vitam. *Matth vii. 14*

LXXIV. INVENERUNT ME CUSTODES, QUI CUSTODIUNT, QUI CIRCUMEUNT IN CIVITATE: NUNQUID QUEM DILEXIT ANIMA MEA, VIDISTIS?

CUSTODES & CIRCUMEUNTES IN CIVITATE *justos vocat, qui mandata custodiunt, SS. Prophetas, & Apostolos in Ecclesia circumeuntes. Exempli gratia, cum peccator iustum alloquitur, eique dicit: Quare non exaudit me Dominus? etsi summo mane ad Ecclesiam me confero, & pauperibus misericordiam adhibeo. Ac si tantillum boni fecerit, ad illud respicit, & se peccatorum multitudinem non videre simulat. Propterea Isaias ait*: Nunquid non valet manus domini nos salvare? Nunquid non potest nos eripere? Sed peccata vestra separant inter vos & Dominum. *Deinde subdit sponsa dicens*: *Isai lix 1*

LXXV. QUAM MODICUM FUIT CUM TRANSIVI AB IPSIS, QUOADUSQUE INVENI QUEM DILEXIT ANIMA MEA.

Cum enim a peccatis nostris discesserimus, tunc INVENIMUS QUEM DILEXIT ANIMA NOSTRA, *juxta scripturam*: Convertere convertere ad Dominum, & relinque peccata, & valde odito execrationem. *Et rursus*: Postquam vobis appropinquaverit, derelinquat impius vias suas. *Propterea, inquit*: QUAM MODICUM FUIT CUM TRANSIVI AB IPSIS, QUOADUSQUE INVENI QUEM DILEXIT ANIMA MEA. *Eccli xvii 25. 26.* *Isai lv 7. 8.*

(2) Sic scribendum pro ἰλαιῷ, qui error est in Codd

(3) Revocavi has duas voces, quae absunt a Codd.

Κεφ. γ'. δ'. ς'. ΕΚΡΑΤΗΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΚ ΑΦΗΣΩ (1) ΑΥΤΟΝ.

Πῶς κρατεῖ αὐτὸν ἡ τῶν πιστῶν ψυχή; ἐν τῷ τὰ (2) εὐάρεστα αὐτῷ ποιεῖν. ἀρεσκόμενος γὰρ ὁ νυμφίος καθάπερ τιμῇ τῇ τῶν δικαίων ψυχῶν κρατεῖται ὑπὸ τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς ἢ χερσὶν, ἀλλὰ ἐλεημοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ, ὡς ἰσχῦ κρατούμενος.

Κεφ. γ'. δ'. ζ'. ΕΩΣ ΟΥ ΕΙΣΗΓΑΓΟΝ ΑΥΤΟΝ ΕΙΣ ΟΙΚΟΝ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΟΥΣΗΣ ΜΕ.

ΟΙΚΟΝ οἶμαι καλεῖ ΜΗΤΡΟΣ αὐτῆς τὴν καρδίαν ἢ σοφίαν αὐτῆς τοῦ λόγου· καὶ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΟΥΣΗΣ ταύτην, αὐτὴν τὴν καρδίαν εὗτις ἀποφαίνεται, σαφέστατα λέγει· ΟΙΚΟΝ μὲν αὐτοῦ δηλ. τὸ εἰρημένον· ἐνοικήσω ἐν ὑμῖν καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν ὑμῖν (3)· καὶ ΤΑΜΕΙΟΝ αὐτοῦ δηλ. τὸ ἐν αὐτῷ ἀποκεῖσθαι πάντα τὰ ἀγαθὰ, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, λογισμὸν, σωφροσύνην, ἀρετὴν, ὑπακοὴν, ὑπομονήν. Ταῦτα δὲ οὐ σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς ἐστι κόσμια.

(margin: β'. Κορ. ς'. ις'.)

Κεφ. γ'. ε'. η'. ΩΡΚΙΣΑ ΥΜΑΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΥ· ΕΑΝ ΕΓΕΙΡΗΤΕ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΙΡΗΤΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ, ΕΩΣ (4) ΟΥ ΘΕΛΗΣΗ.

Ὑπομνήσεως ἐνταῦθα ἀναγέγραπται (5) σημαντὸς· συνεγγὺς γὰρ εἰς ἀρχὴν τὰς ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ τῆς ἄνω αὐτεῖται

(1) Vatic. edit. ἀφῆκα. Lectio Philonis in nullis apparet edit. apud Bos. proxime vero accedit ad lect. Schol. quam Nobilius affert ἀνήσω.

(2) Lectionem hanc desumsi ex Vallic. Cod. Barb. & meus ἀρέσκα αὐτῷ.

LXXVI. TENUI EUM, NEC DIMITTAM EUM.

Quomodo enim tenet anima justorum? Faciendo nimirum quæ illi sunt placita. Delectatus enim sponsus justorum animâ veluti sponsâ, virtutis tenetur operibus non manibus, sed eleemosyna, castitate, & oratione.

LXXVII. DONEC INTRODUXI EUM IN DOMUM MATRIS MEÆ, ET IN CUBICULUM EJUS, QUÆ CONCEPIT ME.

DOMUM MATRIS *suæ, opinor, vocat cor*, domum scilicet *sapientiæ ipsius Verbi: &* CUBICULUM *ejus, quæ eam concepit, si quis esse hoc ipsum cor pronunciaverit, optime dixerit. Et* DOMUM *quidem ejus vocat, quia dictum est:* Inhabitabo in vobis, & inambulabo in vobis: CUBICULUM *vero, propterea quod in eo* (corde) *reposita sunt omnia bona, fides, spes, dilectio, pia cogitatio, castitas, fortitudo, continentia, patientia. Hæc vero non corporis, sed animæ sunt ornamenta.* II Cor. VI. 16.

LXXVIII. ADJURAVI VOS FILIÆ HIERUSALEM IN VIRTUTIBUS, ET IN VIRIBUS AGRI, SI SUSCITAVERITIS, ET EXUSCITAVERITIS CARITATEM QUOADUSQUE VELIT.

Patientiæ præco hic exclamat. Adjutrices enim ad orationem FILIAS *postulat cælestis* HIERUSALEM; *id est justorum*

(3) Ἐν ὑμῖν abest a Vallic. & Barb. Eam vocem agnovit Vetus Interpres.

(4) Vat. ἕως ἄν.

(5) Legendum puto ἀναπλέκεσθαι.

ται ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ὅπερ ἐςὶ τὰς τῶν δικαίων ψυχὰς, ἵνα ἐγείρωσι καὶ ἐξεγείρωσι τὴν ἀγάπην τοῦ μονογενοῦς πρὸς αὐτὸν, ἕως οὗ θελήσῃ. ἐμοῦ (1) φησὶ τὸ ἀπολλύμενον, καὶ ἐκδέχεσθε, καὶ μακροθυμεῖτε τῷ ἀπολλυμένῳ, ἕως οὗ θελήσῃ. Εἶτα φησὶν ὁ νυμφίος πρὸς αὐτήν·

Κεφ. γ΄. ς΄. ιθ΄. ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ, ΩΣ ΣΤΕΛΕΧΗ ΚΑΠΝΟΥ, ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗ ΣΜΥΡΝΑΝ ΚΑΙ ΛΙΒΑΝΟΝ ΑΠΟ ΠΑΝΤΩΝ ΚΟΝΙΟΡΤΩΝ ΜΥΡΕΨΟΥ.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ γὰρ βλέπων (2) ἀναβαίνουσαν, τουτέστιν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας τὴν ἐκκλησίαν ΩΣ ΣΤΕΛΕΧΗΝ ΚΑΠΝΟΥ ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗΝ, ΣΜΥΡΝΑΝ ΚΑΙ ΛΙΒΑΝΟΝ τοῦ πάθους οἶμαι τὸν θάνατον ἀποσημαίνειν. ΣΜΥΡΝΑΝ μὲν διὰ τὴν ταφήν· ΛΙΒΑΝΟΝ δὲ διὰ τὴν θεότητα. ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗΝ αὐτὴν βλέπων ΑΠΟ (3) ΠΑΝΤΩΝ ΚΟΝΙΟΡΤΩΝ ΜΥΡΕΨΟΥ, ἵνα εἴπῃ ἀπὸ πάντων τῶν θείων λογίων τῶν ἁγίων προφητῶν. στελεχὸν δὲ αὐτὴν καλεῖ, καθότι καὶ Ἱερεμίας περὶ αὐτὴν προφητεύει·
Ἱερ. ζ΄. α΄. ἔσται, φησὶν, ἐν αὐτῇ (4) στέλεχος ἀλσώδης.

Κεφ. γ΄. ζ΄. κ΄. ΙΔΟΥ Η ΚΛΙΝΗ ΤΟΥ ΣΑΛΟΜΩΝ.

Ἀπεικάζεται Η ΚΛΙΝΗ ΤΟΥ ΣΑΛΟΜΩΝ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. πρὶν γὰρ λάβῃ τὴν ἐκκλησίαν ἔλε-
Ματθ. η΄. κ΄. γεν· ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ· ὅτε δὲ ταύτην ἔλαβεν, τὸ λοιπὸν ΚΛΙΝΗ γίνεται ΤΟΥ ΣΑΛΟΜΩΝ, τουτέστι τοῦ εἰρηνοποιοῦ τοῦ εἰρηνεύσαντος τά τε ἐν οὐρανοῖς, τά τε ἐπὶ τῆς γῆς.

κα΄. ΕΞΗ.

(1) Ἐμοῦ φησι usque ad ἕως οὗ θελήσῃ non habet meus Cod., neque Barb. Ea ex Vallic. huc revocanda duxi.

sterum animas, ut suscitent & exuscitent in se caritatem Unigeniti, donec velit. Meum, inquit, est sustinere, & expectare, & aequo animo ferre cum patientia, donec velit. Deinde ait sponsus ad eam:

LXXIX. QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT EX EREMO, TANQUAM TRUNCUS FUMI INCENSUS, MYRRHAM, ET THUS EX OMNIBUS PULVERIBUS UNGUENTARII.

A deserto enim, hoc est ab idololatria, Ecclesiam videt ascendere, tanquam VIRGULAM FUMI INCENSAM. MIRRHAM ET THUS *passionis odorem arbitror significare:* MYRRAM *quidem propter sepulturam;* THUS *vero propter divinitatem.* INCENSAM *ipsam videt* AB OMNIBUS PULVERIBUS UNGUENTARII, *quasi dicat ab omnibus divinis eloquiis sanctorum Prophetarum. Ipsam autem vocat* VIRGULAM, *quemadmodum etiam Hieremias de ipsa prophetat:* Et erunt, *inquit*, in eo propagines nemorosæ. Hierem. XVII. 8.

LXXX. ECCE LECTUS SALOMONIS.

Assimilatur SALOMONIS LECTUS *Ecclesiæ Filii Dei. Nam priusquam Ecclesiam acciperet, dicebat:* Filius hominis non habet ubi reclinet caput suum. *Postquam vero eam accepisset, facta est jam* LECTUS SALOMONIS, *pacifici nimirum, qui omnia in cælo, & in terra pacavit.* Matth. VIII. 20.

LXXXI. SE-

(2) Lego βλίσει.
(3) A Barb. absunt ἀπὸ πάντων κονιορτῶν μυρεψοῦ, ἵνα εἴπῃ, quæ huc revocavi e Cod. Vallic.

(4) Edit. Vat. ἐπ' αὐτῷ. Alexandr. ἐν αὐτῇ. In versione posui interpretationem Vatic. editionis.

Κεφ. γ'. ζ'. η'. πα'. ΕΞΗΚΟΝΤΑ (1) ΔΥΝΑΤΟΙ ΚΥΚΛΩ ΑΥΤΗΣ ΑΠΟ ΔΥΝΑΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛ· ΠΑΝΤΕΣ ΚΑΤΕΧΟΝΤΕΣ ΡΟΜΦΑΙΑΝ, ΔΕΔΙΔΑΓΜΕΝΟΙ (2) ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ.

ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΔΥΝΑΤΟΥΣ ΚΥΚΛΩ ΑΥΤΗΣ εἶναι λέγει ΑΠΟ ΔΥΝΑΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛ τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ἀπὸ τῶν προφητῶν ὡρμημένους, καὶ τὰς περὶ (3) Χριστοῦ μαρτυρίας ἐκ τῶν προφητῶν συνιστῶντας· τὸ δὲ ΕΞΗΚΟΝΤΑ, μὴ τὸν ἀριθμὸν σκόπει, ἀλλὰ τὸ ἐξηλλοιῶσθαι αὐτοὺς ἐκ τῆς περιτομῆς, καὶ τοῦ κατὰ γράμμα νόμου. ΠΑΝΤΑΣ δὲ αὐτοὺς λέγει ΚΑΤΕΧΟΝΤΑΣ ΡΟΜΦΑΙΑΝ· ἐπειδὴ
Ἑβρ. δ'. ιβ'. πάντες τὸν τοῦ Θεοῦ κατέχουσι νόμον, ἢ λόγον. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον· ΔΕΔΙΔΑΓΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ, οὐ τὸν πρὸς
Ἐφεσ. ς'. ιϐ'. ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ (4) τῆς πονηρίας, κατὰ τὸν
Ἰωήλ. γ'. ια'. λέγοντα προφήτην· ὁ πραῢς ἔστω μαχητής.

Κεφ. γ'. η'. πβ'. ΑΝΗΡ ΡΟΜΦΑΙΑ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΝ ΜΗΡΟΝ ΑΥΤΟΥ.

ΡΟΜΦΑΙΑΝ ΕΠΙ ΤΟΝ ΜΗΡΟΝ τὸν νόμον λέγει, τὸν τῆς σωφροσύνης λογισμὸν, τὸν τέμνοντα τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, καὶ τὰς γηΐνας ἐπιθυμίας.

Κεφ. γ'. η'. πγ'. ΑΠΟ ΘΑΜΒΟΥΣ ΕΝ ΝΥΞΙΝ.

Ἐκθαμβούμενοι γὰρ οἱ τῶν ἀσεβῶν δήμονες πῶς (5) ὅτι μὴ
Ῥωμ. ζ'. ιε'. βούλεται πράττειν κατὰ τὸν λέγοντα· ὃ οὐ θέλω τοῦτο πράσσω· ΕΝ ΝΥΞΙ τέμνει τὰ φιλόμαχα τῆς σαρκὸς, ἵνα σωφροσύνην φυ-

λαττ-

(1) Apud Vet. Interpr. hic versus cum duobus sequentibus unum versum conficiunt, ad cujus versus explananda priora verba multa sunt, quæ frustra quæras in Græcis Codicibus. Duæ fortasse fuerunt hujus Commentarii editiones, quarum in secunda quædam Philo addiderit.

LXXXI. SEXAGINTA POTENTES IN CIRCUITU EJUS EX POTENTIBUS ISRAEL; OMNES TENENTES GLADIUM, DOCTI BELLUM.

SEXAGINTA POTENTES IN CIRCUITU EJUS *arbitror dicere*, EX POTENTIBUS ISRAEL *Apostolos*; *qui ex prophetis prodierunt*, *& Christi testimonia ex Prophetis collegerunt*. *Quod vero pertinet ad illud* SEXAGINTA, *ne respicias ad numerum*; *sed intellige eos prodiisse ex circumcisione*, *& ex Lege secundum litteram*. OMNES, *ait*, TENENTES GLADIUM: *Omnes enim Dei legem tenebant & sermonem*. Vivus enim est sermo Dei & efficax & penetra- Hebr. iv. 12
bilior omni gladio ancipiti. DOCTI BELLUM, *non adversus homines*, *sed adversus* Spiritus nequitiæ, *juxta Prophetam* Ephes. vi. 12.
dicentem: Mansuetus sit pugnator. Joel. iii. 11.

LXXXII. VIR GLADIUS EJUS SUPER FEMUR EJUS.

GLADIUM SUPRA FEMUR *Legem intelligit*, *& pudicas cogitationes*, *quæ carnales affectus*, *terrenasque cupiditates abscindunt*.

LXXXIII. A PAVORE IN NOCTIBUS.

Mens enim piorum pavida est, *ne in ea*, *quae non vult*, *incidat*, *juxta Apostolum*, *qui ait*: Quod Rom. vii. 17.
nolo illud facio. IN NOCTIBUS *abscindit voluntates carnis*,

M

(2) Illa præpos. ὡς non reperitur neque in edit Var., neque in variantibus apud L. Bosium.

(3) Ex Mutin. & Valic. veram lect. elicui. Prave meus & Barb ... ἀλλὰ Χριστοῦ μάρτυρας ἐκ τῶν προφητικῶν συναγαγόντας.

(4) D. Paulus habet πνευματικά.

(5) Lego μόνως.

ἐκκαιδεῖσα (2) τὴν ἀκατάσχετον (3) πρὸς Θεὸν εὐχῆς προθυμίαν. Ἐν ταυτῷ (4) δὲ ὥ ἐπίσης ὁ λόγος ἀξιοῦται πραγματείας. λέγουσα γὰρ αὐτὴ ἡ θεία γραφή· ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ ΩΣ ΣΤΕΛΕΧΗ ΚΑΠΝΟΥ ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗ, τὴν ἐκκλησίαν αἰνίττεται ἀναβαίνουσαν ἀπὸ τῆς ἐρημωθείσης Ἱερουσαλήμ. εἰ γὰρ μὴ ἐκείνη τὰς χεῖρας ἐπέβαλεν ἐπὶ τὸν σωτῆρα, οὐκ ἂν αὐτὴ ἐπλούτει τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν· ὥς
'Ρωμ. ια΄. ιβ΄. ιε΄. φησιν ἀπόστολος· εἰ ἡ ἁμαρτία (5) αὐτῶν πλοῦτος τοῦ κόσμου, καὶ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; ὅτι δὲ ἔρημος ἔμεινεν ἐκείνη, μαρτυρεῖ μοι ὁ δεσπότης
Ματθ. κγ΄. λη΄. Χριστὸς λέγων πρὸς αὐτούς· ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. ἐκ τοιαύτης οὖν τῆς ἐρήμου (6) ἀναβαίνουσαν ἡ ἐκκλησία διὰ τοῦ σταυροῦ. διὸ λέγει πρὸς αὐτήν· ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ ΩΣ ΣΤΕΛΕΧΗ ΚΑΠΝΟΥ ΤΕΘΥΜΙΑΜΕΝΗ, ἐπειδὴ διὰ τοῦ πάθους τὴν ὠδῖνα ἐποιήσατο, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν δηλαδή. καὶ ὅτι (7) τὸ θυμίαμα ἡ σιωπή. ΣΜΥΡΝΑΝ φησὶ ΚΑΙ ΛΙΒΑΝΟΝ ΑΠΟ ΠΑΝΤΩΝ ΚΟΝΙΟΡΤΩΝ ΜΥΡΕΨΟΥ· σμύρναν διὰ τὸ πάθος, ὡς λίβανον διὰ τὴν θεότητα. ΙΔΟΥ Η ΚΛΙΝΗ ΣΑΛΩΜΩΝ· κλίνην μοι νόει τὸ μνῆμα τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ εἰρηνοποιήσαντος τὰ πάντα διὰ
Ματθ. κη΄. ς΄. τοῦ ἰδίου πάθους ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως· περὶ ἧς κλίνης οἱ ἄγγελοι λέγουσιν· ἴδετε ὁ τόπος, ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΔΥΝΑΤΟΙ ΚΥΚΛΩ ΑΥΤΗΣ ΑΠΟ ΔΥΝΑΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛ· ἐκείνους τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων βλασφήμως φυλάξαντας τὸν τάφον. πάντες κατέχοντες ῥομφαίαν δεδιδαγμένοι πόλεμον. ΑΝΗΡ ΡΟΜΦΑΙΑ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΝ ΜΥΡΟΝ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟ ΘΑΜΒΟΥΣ ΕΝ ΝΥΞΙ. ταῦτα γὰρ συμβιβάζεται ἐκείνοις τοῖς στρα-

ρῶ-

(1) Sic emendavi. Barb. & Vall. τίμιος.

(2) Duplex error. Barb. & Vallic., & meus θεραπευθεῖς.

(3) Vetus Interpr. vertit, inexpugnabilem. legisse videtur ἀκαταμάχητον.

(4) Vallic. ἐν ταυτό. Barb. ἐν τ' αὐτό. Uterque prave.

(5) Paulinus locus est: εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν, Et paullo post εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς κ. τ. λ.

(6) Absurdissime Vet. Interpr.

nis, ut pudicitiâ tanquam thorace munita fiduciam ruboris expertem apud Deum consequatur. Hoc ipso etiam aliud quidpiam significat. Cum enim hac divina scriptura dicit: QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT E DESERTO TANQUAM TRUNCUS FUMI, *Ecclesiam significat ascendentem e deserto ad Hierusalem. Si enim hac non injecisset manus in Salvatorem, illa in ejus fide dives non fuisset, ut ait Apostolus:* Si autem peccatum eorum divitiæ mundi, & abjectio eorum divitiæ gentium, quæ assumptio, nisi vita ex mortuis? *Quod autem illa deserta remanserit, testis est mihi misericors Christus dicens illis:* Ecce relinquetur domus vestra deserta. *Ex hoc igitur deserto edita est Ecclesia per Crucem. Propterea dicit ad ipsam.* QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT E DESERTO SICUT TRUNCUS FUMI INCENSUS; *quia per passionem spiravit odorem, fidem scilicet in Christum. Neque incensum tacitum relinquit.* MYRRHAM, *ait*, ET THUS EX OMNIBUS PULVERIBUS UNGUENTARII: *Myrrham propter Passionem, thus propter divinitatem.* ECCE LECTUS SALOMONIS. *Lectum intellige sepulcrum Jesu, qui omnia pacavit per suam Passionem, & Resurrectionem. De quo lecto Angeli dicunt:* Ecce locus ubi jacebat Dominus. SEXAGINTA POTENTES IN CIRCUITU EJUS EX POTENTIBUS ISRAEL *illos intellige, qui missi fuerunt a Judæis, ut custodirent sepulcrum.* OMNES TENENTES GLADIUM, DOCTI BELLUM. VIR GLADIUS EJUS SUPER FEMUR EJUS A PAVORE IN NOCTIBUS. *Hæc enim iis contigere, qui servabant* (se-

Rom. xi 12. 15.

Matth. xxiii 38.

Matth. xxviii. 6.

Ex hoc igitur deserta esse declaratur Ecclesia. Sed Ecclesia nunquam deserta est; fuit, erit ve. Sic interpres malus male vertendo, sententiam sæpe depravat, interdum etiam lectoribus exhibet immanes errores: quod illi accidit inscitiâ præsertim Latini sermonis. Etiam in hujus versus explanatione quædam habet ea versio, quæ absunt a Græcis Codicibus.

(7) Sic emendavi Barber & Vallic. *καὶ τι*.

ξύλον, ὁπηνίκα τηροῦντες αὐτὸν σεισμὸς ἐγένετο μέγας. Ἄγ-
Ματθ. κη'. β'. δ'. γελος γὰρ κυρίου ἀπεκύλισε τὸν λίθον, καὶ ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ οἱ τηροῦντες ἐκθαμβηθέντες ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. διό φησιν· ΑΠΟ ΘΑΜΒΟΥΣ ΕΝ ΝΥΞΙΝ.

Κεφ. γ'. θ'. λ'. ΦΟΡΕΙΟΝ ΕΑΥΤΩ ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΣΑΛΩΜΩΝ ΑΠΟ ΞΥΛΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ.

ΦΟΡΕΙΟΝ τοίνυν ἐστὶν αὐτὴν τὴν σάρκα τοῦ μονογενοῦς, ἣν ὑπεκδεξάμενος τὸν Θεὸν ὡς ἄνθρωπος ἀνθρώπινα ἀμέλει. ἀλλὰ καὶ καθάπερ οἱ προερχόμενοι ὕπατοι φορείῳ περιέρχονται, καὶ δι' αὐτῶν τὰ κόσμου βιωτικὰ πράγματα τῆς συγκλήτου τὸ ἀξίωμα φορεῖται (1)· οὕτως ὁμοίως ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ μονογενοῦς ἡ συγκεκλημένη αὐτῷ ἁγία ἐκκλησία, καὶ αὐτὸ τὸ αὐτοῦ γίνεται ΦΟΡΕΙΟΝ· οὐ τὰ τοῦ κόσμου βιωτικὰ πράγματα, ἀλλὰ τῆς οὐρανίου βασιλείας ἐφ' ἑαυτῆς φέρουσα δόγματα. ΦΟΡΕΙΟΝ οὖν (2) οὐ μόνον ἡ σὰρξ Ἰησοῦ, ἀλ-
Κολασσ. α'. κδ'. λὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησία, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, δι' ἧς τὸ καταξιωθῆ αὐτὸν φορεῖν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν λέγοντα·
α'. Κορ. ς'. κ'. δοξάσατε ἄρα (3) τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν. Τοῦτο οὖν τὸ ΦΟΡΕΙΟΝ, τὴν σάρκα λέγω (4) τοῦ Ἰησοῦ, ὁ πνευματικὸς ΣΑΛΩΜΩΝ ΕΠΟΙΗΣΕΝ ΕΑΥΤΩ. ἡ σοφία γὰρ
Παροιμ. θ'. α'. ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον. καὶ πόθεν τὸ ΦΟΡΕΙΟΝ; ΑΠΟ ΞΥΛΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ· ἵνα εἴπῃ, ἀπὸ τῶν γενεαλογημένων ἁγίων ἀνδρῶν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, Ἰακὼβ, καὶ τῶν καθεξῆς.

Κεφ. γ'. ι'. λα'. ΣΤΥΛΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΕΠΟΙΗΣΕΝ ΑΡΓΥΡΙΟΝ (5).

ΣΤΥΛΟΥΣ μὲν ἄλλους τινὰς ἀλλ' ἢ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους

(1) Sic fortasse legendum: Codd. habent φ[illegible].
(2) Οὖν ex Vallic.

(3) Verba Apostoli sunt δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν. Ceterum in illa voce ἄρα

(sepulcrum), *quando illis servantibus, terræmotus factus est magnus*. Angelus enim Domini revolvit lapidem. *Et ea nocte perterriti qui servabant* (sepulcrum) *facti sunt velut mortui. Propterea dicit*: A PAVORE IN NOCTIBUS. Matth xxviii 24

LXXXIV. GESTATORIUM SIBI FECIT REX SALOMON EX LIGNIS LIBANI.

GESTATORIUM *intellige ipsam carnem Unigeniti, in qua Deum abscondens, ut homo cum hominibus conversabatur. Sed quemadmodum Consules prodeuntes in gestatoria sella procedunt; & per eos res Mundi stabiliuntur, qui senatus dignitatem præseferunt; Sic eodem modo in carne Unigeniti ipsa sancta Ecclesia convocata ipsius fit* GESTATORIUM; *nec vero res Mundi stabiliens, sed ipsa in se ferens decreta Regni cælestis*. GESTATORIUM *igitur non solum est caro Jesu, sed & ipsa Ecclesia*, quæ est corpus ipsius: *propterea quod digna facta est, quæ ipsum gestaret filium Dei, juxta Apostolum dicentem*: Glorificate, & portate Deum in membris vestris. *Hoc igitur gestatorium, carnem scilicet Jesu, spiritualis Salomon sibi fecit*. Sapientia enim ædificavit sibi domum. *Et unde hoc* GESTATORIUM? EX LIGNIS LIBANI: *intelligens ex sanctis Hominibus, qui in ejus generatione enarrantur Abraam, Isaac, Jacob & qui deinceps*. Coloss. 1. 24. 1 Cor. vi 20 Prov ix 1.

LXXXV. COLUMNAS EJUS FECIT ARGENTUM.

COLUMNAS *non alios intellexeris, quam sanctos Apostolos*

fortasse delitescit ἄερπ portate, quam vocem habet solus T N Vulgatus Interpres.

(4) Ex λεγων feci λέγω.

(5) Vallic. ἀργυρίας, quæ lectio proxime accedit ad Complut ἀργυρίου.

στύλους, οὕτινες στῦλοι δίκαιοι τὸ στερεὸν βαστάζουσι τοῦτο. ὅτι δὲ στῦλοι οἱ ἀπόστολοι, σαφῶς Παῦλος λέγει· Ἰάκωβος καὶ (1) Ἰωάννης οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι. ΑΡΓΥΡΙΟΝ δὲ αὐτὴν λέγει, ἐπειδὴ ἀργυρίου δίκην λαμπρὸν μὲν ὕδατι τῇ πίστει· ἐπαίρεται δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῇ πνευματικῇ ἱστάσει. — Γαλ. β'. θ'.

κς'. ΚΑΙ (2) ΑΝΑΚΛΙΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΧΡΥΣΕΟΝ.

Κεφ. γ'. ι'.

ΧΡΥΣΩ οἶμαι ΑΝΑΚΛΙΤΩ τοὺς μάρτυρας ἀπεικάζει. ὡς μὴ τιμίους ἐλάττονα τὴν τῶν ἀποστόλων εἶναι χρείᾳ τῶν τῶν μαρτύρων. καὶ γὰρ ὡς αὐτοὶ ἐμαρτύρησαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ γεγόνασιν ΑΝΑΚΛΙΤΟΝ τοῦ Χριστοῦ. περὶ γὰρ τῆς αὐτοῦ μαρτυρίας ὁ μονογενὴς ἔλεγεν· ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ (3). πάλιν δὲ χρυσίῳ (4) ἀπεικάζονται διὰ τὸ τῆς πίστεως δόκιμον (5), καὶ διὰ τὸ διάπυρον τοῦ πειρασμοῦ. ὡς χρυσίον γάρ, φησιν, (6) ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτούς, καὶ ὡς ὁλοκάρπωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς.

Λουκ. θ'. νη'. — Σοφ. Σολ. γ'. ς'.

κζ'. ΕΠΙΒΑΣΙΣ ΑΥΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ (4).

Κεφ. γ'. ι'.

ΕΠΙΒΑΣΙΝ (7) τοῦ φορείου τὴν πολυανθρωπίαν λέγει πληθὺν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας. πορφύρᾳ γὰρ (8) αὐτὴν ἀπεικάζει εἰκότως διὰ τὴν τοῦ ἁγίου λουτροῦ βαφήν. ὥσπερ γὰρ ἡ πορφύρα σύσσημά ἐστι βασιλικόν· οὕτω καὶ τὸ λουτρὸν τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως ἐπενδύει ἡμᾶς τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα. εἰ δὲ πορφύρα βασιλέως τοιαύτην ἐν τοῖς βασιλείοις παρέχει αὐτῶν,

(1) Adnotavit Vetet Versionis Editor, descriptoris incuria deesse hic nomen Cephas. Sed ab omnibus etiam, quos quidem noverim, Græcis Codicibus illud nomen abesse comperi.

(2) Abest καὶ a Vallic & Barb quam vocem reposui ex SS.Bibliis, cum præterea eam habeat etiam Vet Interpres.

(3) Sacer textus habet κλίνῃ.

(4) Barb & Vall χρυσίον. Male.

(5) Vet Interpres, propter fidei probationem: scribere debuerat probationem

(6) Philo igitur habuit pro L-

stolos; qui columnarum instar gestatorium hoc portant. Quod autem columnæ *sint Apostoli, præsto est Paulus dicens:* Jacob & Joannes, qui videntur esse columnæ. ARGENTUM *vero ipsos appellat, quoniam velut argentum splendebant ob fidem, ministrabant vero Ecclesiæ in spirituali convivio.* Galat. II. 9.

LXXXVI. ET ACCLINATORIUM EJUS AUREUM.

AUREO ACCLINATORIO *martyres, opinor, assimilat. Neque enim putes minoris esse Apostolorum chorum, quam Martyrum. Etenim ipsi quoque Apostoli martyrium passi sunt, fueruntque Christo* ACCLINATORIUM; *nam ante ipsorum Martyria Unigenitus dixerat:* Filius hominis non habet ubi reclinet caput. *Rursus vero auro assimilantur per fidei probationem, & tentationum ignem: ait enim Scriptura,* tanquam aurum in fornace probavit illos, & veluti holocaustum hostiæ accepit illos. Luc. IX. 58 Sap. III. 6

LXXXVII. ASCENSUS EJUS PURPURA.

ASCENSUM GESTATORII *innumerabilem intelligit sanctæ Ecclesiæ multitudinem.* PURPURÆ *vero ipsam merito assimilat propter sancti Lavacri tincturam. Quemadmodum enim purpura vestis est regia, sic lavacrum cælestis Regis nos regia induit veste. Si vero purpura Regis tanta in Regiis ædibus adhibetur diligentia, ne maculam contra-*

bro Canonico *Sapientiam Salomonis*, qui liber in Vulgata Latina appellatur *Sapientia*. Sic supra ad vers. XIII. eumdem locum ex *Sapientia* citavit adhibito verbo φησι. Cum verbo autem φησὶ notum est subintelligendam vocem γραφὴ. Vide notam ad vers. citata.

(4) In Sacris Bibl. Gr. πορφύρα. Lectio Philonis πορφύρας accedit ad Complut. πορφύραν.

(7) Ἐπιβάσεις Barb. & meus.

(8) Lego πορφύρας δὲ.

δίῳ, ἵνα μὴ ἀπιλαυθῇ, καίπερ ὖσα φθαρτὴ, καὶ ἐκ θαλαττίων κοχλίων ἔχουσα τὴν βαφήν· πόσῳ μᾶλλον αὐτὴ (1) ὀφείλει παρὰ τῶν λαμβανόντων φυλάττεσθαι τιμῦ, ἥτις ἐστὶ τῦ λυτρωτῦ τῆς ἐκκλησίας, ἡ οὐκ ἐκ κοχλίων θαλαττίων, ἀλλ' ἐκ θελήματι ὑγραίνει, ἐκ τῦ αἵματος τῦ Χριστῦ ἔχουσα τὴν βαφήν.

Κεφ. γ΄. ι΄. πα΄. ΕΝΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΛΙΘΟΣΤΡΩΤΟΝ ΑΓΑΠΗ (2).

Θαυμάσιόν μοι δοκεῖ ὃ ἐνταῦθα χαρακτῆρα φέρειν τῦ χρυσῦ (3) τῆς δικαίας ἡ γραφὴ, τὸ κάλλος ἀναγορεύουσα. Ἐπειδὴ (4) γὰρ περὶ τῦ πλήθους εἶπε τῆς ἐκκλησίας, τοὺς ἐντὸς ὄντας τῦ μονογενῦς, φησί· ΕΝΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΛΙΘΟΣΤΡΩΤΟΝ ΑΓΑΠΗ· λίθους γὰρ ἁγίους τοὺς δικαίους ἀποκαλεῖ κατὰ τὸ λόγιον τὸ προφήτου· λίθοι ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς
Ζαχ. θ΄. ις΄.
γῆς ὑμῶν (5). διὰ τὸ χαμευνεῖν καὶ γονυκλιτεῖν (6)· οἵτινες τῇ ἀγάπῃ τὸν ἅπαντα πληρῦσι νόμον, ἐντὸς αὐτῦ ὄντες, καὶ ἀχώριστοι τῆς αὐτῶν ἐντολῆς ὃ ἀγάπης γεγενημένοι.

Κεφ. γ΄. ι΄. πβ΄. ΑΠΟ ΘΥΓΑΤΕΡΩΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

Τυτέστιν ἀπὸ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας· αὗτινες ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ οὐ τῆς ἐπιγείου, ἀλλὰ τῆς ἐπουρανίου τυγχάνουσιν ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

(1) Mal. αὕτη.

(2) Vat. edit. & ceteræ omnes habent ἀγάπην.

(3) Cod. Mutin. χάριν post δικαίαν ἡ γραφή: in meo, & Barb. legitur χρυσῦ. Emendandum omnino censui χρῆ.

(4) Vet. Interpr. hæc ita vertit: *Quia enim de multitudine dixit Ecclesiæ, quæ constat in suis electis, illos intro Unigenitum esse demonstrat, dicens: Intra ipsum lapidibus strata caritas.* Sed ea caute legenda. Non enim ex solis electis

trahat, quamvis sit corruptibilis, & ex marinis animalibus trahat colorem; quanto magis hæc custodienda cum honore iis est, qui illam acceperint, cum sit purpura lavacri regenerationis, non ex marinis animalibus, sed ex cælestibus thalamis, & ex Christi sanguine habens tincturam.

LXXXVIII. INTRA IPSUM LAPIDIBUS CONSTRATA CARITAS.

Admirabilem etiam in hoc loco scriptura mihi videtur exponere characterem chori, justorum, ejus pulchritudinem declarans. Quandoquidem enim loquuta est de multitudine Ecclesiæ, quæ est intra Unigenitum, ait: INTRA IPSUM LAPIDIBUS CONSTRATA CARITAS. *Lapidibus enim Sanctis justos assimilat juxta Prophetam dicentem:* Lapides Sancti volvuntur super terram ejus: *propterea quod ipsi humi cubant, & genua flectunt, qui caritate omnem adimplent legem, & intra ipsum sunt, & ab ejus præceptis, & caritate inseparabiles.* Zacchar. IX. 16

LXXXIX. A FILIABUS HIERUSALEM.

Hoc est a sanctis Apostolis: quorum animæ filiæ sunt non terrestris, sed cælestis Hierusalem.

N XC. EGRE-

constat Ecclesia, sed etiam admixtos habet peccatores, qui sunt in ea ut paleæ in frumentis. Græca non habent *qua constat in suis electis.*

(5) Græca Biblia habent αὐτῆς.

(6) Vallic. γονακλιτεῖν. Barb. & meus γονυκλιτεῖν. Scribendum γονυκλιτεῖν.

Κεφ. γ΄. ι΄. ια΄. ΕΞΕΛΘΑΤΕ ΚΑΙ ΙΔΕΤΕ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ (1) ΣΙΩΝ ΕΝ ΤΩ ΒΑΣΙΛΕΙ ΣΑΛΩΜΩΝ, ΕΝ ΤΩ ΣΤΕΦΑΝΩ, Ω ΕΣΤΕΦΑΝΩΣΕΝ ΑΥΤΟΝ Η ΜΗΤΗΡ ΑΥΤΟΥ, ΕΝ ΗΜΕΡΑ (2) ΝΥΜΦΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ, ΚΑΙ ΕΝ ΗΜΕΡΑ ΕΥΦΡΑΣΙΑΣ (3) ΚΑΡΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

ΕΞΕΛΘΑΤΕ λέγει ἀπὸ τῆς τοῦ νόμου κατάρας, ἀπὸ τῆς Ἰουδαίων ἀπειθείας. ΚΑΙ ΙΔΕΤΕ ΕΝ ΤΩ ΒΑΣΙΛΕΙ ΣΑΛΩΜΩΝ, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ· ΕΝ ΤΩ ΣΤΕΦΑΝΩ, Ω ΕΣΤΕΦΑΝΩΣΕΝ ΑΥΤΟΝ Η ΜΗΤΗΡ ΑΥΤΟΥ, ὅτι τὸν ἀκάνθινον στέφανον ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγή, μητέρα δὲ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πάντως καλεῖ, ἐπειδὴ τὸ κατὰ σάρκα ἐξ Ἰουδαίων ἀνέτειλεν. ΗΜΕΡΑΙ ΔΕ ΝΥΜΦΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ αἱ τρεῖς εἰσὶ τοῦ πάθους. τότε γὰρ τὴν ἁγίαν πάντων ἐκκλησίαν ἐνυμφεύσατο (4). Τότε καὶ τὸ ἐν Ὡσηὲ τῷ προφήτῃ ἐπληροῦτο ῥῆμα· καὶ μνηστεύσομαί σε ἐμαυτῷ ἐν πίστει καὶ ἐπιγνώσῃ τὸν κύριον. (Ὡσηὲ β΄. κ΄.) Τὸ δὲ ΚΑΙ ΕΝ ΗΜΕΡΑ ΕΥΦΡΑΣΙΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΑΥΤΟΥ· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πάσχα, ἐν ᾗ ὁ Ἰησοῦς εὐφραινόμενος φησὶ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ᾽ ὑμῶν. (Λουκ. κβ΄. ιε΄.)

Κεφ. δ΄. α΄. ιβ΄. ΙΔΟΥ Η (5) ΚΑΛΗ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ. ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ· ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣΕΩΣ ΣΟΥ.

Ἐπαινεῖ πάντως τὸ κάλλος ὁ ταύτης νυμφίος οὐχ ἅπαξ εἰπών· ΙΔΟΥ Η ΚΑΛΗ· ἀλλὰ καὶ δεύτερον. καλὴ γὰρ ἡ μό-

(1) Sic Alex. Cod., & Compl. Lectio Vatic. est θυγατέρες σιὼν ἐξέλθατε καὶ ἴδετε.

(2) Vatic. ἡμέρᾳ.

(3) Gr. Bibl. habent εὐφροσύνης.

(4) ἐνυμφεύσατο revocavi ex

xc. EGREDIMINI ET VIDETE FILIÆ SION IN REGE SALOMONE IN CORONA, QUA CORONAVIT EUM MATER EJUS IN DIE DESPONSATIONIS EJUS, ET IN DIE LÆTITIÆ CORDIS SUI.

EGREDIMINI, *inquit*, ex maledicto legis, *ab Judaeorum infidelitate: intuemini in Regem Salomon, idest in Dominum nostrum Jesum Christum*: IN CORONA, QUA CORONAVIT EUM MATER EJUS, *quando spineam coronam Judaeorum Synagoga super caput eius imposuit. Eam enim matrem appellat carnis ejus, propterea quod ex Judais ortus est secundum carnem*. DIES VERO DESPONSATIONIS EJUS *sunt tres dies passionis. Tunc enim sanctam hanc desponsavit Ecclesiam. Tunc & quod est apud Oseam oraculum impletum est*: Et desponsabo te mihi in fide, & cognosces Dominum. *Illa verba* IN DIE LÆTITIÆ CORDIS SUI *implebantur in illa die Paschæ, in qua Jesus gaudens dixit Discipulis suis*: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum.

Galat. III 13.

Osee II. 20

Luc XXII 15.

xci. ECCE PULCHRA ES PROXIMA MEA: ECCE PULCHRA ES; OCULI TUI COLUMBÆ EXTRA TACITURNITATEM TUAM.

Laudat bujus pulchritudinem Sponsus ejus dicens: ECCE PULCHRA ES, *non semel, sed etiam iterum*: PULCHRA

Vall & Barb., expulso ἐγώ μου, ut habet meus

(5) Utrobique in Sacris Biblus Gr. habetur ἐν, & sic legit Vetus Interpres.

μόνοι τῇ τάξει (1) ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς πράξεσι τῆς δικαιοσύνης. τὸ δὲ, ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ, τὸ ἀκέραιον (2) καὶ τὸ ἄκακον τῶν ἱερῶν τῆς ψυχῆς ὀμμάτων ὑπαινεῖ. ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣΕΩΣ ΣΟΥ, ὑπὲρ τὴν σιωπὴν, ὁρίζεται καλλονὴ. πολλάκις (3) γὰρ πολλοὶ τῷ σώματι σιωπῶντες, βοῶντες δὲ τῇ καρδίᾳ, ὑπήκοοι τοῦ Θεοῦ ποιοῦντες (4) τὰς εὐχὰς, ὡς ὁ μακάριος Μωϋσῆς σιωπῶν ἐρρέθη·

Ἐξοδ. ιδ'. ιε'. τί βοᾷς πρός με; καὶ ὡς ἡ μακαρία ἐν γυναιξὶν Ἄννα (5)

α'. Βασιλ. α'. ιγ'. σιωπῇ εὐχομένη καρπὸν εὐχῆς λαβοῦσα τὸν μέγαν Σαμουὴλ,

ιϛ'. ΤΡΙΧΩΜΑ ΣΟΥ ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΑΙ-

Κεφ. δ'. α'. ΓΩΝ (6), ΑΙ ΑΠΕΚΑΛΥΦΘΗΣΑΝ (7) ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΑΔ.

ΤΡΙΧΩΜΑΤΙ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἀπεικάζει οἶμαι

α'. Κορινθ'. ια'. τὸν μυστικὸν ταύτην γραφὴν κατὰ τὸν λέγοντα ἀπόστολον· γυνὴ ἐὰν κομᾷ δόξα αὐτῇ ἐστι· κόμη δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται. καὶ κόμη ἐκεῖνο καὶ περιβόλαιον τοῦ τοῦ Χριστοῦ νυμφίου τὰ πλήθη τῶν λαῶν, κατὰ τὸν

Ἡσαΐ. μθ'. ιη'. λέγοντα προφήτην· πάντας αὐτοὺς ἐνδύσῃ (9) καὶ περιθήσει αὐτοὺς ὡς κόσμον νύμφης (10). τὸ δὲ ΑΠΕΒΗΣΑΝ (11) ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΑΔ, Γαλαὰδ ἑρμηνεύεται κατοικία μαρτυρίας· αὗται δὲ ὄντως ἀπεκαλύφθησαν (12) ἀπὸ κατοικίας μαρτυρίας τῆς

(1) Forte Vet. Interpr. habuit in suo Cod. πιότητι, qui vertit *pinguedine*.

(2) Ita Vallic. Mendose meus & Barb. ἀκέραιον.

(3) Pessime Vet. Interpres *frequenter enim multi positum ore tacentes, corde obedientes orationem apud Deum probantur effundere*. Non reddit vocem βοῶντες, qua amissa, non potest reddi vera Philonis sententia.

(4) Vallic. ποιοῦνται, & sic videtur legendum.

(5) Vallic. non habet Ἄννα.

(6) Reposui ex sacris libris αἰγῶν, ubi meus & Barb. ἀγέλων.

(7) Vetus Interpres videtur legisse ἀπέβησαν, quæ lectio in nullis impressis Bibliis apparet. Vulgata Latina tamen habet, *ascenderunt*, quod est ἀνέβησαν. Cum vero iterum referat paullo inferius eadem verba, non tamen cum verbo ἀπεκαλύφθησαν, sed cum verbo ἀπέβησαν, ideirco ἀπέβησαν reponendum hic puto,

enim non solum fide, sed etiam ipsis justitiæ actionibus. Illa vero, OCULI TUI COLUMBÆ, *laudant simplicitatem & innocentiam intellectualium animæ oculorum. Illud,* PRÆTER TACITURNITATEM TUAM, *aliam pulchritudinem definit, idest taciturnitatem. Sæpe enim multi pii homines ore quidem taciti, sed corde vociferantes orationi suæ Deum obaudientem faciunt, quemadmodum tacenti B. Moysi dictum fuit:* Quid clamas ad me? *Et Sicut Beata inter mulieres Anna tacite orans magnum Samuelem orationis suæ fructum cepit.* Exod. xiv 15. I. Reg. I. 13.

xcii. CAPILLAMENTUM TUUM UT GREGES CAPRARUM, QUÆ ASCENDERUNT EX GALAAD.

CAPILLAMENTO *mystica hæc scriptura, ut opinor, assimilat populi multitudinem juxta Apostolum dicentem:* Mulier si comam nutriat, gloria est illi. *Coma vero Ecclesiæ est multitudo populi: coma enim pro velamine ei data est. Coma igitur, & velamen sponsæ Christi est multitudo populorum juxta Prophetam dicentem:* Omnibus his quasi ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos sicut ornamentum sponsæ. *Quod autem attinet ad illa verba* ASCENDERUNT DE GALAAD; *Galaad interpretatur habitatio Testimonii: ipsæ autem revera* ASCENDERUNT *de habita-* 1 Cor xi. 15. Isa xlix 18

unde librarius eam vocem ejecit, sequimus vulgatam lectionem ἀπακολύθησαν. Eoque magis reponendum ἀνέβησαν, quod tota explanatio nitatur ea voce ἀνέβησαν.

(8) Mendose meus & Barber. αὐτῶ.

(9) Legend. ἐνδύσῃ, καὶ περιθήσεις. Locum autem hunc sic habes in Bibl. Gr. πάντας αὐτοὺς ὡς κόσμον ἐνδύσῃ. Sed Vet Interpr. non videtur habuisse in suo Cod. verba illa ὡς κόσμον.

(10) Sic legit Vet. Interpres. Sed Gr. Bibl. habet νύμφη.

(11) Hinc etiam constat Vet. Interpr. legisse in sacro textu non ἀπακολύθησαν, sed ἀνέβησαν.

(12) Vet. Interp. legit ἀνέβησαν, quem sequor in versione.

τῶν τε προφητῶν καὶ ἀποστόλων, μαρτυρησάντων περὶ τοῦ μονογενοῦς, καὶ ἔργοις τὰς πράξεις τῆς μαρτυρίας ἐνδεικνυμένων. Διὸ ἐν αὐτῇ οἶδεν ἀρχὴ τοῦ Δαβὶδ ψάλλειν· καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη
Ψαλμ. ριθ. κδ'. μου ἐστὶ, καὶ αἱ συμβουλίαι μου τὰ δικαιώματά σου. καὶ ἐλά-
Ψαλμ. ριθ. μς'. λουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ᾐσχυνόμην.

Κεφ. δ'. β'. ϟγ'. ΟΔΟΝΤΕΣ ΣΟΥ ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΚΕΚΑΡΜΕΝΩΝ, ΑΙ ΑΝΕΒΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΥΤΡΟΥ, ΑΙ ΠΑΣΑΙ ΔΙΔΥΜΕΥΟΥΣΑΙ, ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ.

Οὗτος ὁ στίχος σαφηνίζει τὰ προειρημένα, ΟΔΟΝΤΕΣ ΣΟΥ λέγει ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΚΕΚΑΡΜΕ-
Κολοσ. γ'. θ'. ΝΩΝ, τουτέστι τῶν ἀπεκδυσαμένων τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσι (1), καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰπὼν δὲ, ΑΙ ΑΝΕΒΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΥΤΡΟΥ, δηλοῖ τὰς βεβαπτισμένας λέγει ψυχάς. τὰς ἀποκεκαρμένας μὲν γηΐνας πράξεις, λελαμπρυσμένας δὲ τῇ πίστει. ΑΙ ΠΑΣΑΙ ΔΙΔΥΜΕΥΟΥΣΑΙ, ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ. κατέβησαν γὰρ μόναι εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἀνέβησαν σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ δὲ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ. τίκτουσι γὰρ τὰ τέκνα οἱ δι' αὐτῶν πάλιν εἰς πίστιν σωτηρίας (2) ἐρχόμενοι. διὸ λέγει·

Κεφ. δ'. γ'. ϟδ'. ΩΣ (3) ΣΠΑΡΤΙΟΝ ΚΟΚΚΙΝΟΝ ΧΕΙΛΗ ΣΟΥ.

ΣΠΑΡΤΙΩι ΚΟΚΚΙΝΩι ἀπεικάζει τὰ χείλη τῶν ἐμ-

(1) Ge textus Pauli habet σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ.

(2) Ex duobus substantivis nominibus, quorum unum regit alterum in patrio casu, interdum modo prius, modo posterius positum est adjectivi loco. De priori casu Euripid. *Hecuba* v. 216. Καὶ μὴν ὀδυσσεὺς ἔρχεται σπουδῇ ποδὸς, *celeritate pedis*, i. e. *celeri pede*. De posteriori sunt illa in N. T. exempla, *Ephes.* II. 2. υἱοὶ ἀπειθείας

tatione Testimonii, scilicet Prophetarum & Apostolorum, qui de Unigenito testimonium perhibuerunt, & re ipsa præstiterunt actiones testimonio suo consentaneas. Propterea de ipso (testimonio) *cum David novit psallere*: Testimonia tua meditatio mea est, & consilia mea justificationes tuæ; & loquebar in testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebar. *Psal. cxviii 24.* *Ibid. v. 46*

XCIII. DENTES TUI UT GREGES DETONSARUM, QUÆ ASCENDERUNT DE LAVACRO QUÆ OMNES GEMINANTES, ET STERILIS NON EST IN EIS.

Versus hic confirmat ea, quæ dicta sunt; DENTES TUI, *ait*, UT GREGES DETONSARUM; *hoc est qui* exuerunt veterem hominem cum actibus suis, & concupiscentiis. *Coloss. iii 9* *Cum autem dicit*: QUÆ ASCENDERUNT DE LAVACRO, *manifestum est intelligere animas baptizatas; quæ detonsæ quidem sunt terrenis actibus, illustratæ vero per fidem*. OMNES GEMINANTES, ET INFOECUNDA NON EST IN EIS. *Solæ enim descenderunt in aquam, & ascenderunt cum Spiritu Sancto*. INFOECUNDA VERO NON EST IN EIS: *Harum enim filii sunt qui per ipsas rursus ad fidem salutarem venerunt. Propterea dicit*:

XCIV. UT RESTIS COCCINEA LABIA TUA.

RESTI COCCINEÆ *assimilat labia eorum, qui sanguinem*

filii incredulis I. Petr. I 14. τέκνα ὑπακοῆς *filii obedientes* Et ex T. Vet. ψαλ. απο. XVII 2 ἡμέρας ἀριθμῷ *dies numeratos* & v. 10 ὄνομα ἁγιασμοῦ *nomen sacrosanctum*. Et XXXVI 12. πόλιν ἁγιάσματος *civitatem sanctam*. Itaque hoc loco εἰς πίστιν σωτηρίας vertendum, *ad fidem salutarem*

(1) Hæc est lectio Cod. Alex. Vaticana editio habet τὸ σπαρτίον τὸ κόκκινον.

ὁμολογοῦντος τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ τούτου (1) βαπτιζομένου, δι᾽ οὗ ἡ σωτηρία τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐδόθη. ἐπειδὴ Ῥαὰβ ἡ πόρνη σημεῖον εἰς τὴν θυρίδα τὸ κόκκινον ἀπέθετο (2) ἀπαρτίον, δι᾽ οὗ τῷ οἴκῳ αὐτῆς σωτηρία γίγνεται· οὕτως ἡ ἐκκλησία διὰ τῶν ἰδίων τέκνων καθάπερ ἐπὶ θυρίδος τοῦ στόματος (3) τὸ κόκκινον ἔχει τοῦτο ἀπαρτίον· δι᾽ οὗ τὴν περὶ τῆς τριάδος ὁμολογίαν πεποίηται. ἵνα δὲ τὴν ὁμολογίαν σαφῶς συνέσῃ (4), ἡ ἀκολουθία μηνύει τὸ προλεχθέν. φησὶ γάρ·

Ἰησ. Ναυῆ β΄. ιε΄.
Ἀνκ. ιϛ΄. ϑ΄.

Κεφ. δ΄. γ΄. ιδ΄. ΚΑΙ Η ΛΑΛΙΑ ΣΟΥ ΩΡΑΙΑ, ΩΣ ΛΕΠΥΡΟΝ ΡΟΑΣ ΜΗΛΟΝ ΣΟΥ.

Διὰ τὸ ὁμόχροον τῷ τοῦ Χριστοῦ αἵματι.

Κεφ. δ΄. γ΄. ιϛ΄. ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣΕΩΣ ΣΟΥ.

Οὐ σιωπᾶσθαι δεῖ· ἀλλ᾽ ὁμολογεῖσθαι τὴν σωτήριον ἐλπίδα.

Κεφ. δ΄. δ΄. ιζ΄. ΩΣ ΠΥΡΓΟΣ ΔΑΒΙΔ ΤΡΑΧΗΛΟΣ ΣΟΥ, Ο ΩιΚΟΔΟΜΗΜΕΝΟΣ ΕΝ (5) ΘΑΛΠΙΩΘ.

ΤΡΑΧΗΛΟΝ αὐτῆς ὁρίζεται τὸν ἀνθρώπειον τοῦ λόγου χαρακτῆρα. ἐκ Δαβὶδ γὰρ ὁ κύριος τὸ κατὰ σάρκα. ἀπεικάζεται δὲ ΠΥΡΓΩι· ἐπειδὴ πύργου δίκην τοὺς ἐπ᾽ αὐτὸν καταφεύγοντας σκέπει ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου πολέμου, ὡς κατὰ τὸν Δαβὶδ, πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. Τὸ δὲ ΩιΚΟΔΟΜΗΜΕΝΟΣ ΕΝ ΘΑΛΠΙΩΘ· θαλπιὼθ (6) ἑρμηνεύεται ὑψηλά. ἐν ὑψηλοῖς γὰρ ὄντως ᾠκοδόμηται αὐτῆς· ὅπερ ἐστὶν, ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ τῷ πρὸ αἰώνων. ὁ λόγος γάρ φησι σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. καὶ ἡ σοφία ᾠκοδόμησεν

Ψαλ. ξα΄. γ΄.
Ἰωάν. α΄. ιδ΄.
Παροιμ. θ΄. α΄.

(1) Sic Vallic. At Barb. τοῦτο. Legendum τούτῳ, ut habet Cod. Motinen.
(2) Sic legendum Barber. & Vallic & meus male ἀπέθετο.
(3) Τοῦ στόματος restitui ex Cod Vallicell
(4) Vallic συνέσῃ.

nem Christi confitentur, & eorum, qui baptizantur in eo, per quem salus generi humano est data. Etenim Rahab meretrix signum ad fenestram alligavit, coccineam restim; per quam ipsius domus salus facta est. Ita Ecclesia per suos filios, velut in fenestra oris, coccineam hanc habet restim, per quam Trinitatis confessionem facit. Atque ut confessionem manifeste confirmet; quæ sequuntur declarant id, quod supra dictum est. Ait enim:

xcv. ET LOQUELA TUA SPECIOSA: UT CORTEX MALI PUNICI GENA TUA.

Propter similem colorem cum Christi sanguine.

xcvi. PRÆTER TACITURNITATEM TUAM.

Non tacere, sed confiteri oportet spem salutarem.

xcvii. SICUT TURRIS DAVID COLLUM TUUM, QUÆ ÆDIFICATA EST IN THALPIOTH.

COLLUM *ejus definit humanum Christi characterem. Ex David enim ortus est Dominus secundum carnem. Assimilatur vero* TURRI. *Turris enim instar, qui ad eam confugiunt protegit a bellis diaboli. Et, juxta David,* Turris fortitudinis a facie inimici. QUÆ ÆDIFICATA EST IN THALPIOTH. *Thalpioth interpretatur Excelsum. Revera enim in excelso ipsum* (collum) *ædificatum est, hoc est in Verbo Dei, quod est ante secula.* Verbum *enim, ait Scriptura,* caro factum est, & habitavit in nobis. *Et,* Sapientia ædificavit sibi domum. *Hæc domus in excelso ædifi-*

Psal. lx. 4.

Prov. ix. 1

cata

(5) Sic Complut. Editio Vatic. habet εἰς. ᾠκοδομημένος ἐν Θαλπιὼθ ἐπ-άλξεσιν.

(6) Ita Cod. Murin. Ceteri [illegible]

σιν ἑαυτοῦ οἶκον. ἔστι δὲ ὁ οἶκος ὁ ἐν ὑψηλῷ ἐκκείμενος ἐν τῷ ἡμῶν
Ψαλ. ριγ'. δ'. ε'. σώματι τὴν ὑγιεῖα· ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ ταπεινὰ ἐφορῶν. Θέλεις δὲ γνῶναι τὸ ὕψος ὅλον; ἴδε τὸ μέσον ἐν τῇ Θεοτόκῳ Μαρίᾳ οἰκοδομηθὲν τοῦ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπέρκεινα τῶν οὐρανῶν, καὶ (1) τὸν ἐν δεξιᾷ θρόνον καταπλάγηθι τὸ ὕψος, ὅπερ λέγεται θαλπιώθ.

Κεφ. δ'. δ'. ιγ'. ΧΙΛΙΟΙ ΘΥΡΕΟΙ ΚΡΕΜΑΝΤΑΙ ΕΠ' ΑΥΤΟΝ.

Πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γενεαλογούμενοι ἅγιοι, καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς γενεαλογεῖται. ΧΙΛΙΟΥΣ δὲ ὅταν ἀκούσῃς, μὴ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ πλειότητα.

Κεφ. δ'. δ'. ιδ'. ΠΑΣΑΙ ΒΟΛΙΔΕΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ.

ΒΟΛΙΔΑΣ, οἶμαι, τὰς πράξεις τῶν δικαιωμάτων ὁρίζεται, δι' ὧν κατατοξευόμενος ὁ ἐχθρὸς βολίζεται.

Κεφ. δ'. ε'. ιε'. ΔΥΟ ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΟΙΝΟΝ, ΩΣ ΔΥΟ ΝΕΒΡΟΙ ΔΙΔΥΜΟΙ ΔΟΡΚΑΔΟΣ.

Ὡς προείρηται ΜΑΣΤΟΙ ΔΥΟ αἱ δύο διαθῆκαι. ὡς ΔΥΟ ΝΕΒΡΟΥΣ ΔΙΔΥΜΟΥΣ ΔΟΡΚΑΔΟΣ λέγει· τὸ ζῶον ὀξυδερκές· ὅτι καὶ οἱ τὴν πολιτείαν τῶν δύο διαθηκῶν μαθόντες ἐξασκήσαντες, ὀξυδερκεῖς εἰς τὰ νοήματα τυγχάνουσι. ΔΙΔΥΜΟΙ ΔΕ ΝΕΒΡΟΙ λέγονται ΔΟΡΚΑΔΟΣ, καθότι διδύμως καθορῶνται τῶν νοημάτων αἱ μυστικαὶ διηγήσεις, καὶ τὸ γράμμα ἔχουσι τὴν ὠφέλειαν, καὶ πνευματικῶς εὐφραίνουσι (2) τοὺς μύστας.

(1) Lego καὶ τὸν ἐν δεξιᾷ θρόνον καταπλάγηθι τὸ ὕψος.

cata est in Filio secundum eum, qui dicit: Qui in altis habitat, & humilia respicit. *Vis tu omnem cognoscere altitudinem? aspice non solum in Dei genetrice Maria ædificium filii hominis, sed illud etiam, quod ultra Cælos est; & Throni in dextera positi cum stupore demirare altitudinem, quæ dicitur Thalpioth.* Psal. cxii v 5 6

XCVIII. MILLE CLYPEI PENDENT SUPER EAM.

Omnes nimirum, *qui e Christo originem suam trahunt, & ex quibus ipse ducit originem. Cum vero audias* MILLE, *ne numerum tantum cogites, sed & numeri perfectionem.*

XCIX. OMNIA JACULA POTENTIUM.

JACULA, *ut arbitror, desinit esse opera justificationum, quibus confossus inimicus prosternitur.*

C. DUO UBERA TUA SUPER VINUM, UT DUO HINNULI GEMELLI CAPREÆ.

DUO UBERA, *ut supra dictum est, sunt duo Testamenta. Ut* DUOS HINNULOS CAPREÆ *dicit, (quod animal acutissimum cernit), sic qui se in spirituali duorum Testamentorum meditatione exerceat, acuti sunt ad intelligentiam.* GEMELLI, *vero,* HINNULI CAPREÆ *dicuntur, propterea quod dupliciter adspiciuntur sententiarum mystica enarrationes; quæ &, secundum litteram, suam habent utilitatem, & spiritualiter sacris initiatos lætificant.*

(2) Barb. [illegible] Vallic. [illegible]. Emendavi [illegible].

Κεφ. δ'. ϛ'. ρα'. ΟΙ ΝΕΜΟΜΕΝΟΙ ΕΝ ΚΡΙΝΟΙΣ, ΕΩΣ ΟΥ ΔΙΑΠΝΕΥΣΗ, Η ΗΜΕΡΑ, ΚΑΙ ΚΙΝΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΣΚΙΑΙ.

ΝΕΜΟΝΤΑΙ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καθάπερ ἐν κρίνοις τοῖς τοῦ Θεοῦ αὐγάσμασι (1), ΕΩΣ ΟΥ ΔΙΑΠΝΕΥΣΗι ἡ τῆς αἰωνίου ἡμέρα, ΚΑΙ ΚΙΝΗΘΩΣΙΝ ΑΙ ΣΚΙΑΙ τοῦ βίου τούτου.

Κεφ. δ'. ϛ'. ρβ'. ΠΟΡΕΥΣΟΜΑΙ ΕΜΑΥΤΩι ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΟΥΝΟΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ (2).

ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ καλῶς λέγεται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. ὄρος μὲν κατὰ τὸν λέγοντα· ἐτμήθη λίθος ἄνευ χειρῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα, καὶ ἐγενήθη εἰς ὄρος μέγα· ΣΜΥΡΝΗΣ δέ· καθότι τὴν σμύρναν ἐνέγκας Ἰωσὴφ, τοῦτο τὸ ὄρος ἐν αὐτῇ ἔθαψεν. Τὸ ἴσω λεγόμενον ΠΟΡΕΥΣΟΜΑΙ ΕΠ ΑΥΤΩι (3) ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΟΥΝΟΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀποφαίνει· ὅπερ ἐστὶν, ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο τὸ σμύρνης τὸ ὄρος πορεύσομαι, οὐ μόνον συνταφῆναι αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ συναναστῆναι. ΛΙΒΑΝΟΥ δὲ ΒΟΥΝΩι σαφῶς ὁ αὐτὸς Χριστοῦ σὰρξ ἀπεικάζεται, ἐπειδὴ μετὰ τὸ ἀναστῆναι λιβάνου δίκην ἐξέβλασεν (4) τὰ ζῶντα ξύλα τοὺς δικαίους· ὅτι καὶ ἀπείζετο ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου ἐπαφίει πνευματικὴν νύμφην.

Δανιὴλ β'. λδ'. με'. Ἰωάν. ιθ'.

Κεφ. δ'. ζ'. ργ'. ΟΛΗ ΚΑΛΗ Η (5) ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ ΚΑΙ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ (6) ΕΝ ΣΟΙ ΜΩΜΟΣ.

ΚΑΛΗ γὰρ τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας, οὐκ ἔχουσα ΜΩΜΟΝ τὸν ἐξ ἁμαρτίας.

ρδ'. ΔΕΥ-

(1) Non potest ferri haec lectio Lego αὐγάσμασι. & tale quiddam habuisse videtur in Graeco suo Codice Vetus Interpres; qui tamen in hoc loco sequitur (ut saepe deinceps facit) sententiam non verba.

(2) Verti ut Vet. Interpres ad

CI. QUI PASCUNT INTER LILIA, DONEC ADSPIRET DIES, ET MOVEANTUR UMBRÆ.

Tales enim [initiati] *pascuntur velut inter lilia, in Divinis eloquiis*, DONEC ADSPIRET *Resurrectionis dies*, ET MOVEANTUR UMBRÆ *hujus vitæ*.

CII. IBO MIHI AD MONTEM MYRRHÆ, ET AD COLLEM LIBANI.

MONTEM MYRRHÆ *recte appellatur Corpus Christi; Mons quidem juxta illud*, Abscissus est lapis sine manibus, & percussit imaginem, & evasit in montem magnum: MYRRHAM *vero dicit, quia Joseph allata myrrha montem hunc in ipsa sepelivit. Quod igitur dicit*, IBO MIHI AD MONTEM MIRRHÆ, ET AD COLLEM THURIS, *spontaneitatem subindicat, idest sponte ad hunc myrrhæ montem vadam, non solum ut cum ipso sepeliar, sed etiam cum eodem resurgam*. COLLI *vero* THURIS *aperte Caro Christi assimilatur, quoniam post resurrectionem instar* LIBANI *produxit ligna viva*, scil. *justos; ad quos respiciens sermo, qui sequitur, sponsam mirifice laudat*.

Dan. II. 34. Id. II 35.
Joann. XXIX.

CIII. TOTA PULCHRA PROXIMA MEA, ET NON EST IN TE MACULA.

PULCHRA *enim lavacro regenerationis, nullam habens ex peccatis maculam*.

CIV. VE-

collem Libani, ad ipsius Philonis mentem; qui in explicatione hujus versus, non accipit λιβάνου pro *thure*, sed pro *Libano*.

(3) Lege ἑμαυτῷ.

(4) Lego ἀξιαγάστως.

(5) Ἐν habent libri impressi; Aldina habet π.

(6) Vallic καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί. Et sic in impressis Bibliis.

Κεφ. δ΄. η΄.

ρδ΄. ΔΕΥΡΟ ΑΠΟ ΛΙΒΑΝΟΥ ΝΥΜΦΗ, ΔΕΥΡΟ ΑΠΟ ΛΙΒΑΝΟΥ ΚΑΛΗ (1).

Ἵνα δείξῃ καὶ τοὺς ἀπὸ Ἰουδαίων ἐρχομένους, καὶ τοὺς ἀπὸ ἐθνῶν. ΑΠΟ ΛΙΒΑΝΟΥ δὲ λέγει, ἐπεὶ τὸ λιβάνιον θύεται ἀπὸ τοῦ λευκοῦ λιβάνου ἀποτιλέντος αὐτοῦ. λίβανος δὲ (2) λευκασμὸς ἑρμηνεύεται.

Κεφ. δ΄. η΄.

ρε΄. ΕΛΕΥΣΗι ΚΑΙ ΔΙΕΛΕΥΣΗι ΑΠ ΑΡΧΗΣ (3) ΠΙΣΤΕΩΣ.

Τὴν παρουσίαν αὐτοῦ προφητεύων λέγει· ΕΛΕΥΣΗι ΚΑΙ ΔΙΕΛΕΥΣΗι. ἐλεύσῃ μὲν ἀπὸ ἐθνῶν· διελεύσῃ δὲ ἀπὸ (4) τοῦ νόμου. πάντες γάρ, φησιν, εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ (5) ἕως μεγάλου αὐτῶν.

Ἱερεμ. λα΄. λδ΄.

Κεφ. δ΄. η΄.

ρς΄. ΑΠ ΑΡΧΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ. ΑΠΟ ΚΕΦΑΛΗΣ ΣΑΝΙΕΙΡ (6) ΚΑΙ ΑΕΡΜΩΝ (7).

ΣΑΝΙΕΙΡ (8) ἑρμηνεύεται βάτος· ΑΕΡΜΩΝ πτῶμα, ἢ φωνὴ μετέωρος. λέγει δὲ ὧν ΑΠΟ ΚΕΦΑΛΗΣ ΣΑΝΙΕΙΡ τοῦτο δεικνύει τὸν τρόπον, ὅτι ἀρχὴ τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ λαλήσαντος τῷ Μωϋσῇ ἐν τῷ βάτῳ, καὶ ποιήσαντος φωνὴν (9) μετέωρον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εἶτα (10) ἐξῆλθον ἐξ Αἰγύπτου· συνάγει δὲ ταύτης τῆς γενεᾶς, οὐκ ἀπὸ ἑνὸς λαοῦ, οὔτε ἀπὸ ἑνὸς τόπου, ἀλλὰ ὁμαδὸν (11) εἰπὼν τοὺς ἐκ διαφόρων οἰκοῦντας πρὸς αὐτὸν ἐθνῶν λέγει·

ρζ΄. ΑΠΟ

(1) Nulla edit. habet καλὴ, atque eam ne vetus quidem agnoscit Interpres.

(2) Vallic. δὲ, & sic videtur legendum.

(3) Vat. ἀπὸ ἀρχῆς: Alexandr. ἀπαρχῆς, quæ lectio est fere eadem, quam habent Codd. Barb., & Vallic.

(4) Lego ἐξ τοῦ νόμου.

(5) Vatic. ἀπὸ μικροῦ αὐτοῦ. Sed Philo frequenter utitur, ut etiam in hoc loco lectione Cod. Alexandr. Caput illud Hieremiæ in Vulgata Latina est Caput XXXI.

(6) Omnes libri habent σανιρ.

(7) Hæc est lectio Alex. Aldina,

CIV. VENI DE LIBANO SPONSA VENI DE LIBANO.

Ut ostendat, & qui a Judæis profecti sunt, & qui ex Gentibus. DE LIBANO *vero dicit, propterea quod ipsi instar Libani candidi fiunt per lavacrum.* LIBANUS *vero candor interpretatur.*

CV. VENIES ET TRANSIBIS AB INITIO FIDEI.

Adventum ejus prædicit dicens: VENIES ET TRANSIBIS. *Veniens quidem a Gentilitate; transibis per Legem.* Omnes enim, *inquit*, intelligent me a parvo usque ad magnum eorum. Jerem. xxxi 34.

CVI. AB INITIO FIDEI: A CAPITE SANIR ET AERMON.

SANIR *interpretatur rubus:* AERMON *Spiritus vel vox sublimis. Cum igitur dicat,* A CAPITE SANIR, *hoc modo ostendit principium fidei esse ab eo, qui loquutus est ad Moysen in rubo, edid itque sublimem vocem filiis Israel, quando exierunt ex Ægypto. Gentus autem ejus non ex uno colligit populo, neque ex uno loco; sed eum summatim dixeris, ex diversis Gentibus esse, qui ad eam veniant, ait:*

CVII. A

& Complut. Lectio Vat. edit. est ἀερμὼν.

(8) Explanatio hujus versus sic legitur in Cod. Vallic. Τὴν ἀρχὴν τῆς πίστεως αὐτοῦ λέγει. ἀπὸ κεφαλῆς πίστεως σανὶρ καὶ ἀερμὼν. ἀερμὼν πνεῦμα, ἢ φωνὴ μετέωρον. λέγει δὲ ἀπὸ φωνῆς σανὶρ τοῦ ... ἐν κ. τ. λ.

(9) Φωνὴ μετέωρος habet Vallic. & sic videtur legisse Vetus Interpres.

(10) Ἤγαγεν ἐξ αἰγύπτου hæc restitui ex Cod. Vallic., quæ absunt a Barber., & meo.

(11) Lege ἔμαθεν.

Κεφ. δ'. η'. ρζ'. ΑΠΟ ΜΑΝΔΡΩΝ ΛΕΟΝΤΩΝ, ΑΠΟ ΟΡΕΩΝ ΠΑΡΔΑΛΕΩΝ.

Ἵνα εὕρῃ ἀπὸ πλατειῶν (1) βασιλέως, ὃ ἀπὸ τῆς ἁμαρτωλῶν ποικιλίας ἐξελήλυθε, εἶτα ὅταν (2) τὴν γενεὰν αὐτῆς διηγεῖται (3), παιδὶ αὐτῇ προσεπιλέγει.

Κεφ. δ'. θ'. ρη'. ΕΚΑΡΔΙΩΣΑΣ ΗΜΑΣ ΑΔΕΛΦΗ ΜΟΥ ΝΥΜΦΗ· ΕΚΑΡΔΙΩΣΑΣ ΗΜΑΣ ΕΝΙ ΑΠΟ ΟΦΘΑΛΜΩΝ ΣΟΥ, ΕΝ ΜΙΑ ΕΝΘΕΜΑΤΙ ΤΡΑΧΗΛΟΥ (4) ΣΟΥ.

Ἐκέλευσε αὐτῆς ὁ νυμφίος ΕΝΙ ΑΠΟ ΟΦΘΑΛΜΩΝ αὐτῆς περισχεῖν. εἰ μὲν σαρκικὸς ἦν ὁ λεγόμενος, οὐκ ἂν ΕΝΙ ΑΠΟ ΟΦΘΑΛΜΩΝ ἔλεγεν· ἀλλ' ἐπειδήπερ δύο ὄψεις ἔχομεν ἐπὶ σαρκός· ἐπὶ δὲ καρδίας ἕνα ὀφθαλμὸν δίκαιον τὸν νοῦν· εἰς τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς ἀποβλεψάντων (5) πιστῶν, καὶ τὸν ὑπὸ Θεοῦ φωτιζόμενον λογισμόν, ὅνπερ ὀφθαλμὸν οἶδε καλεῖν, λέγων· ΕΚΑΡΔΙΩΣΑΣ ΗΜΑΣ ΕΝΙ ΑΠΟ ΟΦΘΑΛΜΩΝ ΣΟΥ ΕΝ ΜΙΑ ΕΝΘΕΜΑΤΙ ΤΡΑΧΗΛΟΥ ΣΟΥ, τῷ ἀντιθέματι (6) αὐτῆς περιτραχήλῳ σωφροσύνης.

ρθ'. ΤΙ

(1) Barb. Cod. πλατειῶν. Male Vallic. πλατειῶν. Sequor versionem Vet. Int. qui legit πλατειῶν.

(2) Vix intelligas Vet. Interpretem, qui vertit: *Deinceps post generationis ejus collectionem hac dicit.*

(3) Lego διηγεῖται.

(4) Sic habet Compl. & Alex. Codex. At edit. Vatic. τραχήλου, Ald. τραχήλῳ.

(5) Locus corruptus. Barber. ἀποβλέψαντος τῶν πιστῶν. Vallic. ἀποβλέψαντι τῶν πιστῶν. Mutinen. ἀποβλέψαντι τῶν πιστῶν, quibus duabus vocibus superducta est li-

CVII. A CUBILIBUS LEONUM, A MONTIBUS PARDORUM.

Ut id significet: a palatiis Regum, & a varietate Peccatorum egressos. Deinde ubi ejus generationem narravit, sic eam affatur:

CVIII. COR ABSTULISTI NOBIS SOROR MEA SPONSA COR ABSTULISTI NOBIS IN UNO OCULORUM TUORUM, IN UNO ORNAMENTO COLLI TUI.

Venit sponsus, in unum ex oculis ejus intentus. Si quidem carnale esset quod dicitur, non dixisset IN UNO OCULORUM TUORUM: *sed quoniam duos oculos habemus in carne; in corde vero unum, instar oculi, mentem; respiciens ad fidem, quæ animæ præsidet, piamque intuens mentem, quam oculum appellat, propterea dicit:* COR ABSTULISTI NOBIS IN UNO OCULORUM, IN UNO ORNAMENTO COLLI TUI, *quod* [sc. ornamentum] *est, tanquam collum cingens, imposita illi castitas.*

 CIX. QUAM

nea, & in margine adscriptum est τῆ πίστει. Vet. Interpr. videtur habuisse Codicem, a quo abesset & τῆ πίστεως, & τῆ ψυχῆς. Legendum fortasse ὡς τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς ἀποβλέπων τὴν πίστιν, & τὴν εὐσεβῆ θεώμενος λογισμὸν, ὅνπερ ὀφθαλμὸν εἶδε καλεῖν, λέγει, ut sit τὴν πίστιν appositum: quam lectionem in versione sequutus sum.

(6) Sic habet Vallicell. Ceteri Codd. ἐπιτεθυμήθη. Sed locum depravatum ita restituo ἐν μιᾷ ἐνθέματι τραχήλου σου· ἐστὶν, ἐπιτεθυμένη αὐτῇ ὡς τραχήλιος σωφροσύνη.

Κεφ. δ΄. ι΄. ρθ΄. ΤΙ ΕΚΑΛΛΙΩΘΗΣΑΝ (1) ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΑΠΟ ΟΙΝΟΥ, ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΙΜΑΤΙΩΝ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ.

ΕΚΑΛΛΙΩΘΗΣΑΝ γὰρ αἱ δύο διαθῆκαι, αἱ ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ ΟΙΝΟΥ. ὑπὲρ οἶνον, ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΙΜΑΤΙΩΝ ΣΟΥ ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΡΩΜΑΤΑ· ἵνα εἴπῃ τὴν εὐωδίαν τῆς βασιλικῆς στολῆς ὑπὲρ πάντα τὰ τοῦ νόμου ἀρώματα.

Κεφ. δ΄. ια΄. ρι΄. ΚΗΡΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΖΟΥΣΙ ΧΕΙΛΗ ΣΟΥ ΝΥΜΦΗ.

ΧΕΙΛΗ αὐτῆς οἱ διδάσκαλοι τυγχάνουσιν ἄνδρες, ὥσπερ κηρίον μέλι τῆς γλυκεῖς τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ προχέουσι λόγους. κηρία γὰρ μέλιτος λόγοι καλοί. Παροιμ. ιϛ΄. κδ΄.

Κεφ. δ΄. ια΄. ρια΄. ΜΕΛΙ ΚΑΙ ΓΑΛΑ ΥΠΟ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΣΟΥ.

ΜΕΛΙ τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας· ΓΑΛΑ ἡ κατήχησις τοῦ νόμου.

Κεφ. δ΄. ια΄. ριβ΄. ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΙΜΑΤΙΩΝ ΣΟΥ ΟΣΜΗ ΛΙΒΑΝΟΥ.

Ἡ πίστις (2) τῶν ἁπλῶν ὀσμὴ εὐωδίας τοῦ Χριστοῦ.

Κεφ. δ΄. ιβ΄. ριγ΄. ΚΗΠΟΣ ΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΟΣ ΑΔΕΛΦΗ ΜΟΥ ΝΥΜΦΗ.

ΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΟΣ τοῖς ἀγγέλοις· ἡρμοσμένος δὲ τῷ πνευματικῷ νυμφίῳ, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ.

ριδ΄. ΚΗ.

(1) Sacer Textus integer est: τί ἐκαλλιώθησαν μαστοί σου ἀδελφή μου νύμφη, τί ἐκαλλιώθησαν μαστοί σου ἀπὸ οἴνου. Ex prima-

CIX. QUAM SPECIOSA FACTA SUNT UBERA TUA A VINO, ET ODOR VESTIMENTORUM TUORUM SUPER OMNIA AROMATA.

SPECIOSA *enim facta sunt duo Testamenta a spirituali* VINO, *hoc est sanguine Christi*. ET ODOR VESTIMENTORUM TUORUM SUPER OMNIA AROMATA, *ut significet bonum odorem Evangelicorum praeceptorum super omnia legis mandata*.

CX. FAVUM DISTILLANT LABIA TUA SPONSA.

LABIA *ejus sunt Doctores, qui*, FAVORUM *instar, dulcia illi effundunt eloquia doctrinae*. Favi enim mellis sermones boni. Prov XVI 24

CXI. MEL ET LAC SUB LINGUA EJUS.

MEL *praedicatio poenitentiae*: LAC *catechesis legis*.

CXII. ODOR VESTIMENTORUM TUORUM UT ODOR LIBANI.

Exequutio mandatorum odor suavitatis est Christo.

CXIII. HORTUS CONCLUSUS SOROR MEA SPONSA.

CONCLUSUS *Diabolo: apertus spirituali sponso, filio Dei Domino nostro Jesu Christo*.

P 2 CXIV. HOR-

verba omisit per indiligentiam Librarius Veterem Interpretem in suo Codice apparet ea habuisse.

(1) Vet Interpr. vertit: *Haec est actio mandatorum tuorum: odor suavitatis est Christus*.

Κεφ. δ'. ιβ'. ριβ'. ΚΗΠΟΣ ΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΟΣ, ΠΗΓΗ ΕΣΦΡΑΓΙΣΜΕΝΗ,

Τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγῖδι τῇ ἀπὸ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας.

Κεφ. δ'. ιγ'. ριγ'. ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ ΣΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ (1) ΡΟΩΝ.

Οἱ ἀπόστολοι οἳ ὁ παράδεισος (2) τῆς τρυφῆς τὴν τοῦ λουτροῦ πηγὴν ἔχοντες.

Κεφ. δ'. ιγ'. ιδ'. ριδ'. ΜΕΤΑ ΚΑΡΠΟΥ ΑΚΡΟΔΡΥΩΝ· ΚΥΠΡΟΙ ΜΕΤΑ ΝΑΡΔΩΝ· ΝΑΡΔΟΣ ΚΑΙ ΚΡΟΚΟΣ, ΚΑΛΑΜΟΣ ΚΑΙ ΚΙΝΑΜΩΜΟΣ (3) ΜΕΤΑ ΠΑΝΤΩΝ ΞΥΛΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ.

Ἵνα δὴ, τῶν αἰσθητῶν τὴν ποιότητα τῶν ἁγίων πραγμάτων, καὶ ἀμφότερον νοήσωμεν ἀκριβῶς. καρποὺς γὰρ ἀκροδρύων τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης τῶν ἁγίων νοητέον εἶναι. ΚΥΠΡΟΙ ΜΕΤΑ ΝΑΡΔΩΝ οἱ διαδέχοντες τῆς εὐσεβείας λόγοι μετὰ τῆς ἐλπίδος τῆς πίστεως. ΝΑΡΔΟΣ ΚΑΙ ΚΡΟΚΟΣ πίστις μετὰ (4) πίστεως καὶ ἀσκήσεως. κρόκος γὰρ ἀπεικάζει τοὺς ἀσκητὰς τοὺς τῇ πολιτείᾳ νεκρώσαντας τὸ σῶμα (5) ὡς κροκοειδές τι ὠχρός· καλάμω δὲ καὶ κινναμώμῳ ΜΕΤΑ ΠΑΝΤΩΝ ΞΥΛΩΝ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ, τοὺς ἀκροατὰς τῶν ἀρωμάτων, Παῦλον καὶ Πέτρον μετὰ πάντων τῶν πιστῶν ἁρμόζεται· Κολοσσ. β'. ιβ'. ἵνα πάντας τοὺς συνταφέντας Χριστῷ ἐν τῷ βαπτίσματι μίαν (6) ἀλήθειαν εἴπῃ, ὅθεν ἐν ἀκολουθίᾳ τὸν ἐσφραγισμένον ἀποσημαίνει τοῦ Χριστοῦ.

ριζ'. ΣΜΥΡ-

(1) Aldina habet [illegible], & eam habuisse videtur in suo Codice Salutatus.

(2) Lego ut Salutatus οἱ ὡς παράδεισος τῆς τρυφῆς.

(3) Edit. Vat. κινάμωμον.

CXIV. HORTUS CONCLUSUS FONS SIGNATUS.

Christi signo, quod in lavacro regenerationis (imprimitur).

CXV. EMISSIONES TUÆ PARADISUS MALORUM PUNICORUM.

Apostoli, qui veluti deliciarum horti habent lavacri fontem.

CXVI. CUM FRUCTU NUCUM. CYPERI CUM NARDIS. NARDUS ET CROCUS, CALAMUS ET CINNAMOMUM CUM OMNIBUS LIGNIS LIBANI.

Ut per sensibilia intelligibilem & variam Sanctorum mandatorum intelligamus odoris suavitatem. Fructus enim pomorum germina intelligenda sunt justitiæ Sanctorum. CYPRI CUM NARDIS *sermones, qui suavem pietatis odorem spirant cum nardo fides.* NARDUS ET CROCUS *fides cum asperitate vitæ. Croco enim assimilat ascetas, qui mortui sunt mundo, & corpus croco simile reddunt.* CALAMO *vero &* CINNAMOMO CUM OMNIBUS LIGNIS LIBANI, *quæ quidem sunt præcipua aromata, Paulum, & Petrum cum omnibus fidelibus assimilat; ut omnes qui* Christo sunt consepulti in baptismo *unum dicat odorem habere: unde & in sequentibus Christi sepulturam subindicat.* *Coloss. II. 12.*

CXVII. MYR-

(4) Duas voces πίστεως καὶ delendas censeo, & legendum πίστις μετ' ἀσκήσεως.

(5) Lego καὶ τὸ σῶμα κεχωσμένοις.

(6) Videtur deesse ἔχειν. Lego μίαν ἔχειν εὐωδίαν.

Κεφ. δ'. ιδ'. ριζ'. ΣΜΥΡΝΑΝ ΚΑΙ ΑΛΩΗΝ (1) ΜΕΤΑ ΠΑΝΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΜΥΡΩΝ.

Ἵνα εἴπῃ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὸ ταφέν. ΣΜΥΡΝΗ ΚΑΙ ΑΛΩΗ ὑπὸ Ἰωσὴφ ἐνειλημμένον βουλευτοῦ μετὰ πάντων πρώτων ἀρωμάτων, τουτέστι μετὰ πάντων τῶν προταφέντων (2) δικαίων.

Κεφ. δ'. ιε'. ριη'. ΠΗΓΗ (3) ΚΗΠΩΝ (4), ΦΡΕΑΡ ΥΔΑΤΟΣ ΖΩΝΤΟΣ ΚΑΙ ΡΟΙΖΟΥΝΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ.

Αὐτὸς γὰρ ΠΗΓΗ ΚΗΠΩΝ· καθότι καὶ ὁ Ἱερεμίας
Ἱερεμ. β'. ιγ'. ἐγκαλῶν Ἰουδαίοις λέγει· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος. ΚΑΙ ΡΟΙΖΟΥΝΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΙΒΑΝΟΥ· ἀπὸ γενεαλογίας πάντων τῶν δικαίων διὰ τὸ ῥοιζοῦς (5) ἐν πηγῇ.

Κεφ. δ'. ις'. ριθ'. ΕΞΕΓΕΡΘΗΤΙ ΒΟΡΡΑ, ΚΑΙ ΕΡΧΟΥ ΝΟΤΕ, ΚΑΙ ΔΙΑΠΝΕΥΣΟΝ ΚΗΠΟΝ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΡΕΥΣΑΤΩΣΑΝ ΑΡΩΜΑΤΑ ΜΟΥ (6).

Ἐκδιώκει τὸν ἀπὸ ΒΟΡΡΑ, καθὼς εἶπεν ἐν τῷ προφήτῃ·
Ἰωηλ. β'. κ'. καὶ τὸν βορρᾶν ἐκδιώξω ἀφ' ὑμῶν. καὶ προσκαλεῖται τὸν ΝΟΤΟΝ, ὅπερ ἐστὶ τὴν τροφὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος αὔραν, ἵνα τὸν κῆπον διαπνεύσῃ, τουτέστι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ῥεύσῃ τε τοὺς δικαιοσύνης ἀρώματα. οὕτω ἡ ἐκκλησία προσκαλεῖται τὴν κατάβασιν τοῦ λόγου, καὶ λέγει·

ρκ'. ΚΑ-

(1) Vat. σμύρνα, ἀλόη. Aqu. σμύρνα καὶ ἀλωή.
(2) Male Vet Interpr. qui primo sepulti sunt.
(3) Hic versus ejusque explanatio, absunt a meo & Barb. Ea igitur huc revocavi ex Vallic.
(4) Alex. & Compl. πηγὴ κήπων, φρέαρ. Vatic πηγὴ κήπου καὶ φρέαρ.
(5) ῥοιζοῦς ἐν πηγῇ. Ita CC. Vallic Mutin. Theat Auxim Barb. & meus, qui omnes habent ῥοιζῆς sine ullo accentu. Locus corruptus. Vet Interp, in hoc tamen

CXVII. MYRRHA ET ALOE CUM OMNIBUS PRIMIS UNGUENTIS.

Ut significet corpus Christi sepultum. MYRRHA ET ALOE *a Josepho spectabili Senatore, cum omnibus primis aromatibus, hoc est cum omnibus justis, qui antea sepulti fuerant.*

CXVIII. FONS HORTORUM PUTEUS AQUÆ VIVÆ, ET CUM STREPITU FLUENTIS E LIBANO.

Ipse enim FONS HORTORUM; *quatenus in Hieremia increpans Judæos dicit:* Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ. ET CUM STREPITU FLUENTIS E LIBANO; *idest a generationibus justorum veluti quidam* * * * Hierem. II 13

CXIX. EXURGE AQUILO, ET VENI AUSTER; ET ASPIRA HORTUM MEUM, ET FLUANT AROMATA MEA.

Expellis eum, qui est ab Aquilone, quemadmodum dicit apud Prophetam: Qui est ab Aquilone expellam a vobis. *Et advocat* AUSTRUM, *idest suavem Sancti Spiritus auram, ut hortum perflet, hoc est Ecclesiam, & fluant justitiæ aromata. Deinde Ecclesia provocat descensum Verbi, & dicit:* Joel II. 20

CXX. DE-

loco, ut & deinceps, paraphrastes magis quam Interpres ait *instar impetus aquæ descendit a generatione Judæorum.* Lege igitur ἀλλ' ὡς ῥοῖζος ὕδατος ἐκ γενεαλογιῶν τ' Ἰουδαίων.

(6) Adjeci μη, tum quod ita habet edit. Vat., tum quia eam vocem agnoscit Cod. Vallic

Κεφ. δ΄. ις΄. ρκ΄. ΚΑΤΑΒΗΤΩ Ο (1) ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΙΣ ΚΗΠΩΝ ΑΥΤΟΥ (2), ΚΑΙ ΦΑΓΕΤΩ ΚΑΡΠΟΝ ΑΚΡΟΔΡΥΩΝ ΑΥΤΟΥ.

Ἰωάν. δ΄. λδ΄. Ποῖον (3) ΚΑΡΠΟΝ αὐτὸς ἑρμηνεύει ὁ νυμφίος, εἰπὼν βρῶμα λέγων (4), ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. ὅτι (5) ὅσω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτὸν εἰς τοὺς ἑαυτοῦ κήπους ἐπεὶ θέλεις, αὐτὸς ἀφαιρεῖται, τὰ ἀκρόδρυα τοὺς τῶν δικαίων καρπολογούμενος ἀρετάς.

Κεφ. ε΄. α΄. ρκα΄. ΕΙΣΗΛΘΟΝ ΕΙΣ ΚΗΠΟΝ ΜΟΥ ΑΔΕΛΦΗ ΜΟΥ ΝΥΜΦΗ· ΕΤΡΥΓΗΣΑ ΣΜΥΡΝΑΝ ΣΟΥ ΜΕΤΑ ΑΡΩΜΑΤΩΝ ΜΟΥ.

Τὴν ποίμνην μου τῶν προφητῶν τῶν προφητευσάντων εἰς αὐτόν.

Κεφ. ε΄. α΄. ρκβ΄. ΕΦΑΓΟΝ ΑΡΤΟΝ ΜΟΥ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟΣ ΜΟΥ.

Ἔφαγον τὸ πάσχα μου φιλανθρωπίας.

Κεφ. ε΄. α΄. ρκγ΄. ΕΠΙΟΝ ΟΙΝΟΝ ΜΟΥ ΜΕΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΜΟΥ.

Τὸ ποτήριον μου ἀγωνίας.

Κεφ. ε΄. α΄. ρκδ΄. ΦΑΓΕΤΕ (6), ΚΑΙ ΠΙΕΤΕ, ΚΑΙ ΜΕΘΥΣΘΗΤΕ ΑΔΕΛΦΟΙ.

Τὸν μυστικὸν τὸν ἐπὶ τοῦ πάσχα ἱστάσιν, περὶ οὗ λέγει·
α΄. Κορ. ια΄. κδ΄. λάβετε, φάγετε. καὶ, λάβετε, πίετε. σαφῶς δὲ ὁ ἀκόλουθα σημαίνει τὰ προσκείμενα· φησὶ γάρ·

ρκε΄. ΕΓΩ

(1) In Vallic deest articulus ὁ, at iidem deest in Vatic.

(2) Cod Alex εἰς κῆπόν μου, & sic legit in sua Cod. Vet Interpr. in hortum meum.

(3) Mutinen. ποῖον καρπόν.

CXX. DESCENDAT FRATERNUS MEUS IN HORTUM SUUM, ET COMEDAT FRUCTUM POMORUM SUORUM.

Cujusmodi sit ille FRUCTUS, *ipse sponsus interpretatur dicens:* meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me. *Quando igitur ejus voluntatem, qui misit se, facit erga servos suos, tunc lætatur, & poma carpit ex virtute justorum.* Joan. IV 34.

CXXI. INTROIVI IN HORTUM MEUM SOROR MEA SPONSA. VINDEMIAVI MYRRHAM MEAM CUM AROMATIBUS MEIS.

Sepulturam cum prophetis, quæ de ipso prophetaverunt.

CXXII. MANDUCAVI PANEM MEUM CUM MELLE MEO.

Comedi Pascha cum humanitate.

CXXIII. BIBI VINUM MEUM CUM LACTE.

Calicem cum innocentia.

CXXIV. COMEDITE ET BIBITE ET INEBRIAMINI FRATRES.

Mysticum Pascha convivium indicat, de quo dicit: accipite comedite. *Et,* accipite bibite. *Luculenter autem ea, quæ sequuntur, id quod dictum est, confirmant. Dic enim:* 1 Cor. XI 24.

Q CXXV. EGO

(4) Λέγων ὅτι Cod. Vallic. & sic est integr. textus S. Joannis.

(5) Vallic. ὅτι.

(6) Cod. Vatic. φάγετε πλησίοι, & πίετε, quam lectionem agnoscit Vetus Interpres, *manducate proximi mei.*

Κεφ. ε'. β'. ρκε'. ΕΓΩ ΚΑΘΕΥΔΩ.

Ἐν τῷ σταυρῷ.

Κεφ. ε'. β'. ρκϛ'. ΚΑΙ Η ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ ΑΓΡΥΠΝΕΙ.

Ἡ θεότης σκυλεύσασα τὸν ᾅδην.

Κεφ. ε'. β'. ρκζ'. ΦΩΝΗ ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ ΜΟΥ ΚΡΟΥΕΙ ΕΠΙ ΤΗΝ ΘΥΡΑΝ.

Σαφῶς ἡ ἀκολουθία συνάπτει τὰ προειρημένα. φησὶ γάρ·
Ἰωάν. κ'. κϛ'. μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦλθε τῶν θυρῶν κεκλεισμένων.

Κεφ. ε'. β'. ρκη'. ΑΝΟΙΞΟΝ ΜΟΙ ΑΔΕΛΦΗ (1) ΜΟΥ, Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ.

Καλεῖ τὸν Θωμᾶν ἐκ τοῦ δισταγμοῦ αὐτοῦ ψυχήν· καὶ λέγει αὐτῷ· ΑΝΟΙΞΟΝ ΜΟΙ Η ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ· ἵνα ἀνοίξῃ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τὴν ἰδίαν, καὶ χωρήσῃ τῆς ἀναστάσεως τὴν πληροφορίαν.

Κεφ. ε'. β'. ρκθ'. ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΤΕΛΕΙΑ ΜΟΥ.

ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ διὰ τὴν ἀκακίαν· ΤΕΛΕΙΑ διὰ τὴν
Ἰωάν. κ'. κη'. τῆς πίστεως ὁμολογίαν· ὅτι λοιπὸν λέγει, ὁ κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου.

Κεφ. ε'. β'. ρλ'. ΟΤΙ Η ΚΕΦΑΛΗ ΜΟΥ ΕΠΛΗΣΘΗ ΔΡΟΣΟΥ, ΚΑΙ ΟΙ ΒΟΣΤΡΥΧΟΙ ΜΟΥ ΨΕΚΑΔΩΝ ΝΥΚΤΟΣ.

Ὑποσημαίνει ἐν τούτῳ τὴν περὶ τὸν ὄρθρον ἀνάστασιν, ὅτε καὶ δρόσος καταπίπτει.

Κεφ. ε'. γ'. ρλα'. ΕΞΕΔΥΣΑΜΗΝ ΤΟΝ ΧΙΤΩΝΑ ΜΟΥ· ΠΩΣ ΕΝΔΥΣΟΜΑΙ ΑΥΤΟΝ;

Ὅπερ ἐστὶν, ἐξεδύσατο Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν παραβαθεὶς αὐτὴν

(1) Sic Cod. Alex. Editio Vatic. habet ἡ πλησίον μου, ἀδελφή μου.

CXXV. EGO DORMIO.

In Cruce.

CXXVI. ET COR MEUM VIGILAT.

Divinitas, quæ expoliavit Infernum.

CXXVII. VOX FRATERNI MEI PULSAT AD OSTIUM.

Luculenter quæ sequuntur, comprobant quæ dicta sunt. Ait enim post resurrectionem: Venit Januis clausis. Joan xx 26.

CXXVIII. APERI MIHI SOROR MEA, PROXIMA MEA.

Vocat Thomam, & ejus incredulam animam, eique dicit: APERI MIHI PROXIMA MEA; *ut aperiat anima ipsius proprium cor, & excipiat plenam fidem resurrectionis.*

CXXIX. COLUMBA MEA, PERFECTA MEA.

COLUMBA, *propter innocentiam:* PERFECTA, *propter fidei confessionem, quando dixit:* Dominus meus & Deus meus. Joan xx 28.

CXXX. QUIA CAPUT MEUM IMPLETUM EST RORE, ET CINCINNI MEI GUTTIS NOCTIS.

Subindicat in hoc Resurrectionem circa diluculum, cum ros delabitur.

CXXXI. EXUI TUNICAM MEAM. QUOMODO INDUAM ILLAM?

Hoc est, exuit se Adam præcepto, a serpentis suasio-

ἀπὸ τοῦ ὕπνου. διεξομολογουμένου ἡ νύμφη λέγει· νυκτί. ΕΞΕΔΥΣΑΜΗΝ ΤΟΝ ΧΙΤΩΝΑ ΜΟΥ· ΠΩΣ ΕΝΔΥΣΩΜΑΙ ΑΥΤΟΝ; ὅπερ ἐστὶ, τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας ἐξεδυσάμην τὸν [illegible], καὶ αὐτὸ ἐξεδυσάμην καὶ τὸ σῶμα. περὶ γὰρ τῆς ἀναστάσεως ὑπάρχων ὁ λόγος διεγείρει καὶ ἀνακινεῖ καὶ τὸν περὶ τοῦ θανάτου αἴνιγμα. ἀναστὰς γὰρ ἐκ νεκρῶν ὁ μονογενὴς, καὶ τὴν ἀνάστασιν πάντως προφητικῶς ἐν τῷ ἰδίῳ ἀποδεικνύμενος σώματι· καὶ αὐτὸν τὴν ἐκκλησίαν ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ἀνιστῶν καλεῖ καὶ λέγει· ἄνοιξόν μοι ἀδελφή μου ἡ πλησίον μου. εἶτα ἀποδυρομένη ἀποκρίνεται καὶ λέγει· ΝΥΚΤΟΣ ΕΞΕΔΥΣΑΜΗΝ ΤΟΝ ΧΙΤΩΝΑ ΜΟΥ, ὅπερ ἐστὶ τὸ σῶμα.

Κεφ. ε΄. γ΄. ρλβ΄. ΕΝΙΨΑΜΗΝ ΤΟΥΣ ΠΟΔΑΣ ΜΟΥ, ΠΩΣ ΜΟΛΥΝΩ ΑΥΤΟΥΣ;

Ῥωμ. ς΄. ζ΄. Οἱ ἀποθανόντες δεδικαίωνται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εὐλαβῶς φοβοῦμαι πάλιν ἀναστῆναι καὶ ζῆν, μήπως πάλιν τῆς αὐτῆς πείσομαι ἁμαρτίας, καὶ ΤΟΥΣ ΠΟΔΑΣ ΜΟΛΥΝΩ. Ἐνταῦθα δὲ ἔτι καὶ περὶ τοῦ Θωμᾶ ὁ λόγος· εἰ γὰρ πολυπλασιάζονται ἡ διήγησις διὰ τῶν ἀκουόντων ἀφίλειαν· ὅμως ὁ εἱρμὸς τῆς ἀκολουθίας εἰς τὸν Θωμᾶν τὰ λείψανα μηνύει.

Κεφ. ε΄. δ΄. ρλγ΄. ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΑΠΕΣΤΕΙΛΕ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΣ ΟΠΗΣ, ΚΑΙ ΚΟΙΛΙΑ ΜΟΥ (1) ΕΤΑΡΑΧΘΗ ΕΠ ΑΥΤΟΝ.

Ὁπηνίκα ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς τῷ Θωμᾷ· φέρε (2) βάλε
Ἰωάν. κ΄. κζ΄. τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ τοὺς δακτύλους σου εἰς τοὺς τύπους τῶν ἥλων. ὅτι δὲ ταῦτα γέγονε, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐπληροφορήθη ὁ Θωμᾶς, τότε λέγει, τὴν κοιλίαν ταραχθεῖσαν (3) διὰ τὴν παράδοξον ἀνάστασιν.

ρλδ΄. ΑΝΕ-

(1) Vatic Cod καὶ κοιλία μου ἐθροήθη ἐπ' αὐτόν.

(2) Sacer textus habet φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖ-

ne deceptus. Confitetur sponsa & ait: NOCTU EXUI TUNICAM MEAM: QUOMODO EAM INDUAM? *Hoc est; in tenebris inobedientia exui praeceptum, & ipsum exui corpus. Qua enim versatur oratio circa resurrectionem excitat & movet causam mortis. Exurgens enim a mortuis Unigenitus, & resurrectionem omnium prophetice in proprio corpore ostendens, ipsam Ecclesiam velut a mortuis resurgens vocat, & dicit.* Aperi mihi soror mea proxima mea. *Deinde ea lamentabunda respondet, & dicit.* NOCTU EXUI TUNICAM MEAM, *hoc est corpus.*

CXXXII. LAVI PEDES MEOS, QUOMODO INQUINABO ILLOS?

Qui mortuus est, iustificatus est a peccato. *Timide metuo, ne rursus resurgam & vivam; ne rursus in eadem peccata recidam,* ET PEDES INQUINEM. *Hic autem sermo est etiam ad Thomam. Etsi enim multiplicatur expositio* (sc. sæpius iteratur) *ad utilitatem audientium, tamen nexus, & coherentia ostendit, qua restant etiam in Thomam convenire.* Rom vi. 7.

CXXXIII. FRATERNUS MEUS EMISIT MANUM SUAM DE PROSPECTU, ET VENTER MEUS CONTURBATUS EST SUPER IPSUM.

Quando dixit Jesus Thomæ: Mitte huc manum tuam in latus meum, & digitos tuos in vestigium clavorum. *Quando vero hæc contigerunt, & Thomas de Resurrectione fidem plenam concepit, tunc dixit, ventrem sibi conturbatum esse propter resurrectionis miraculum.* Joan. xx 27.

CXXXIV. EX-

...ας μου καὶ φέρε τ̄ χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τ̄ πλευράν μου.

(3) Scribe [illegible].

Κεφ. ε΄. ι΄. ρλδ΄. ΑΝΕΣΤΗΝ ΕΓΩ ΤΟΥ ΑΝΟΙΞΑΙ ΤΩι ΑΔΕΛΦΙΔΩι ΜΟΥ. ΧΕΙΡΕ (1) ΜΟΥ ΕΣΤΑΞΑΝ ΣΜΥΡΝΑΝ· ΔΑΚΤΥΛΟΙ ΜΟΥ ΣΜΥΡΝΑΣ (2) ΠΛΗΡΕΙΣ.

Σαφῶς δὲ ἐντεῦθεν τοῦ Θωμᾶ δηλοῦται εἶναι ὁ λόγος. χεῖρες γὰρ δεξάμεναι (3) τὰς πλευρὰς τοῦ Ἰησοῦ, αἱ αὐτοῦ ΧΕΙΡΕΣ αὐτοῦ ΕΣΤΑΞΑΝ ΣΜΥΡΝΑΝ, καὶ οἱ ΔΑΚΤΥΛΟΙ αὐτοῦ ΣΜΥΡΝΗΣ ΠΛΗΡΕΙΣ, δηλαδὴ, τὸ τὴν σμύρναν τὴν συνταφεῖσαν τῷ Ἰησοῦ ποιεῖν τῷ χειρὶ τοῦ Θωμᾶ· ἵνα καὶ ἐν τούτῳ μαρτυρηθῇ, ὅτι ὄντως τὸ παθητικὸν σῶμα, τοῦτο καὶ ἀνέστη· διὸ λέγει·

Κεφ. ε΄. ε΄. ρλε΄. ΕΠΙ ΘΥΡΑι (4) ΤΟΥ ΚΛΕΙΘΡΟΥ: ΗΝΟΙΞΑ ΕΓΩ ΤΩι ΑΔΕΛΦΩι ΜΟΥ.

Ἡ γὰρ σύμφωνος δηλαδὴ τῆς τοῦ Θωμᾶ ἀπιστίας πεπληροφορημένον τὸν τῆς ἀναστάσεως πίστιν, ΕΠΙ ΘΥΡΑΙΣ (5) ποιεῖ ΤΟΥ ΚΛΕΙΘΡΟΥ· τυποῖ τοῦ Θωμᾶ, τοῦ κεκλεισμένου πρότερον εἰς ἀπιστίαν, ἔπειτα δὲ πεπληροφορημένου τῇ πίστει· ΗΝΟΙΞΑ ΕΓΩ ΤΩι ΑΔΕΛΦΙΔΩι ΜΟΥ· ἡ γὰρ τοῦ Θωμᾶ ἀπιστία πᾶσι τὴν τῆς ἀναστάσεως ἔνδειξιν πληροφορεῖ, ὅτι οὐ φαντασία ἡ ἀνάστασις, ἀλλ' ὄντως τὸ σταυρωθὲν σῶμα, τοῦτο ἀνέστη τὴν πᾶσαν σαρκὸς σωφρῶς περιέσωσεν ἀνάστασιν.

Κεφ. ε΄. ϛ΄. ρλϛ΄. ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ (6) ΠΑΡΗΛΘΕΝ ΕΚ (7) ΤΟΥ ΑιΔΟΥ.

Διὰ τοῦ κόσμου εἰς οὐρανούς.

ρλζ΄. Ἡ

(1) Impressi libri χεῖρές μου.
(2) Legendum vel σμύρνας πλήρεις ut Vatic, & reliqui Codd. aut σμύρνης πλήρης, ut habet edit. Complut. & legisse videtur Vetus Interpres.
(3) Legendum δεξάμεναι.
(4) Scribe χεῖρας, ut habet Va-

CXXXIV. EXURREXI EGO APERIRE FRATERNO MEO. MANUS MEÆ STILLAVERUNT MYRRHAM: D.GITI MEI MYRRHA PLENI:

Luculenter & hic sermo potest esse de Thoma. Manibus enim tangens latus Jesu, ipsæ MANUS *ejus* STILLAVERUNT MYRRHAM, *&* DIGITI EJUS MYRRHA PLENI, *propterea quod manus Thomæ redolebant myrrham cum Jesu consepultam; ut etiam in hoc testificatum sit revera passibile corpus, idem surrexisse: ideo dicit:*

CXXXV. IN MANIBUS CLAUSURÆ: APERUI EGO FRATERNO MEO.

Sponsa enim per incredulitatem Thomæ, cum plenissimam hausisset fidem resurrectionis, IN MANIBUS, *inquit,* CLAUSURÆ *(hoc est Thomæ, qui clausus fuerat antea in infidelitate, deinde plenam conceperat fidem)* APERUI EGO FRATRUELI MEO. *Infidelitas enim Thomæ omnibus Resurrectionis fidem firmissimam demonstravit; non enim Resurrectio fuit phantastica, sed corpus revera Cruci affixum, idem reviviscens omnis carnis claram fecit Resurrectionem.*

CXXXVI. FRATERNUS MEUS TRANSIVIT.

Ex Inferno per mundum ad Calos.

CXXXVII. ANI.

tic & alii libri, & ut legit Vetus Interpres; notandum tamen Schol. habere ἐπὶ ὤμας.

(5) Lego περιπλακεῖσα τῇ τῆς ἀναςάσεως πίςει, ἐπὶ χεῖρας, φησί, τῆ κλείθρε· τετέςιν κ. τ. λ.

(6) Libri omnes impressi ἀδελφῷ μου.

(7) Ἐκ τῆ ᾅδε. Hæc non sunt in sacro textu, sed sunt initium Explanationis, scil. ἐκ τῆ ᾅδε διὰ τῆ κόσμε εἰς οὐρανούς.

Κεφ. ε'. ς'. ρλζ'. Η (1) ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΕΞΗΛΘΕΝ ΕΝ ΛΟΓΩι ΑΥΤΟΥ.

Λουκ. ιβ'. δ'. Ποίῳ λόγῳ; εἰρηκότι, μὴ φοβηθῆς (2) ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ ἐχόντων τι ποιῆσαι·
Λουκ. θ'. κδ'. καὶ, ὃς ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκα ἐμοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

Κεφ. ε'. ς'. ρλη'. ΕΖΗΤΗΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΕΥΡΟΝ ΑΥΤΟΝ.

Ἐζήτει γὰρ ἡ ἐκκλησία εἰρήνην ἐν καιρῷ πειρασμοῦ. ἀλλ' οὐκ ἦν καιρός· ἔδει γὰρ τοὺς ὄντας (3) πιστοὺς ἐν πειρασμοῖς ὑπομεῖναι, καὶ νικῆσαι. διὸ λέγει·

Κεφ. ε'. ς'. ζ'. ρλθ'. ΕΚΑΛΕΣΑ ΑΥΤΟΝ, ΚΑΙ ΟΥΧ ΥΠΗΚΟΥΣΕ ΜΟΥ. ΕΥΡΟΣΑΝ ΜΕ ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ ΟΙ ΚΥΚΛΟΥΝΤΕΣ ΕΝ ΤΗι ΠΟΛΕΙ. ΕΠΑΤΑΞΑΝ ΜΕ, ΕΤΡΑΥΜΑΤΙΣΑΝ ΜΕ.

ΦΥΛΑΚΑΣ νοεῖ καὶ πνευματικοὺς τοὺς προφήτας ἤδη σαφῶς, καὶ τοὺς ἀποστόλους, οἵτινες νυμφοστόλοι τὴν ἁγίαν νύμφην τῷ καλῷ αὐτῆς νυμφίῳ προσάγουσιν. ἐπάταξε δὲ, καὶ
Κολασ. γ'. ε'. αὐτὴν καὶ ἐτραυμάτισεν αὐτὴν Παῦλος λέγων· νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἐτραυμάτισεν αὐτὴν Ἰωάννης λέ-
α'. Ἰωάν. γ'. ις'. γων· εἰ αὐτὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν τὰς ψυχὰς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν θεῖναι. καὶ που
γ'. Βασιλ. κ'. λς'. τις προφήτης ἐν ταῖς Βασιλείαις τῷ παρεστῶτι λέγει· ἐν λόγῳ κυρίου πάταξόν με· ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησεν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνθ' ὧν οὐκ (4) ἤκουσας, ἐξελεύσεται λέων ἐκ τοῦ δρυμοῦ, καὶ πα-

(1) Sic Alex. cum articulo, qui abest ab edit. Vatic.

(2) Lege φοβεῖσθε. Sacer textus habet φοβηθῆτε.

(3) Lego ὄντως. Et sic habuisse videtur in suo Cod. Vet. Interpr.

(4) In Sacris Bibliis legitur: ἀνθ' ὧν οὐκ ἤκουσας τῆς φωνῆς κυ-

CXXXVII. ANIMA MEA EGRESSA EST IN SERMONE EJUS.

Quonam sermone? eo qui dicit. Ne timeatis ab iis, Luc. XII 4.
qui occidunt corpus, animæ vero non possunt quidquam
facere. *Et*, Qui perdiderit animam suam propter me, Luc. IX 24.
in vitam æternam custodiet eam.

CXXXVIII. QUÆSIVI EUM, ET NON INVENI EUM.

Quærebat enim Ecclesia pacem tempore tentationis: sed non erat opportunum: oportebat enim, qui revera fideles essent, in tentationibus sustinere & vincere. Propterea dicit:

CXXXIX. VOCAVI EUM, ET NON OBAUDIVIT ME. INVENERUNT ME CUSTODES, QUI CIRCUMEUNT IN CIVITATE: PERCUSSERUNT ME, VULNERAVERUNT ME.

CUSTODES *intelligibiles, & spirituales Prophetas aperte intelligito, & Apostolos, qui invenerunt sanctam sponsam, eamque cum pulchro sponso junxerunt. Percussit
vero ipsam, & vulneravit Paulus dicens*: Mortificate mem- Coloss. III 5.
bra vestra, quæ super terram. *Vulneravit eam Joannes di-
cens*: Si ipse animam suam posuit pro nobis, & nos de- Joan. III 16
bemus animas nostras pro fratribus ponere. *Et alicubi
quidam Propheta in libris Regum astanti dicit*: In ver- III Reg. XXI 35.
bo Domini percute me. *Cumque ille noluisset, dixit ei*:
Quia non audisti, exibit Leo de Silva, & devorabit te.

R *Cum*

εἶπ, ἐ ἰδὲ σὺ ἀπεστέψας ἀπ' ἐμοῦ, ἐ πατάξει σε λέων. Illud ἐλεύσεται λέων ἐκ τοῦ δρυμοῦ dictum est memoriter a Philone, neque enim est in Sacris Bibliis, sed hærebat illi in memoria illud *Amos III 4.* ἐρεύξεται λέων ἐκ τοῦ δρυμοῦ.

παρέγγυτή σοι. ἐπειδὴ γὰρ πιθυμητικὸν ἦν τὸ πρότερον ἡμῶν πάτημα ἢ πρὸς ἀνάγκην ψυχῆς, ἀλλὰ περὶ τὸ ὑπὲρ Θεοῦ παθεῖν, τοῦτο οὕτως γιγνόνται. ἴδε ὅσω προσῆκε σοί τι λίγειν· συνθνῄσκω μοι λέγουσι, πάπεξόν με, ἵνα αὐτοῦ τὸν σύγκα διὰ τῆς συνθήκης κομίσῃς τοῦ ἀπέχεσθαι αὐτὸν ἀπὸ

γ'. Βασιλ. κε'. λζ'. πάσης ἁμαρτίας. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ (1) λέγει ὁ προφήτης· τραυμάτισόν με, καὶ τραυματίσω αὐτόν. ἀξιοπιστότερα γὰρ

Παροιμ. κζ'. ς' τραύματα φίλου, ἢ ἑκούσια φιλήματα ἐχθροῦ. τραυματοῦσι γὰρ καλὰ τραύματα οἱ ἅγιοι προφῆται τὸν σώφρονα καὶ οἱ ἀπόστολοι. ὅταν γὰρ ἴδῃς ἄνθρωπον σήμερον μὲν ἐν πλατείαις ἐμπαιζόμενον τρυφερόν, καὶ ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον, εἰς ὕστερον δὲ διὰ τῆς τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων διδασκαλίας ἐμπολιτευόμενον τῇ πίστει, καὶ πλουχοῦντα, καὶ τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἐμφθειρόμενον διὰ νηστείας καὶ χαμευνίας, δῆλον ὅτι οὗτος ἐτραυματίσθη, ὡς οἱ ἅγιοι μάρτυρες, καὶ οἱ ἀπόστολοι, τὰ στίγματα βαστάζοντες τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ὁμολογίας, τὰ μυστήρια ταῦτα ἐτραυματίσθησαν τραυματισμόν.

Κεφ. ε'. ζ'. ρμ'. ΤΟ (2) ΔΕ ΗΡΑΝ ΤΟ ΘΕΡΙΣΤΡΟΝ ΜΟΥ ΑΠ' ΕΜΟΥ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΕΩΝ.

ΘΕΡΙΣΤΡΟΝ λέγει τὸ λεγόμενον μαφόριον (3). ὅταν γὰρ ἡ ἐκκλησία ὑπὲρ τοῦ σωτηρίου κηρύγματος τὰ ἑαυτῆς τραυματισθῇ (4) τέκνα, παρρησιάζεται πρὸς τὸ ἑαυτῆς νυμφίον τὸ

β'. Κορ. γ'. ιη'. καλύμμα αἴρουσα, καὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον λέγοντα· ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι. ὅτι δέ οἱ ΦΥΛΑΚΕΣ τὸ κάλυμμα τῆς ἀγνοίας αὐτῆς ἀπεκάλυψαν,

Ἡσαϊ. ξβ'. ς'. περὶ ὧν φυλάκων Ἡσαΐας λέγει· καὶ ἐπὶ τῶν τειχέων σου Ἱερουσαλὴμ κατέστησα φύλακας, ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ὅλην τὴν νύκτα, οἳ διὰ τέλους οὐ σιωπήσονται μιμνησκόμενοι κυρίου.

ρμα'. ΟΡ-

(1) Sacer textus habet πάταξόν με δή. ἢ ἐπάταξεν αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος.

(2) Deest τὸ δὲ a Vat. ed. nec in ulla alia edit. reperitur.

(3) De Maphorio vide Cl. Go-

Cum igitur spiritualis esset præfigurata percussio non ad vitam adimendam, sed ad mala pro Deo perpetienda, ita illud contigit. Si quis igitur ad te accedat dicens: mone me, is dicit tibi, percute me, ut ipsius carnem per monitionem mortifices, & ille abstineat ab omni peccato. Et rursus alibi dicit Propheta: Vulnera me, & vulneravit eum. Fide enim digniora sunt vulnera amici, quam spontanea oscula inimici. *Instigant enim sponsæ salutaria vulnera Prophetæ, & Apostoli. Cum enim videris hominem hodie quidem in palatiis degentem, diffluentem deliciis, mollibus vestibus indutum; postridie vero per Prophetarum Apostolorumque doctrinam, venditis omnibus, stipem quærere, & exteriorem hominem per jejunia, & humi cubationes enervare in dies; manifestum est hunc vulneratum esse; ut sancti Martyres & Apostoli, quo vulnera portantes Jesu per confessionem in ipsum, beata hac vulneratione vulnerati sunt.* III Reg xxi 37 Prov xxi 6

CXL. TULERUNT THERISTRUM MEUM A ME CUSTODES MURORUM.

THERISTRUM *dicit, quod appellatur maphorium. Cum enim Ecclesia propter salutarem prædicationem in suis filiis vulnerata sit, libere loquitur ad suum sponsum sublato velo dicens juxta Apostolum:* Revelata facie gloriam Domini speculamur. *Hi igitur* CUSTODES *velum ignorantiæ illius revelarunt, de quibus custodibus ait Isaias.* Et super muros tuos Hierusalem constitui custodes tota die, & tota nocte, qui nunquam tacebunt recordantes Domini. II Cor III 18. Isai LXII 6.

R 2 CXLI. AD-

rium Thes. Vett. Diptych T I c 3. pag 13

(4) Meus Cod [illegible] Male Emendavi juxta Auximan. & Theat. [illegible]. Barb. iidem male [illegible].

Κεφ. ε'. η'. ρμα'. ΩΡΚΙΣΑ ΥΜΑΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙ, ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΤΟΥ ΑΓΡΟΥ· ΕΑΝ ΕΥΡΗΤΕ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΙΔΟΝ ΜΟΥ, ΤΙ ΑΠΑΓΓΕΙΛΗΤΕ ΑΥΤΩ; ΟΤΙ ΤΕΤΡΩΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗΣ ΕΙΜΙ (1) ΕΓΩ.

Παῤῥησιάζεται ἐν τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἡ καλὴ μήτηρ ἡ ἁγία αὐτοῦ ἐκκλησία, ἐν τοῖς ἁγίοις μάρτυσιν, δι' ὧν ἐσταυρώθη (2), καὶ φησὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβύταις, ΑΠΑΓΓΕΙΛΗΤΕ ΟΤΙ ΤΕΤΡΩΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗΣ ΕΙΜΙ ΕΓΩ. Εἶτα ἀντιπαρίστανται αὐτῇ ἐκεῖναι, καὶ λέγουσι·

Κεφ. ε'. θ'. ρμβ'. ΤΙ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ ΑΠΟ ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ, Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙ;

ΚΑΛΗΝ αὐτὴν ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙ καλοῦσιν. Καὶ γὰρ καλὴ αὕτη ἐν ταῖς φυλαῖς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐκεῖναι μὲν ἐπιποθοῦσαι καταλιποῦσαι τὸν ἐπουράνιον ἄνδρα. αὕτη δὲ συζευχθεῖσα αὐτῷ ἀπήγγειλε τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχειν εἰς αἰῶνα συνάφειαν. ΤΙ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ ΑΠΟ ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ; ἴσα εἰπεῖν· τί ὁ νυμφίος ὁ περιὼν ἐν σαρκὶ ἀπὸ τῆς γενεαλογίας τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ.

Κεφ. ε'. θ'. ρμγ'. ΤΙ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ ΑΠΟ ΑΔΕΛΦΙΔΟΥ, ΟΤΙ ΟΥΤΩΣ ΩΡΚΙΣΑΣ ΗΜΑΣ;

Ὁ δὲ ὅρκος (3) τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ὁ πρὸς τοὺς ἁγίους πρεσβύτας, ὁ ἐπ' αὐτοὺς ἐθαυμάσθησεν, ὁ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ὁ διάπυρος καὶ προθυμητικὴ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη. Εἶτα ἀποκρίνεται αὐτοῖς, καὶ λέγει·

ρμδ'. ΑΔΕΛ-

(1) Sic Cod Alexandr. Vaticana edit habet ἐγώ εἰμι.

(2) Melius ἐτρώθη, ut habet Catena Vaticana, & ut habuit in

CXLI. ADJURAVI VOS FILIÆ HIERUSALEM IN VIRTUTIBUS ET VIRIBUS AGRI: SI INVENERITIS FRATERNUM MEUM, QUID ANNUNCIABITIS EI? QUONIAM VLUNERATA CARITATIS EGO SUM.

Fiduciam habet in filus suis egregia eademque sancta mater Ecclesia, videlicet in Martyribus, in quibus crucifixa est; & ait Apostolis, & Prophetis: ANNUNCIATE EI, QUOD EGO AMORE TRANSFIXA SUM. *Deinde illi respondent eidem, & dicunt.*

CXLII. QUID FRATERNUS TUUS A FRATERNO PULCHRA IN MULIERIBUS?

PULCHRAM *ipsam* INTER MULIERES *vocant. Etenim pulchra ipsa inter Tribus Israel: quoniam illæ quidem fornicatæ sunt, relicto cælesti viro. Ipsa vero cum ipso conjuncta indissolubilem cum illo in omne ævum retinuit conjunctionem.* QUID FRATERNUS TUUS A FRATERNO? *Quasi dicat: quid Sponsus, qui processit in carne a generatione Israelitici populi?*

CXLIII. QUID FRATERNUS TUUS A FRATERNO, QUIA SIC ADJURASTI NOS?

Iusjurandum Sanctæ Ecclesiæ ad sanctos Prophetas, (est) *desiderium in Deum intentum, & ignitus spiritualisque in eum amor. Deinde ipsis respondet, & ait:*

CXLIV. DI-

suo Cod Vet Interpres, qui vertit, *percussa est*

(3) Vetus Interpres, longe aliam exhibet & diversam explanationem.

Κεφ. ϛ'. ι'. ρμδ'. ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΛΕΥΚΟΣ ΚΑΙ ΠΥΡΡΟΣ.

α'. Πέτ. β'. κβ'. ΛΕΥΚΟΣ μὲν, τὸ ἀναμάρτητον· ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησε· ΠΥΡΡΟΣ δὲ, δηλ. τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ δηλ. τὸ αἷμα τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκχυθὲν εἰς σωτηρίαν καὶ ἀνάστασιν ἡμῶν.

Κεφ. ϛ'. ι'. ρμε'. ΕΚΛΕΛΟΧΙΣΜΕΝΟΣ (1) ΑΠΟ ΜΥΡΙΑΔΩΝ.

Τὸ λέγειν ἐκλελοχισμένος ἀπὸ μυριάδων δείκνυσι τὸν δηλ. τῆς θεοτόκου τοκετὸν ἀπὸ μυριάδων οὐ μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων.

Κεφ. ϛ'. ια'. ρμϛ'. Η ΚΕΦΑΛΗ ΑΥΤΟΥ ΧΡΥΣΙΟΝ ΚΑΙΦΑΖ (2).

ΚΕΦΑΛΗΝ τοῦ ἀνθρώπου χαρακτῆρα λέγει, τοὺς πατριάρχας καὶ τοὺς δικαίους, οὕστινας χρυσοῦ δίκην δοκιμασθέντας λαμπροὺς ἀπεδέχθησαν τῇ πίστει. ΧΡΥΣΙΟΝ δὲ ΚΑΙΦΑΖ ὀνομάζει, ὅπερ ἑρμηνεύεται πέτρα, δηλ. τὸ σημεῖον αὐτοῦ τῆς πίστεως.

Κεφ. ϛ'. ια'. ρμζ'. ΒΟΣΤΡΥΧΟΙ ΑΥΤΟΥ ΕΛΑΤΑΙ (3), ΜΕΛΑΝΕΣ ΩΣ ΚΟΡΑΞ.

ΒΟΣΤΥΧΟΥΣ αὐτοῦ, οἶμαι, τοὺς ἁγίους πολιτευσαμένους λέγει, τούς τε ἀποστόλους, καὶ πάντας τοὺς δικαίους. Ἐπειδὴ ὥσπερ κεφαλῇ ἀποκρεμάζονται πατριάρχαι δηλ. τὸ ἐξ ὧν κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν προεληλυθέναι. οὕτως ὡσεὶ βοστρύχοις τοὺς μετ᾽ ἐκείνους ἀπεικάζει ἀποστόλους. ἘΛΑΤΑΣ δὲ λέγει τοὺς

(1) In hunc versum desinit Cod. Vallicellanus, cetera desiderantur.
(2) Sic Cod. Alex. Ceteri κεφάζ.
(3) Vet Interpr. *abjecti*; & infra in explanatione, *abjectos* autem *dicit*. Absurde utrobique. Legendum *abietes*. Sed melius retinuisset Graecam vocem ἐλάται, propter verbum ἐλατεύοδης. Est autem ἐλάτη germen novellum pal-

CXLIV. DILECTUS MEUS CANDIDUS ET RUBICUNDUS.

CANDIDUS *quia peccati expers*. Peccatum enim non fecit. RUBICUNDUS *autem propter Spiritum Sanctum, & propter sanguinem pro eo effusum in salutem, & resurrectionem nostram*. I. Petr. II. 22.

CXLV. ELECTUS EX DECEM MILLIBUS.

Quod ait: ELECTUS EX DECEM MILLIBUS, *innuit partum Deiparæ non solum ex decem millibus hominum, sed etiam Angelorum, & Archangelorum*.

CXLVI. CAPUT EJUS AURUM CÆPHAZ.

CAPUT *humanæ figuræ intelligit; Sanctos scilicet Patriarchas, & justos, qui probati instar auri per fidem splendidi facti sunt*. AURUM *vero* CÆPHAZ *nominat, quod interpretatur Petra propter soliditatem fidei ipsorum*.

CXLVII. CINCINNI EJUS ELATÆ, NIGRI TANQUAM CORVUS.

CINCINNOS EJUS, *opinor, Sanctos Cives intelligit, & Apostolos & omnes justos. Quoniam capiti assimilantur Patriarchæ, propterea quod ab eis secundum carnem Christus processit. Bene itaque cincinnis assimilat Apostolos, qui post eos venerunt*. ELATAS *vero vocat* CINCINNOS *propter-ea*

ma, seu involucrum instar calcei, seu vaginula fructuum palmæ florentium. Porro vaginula hac se pandente, prorumpunt fosiculi numerosi, modice densi & longis villis appensi, botri magis instar concervati. Hæc ergo elata, sic sua filamenta diffundens & fosiculos ostentans, capillos comparat sponsi. Menochius ad h. l.

τοὺς ΒΟΣΤΡΥΧΟΥΣ δηλοῖ. τὸ ἐν διωγμοῖς ὁλκαιώνυθῆ αὐτῆς. τὸ δὲ ΜΕΛΑΝΕΣ ΩΣ ΚΟΡΑΞ, ὑπομιμνήσκει τὴν τῆς κακοπαθείας αὐτῶν πολυτέλειαν. καὶ τὸν κόρακα ὀνομάζων τὴν ἀμέριμνον αὐτῶν τῆς τροφῆς ἀναγορεύει διαγωγήν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μακαρίου προφήτου Ἠλίου.

Κεφ. ε', ιϛ'. ρμθ'. ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΑΥΤΟΥ ΩΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ.

ΟΦΘΑΛΜΟΙ τοῦ μονογενοῦς οἱ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τεταγμένοι ἱερατικοὶ ἄνδρες, οἱ τὴν διοράσιν τοῦ λαοῦ ἐγκεχειρισμένοι. οἱ γὰρ δυνάμεις τοῦ ἁγίου πνεύματος ΠΕΡΙΣΤΕΡΑι ἀπεικάζονται καθὼς ἔχομεν ἐν εὐαγγελίοις. οἱ ἑπτὰ ὀφθαλ-
Ζαχαρ. δ', ι. μοί, περὶ ὧν ὁ Ζαχαρίας λέγει μοι δοκεῖ· ἑπτὰ οὗτοι ὀφθαλμοὶ κυρίου εἰσίν, οἱ ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Κεφ. ε', ιβ'. ρν'. ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΥΔΑΤΩΝ.

Ἀκολούθως τούτοις λέγει δὲ (1), ἵνα τὸ πλήρωμα τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας τῇ ὑδάτων εἰκάσῃ. εἶτα ἐπιλέγει·

Κεφ. ε', ιβ'. ρνα'. ΛΕΛΟΥΣΜΕΝΑΙ ΕΝ ΓΑΛΑΚΤΙ, ΚΑΘΗΜΕΝΑΙ ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΑΤΑ.

Ἐν τῇ τῆς ἀκακίας λαμπρότητι· ἐπὶ πληρώματι τῶν ἐκκλησιῶν, καθεζόμεναι ἐπὶ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, τὴν ἀγάπην·
Ῥωμ. ιγ', ι'. πλήρωμα γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη. ἐπὶ ταύτην καθίζεται τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἐπὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πληρώματα.

Κεφ. ε', ιγ'. ρνβ'. ΣΙΑΓΟΝΕΣ ΑΥΤΟΥ ΩΣ ΦΙΑΛΑΙ ΤΟΥ ΑΡΩΜΑΤΟΣ, ΦΥΟΥΣΑΙ ΜΥΡΕΨΙΚΑ.

Τούτου γὰρ ΤΑΣ ΣΙΑΓΟΝΑΣ ΦΙΑΛΑΙΣ ΑΡΩΜΑΤΩΝ εἰκότως ἀπεικάζει ἡ θεία γραφὴ τὴν εὐωδίαν πνευμα-

(1) Suspicor hic deesse ἐπὶ πληρώματα ὑδάτων.

ea quod ipsi persequutionibus sunt exagitati. Illud vero, NIGRI TANQUAM CORVUS, *in memoriam revocat eorum vitam in passionibus versatam. Et* CORVUM *nominans, vitam prædicat omnis sollicitudinis de victu expertem, quemadmodum in B. Propheta Elia.*

CXLVIII. OCULI EJUS UT COLUMBÆ.

OCULI *Unigeniti, Sacerdotales homines constituti in Ecclesiis, quibus commissum est donum lavacri. Virtus enim Sancti spiritus* COLUMBÆ *assimilatur, ut habemus in Evangelis. Vel* (significantur) *septem oculi, de quibus Zacharias loqui mihi videtur*: Septem isti sunt oculi Domini, qui respiciunt super omnem terram. Zachar. III 10.

CXLIX. SUPER PLENITUDINES AQUARUM.

Consequenter hos dicit esse (SUPER PLENITUDINES AQUARUM) *ut sanctificet plenitudinem aquarum lavacri regenerationis. Deinde subdit*;

CL. LOTÆ IN LACTE, SEDENTES SUPER PLENITUDINES.

In innocentiæ candore: In plenitudine Ecclesiarum, sedentes in plenitudine legis, scilicet in dilectione. Dilectio Rom. XIII 10.
enim plenitudo legis. *Super hanc sedet Spiritus Sanctus, & super Ecclesiarum plenitudines.*

CLI. GENÆ IPSIUS UT PHIALÆ AROMATIS, GERMINANTES UNGUENTA.

Ejus GENAS PHIALIS AROMATUM *apte assimilat sancta Scriptura, quæ suavem olent odorem aromatis fidei.* GER-

σύστεως (1) τοῦ τῆς πίστεως ἀρώματος. ΦΥΟΥΣΑΙ ΜΥΡΕΨΙΚΑ, τὰ ἅγια εὐαγγέλια δηλονότι τῆς πνευματικῆς σκευασίας, ἅπερ οἱ χρώμενοι (2) τὰς τῆς ψυχῆς μυρίζονται μύξας, ἵνα τὴν δυσωδίαν ἀποβάλωσι τῆς σαρκικῆς ὀρέξεως καὶ μυσαρῶν ἐπιθυμιῶν.

Κεφ. ε. ιγ'. ιβ'. ΧΕΙΛΗ ΑΥΤΟΥ ΚΡΙΝΑ ΣΤΑΖΟΝΤΑ ΣΜΥΡΝΑΝ ΠΛΗΡΗ.

ΚΡΙΝΟΙΣ γὰρ τῶν λόγων λευκότητα ἀπεικάζει, ὅτι γὰρ ΣΤΑΖΟΥΣΙ ΣΜΥΡΝΑΝ ΠΛΗΡΗ τὴν τῶν ἁγίων μαρτύρων ταφήν, λέγοντες· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία. Ματθ. ε. ι.

Κεφ. ε. ιδ'. ιγ'. ΧΕΙΡΕΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΡΕΥΤΑΙ ΧΡΥΣΑΙ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙ ΘΑΡΣΙΣ.

Σαφῶς ἤδη καὶ φανερῶς ἡ θεία καὶ πνευματικὴ χάρις καὶ τὴν ἐν τοῖς σκεύεσιν ὕλην τοῦ κυρίου ἀπαγγέλλει τὴν θείαν. Ὅτε κλινικὰ ὑπέτεινε τὰς χεῖρας ὁ δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· τότε γεγόνασι ΤΟΡΕΥΤΑΙ τῶν τύπων τῶν ἥλων ἐργασθεῖσαι. ΧΡΥΣΑΙ δὲ διὰ τὸ καθαρεῦον, καὶ διὰ τὸ ἀναμάρτητον. τὸ δὲ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙ ΘΑΡΣΙΣ ἐμφανίζει ἤδη τὸ πλήρωμα τῆς τῶν ἐθνῶν ἐπιστροφῆς σημαινούσης. ΘΑΡΣΙΣ γὰρ ἑρμηνεύεται ἐπιστροφὴ χαρᾶς. Χριστοῦ γὰρ πετάσαντος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰς χεῖρας, ἐπέστρεψε πρὸς αὐτὸν ἡ ἐκκλησία μετὰ χαρᾶς λέγουσα· ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἀγαλλιάσομαι. καὶ πάλιν· ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με. καὶ, δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυρίῳ.

Ψαλ. ξβ'. η'.
Ψαλ. ιϛ'. η'.
Ψαλ. ϟδ'. α'.

Κεφ. ε. ιδ'. ιδ'. ΚΟΙΛΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΥΞΙΟΝ ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟΝ ΕΠΙ ΛΙΘΟΥ ΣΑΠΦΕΙΡΟΥ.

ΚΟΙΛΙΑΝ, εἶμαι, τοῦ λόγου τὸ τῶν ἁγίων λέγει χορόν, καθαρὸν καθάπερ ΠΥΞΙΟΝ ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟΝ, μόνον μὴ

δοχεῖ-

(1) Sic emendavi. Barb. & meus πτύσεως.

MINANTES UNGUENTA, *sacra Evangelia ex Prophetarum apparatu, quibus qui inunguntur, nares animæ unguento ebliniunt, ut carnalium cupiditatum, & nefariæ concupiscentiæ fœtorem arceant.*

CLII. LABIA EJUS LILIA STILLANTIA MYRRHAM PLENAM.

LILIIS *enim assimilandus sermonum candor. Hi enim* STILLANT MYRRHAM PLENAM, *sanctorum Martyrum sepulturam, dicentes*: Beati qui persecutionem patiuntur pro- *Matth v.10.*
pter justitiam, quoniam ipsorum est regnum.

CLIII. MANUS EJUS TORNATILES AUREÆ THARSIS

Luculenter jam, & aperte sacra, & spiritualis Scriptura clavorum in Cruce Domini positionem enunciat. Quando expandit manus Dominus noster Jesus Christus in Cruce, tunc factæ SUNT TORNATILES, *impressionibus clavorum tornatæ.* AUREÆ *vero propter nitorem, & innocentiam omnis peccati expertem.* PLENÆ THARSIS. *Manifeste jam complementum conversionis Gentium prophetice indicat.* THARSIS *enim interpretatur conversio gaudii. Christo enim extendente manus in Cruce Ecclesia se convertit ad ipsum cum gaudio dicens*: In umbra alarum tuarum sperabo. *Psal LVI. 2.*
Et rursus. In umbra alarum tuarum proteges me. *Et*, *Psal XVI 10.*
venite exultemus Domino. *Psal XCIV 1.*

CLIV. VENTER EJUS PYXIS EBURNEA SUPER LAPIDEM SAPPHIRUM.

VENTREM, *opinor, Verbi appellat chorum Sanctorum purum velut pyxidem eburneam, quæ sordes non contrahit, su-*

(1) Legendum χελύμῳ.

διχόμενοι, ἐφ' ᾧ τυχεῖν πεπεδημένου (1) καθὼς ἄλλοι γεγένηνται ἐκ θνητῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ἐπουρανίου βασιλείας. τὸ δὲ ΛΙΘΟΥ ΣΑΠΦΕΙΡΟΥ, οἶμαι, ἐπειδήπερ ὁ σάπφειρος, ᾧ πλησιάζει, τοῦτο πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπᾷ· οὕτως καὶ τῶν ἁγίων οἱ χοροὶ μεθ' ἑαυτῶν τοὺς πλησιάζοντας αὐτοῖς τῇ διδασκαλίᾳ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν ἀνάγουσι (2) βασιλείαν.

Κεφ. ε'. ιε'. ρι'. ΚΝΗΜΑΙ ΑΥΤΟΥ ΣΤΥΛΟΙ ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΙ.

Αἱ ΚΝΗΜΑΙ τὸ πᾶν βαστάζουσι τοῦ σώματος, καθάπερ καὶ οἱ ἀπόστολοι στῦλοι ἐδόκουν εἶναι τὴν πᾶσαν βαστάζουσιν ἐκκλησίαν. ΜΑΡΜΑΡΙΝΟΙ δὲ καλοῦνται διὰ τὸ στερρότατον, διὰ τὸ ὑδραγωγότατον, διὰ τὸ καθαρεύοντα. ταῦτα γὰρ πάντα τοῖς ἀξίοις πεποίηκεν ἀποστόλοις διὰ τὸ στερέμνιον τῆς πίστεως.

Κεφ. ε'. ιε'. ρια'. ΤΕΘΕΜΕΛΙΩΜΕΝΟΙ ΕΠΙ ΒΑΣΕΙΣ ΧΡΥΣΑΣ.

Ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς.

Κεφ. ε'. ιε'. ριβ'. ΕΙΔΟΣ ΑΥΤΟΥ ΩΣ ΛΙΒΑΝΟΣ, ΕΚΛΕΚΤΟΣ ΩΣ ΚΕΔΡΟΙ.

Τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῖς πάλαι δικαίοις ἄμεινον.

Κεφ. ε'. ιϛ'. ριγ'. ΦΑΡΥΓΞ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ (3), ΚΑΙ ΟΛΟΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑ.

Ἀναλογίζει δὲ τῇ γλυκύτητι ΤΟΥ ΦΑΡΥΓΓΟΣ αὐτοῦ τὰ μαλιστα ῥήματα ἐκ τῶν θείων γραφῶν κατ' ἐκ μέρους· ὁ γὰρ ὅλα δηλώσει. ΦΑΡΥΓΞ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ, ΚΑΙ ΟΛΟΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑ· (Matth. xi. 28.) δεῦτε λέγων οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ΦΑΡΥΓΞ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥ-

ΚΑ-

(1) Lege πεπεδημένοι.

(2) Vet. Interpr. Sic ergo & Sanctorum chorus appropinquantes sibi per fidem & justitiam hauriet ad Ca-

per qua spirituales codicilli scribuntur non terreni principatus sed regni cælestis. Illa verba, SUPER LAPIDEM SAPPHIRUM, *id puto significare, quod quemadmodum sapphirus quidquid prope sibi est, ad se trahit, ita Sanctorum chori eos deducunt secum ad Regnum Cælorum, qui accedunt ad eorum doctrinam.*

CLV. CRURA EJUS COLUMNÆ MARMOREÆ.

CRURA *totum corpus portant, quemadmodum Apostoli veluti columnæ universam portant Ecclesiam.* MARMOREÆ *vero appellantur propter firmitudinem, propter stabilitatem, propter puritatem. Hæc enim omnia sunt in Apostolis propter fidei soliditatem.*

CLVI. FUNDATÆ SUPER BASES AUREAS.

Id est super Dei mandata.

CLVII. SPECIES EJUS UT LIBANUS, ELECTUS UT CEDRI.

Ipsius Christi humanitatem adsimilat veteribus justis.

CLVIII. GUTTUR EJUS DULCEDO, ET TOTUS DESIDERIUM.

Æstimato mellifua verba dulcedinis GUTTURIS *ejus ex sacris Scripturis saltem aliqua ex parte, neque enim omnia poteris.* GUTTUR EJUS DULCEDO, *& totus desiderium.* Venite, *inquit*, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. GUTTURIS EJUS DULCEDO. Confi- Math. 11 28

de

las Parum feliciter Interpres. Cæteri impressi habent
(3) Aldina sic, & ita legit Vet- γλυκασμοί.

Ματθ. θ'. β'. ΚΑΣΜΟΣ. θέρεται πίνειν, ἀφίενταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σε.
Ἰωάν. ε'. η'. ΦΑΡΥΓΞ ΑΥΤΟΥ ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ. ἔγειρε ζῶν καὶ ἆρον τὸν κράββατόν σε· καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. ΚΑΙ ΟΛΟΣ φησὶν ΕΠΙ-
Λεκ. κβ'. ιε'. ΘΥΜΙΑ. ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν.

Κεφ. ε'. ιϛ'. ρνθ'. ΟΥΤΟΣ Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΟΥΤΟΣ ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ, ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ διὰ τὴν τῆς πατρίου γενεαλογίας· ΠΛΗΣΙΟΝ δὲ, διότι ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς ἐπλησίασε τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ φιλανθρωπίαν.

Κεφ. ϛ'. α'. ρξ'. ΠΟΥ ΑΠΗΛΘΕΝ Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙΝ;

Ἐπερωτῶσιν αἱ θυγατέρες Ἱερουσαλήμ· ΠΟΥ ΑΠΗΛΘΕΝ Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ Η ΚΑΛΗ ΕΝ ΓΥΝΑΙΞΙ; τουτέστι τὴν ἐκκλησίαν ἐν ταῖς δώδεκα φυλαῖς.

Κεφ. ϛ'. α'. ρξα'. ΠΟΥ ΑΠΕΒΛΕΨΕΝ (1) Ο ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΣΟΥ; ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΟΜΕΝ ΑΥΤΟΝ ΜΕΤΑ ΣΟΥ.

Σοφον. β'. γ'. Ζητήσατε, φησὶ, τὸν κύριον πάντες οἱ ταπεινοὶ τῆς γῆς.
Ἰεζεκ. με'. ϛ'. πῶς δὲ ζητοῦντες; ἐργάζεσθε κρίμα καὶ δικαιοσύνην ζητήσατε, ὥστε ἀπὸ τῆς νύμφης ὁ νυμφίος ζητεῖται. ὅθεν ἐπερωτωμένη λέγει·

Κεφ. ϛ'. β'. ρξβ'. ΚΑΤΑΒΗΤΩ ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ (2) ΕΙΣ ΚΗΠΟΝ ΑΥΤΟΥ.

Τὴν τοῦ κυρίου εἰς τὸν κόσμον κάθοδον εἶναι λέγει· ἡ γὰρ ἀκολουθία τοῦτο σημαίνει, λέγει γάρ·

ρξγ'. ΕΙΣ

(1) Barber. & meus ἀπῆλθε. Restitui ἀπέβλεψε, ut est in Cod. Vallic. & in Sacr. Bibl. impressis omnibus, & sic legit etiam Vetus Interpres.

(2) Vat. edit. habet ἀδελφιδός

de fili dimittuntur tibi peccata tua. GUTTUR EJUS DULCEDO. Surge igitur, & tolle grabatum tuum, *& quæcumque his similia*. ET TOTUS, *inquit*, DESIDERIUM. Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum.

Matth. IX 2. *Luc. XXI 15.* *Joan. V 8*

CLIX. HIC FRATERNUS MEUS, ET HIC PROXIMUS MEUS, FILIÆ HIERUSALEM.

FRATERNUS *propter parentum genealogiam*. PROXIMUS, *quia e Cælo delapsus accessit ad Ecclesiam amore impulsus erga homines*.

CLX. QUO ABIIT FRATERNUS TUUS PULCHRA IN MULIERIBUS?

Interrogant Filiæ Hierusalem, QUO ABIIT FRATERNUS TUUS PULCHRA IN MULIERIBUS? *hoc est Ecclesiam* (interrogant) *pulchram inter duodecim tribus*.

CLXI. QUO RESPEXIT FRATERNUS TUUS? ET QUÆREMUS EUM TECUM.

Quærite, *inquit Scriptura*, Dominum omnes humiles terræ. *Quomodo quærite?* Operamini judicium, facite justitiam. *Sic a sponsa quæritur sponsus. Tamen interrogata respondet:*

Sophon. II 3. *Ezech. XIV 2*

CLXII. DESCENDIT IN HORTUM SUUM FRATERNUS MEUS.

Domini descensum ad Inferos puto significare. Id enim ostenditur ex sequentibus. Ait enim.

CLXIII. AD

μα κατέβη εἰς κῆπον, & hanc lectionem agnoscit Vet. Interpres. Nec alia lectio reperitur in ceteris editionibus, & Mss.

Κεφ. ς΄. β΄. ## ξγ΄. ΕΙΣ ΦΙΑΛΑΣ ΤΟΥ ΑΡΩΜΑΤΟΣ.

Οἱ πάλαι δίκαιοι, οἱ πρὸ τῆς παρουσίας πατριάρχαι, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, Νῶε καὶ Ἰώβ, καὶ Δανιήλ, Δαβίδ, καὶ Σαμουήλ, Ἐλισσαῖος καὶ πάντες οἱ καθ' ἑξῆς. οὗτοι πάλαι ΦΙΑΛΑΙ ΤΟΥ ΑΡΩΜΑΤΟΣ· αὐτοὶ ἀρωμάτων δίκην πνέουσι τὰ δικαιώματα. ὅτι γὰρ εἰς φίλον κατελθὼν εἰς τὸν παράδεισον εἰσῆλθε, μαρτυρεῖ μοι αὐτὸς κύριος, λέγων
Λουκ. γ΄. μγ΄. τῷ λῃστῇ· σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. κῆπος (1) δηλονότι ὁ τοῦ Θεοῦ παράδεισος.

Κεφ. ς΄. β΄. ## ξδ΄. ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΝ ΕΝ ΚΗΠΟΙΣ, ΚΑΙ ΣΥΛΛΕΓΕΙΝ ΚΡΙΝΑ.

Τὰς κατὰ τόπον ἐκκλησίας· εἰ μὲν γὰρ πρώην εἰς τὸν ἕνα κῆπον κατέβη, καὶ τὰ τοῦ θανάτου συνέκλασε κέντρα, οὐκ ἐπέμεινεν ἐν κήποις, τουτέστιν ἐν ταῖς κατὰ τόπον ἐκκλησίαις. πρόσεχε δὲ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν λεγομένων. εἰς μὲν τὸν ἕνα κῆπον καταβαίνειν λέγεται. μετὰ ταῦτα δὲ οὐκέτι ποιμαίνειν ἐν κήπῳ φησίν· ἀλλὰ ΠΟΙΜΑΙΝΕΙΝ ΕΝ ΚΗΠΟΙΣ, ὅπερ ἐστὶν ἐν ταῖς κατὰ τόπον ἐκκλησίαις. ΣΥΛΛΕΓΕΙΝ ΚΡΙΝΑ, τουτέστι τὰς τῶν ἁγίων (2) γραφὰς διὰ τῶν ἀναγνωστῶν πράξεων, ἵνα ἡ ἀκολουθία τόδε τὸ λόγιον σώζηται.

Κεφ. ς΄. γ΄. ## ξε΄. ΕΓΩ ΤΩ ΑΔΕΛΦΙΔΩ ΜΟΥ, ΚΑΙ Ο (3) ΑΔΕΛΦΙΔΟΣ ΜΟΥ ΕΜΟΙ.

Ἐγὼ αὐτοῦ τοὺς ὕμνους, αὐτὸς ἐμοὶ τοὺς ἐπαίνους. ὑμνεῖ γὰρ ἡ νύμφη· καὶ πάλιν ἐπαινεῖται. ἐγὼ αὐτῷ τὰς πράξεις τῆς δικαιοσύνης, καὶ αὐτὸς ἐμοὶ τοὺς μισθοὺς τῶν κατορθωμάτων.

(1) Vet. Interpr. male hæc reddit, ait enim: *Græce enim hortus paradisus appellatur.* Non illud dicit Philo; nec ad rem facit, quod hortus græce παράδεισος appelletur; quamquam hæc vox

CLXIII. AD PHIALAS AROMATIS.

Veteres justi; patriarchæ, qui præcesserunt Domini adventum, Abraham, Isaac, & Jacob; Noe, & Job, & Daniel; David, & Samuel; Elisæus, & omnes, qui deinceps fuerunt. Hi omnes sunt PHIALÆ AROMATIS; *qui aromatum instar spirant justificationes. Quod autem ad Inferos cum descendisset, in Paradisum sit ingressus, id mihi testatur ipse Dominus qui latroni,* Hodie, *inquit,* mecum eris in Paradiso. *Hortus nimirum Dei Paradisum significat.* Luc xxiii 43

CLXIV. PASCERE IN HORTIS, ET COLLIGERE LILIA.

Hoc est Ecclesias diversis in locis fundatas. Nisi enim primum in unum hortum descendisset, & mortis aculeos contrivisset, non pasceret in hortis, idest in Ecclesiis per diversa loca dispersis. Adjicito etiam animum ad ea, quæ accurate hic dicuntur. Dicitur enim in unum hortum descendisse. Deinde non amplius dicit PASCERE IN HORTO: *sed* PASCERE IN HORTIS, *idest in diversis Ecclesiis.* COLLIGERE LILIA, *hoc est Sanctorum scripturas per humanas actiones. Deinde quæ sequuntur hoc eloquium confirmant.*

CLXV. EGO FRATERNO MEO, ET FRATERNUS MEUS MIHI.

Ego illi hymnos, ille mihi laudes. Laudat enim sponsa, & vicissim laudatur. Ego illi actiones justitia, & ille mihi mercedem bonorum operum. Ecce enim merces in

T fa-

Persica est, ut constat ex Xenoph. Œcon cap. IV. n. 13 & pluribus aliis ll. in K. fl. & ἀπὸ Ἀνεβ. Id autem vult Philo, horti nomine hoc in loco intelligi Dei Paradisum

(2) Locus manifeste depravatus forte legendum τας τ̃ ἀγωνισθέντες.

(3) Lectio Cod Alex. cum articulo ὁ.

Ησαΐ. μ'. ι'. ια'. ται. Ἰδοὺ γὰρ (1) ὁ μισθὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἢ τὸ ἔργον ἐναντίον αὐτοῦ· ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συνάξει ἄρνας.

Κεφ. ϛ'. γ'. ρξϛ'. Ο ΠΟΙΜΑΙΝΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΡΙΝΟΙΣ.

Ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ λευκότητι τῶν ἁγίων περιφανῶν τε καὶ λαμπρῶν.

Κεφ. ϛ'. δ'. ρξζ' ΚΑΛΗ Η (2) ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΟΥ ΩΣ ΕΥΔΟΚΙΑ (3), ΕΚΛΕΚΤΗ (4) ΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

Ψαλ. πγ'. α'. Ηὐδόκησας κύριε τὴν γῆν σου. δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, ἢ

Λουκ. β'. ιδ'. ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. εὐδοκία δέ ἐστιν εὐδοκοῦντες, καθὼς ἢ ἑτέρα λέγει γραφὴ· ἐν εὐδοκισμοῖς (5) εὐλογεῖτε τὸν Θεόν. λέγει οὖν ΕΥΔΟΚΙΑ τὸ εὐδοκεῖν αὐτῆς ἔδειξε, ἢ τὴν περὶ αὐτὸν τὸν νυμφίον εὐδοκίαν. ΩΡΑΙΑ ΩΣ

Ἑβρ. ιβ'. κβ'. ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ, ὡς ἡ ἐπουράνιος πόλις. προσεληλύθατε γάρ φησι, Σιὼν ὄρει ἢ Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ. ὅταν γὰρ αὐτὴν ΩΡΑΙΑΝ εἴπῃ ΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ τὰ τέκνα αὐτῆς ἐφαρμόζει τοῖς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλοις, διά τε τὴν τῆς παρθενίας ἁγιότητα, καὶ διὰ τὴν τῆς ὑπακοῆς τελειότητα.

Κεφ. ϛ'. δ'. ρξη'. ΘΑΜΒΟΣ ΩΣ ΤΕΤΑΓΜΕΝΑΙ.

ΘΑΜΒΟΣ γάρ ἐστι τοῖς ἀντιπαττούσαις δυνάμεσι ψυχὰς

Πραξ. ιγ'. μη'. τῶν πιστῶν. ἐπίστευσαν γάρ φησιν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ρξθ'. ΑΠΟ-

(1) Locus Isaiæ sic se habet in Sacris Bibliis ἰδοὺ ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔργον ἐναντίον αὐτοῦ. *ecce merces ejus cum eo, & opus in conspectu illius*. Vet Interpres habuisse videtur in suo Cod εἰς πρόσωπον vertit enim *ante faciem ejus*.

(2) Vat edit καλὴ εἶ ἡ πλ. & h lect. sequitur Vet. Interpres

(3) Vetus Interpres vertit com-

faciem tuam; & opus coram eo. Quemadmodum Pastor pascet gregem suum, & brachio suo congregabit agnos. *Isai xl. 10. 11.*

CLXVI. QUI PASCIT IN LILIIS.

Idest in albedine Sanctorum Prophetarum & Apostolorum.

CLXVII. PULCHRA ES PROXIMA MEA SICUT BENEPLACITUM, SPECIOSA UT HIERUSALEM.

Benedixisti Domine terram tuam. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax in hominibus beneplacitum. *Psal lxxxiv 1. Luc ii. 14.* *Beneplacitum autem est, cum quis voluntarie quidpiam facit, quemadmodum & alia dicit Scriptura*; In voluntariis benedicite Deum. *Dicens igitur* BENEPLACITUM, *voluntarium ipsius ostendit, & beneplacitum erga sponsum.* SPECIOSA UT HIERUSALEM, *ut Cælestis Civitas.* Accessistis enim ad montem Sion, & cælestem Hierusalem. *Hebr xii 22.* *Cum enim dicit* SPECIOSAM UT HIERUSALEM, *filios suos assimilat Angelis, qui in cælis sunt, propter virginitatis pulchritudinem, & obedientiæ obsequium.*

CLXVIII. PAVOR UT ORDINATÆ.

PAVOR *enim* (sc. stupor) *est fidelium animas videre ordinem servantes: ait enim scriptura:* Crediderunt quicumque ordinati erant ad vitam æternam. *Act xiii 48*

T 2 CLXIX. AVER-

quam complectens Videtur habuisse lectionem Symmachi, quæ est *ἀδονηί*.

(4) Ευλογηνί. Nulli libri habent hanc lectionem Vatic. edit. exhibet *ὡραία*, quam lectionem agnoscit Ver. Interpr., & ipse Philo in explanatione hujus versus.

(5) Locum hunc in Sacris Bibliis reperire mihi non licuit.

Κεφ. ς'. ε'. ρξθ'. ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΝ ΟΦΘΑΛΜΟΥΣ ΣΟΥ ΑΠΕΝΑΝΤΙΟΝ ΜΟΥ, ΟΤΙ ΑΥΤΟΙ ΕΝΕΠΤΕΡΩΣΑΝ ΜΕ.

ΟΙ ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ φησὶν, ἡμῶν ὄντες περίεπονσαι· ἡμεῖς ἀνεπτερώκασι τὸ ἔνδον ὀφθαλμοῦ τῆς καρδίας· ὅτι αὐτοὶ ἀνεπτέρωσάν με. ὁ τῶν ἔξω ὀφθαλμῶν σημαίνεται, καὶ ὁ τῶν ἔνδον πρὸς ἡμᾶς σκοπὸς σοῦ αὐτοῖς εἰς (1) μέσον τῶν πόθων ἤγαγεν.

Κεφ. ς'. ε'. ρο'. ΤΡΙΧΩΜΑ ΣΟΥ ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΑΙΓΩΝ, ΑΙ ΑΝΕΚΑΛΥΦΘΗΣΑΝ (2) ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΑΔ.

Τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ τοῦ μὲν τῆς πίστεως ἀπεικάζεται (3) τῇ ἀγέλῃ τῶν αἰγῶν. ἀλλά φησι· ΑΙ ΑΝΕΒΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΑΔ, ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ τῆς κατοικίας τῆς μαρτυρίας. διὸ καὶ τοὺς ὀδόντας ὁμοίως λέγει· ἵνα τὴν ὁμολογίαν σημαίνει τὴν ἐπὶ καιροῦ.

Κεφ. ς'. ς'. ροα'. ΟΔΟΝΤΕΣ ΣΟΥ ΩΣ ΑΓΕΛΑΙ ΤΩΝ ΚΕΚΑΡΜΕΝΩΝ.

ΚΕΚΑΡΜΕΝΟΥΣ δὲ αὐτοὺς λέγει διὰ τὸ ἀπεκδύ-
Κολασ. γ'. θ. σασθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐπὶ τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας. τοῦτο σαφῶς ἡ ἀκολουθία δείκνυσιν· λέγει γάρ·

Κεφ. ς'. ς'. ροβ'. ΑΙ ΑΝΕΒΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΛΟΥΤΡΟΥ, ΑΙ ΠΑΣΑΙ ΔΙΔΥΜΕΥΟΥΣΑΙ, ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ.

ΔΙΔΥΜΕΥΟΥΣΙ γὰρ αἱ τὸ ἅγιον πνεῦμα εἰληφυῖαι διὰ

(1) Legendum puto εἰς μέσον τὸν πόθον, vel potius εἰς μέσον τὸν πόθ.

CLXIX. AVERTE OCULOS TUOS E REGIONE MEI QUONIAM IPSI EXCITAVERUNT ME.

Oculi tui, *inquit*, *vias meas observent. In me intendant oculi interni cordis tui. Quoniam ipsi excitaverunt me. Exteriorum oculorum honestas*, & *interiorum* (oculorum) *intentio in me tua, desiderium tui injecit in me.*

CLXX. CAPILLAMENTUM TUUM SICUT GREGES CAPRARUM, QUÆ REVELATÆ SUNT E GALAAD.

Multitudo populi ante fidem assimilatur gregi caprarum. Sed ait: QUÆ ASCENDERUNT DE GALAAD, *hoc est de habitatione testimonii; propterea dentes statim nominat, ut Crucis confessionem ostendat.*

CLXXI. DENTES TUI SICUT GREGES DETONSARUM.

Detonsos *ipsos dicit propterea quod* exuerunt vete- *Colossen. iii. 9.*
rem hominem cum actibus suis, & concupiscentiis *in lavacro regenerationis. Id luculenter ostendunt, quæ sequuntur: ait enim:*

CLXXII. QUÆ ASCENDERUNT DE LAVACRO, OMNES GEMELLOS HABENTES, ET INFOECUNDA NON EST IN EIS.

Gemellos *enim habent animæ, quæ per baptismum Spi-*

(2) Sic videtur legisse Ver. Int. Vatic. habet ἀνεφάνησαν. Aldina & Compl. ἀνέβησαν.

(3) Lege ἀπονυχίζεται.

διὰ τοῦ βαπτίσματος ψυχαί. ΚΑΙ ΑΤΕΚΝΟΥΣΑ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ. γινόμεναι γὰρ καλαὶ τοὺς τῶν δικαιωμάτων ἔχουσι καρπούς.

Κεφ. ς'. ς'. ρογ'. ΩΣ ΣΠΑΡΤΙΟΝ ΚΟΚΚΙΝΟΝ (1) ΧΕΙΛΗ ΣΟΥ.

Τὴν μετάνοιαν τὴν ἐπὶ τῆς Ραὰβ διὰ ΤΟΥ ΣΠΑΡΤΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ, ὃ ἀπεκρέμασε σημεῖον ἀπὸ τῆς θυρίδος ἀπὸ σημείου (2) ἔοικεν ὁ λόγος, ὡς ἐν ἀνωτέρω εἴπομεν· καὶ τὴν ὁμολογίαν τὴν ἐπὶ τῆς τριάδος πίστεως. ἐπάγει δέ·

Κεφ. ς'. ς'. ροδ'. ΚΑΙ Η ΛΑΛΙΑ ΣΟΥ ΩΡΑΙΑ.

Ὅπερ ἐστὶν ἡ ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀεμίτωτε (3) βοῶσα.

Κεφ. ς'. ζ'. ροε'. ΩΣ ΛΕΠΥΡΟΝ ΤΗΣ ΡΟΑΣ ΜΗΛΟΝ ΣΟΥ.

Διὰ τὸ ὁμοιόχροον τῷ τοῦ Χριστοῦ αἵματι.

Κεφ. ς'. ζ'. ρος'. ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣΕΩΣ ΣΟΥ.

Τὸ γὰρ σιωπῶν αὐτῆς ἔργον (4) ὁρίζεται κάλλος. σιωπώσης γὰρ αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν νομίμων, βοώσης δὲ αὐτῆς τὴν τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν, καὶ τὰ αὐτῆς σύμβολα ῥήματα τῶν τοῦ κυρίου προσταγμάτων.

Κεφ. ς'. η'. ροζ'. ΕΞΗΚΟΝΤΑ ΕΙΣΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙ ΚΑΙ ΟΓΔΟΗΚΟΝΤΑ ΠΑΛΛΑΚΑΙ.

ΕΞΗΚΟΝΤΑ οἶμαι λέγει τὰς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ δικαίας ψυχὰς τῶν τε πατριαρχῶν, καὶ τῶν ἐξαρχόντων. διὸ καὶ

(1) Vatic. edit. τὸ κόκκινον. (2) Lego ἀπεκρέμασεν ὡς ἔοικεν.

Spiritum Sanctum acceperunt. ET INFOECUNDA NON EST IN EIS. *Prolem enim habent bonam, nimirum justificationum fructus*.

CLXXIII. SICUT FUNICULUS COCCINEUS LABIA TUA.

Verba hæc significare videntur pœnitentiam, quam Raab ostendit per COCCINEUM FUNICULUM, *quem in signum a fenestra suspendit: Confessionem etiam* (significare videntur) *fidei de sancta Trinitate. Subdit enim,*

CLXXIV. ET LOQUELA TUA SPECIOSA.

Idest confessio, quæ Orthodoxæ fidei rectitudinem prædicat.

CLXXV. SICUT CORTEX MALI PUNICI GENA TUA.

Propter similitudinem coloris cum sanguine Christi.

CLXXVI. EXTRA TACITURNITATEM TUAM.

Silentium enim illius alia definitur esse pulchritudo. Tacet enim ab indecoris verbis, alta voce Christi confessionem profitetur, &c, quæ cum illa consentiunt, verba præceptorum Domini.

CLXXVII. SEXAGINTA SUNT REGINÆ, ET OCTOGINTA CONCUBINÆ,

SEXAGINTA, *opinor, vocat animas ante Circumcisionem justas Patriarcharum, & eorum, qui fuerunt ab* im-

(3) Legendum puto ὁρθότης. Ita Cod Auximanus
(4) Legendum ἔτι γὰρ, ut ha-

ἐπὶ βασιλίσσας αὐτὰς ὀνομάζει· ὀγδοήκοντα δὲ παλλακὰς τὰς μετὰ τὸν ῥηθέντα τῶν ἐπικεκρυμμένων (1) προφητῶν ψυχάς.

Κεφ. ϛ', η'. ροη'. ΑΛΛΑ (2) ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΔΕΣ, ΩΝ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΑΡΙΘΜΟΣ.

Πᾶσαι μὲν τῶν ἀπ' αἰῶνος δικαίων ψυχαί.

Κεφ. ϛ', θ'. ροθ'. ΜΙΑ ΕΣΤΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ ΜΟΥ, ΤΕΛΕΙΑ ΜΟΥ.

Μία ἐστὶν αὕτη ἡ ἁγία ἐκκλησία, ἡ τὸ μὲν ἀκέραιον τῆς ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ ἔχουσα· τὴν δὲ τελείαν φρόνησιν τῆς οὐρανίου σοφίας λαχοῦσα.

Κεφ. ϛ', θ'. ρπ'. ΜΙΑ ΕΣΤΙ ΤΗ ΜΗΤΡΙ ΑΥΤΗΣ.

Τυπικῶς τῇ ἐπουρανίῳ σοφίᾳ, τῇ ἀμώμῳ τῇ σαρκὶ τοῦ Χριστοῦ.

ρπα'. ΕΚΛΕΚΤΗ ΕΣΤΙ ΤΗ ΤΕΚΟΥΣΗ ΑΥΤΗΝ.

Ἐν τῷ ἀναγεννηθῆναι αὐτὴν διὰ τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας.

Κεφ. ϛ', θ'. ρπβ'. ΕΙΔΟΣΑΝ ΑΥΤΗΝ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ, ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΟΥΣΙΝ ΑΥΤΗΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΙ, ΚΑΙ (3) ΠΑΛΛΑΚΑΙ ΑΙΝΕΣΟΥΣΙΝ (4) ΑΥΤΗΝ.

Ματθ. ιγ', ιζ'. Πολλοὶ γὰρ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Κεφ. ϛ', ι'. ρπγ'. ΤΙΣ ΑΥΤΗ ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ (5) ΩΣΕΙ ΟΡΘΡΟΣ;

Ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, ὡς ὁ ἐν Ἠσαΐᾳ εἴδει αὐτῇ

(1) Prophetas intelligit obscurioris nominis, quos Videntes appellat Scriptura. Eorum passim mentio fit in libris Regum. Hi non ita clari, ut IV Majores Prophetæ, & XII. Minores, qui celebres prophetias ediderunt. Vet Int. vertit, *qui non aperte prophetaverunt*, quasi legerit ἐπικεκρυμμένως προφητευσάντων.

(2) Ἀλλὰ non est in sacro textu, neque eam agnoscit Vetus Interpres. Hæc vox derivavit ex voce παλλακαὶ, in quam desi-

initio. Propterea eas vocat Reginas. Octoginta vero Concubinas vocat animas prophetarum obscuri nominis, qui fuerunt post Circumcisionem.

CLXXVIII. ET ADOLESCENTULÆ QUARUM NON EST NUMERUS.

Omnes quidem a seculo animæ justorum.

CLXXIX. UNA EST COLUMBA MEA PERFECTA MEA.

Una est ipsa sancta Ecclesia, quæ simplicitatem quidem habet COLUMBÆ; *perfectam vero prudentiam sortita est cælestis sapientiæ.*

CLXXX. UNA EST MATRI SUÆ.

Hoc est cælestis Sapientiæ, inculpatæ carni Christi.

CLXXXI. ELECTA EST EI, QUÆ PEPERIT IPSAM.

Tum cum per lavacrum regenerationis renata est.

CLXXXII. VIDERUNT EAM FILIÆ, ET BEATAM PRÆDICABUNT EAM REGINÆ, ET CONCUBINÆ LAUDABUNT EAM.

Multi enim prophetæ, & justi desiderarunt videre Matth. XIII. 17.
quæ vos videtis, & non viderunt; & audire, quæ auditis, & non audierunt.

LXXXIII. QUÆ EST ISTA, QUÆ PROCEDIT SICUT AURORA?

Idest e tenebris ad lucem, quemadmodum in Isaia ipsa

V

nit proxime superior versiculus. Legendum καὶ νεανίδες sine ἀλλά.

(3) Sic Alex. Cod. Vaticana editio habet καίγε.

(4) Vatic. edit. καὶ αἰνέσουσιν, quam voculam καὶ agnoscit Vetus Interpres

(5) Ed. Vat. ἐκκύπτουσα. Schol. habent ἀναβαίνουσα,

Ἡσαΐ. κϛ'. θ'. αὐτὸ λέγων· ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά με πρὸς σε ὁ Θεὸς, διότι φῶς τὰ προστάγματά σε ἐπὶ τῆς γῆς.

Κεφ. ϛ'. ι'. ρπδ'. ΚΑΛΗ ΩΣ ΣΕΛΗΝΗ, ΕΚΛΕΚΤΗ ΩΣ Ο ΗΛΙΟΣ.

ΣΕΛΗΝΗ αὐτὴν ἀπεικάζει διὰ τὸ φθίνειν ἐν πειρασμοῖς· ἀναπίμπλασθαι δὲ τῇ νίκῃ. ΣΕΛΗΝΗΝ αὐτὴν ἀπεικάζει διὰ τὸ ἐκλείπειν ἐν θανάτῳ· ἀναπίμπλασθαι δὲ ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ΕΚΛΕΚΤΗ δὲ πάλιν ΩΣ Ο ΗΛΙΟΣ διὰ τὸν τῆς πίστεως λαμπτῆρα, καὶ διὰ τὸ κάλλος τῆ ἡλίε τῆς δικαιοσύνης, ὅπερ ἔχει παρ' αὐτῆ λαβοῦσα.

Κεφ. ϛ'. ι'. ρπε'. ΘΑΜΒΟΣ ΩΣ ΤΕΤΑΓΜΕΝΑΙ.

Τὸ μὲν ΘΑΜΒΟΣ, οἶμαι, διὰ τὰς θεοσημείας τῶν ἀποστόλων, ἃ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐθαυμάσθη τὰς δήμους, ὁρῶντας τὸν ἐκ
Πραξ. γ'. η'. γενετῆς (1) χωλὸν ἀλλόμενον, καὶ περιπατοῦντα· τὴν δὲ Δορ-
αὐτόθι. θ'. μ'. κάδα ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένην· καὶ τὴν σκιὰν Πέτρου τοὺς ἀσθε-
αὐτόθι. ε'. ιε'. νοῦντας ἰωμένην. Ταῦτα βλέποντες ἐθαμβοῦντο, καὶ ἐπίστευον
Πραξ. ιγ'. μη'. ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Κεφ. ϛ'. ια'. ρπϛ'. ΕΙΣ ΚΗΠΟΝ ΚΑΡΥΑΣ ΚΑΤΕΒΗΝ ΙΔΕΙΝ ΕΝ ΓΕΝΝΗΜΑΤΙ (2) ΤΟΥ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ.

ΚΗΠΟΝ ΚΑΡΥΑΣ τὴν ἱερωσύνην οἶμαι λέγειν, καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ· τὴν ἐξ οὐρανοῦ κάθοδον τοῦ μονογενοῦς προφητεύων. κῆπον γὰρ καρύας καλῶς εἶπε τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὸ ἱερόν· ἐπειδήπερ ἡ Ἀαρὼν τότε ῥάβδος τὴν σημασίαν ἔχουσα τῆς ἱερωσύνης ἐξήνθησε. ΚΑΡΥΑ ΕΝ ΓΕΝΝΗΜΑΤΙ ΤΟΥ ΧΕΙΜΑΡΡΟΥ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους· περὶ οὗ οἶμαι καὶ
Ψαλ. ρκγ'. δ'. ὁ Δαβὶδ λέγειν· χείμαρρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τοὺς πειρασμοὺς αἰνιττόμενος.

ρπζ'. ΙΔΕΙΝ

(2) Melius ἐν γεννήμασι.

ipsa dicit: Ex nocte surgit diluculo spiritus meus ad te Deus, quoniam lumen præcepta tua super terram. *Isa. xxvi 9*

CLXXXIV. PULCHRA UT LUNA, ELECTA UT SOL.

LUNÆ *eam assimilat propterea quod deficit in tentationibus, renovatur in victoria.* LUNÆ *eam assimilat propterea quod deficit in morte, renovatur in resurrectione justorum.* ELECTA *vero rursus* UT SOL *propter fidei splendorem, & propter pulchritudinem Solis justitia, quam ab eo acceptam habet.*

CLXXXV. PAVOR UT ORDINATÆ.

PAVOR, *opinor, propter signa divina Apostolorum, & eo quod populi stupore perculsi sunt videntes claudum a nativitate exilientem, & ambulantem, & Dorcadem a mortuis excitatam, & umbram Petri infirmos sanantem. Hæc videntes stupebant, &* credebant quotquot ordinati erant ad vitam æternam. *Act. iii 8. Ibid. ix 40. Ibid. v 15. Act. xiii. 48.*

CLXXXVI. IN HORTUM NUCIS DESCENDI VIDERE IN GENIMINE TORRENTIS.

HORTUM NUCIS, *ut arbitror, dicit Sacerdotes, & Scribas populi, descensum de Cœlis Unigeniti prophetans. Hortus enim nucis bene appellavit Hierusalem, & Templum; quandoquidem virga Aaronis Sacerdotis significationem habens floruit.* NUX IN GENIMINE TORRENTIS *in tempore Passionis, de quo, ut existimo, David dicit*: Torrentem pertransivit anima nostra, *innuens tentationes.* *Psal. cxxiii. 5.*

(1) Sic Cod. Alex. Editio Vatic. habet ἡτοίμασε.

Κεφ. ς'. ια'. ρπζ'. ΙΔΕΙΝ ΕΙ ΗΝΘΗΣΕΝ Η ΑΜΠΕΛΟΣ.

Ὠσηὲ ι'. α'. ΑΜΠΕΛΟΣ γάρ, φησιν, εὐκληματοῦσα Ἰσραήλ, καὶ
Ματθ. κα'. λζ'. ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁ οἰκοδεσπότης λαβεῖν τὸν καρπὸν αὐτοῦ τῆς ἀμπέλου. οἱ δὲ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸν κύριον ἐσταύρωσαν.

Κεφ. ς'. ια'. ρπη'. ΕΙ ΗΝΘΗΣΑΝ (1) ΑΙ ΡΟΑΙ.

Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐκ ἤνθησεν ἡ ἄμπελος, ἀλλὰ ἀκάνθας ἐκαρποφόρησεν, στέφανον γὰρ ἐξ ἀκανθῶν τῷ μονογενεῖ ἔπλεξαν. διὸ καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ μέμφεται τὸν ἀμπελῶνα τοῦτον
Ἡσαΐ. ε'. β'. λέγων· ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας. ΑΙ ΔΕ ΡΟΑΙ ΕΞΗΝΘΗΣΑΝ· τουτέστιν· αἱ κατὰ τόπον ἐκκλησίαι. καὶ καθάπερ αἱ ῥοαὶ αἱματοειδῆ καὶ οἰνωπὸν (2) ἔχουσι τὴν ὄψιν πολυκόκκιόν τε τὸν ἐντὸς ἔχουσι καρπόν· οὕτως καὶ αἱ ἅγιαι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαι τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ ἐπικεχρισμέναι (3) εὐλόγως ῥοαῖς ἀπεικάζονται. τὸ δὲ πολυάνθρωπον (4) ἁγιασμοῦ τοῦ λαοῦ ἔνδον ἔχουσαι οἰνωπὸν (6), τὴν χρηστότητα κέκληνται τῆς ἱερᾶς δωρεᾶς.

Κεφ. ς'. ιβ'. ρπθ'. ΕΚΕΙ ΔΩΣΩ ΤΟΥΣ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΟΥ ΣΟΙ (5).

Παλαιὰν εἶπεν ταύτην λέγειν ἐπὶ κεφαλῆς διαθήκην ἐν τῇ ἐκκλησίας δόσει τῷ ἰδίῳ νυμφίῳ. ὅτι μὲν γὰρ μαστοὺς τοῦ ἰδίου νυμφίου λέγει τὰς δύο διαθήκας, ὅτι δὲ μαστοὺς ἑαυτῆς λέγει ταύτας ἡ νύμφη. ἐπειδὴ γὰρ ἐπαινεῖ τὸν ἑαυ-

τῆς

(1) Hæc est lectio Cod. Alex & edit. Complutens. Editio Vat. habet ἐξήνθησαν sine α.

(2) Sic emendandum, cum omnes Codd. habeant οἰνωτὸν.

(3) Salutatus & Vet. Interpres videntur legisse ἐπικεχρισμέναι.

(4) Τὸ δὲ πολυάνθρωπον ἁγιασμοῦ, hoc est τοῦ ἁγιασμένου λαοῦ. Modus loquendi est, de quo dixi supra pag. 102. not. 2.

CLXXXVII. VIDERE AN FLORUIT VINEA.

VINEA *enim*, *ait Scriptura*, boni palmitis Israel. *Osee x 1.* Et misit filium suum pater familias, ut caperet fructum suum Vineæ. *Illi vero ejecerunt Dominum extra Hierusalem*, *&* *sustulerunt in Crucem*. *Matth xxi 37*

CLXXXVIII. SI FLORUERUNT MALA GRANATA.

At ibi quidem non floruit Vinea, *sed tulit spinas*. *Coronam enim de spinis Unigenito plexuerunt*. *Propterea in Isaia id Vineæ exprobrat dicens*: Expectavi dum faceret uvam, & fecit spinas. *Isa v 2.* MALA GRANATA VERO FLORUERUNT, *idest Ecclesiæ per diversa loca dissitæ*: *&* *ut mala granata sanguineum*, *&* *vineum colorem habent aspectu*, *&* *intus fructum multis granis compositum*, *ita sanctæ Dei Ecclesiæ sanguine Christi perunctæ merito malis granatis assimilantur*: *Multitudinem enim sanctificati populi rubro colore tinctam in se continentes*, *cælestis doni habent bonitatem*.

CLXXXIX. IBI DABO UBERA MEA TIBI;

Vetus Testamentum, *opinor*, *&* *Novum dicit se dare in Ecclesiis proprio sponso*. *Sponsa enim aliquando sponsi ubera*, *aliquando sua ipsius ubera vocat duo Testamenta*. *Cum enim laudat suum sponsum ait*: bona ubera tua super

(5) Error idem qui supra, in omnibus Codd. οἶνον.

(6) Hactenus Philo sacrum textum integrum exhibuit. Sed in hoc loco illa omisit ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου, quæ inter hunc & sequentem versum interjecta sunt. Vetus itidem Interpres eadem prætermit.

τῆς νυμφίου λέγει· ὅτι ἀγαθοὶ μαστοί σου ὑπὲρ οἶνον, νῦν δὲ ταύτας τὰς δύο διαθήκας ἰδίους φάσκουσα μαστοὺς λέγει. ΕΚΕΙ ΔΩΣΩ ΤΟΥΣ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΟΥ ΣΟΙ· ὅπερ ἐστὶν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰς δύο διαθήκας τετελεσμένας, καὶ πεπληρωμένας ἐν ἔργοις δικαιοσύνης τὴν ἰδίαν πίστιν. λαμβάνει γὰρ αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀντλαῖς τοῦ πιστεύειν τὸν νόμον. καὶ τὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις διατεταγμένα· δίδωσι δὲ πάλιν, πληρώσασα τὰ ἐν αὐτοῖς περιτεταγμένα.

Κεφ. ς', ιβ'. ρη'. ΕΘΕΤΟ ΜΕ ΑΡΜΑΤΑ ΑΜΙΝΑΔΑΒ.

ΑΜΙΝΑΔΑΒ ἑρμηνεύεται πατρὸς εὐδοκία. ἔθετο τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸ τετράπωλον τῶν εὐαγγελικῶν ἁρμάτων· ἵνα ἐν αὐτῷ ἐπιβᾶσα τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀπαντῶσα πορείαν πυρίνῳ ΑΡΜΑΤΙ καὶ αὐτῷ· ὅπερ ἐστὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς οὐρανοὺς ἀναλαμβανομένη.

Κεφ. ς', ιγ'. ρθ'. ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ΟΔΟΛΛΑΜΙΤΙΣ (1).

ΑΔΟΛΛΑΜΗΣ ἑρμηνεύεται μαρτυροῦσα εἰς ὕδωρ. βλέπε τὴν θαυμάσιον ἀπολυθεῖσαν ταύτης τῆς ἁγίας τάγματος Χριστοῦ. τίς γὰρ εἰς ὕδωρ μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἡ αὐτή, ὅτι διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας τὴν τῆς τριάδος μίαν ὁμολογεῖ θεότητα, καὶ ταύτην τὴν πίστιν εἰς ὕδωρ μαρτυροῦσα· διπλῶς δὲ καλεῖ τὴν ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι, ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ λέγων, ἵνα μὴ μόνον τῷ σώματι μαρτυρήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὰς πράξεις ἐναρέτους ἐπιστρέψας τῆς ἐπιστροφῆς παράσχῃ.

Κεφ. ς', ιγ'. ρι'. ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ, ΚΑΙ ΟΨΟΜΕΘΑ ΕΝ ΣΟΙ.

ΕΠΙΣΤΡΕΦΕ ἀπὸ κακίας εἰς ἀκακίαν, ἀπὸ πονηρίας εἰς

(1) Vetus Interpres habet *Salamitis*. Vatic. edit. Σουναμῖτις.

super vinum. *Nunc vero duo hac Testamenta sua vocat ubera*: IBI DABO UBERA MEA TIBI. *Idest in Ecclesia duo Testamenta perfecta, & completa in operibus justitia meorum filiorum. Accipit enim ea* (ubera) *in mandatis, ut adimpleat Legem, & qua in Evangeliis pracipiuntur. Ea vero prabet rursus, cum implet qua in iis statuuntur.*

CXC. POSUIT ME CURRUS AMINADAB.

AMINADAB *interpretatur patris beneplacitum. Posuit Ecclesiam in quadrijugi curru Evangeliorum, at cum ipsum conscenderit, ipsa quoque iter ad calum amplectatur in* CURRU *igneo, idest Spiritu Sancto in calos assumta.*

CXCI. CONVERTERE CONVERTERE ODOLLAMITIS.

ODOLLAMES *interpretatur testificans in aqua. Vide sancta hujus sponsa Christi miram in suis verbis cohaerentiam. Quis enim testificatur in aqua, nisi illa, cum per lavacrum regenerationis unam Trinitatis confitetur divinitatem, & hanc ipsam fidem in aqua confitendo? Duplicem vero jubet conversionem dicens:* CONVERTERE CONVERTERE, *ne ore tantum confiteatur, sed actiones propter virtutem laudabiles & conversione dignas exhibeat.*

CXCII. CONVERTERE CONVERTERE ET VIDEBIMUS IN TE.

CONVERTERE *a malignitate ad innocentiam, a for-*

εἰς ἁγνείαν, ἀπὸ ὀργῆς εἰς πραότητα, ἀπὸ θυμοῦ εἰς ἐπιείκειαν, ἀπὸ ὑπερηφανίας εἰς ταπεινοφροσύνην, ἀπὸ μίσους εἰς ἐντελῆ (1) ἀγάπην. ΚΑΙ ΟΨΟΜΕΘΑ ΕΝ ΣΟΙ Χριστὸν τὸν
β'. Κορ. ϛ'. ιϛ'. λέγοντα· ἐνοικήσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἐμπεριπατήσω.

Κεφ. ϛ'. ιγ'. ξηγ'. ΤΙ ΟΨΕΣΘΕ ΕΝ ΤΗ ΟΔΟΛΛΑΜΙΤΙΔΙ Η ΕΡΧΟΜΕΝΗ ΩΣ ΧΟΡΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΟΛΩΝ;

Μετὰ γὰρ τὸ βάδισμα ΩΣ ΧΟΡΟΙ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΟΛΩΝ, ὅπερ ἐστὶν ὡς ἄγγελοι Θεοῦ οἱ νεοφώτιστοι ἔρ-
Γεν. λβ'. β'. χονται. ἀγγέλοις γὰρ ἀπαντήσας Ἰακὼβ λέγει· παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη.

Κεφ. ζ'. α'. ξηδ'. ΤΙ (2) ΩΡΑΙΩΘΗΣΑΝ ΔΙΑΒΗΜΑΤΑ ΣΟΥ ΕΝ ΥΠΟΔΗΜΑΣΙ ΘΥΓΑΤΕΡ ΑΜΙΝΑΔΑΒ;

Θαυμάζει τὰ ὑποδήματα τῆς θυγατρὸς τῆς (3) τοῦ
Ἐφεσ. ϛ'. ιε'. πατρὸς εὐδοκίας. περὶ ὧν ὑποδημάτων καὶ Παῦλός μοι δοκεῖ ὁ θεσπέσιος ἀπόστολος λέγων· ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης. θαυμάζει δὲ καὶ
Ῥωμ. ι'. ιε'. τῶν ἀποστόλων τὰ βαδίσματα. ὡς ὡραῖοι, γάρ φησιν, οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά.

Κεφ. ζ'. α'. ξηε'. ΡΥΘΜΟΙ ΜΗΡΩΝ (4) ΣΟΥ ΟΜΟΙΟΙ ΟΡΜΙΣΚΟΙΣ ΕΡΓΩ ΧΕΙΡΩΝ ΤΕΧΝΙΤΟΥ.

Τὸ συνεσφιγμένον τῶν μηρῶν ἐν ἔθει τοῦ τῆς σωφρονούσης ζωῆς (5) ὑποτίθεταί μοι δοκεῖ ἐνταῦθα ἡ ἁγία (6) γραφή. ΡΥΘΜΟΙ ΜΥΡΩΝ ΣΟΥ λέγουσα ΟΜΟΙΟΙ ΟΡΜΙΣΚΟΙΣ ΕΡΓΩ ΧΕΙΡΩΝ ΤΕΧΝΙΤΟΥ. Τῆς γὰρ ἁρμονίας

(1) Mutin. Cod τελείαν.

(2) Hujus lectio versus nihil differt a lectione, quæ est Cod. Alex. qui tamen post ὑποδήμασι non habet σου. Edit. Vaticana neque habet τί, & habet ὑποδήμασί σου, & exhibet Ναδάβ, non Ἀμιναδάβ.

(3) Forte τῆς πατρὸς εὐδοκι-

nicatione ad castitatem, ab iracundia ad mansuetudinem, a furore ad æquitatem; a superbia ad humilitatem, ab odio ad perfectam dilectionem; ET VIDEBIMUS IN TE *Christum, qui ait*: Inhabitabo in vobis, & inambulabo. II Cor. 1. 16

CXCIII. QUID VIDEBITIS IN ODOLLAMITIDE, QUÆ VENIT UT CHORI CASTRORUM.

Nam post Baptismum UT CHORI CASTRORUM, *idest ut Angeli Dei veniunt nuper baptizati. Angelis enim occurrens Jacob dicit*: Castra Dei hæc. Genes. xxxii. 2.

CXCIV. QUID SPECIOSI FACTI SUNT GRESSUS TUI IN CALCEAMENTIS FILIA AMINADAB.

Demiratur calceamenta filiæ, quæ patri complacuit. De quibus calceamentis Paulus mihi videtur divinissimus Apostolus loqui: Calceati pedes in præparatione Evangelii Ephes. vi 15.
pacis. *Demiratur vero gressus Apostolorum: ait enim*, Rom. x 15.
Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.

CXCV. MODULI FEMORUM TUORUM SIMILES TORQUIBUS, OPERI MANUUM ARTIFICIS.

Ut femora cingantur castitatis zona, videtur mihi hoc loco Sacra Scriptura præcipere, dicens: MODULI FEMORUM TUORUM SIMILES TORQUIBUS, OPERI MANUUM ARTIFICIS: *cuncta enim Ecclesia Sanctorum harmonia*, (seu mo-

τῆς, *bene accepta*. Vide supra ad v. ρξζ. not. 3 pag. 146 Hac voce usus est Symmachus ad illum versiculum

(4) Hujus versus lectio, quam exhibet Philo, eadem plane est, quam habet Alex. Cod. Vaticana editio non habet σου, & pro ἔργῳ χειρῶν τεχνίτου exhibet ἔργον τεχνίτου sine χειρῶν.

(5) Sic Mss. omnes. Lege ζώνη.

(6) Mutin. Cod. Θεία.

μονὰς τῆς σωφροσύνης συνεσφραγισμένη ἡ τῶν ἁγίων ἐκκλησία (1) τῷ ἔργῳ τοῦ τεχνίτου ἁρμόζεται ἀρχιτεκτονήσαντος ὑφάνοντα ἐν γῇ, ὃς ἐν κοιλίᾳ (2) μητρὸς ἀνθρώπου μορφήν· τῷ αὐτοῦ ἔργῳ ἀπεικάζει τὸν πάντιμον τῆς σωφροσύνης ἀρετήν.

Κεφ. ζ. β'. ρμς'. ΟΜΦΑΛΟΣ ΣΟΥ ΚΡΑΤΗΡ ΤΟΡΕΥΤΟΣ, ΜΗ ΥΣΤΕΡΟΥΜΕΝΟΣ ΚΡΑΜΑΤΟΣ (3).

ΟΜΦΑΛΩι οἶμαι τὸ ἱερατικὸν αὐτῆς τὸ καθαρώτατον· ᾗ καὶ ἐκτὸς πάσης ἁμαρτίας ἀπεικάζει. τὸ γὰρ εἰπεῖν· ΜΗ ΥΣΤΕΡΟΥΜΕΝΟΣ ΚΡΑΜΑΤΟΣ. δῆλον ὅτι μὴ ὑστερῶν τοῦ Χριστοῦ αἵματος. Τορευτὸν δὲ αὐτὸν εἶπε καλῶς διὰ τὸ ἀξιωμένους καὶ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας κεκαθαρμένους τοὺς ἱερεῖς εἶναι πρέπει (4).

Κεφ. ζ. β'. ρμζ'. ΚΟΙΛΙΑ ΣΟΥ ΘΗΜΩΝΙΑ ΣΙΤΟΥ ΠΕΦΡΑΓΜΕΝΗ ΚΡΙΝΟΙΣ (5).

ΚΟΙΛΙΑΝ δὲ αὐτῆς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ λέγει· καὶ γὰρ σίτῳ τοὺς πολλοὺς ἀπεικάζει πρεπόντως διὰ τὸ καὶ (6)
Ἰωάν. ιβ'. κδ'. τὸν κύριον εἰρηκέναι περὶ τοῦ ταύτης καρποῦ· ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πλείονα (7) καρπὸν φέρει. ΘΗΜΩΝΙΑ ΣΙΤΟΥ τοίνυν λέγεται ἡ ἁγία (8) ἐκκλησία, ὅπερ ἐν ἐκκλησίᾳ (9) συναχθεὶς ὁ λαὸς εἰς ἕν ἐστιν ἀρχιζόμενος τῆς (10) καλῆς ὁμονοίας πνεύματι (11) τὸ δῶρον ἐνδείκνυται· ὡς τινες μέλιτται (12) καλῶς συμπλεξάμεναι δι' ὁμονοίας βότρυας, καὶ

(1) Meurs. & Bath. male ἐκκλησίας, restitui ex Mutin. ἐκκλησία.

(2) Obscurum in hoc loco Philonis sensum sic suo more παραφράζων Salutatus illustrat: *Quique (summus artifex) vel in ventre Matris formam veri hominis, quem semel assumsit, & nunquam est exuturus, sua ipsius bonitate suplentisque formavit, ob idque ejus opere universam caelestis sapientiae virtutem, & castitatis integritatem comparat.*

(3) Sic Alex. Vaticana ed. habet κέραμα.

(4) Πάντων abest a Mutinen.

(5) Edit. Vat. ἐν κρίνοις. Hic quoque omittit illa sacri textus.

modulo) *castitatis assimilatur operi artificis, qui fabricatus est cælum & terram, & in utero matris formam hominis. Huic operi ipsius assimilat venerandam castitatis virtutem.*

CXCVI. UMBILICUS TUUS CRATER TORNATILIS, NON DEFICIENS MIXTO.

UMBILICO, *ut arbitror, sacrarium ipsius* [Sponsæ] *purissimum & omnis peccati expers assimilat. Cum enim dicit,* NON DEFICIENS MIXTO, *intelligit non deficiens Christi sanguine. Bene autem illum* (umbilicum) *tornatilem vocat, quod erasos Sacerdotes esse oportet & ab omni peccato purgatos.*

CXCVII. VENTER TUUS ACERVUS FRUMENTI SEPTUS LILIIS.

VENTREM *ipsius intelligit populi multitudinem; apte enim multitudinem frumento assimilat; propterea quod etiam Dominus dixerit de ejus fructu,* nisi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, majorem fructum affert. ACERVUS *igitur* FRUMENTI *dicitur Sancta Ecclesia, quando turba inconditè coacta, singuli singulis coacervati per bonam concordiam ordinatum & veluti turrim populum firmum exhibent, quemadmodum apes quæ bene sese* Joan. XII. 24.

 in-

Δύο μαστοί σου, ὡς δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος, quæ ibidem omisit Vetus Interpres.

(6) Mutavi [illegible] in [illegible].

(7) Sacer textus habet *κρᾶμα*.

(8) Restitui *ἁγία* ex C. Mutin.

(9) Codd habent *ἐγχλιδῶν*.

(10) Forte *ἀφ' ἧς*.

(11) Lege *πυργηδόν*. Vox Homerica, quam Scholiastes ad Iliad. M v. 43 exponit *πύργου δίκην*, *ἐν τάξει*. Et O v. 618 *πυργηδόν*, *πυκνῶς*, *ἀσφαλῶς*, *ἐν τάξει*, *δίκην πύργου*.

(12) Sic emendandus Codicum error *μελίσσαι καλῶν*.

καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἁγία ἐκκλησία καθάπερ δράγματα (1) τοῦ λαοῦ ῥίζουσα τὰ σώματα δημοσίᾳ σῖτον ἀπεικάζεται. ΠΕΦΡΑΓΜΕΝΗ ἐν ΚΡΙΝΟΙΣ, ὅπερ ἐστὶν ἐν τοῖς ἄνθεσι τοῦ Θεοῦ λόγοις.

Κεφ. ζ. δ'. ϱμϛ'. ΤΡΑΧΗΛΟΣ (2) ΣΟΥ ΩΣ ΠΥΡΓΟΣ ΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟΣ.

ΤΡΑΧΗΛΟΣ αὐτῆς, οἶμαι, λέγει τὸ καθαρώτατον τῶν διακόνων τάγμα· ἐπειδήπερ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας ὁ Χριστός· οὗτοι δὲ βαστάζουσι (3) τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ αἷμα, τὴν κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας. ὥσπερ οὖν ὁ τράχηλος αὐτῆς εἰσὶν ἐλεφάντινοι, μάλιστα ὑπὸ ἐν καθαρᾷ τῇ συνειδήσει ἀρύτους (4) τὸ μυστήριον ἔχουσι, ὡς καὶ ἅγιος εἶπεν ἀπόστολος· διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. ἐλεφάντινος γὰρ οὗτος τράχηλος λέγεται. καθάπερ τὸ πυξίον ἐλεφάντινον ῥύπον μὴ προσδεχόμενον (5), ἀλλὰ καθαρεύοντα βία καὶ τρόπῳ (6) τοῖς ἁγίοις διακονοῦντα μυστηρίοις.

α'. Τιμοθ. γ'. κ. η'.

Κεφ. ζ. δ'. ϱμζ'. ΟΦΘΑΛΜΟΙ ΣΟΥ ΛΙΜΝΑΙ ΕΝ ΕΣΕΒΩΝ; ΕΝ ΠΥΛΑΙΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΠΟΛΛΩΝ.

Ὅπου γὰρ συνειδήσεως καθαρότης, ἐκεῖ καὶ λογισμῶν ἀλήθεια. ΕΣΕΒΩΝ (7) ἑρμηνεύεται καθαρότης λογισμῶν. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς καρδίας τὸ ὁρατικὸν οἱ ἔνδον τῆς ψυχῆς εἰσὶν ὀφθαλμοὶ οἱ κατοπτεύοντες οὐ μόνον τὰ ὁρώμενα διὰ ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ

(1) Locus in eo Codd. corruptus, qui habent δράματα τοῦ λαοῦ ῥίζουσα τὰ σώματα δημ. Legendum καθάπερ δράγματα τοῦ λαοῦ ἀθροίζουσα τὰ σώματα δημοσίᾳ σῖτον ἀπεικάζεται. Salutatus Codicem & ipse habuit mendosum, qui legit δράματα: vetere enim, ita unum drama populi, vel chorus ex multis variisque personis constituitur: nec reddis illa, δημοσίᾳ σῖτον ἀπεικάζεται, quae cum ejus interpretatione cohaerere non poterant.

(2) Sic etiam Cod. Alex. sine articulo. Vatic. edit. ὁ τράχηλος.

invicem complexa exhibent botros. At ipsa Sancta Ecclesia tanquam manipulis adunatis populi corporibus acervo tritici assimilatur. SEPTA LILIIS, *hoc est suaveolentibus Dei eloquiis.*

CXCVIII. COLLUM TUUM UT TURRIS EBURNEA.

COLLUM *ejus arbitror dicere mundissimum Diaconorum ordinem, quandoquidem Ecclesiæ caput Christus: hi vero gestant corpus Christi & sanguinem, id est caput Ecclesiæ. Sunt igitur velut ejus collum elephantinum, præsertim quandem pura conscientia mysterium habent, ut ait Sanctus Apostolus:* Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non 1 Timoth III 8 9
multo vino servientes, habentes mysterium fidei in pura conscientia. *Hi enim elephantinum collum appellantur, veluti pyxis elephantina sordes non recipiendo, sed vitæ morumque puritate sanctis mysteriis ministrando.*

CXCIX. OCULI TUI UT STAGNA IN ESEBON, IN PORTIS FILIÆ MULTORUM.

Ubi enim conscientiæ puritas, ibi cogitationum rectitudo. ESEBON *interpretatur puritas cogitationum. Quod enim in corde videndi vim habet, id sunt interiores animæ oculi, qui non solum contemplantur, quæ cernuntur oculis,*

(3) Absurde Vetus Interpr vertit, *ipsi vero & corpus & sanguinem baptizant*, legit βαπτίζουσι. Proclive illi erat mendum e suo Codice tolere, & ponere βαστάζουσι.

(4) Lege ἀρύσεως.

(5) Lege προσδεχθήσεται.

(6) Sic Mut Alii CC. τρέφει.

(7) Sic Cod. Alex. sine articulo. Vaticana edit οἱ ὀφθ. & ἐσεβὼν.

(8) Mutinen. ἐσεβὼν γὰρ ἑρμηνεύεται λογισμοὶ οἱ καθαρεύοντες οὐ μόνον τὰ ὁρώμενα δι' ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ κ. τ. λ.

ἀλλὰ καὶ τὰ νοήματα πόῤῥωθεν. ὅτι λιμνηδὸν πληθύνονται οἱ λογισμοί, ἀναβρυόμενοι ἐκ τῆς τῶν ἁγίων γραφῶν οὐσίας. ΩΣ ΛΙΜΝΑΙ λελεγμέναι εἰσί, τὸ πληθύνεσθαι καὶ πλατύνεσθαι ἐν τοῖς τῶν ἁγίων γραφῶν νοήμασι. γνῶσις γὰρ σοφοῦ (1),
Σοφ. σειρ. κα'. ιγ'. φησιν, ὡς κατακλυσμὸς πληθυνθήσεται. ΕΝ ΠΥΛΑΙΣ δὲ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΠΟΛΛΩΝ εἴρηται, ἐπειδήπερ θυγάτηρ πολλῶν ἡ ἐκκλησία ἐθνῶν ἐκ πολλῶν συνηγμένη λαῶν, οὐ μόνον ἐκ τῶν τῆς περιτομῆς δώδεκα φυλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ παν-
Ἡσαΐ. ξα'. ε'. τὸς ἔθνους συνηγμένη, ὡς καὶ Ἡσαΐας λέγει· ἥξουσιν ἀλλογενεῖς ποιμαίνοντες τὰ πρόβατά σου, καὶ ἀλλόφυλοι ἀροτῆρες καὶ ἀμπελουργοί.

Κεφ. ζ'. δ'. σ'. ΜΥΚΤΗΡ ΣΟΥ ΩΣ ΠΥΡΓΟΣ ΛΙΒΑΝΟΥ ΣΚΟΠΕΥΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΔΑΜΑΣΚΟΥ.

ΜΥΚΤΗΡΑ αὐτῆς (2) τροπικῶς, οἶμαι, λελέχθαι τὸν ἅγιον Παῦλον· ἐπειδήπερ τὰς δύο διαθήκας τῆς ἀναπνοῆς αὐτὸς παρέδωκε τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ. μυκτὴρ δυσὶν ἀναπνοαῖς τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ζωὴν ὀχετεύει· ὡς καὶ αἱ δύο διαθῆκαι ταύτην δῆλ. τοῦ ἑνὸς θείου πνεύματος τὴν αἰώνιον προξενοῦσι ζωήν, σαφὲς δέ ἐστιν ὅτι ΣΚΟΠΕΥΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΔΑΜΑΣΚΟΥ· ὁ γὰρ ἐν Δαμασκῷ κέκληται ὁ θεσπέ-
Πραξ. θ'. β'. γ'. σιος ἀπόστολος, ὁπηνίκα ἐπορεύετο ἐπιστολὰς λαμβάνων τοῦ διώκειν τοὺς τοῦ Χριστοῦ μαθητάς, ὁπηνίκα ὁ θεσπέσιος αὐ-
Πραξ. θ'. δ'. τὸν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκάλει φωνὴ λέγουσα· Σαοὺλ Σαοὺλ τί με διώκεις; εἰς Δαμασκὸν γὰρ εἰσελθὼν τὸ βάπτισμα ἐκομίσατο τῆς
Πραξ. θ'. ιη'. πίστεως, ὅτι τῆς ὄψεως αὐτοῦ ἀπέπεσον ὡσεὶ λεπίδες, καὶ γὰρ τοῦ αἰωνίου φωτισμοῦ ἔτυχεν.

κα'. ΚΕ-

(1) Manifestum ex verbo φησὶν Philonem ut Librum Canonicum habuisse Sapientiam Siracidis, sive Ecclesiasticum: eodemque modo eumdem librum citat per verbum φησὶ infra ad vers. ccxxvi. Est autem subintelligenda vox γραφή. Eam vero habeo diserte expressam infra ad vers. ccxxx. ubi afferens locum ex Siracide ait: ὡς ἡ

is, sed quæ a longe intelliguntur. Hæ cogitationes in modum stagni implentur, scaturientes ex Sanctarum Scripturarum meditatione TANQUAM STAGNA *electa, propterea quod implentur, & dilatantur Sacrarum Scripturarum intelligentiis.* Scientia enim, *ait Scriptura,* tamquam Eccli xxi 16.
inundatio abundabit. IN PORTIS *dicit* FILIÆ MULTORUM; *quoniam filia multarum nationum Ecclesia ex multis gentibus collecta, non modo ex duodecim Tribubus Circumcisionis, sed ex omni gente coacta, ut ait Isaias:* Venient Isa. lxi. 5.
alienigenæ pascentes oves suas, & aliarum gentium aratores & vinitores.

cc. NASUS TUUS SICUT TURRIS LIBANI, PROSPICIENS FACIEM DAMASCI.

NASUM *ejus arbitror figurate appellare Sanctum Paulum: ipse enim dedit Ecclesiæ duorum Testamentorum spiramenta. Nasus binis spiramentis tanquam rivulis vitam homini derivat; sic duo Testamenta per unum divinum Spiritum æternam illi vitam parant. Manifeste igitur dicit:* RESPICIENS FACIEM DAMASCI. *Etenim Damascum vo-* Act. ix. 2. 3.
catus est divinus Apostolus, quando acceptis literis, ut persequeretur Christi discipulos, illuc proficiscebatur, cum cælestis in itinere vox illum vocavit dicens: Saule Saule Ibid. v. 4.
quid me persequeris? *Cum enim Damascum esset ingres-*
sus, firmitatem fidei adeptus est, quando ab ejus oculis Act. ix. 18.
deciderunt tanquam squamæ: *etenim æternam lucem consequutus est.*

CCI. CA-

γεγρ. λέγει. Et ad vers. ccxlix. utitur eadem plane formula κατὰ τὸ γεγραμμένον, quam D. Paulus citans locum ex Psalm. adhibet II. Cor IV 13. κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐπίστευσα κ. τ. λ.

(2) Mutinen. αὐτοῦ.

Κεφ. ζ΄. ε΄. σα΄. ΚΕΦΑΛΗ ΣΟΥ ΕΠΙ ΣΕ ΩΣ ΚΑΡΜΗΛΟΣ.

ΚΑΡΜΗΛΟΣ ἑρμηνεύεται ἐπίγνωσις περιτομῆς. ἀπὸ γὰρ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, τουτέστιν ἀπὸ Χριστοῦ· κεφαλὴ γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὁ Χριστός. ἐκ τότε ἡ ἐπίγνωσις γεγένηται τῆς πνευματικῆς περιτομῆς, περὶ ἧς ὁ ἅγιος ἀπόστολος φησι· καὶ
Ῥωμ. β΄. κθ΄. περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ.

Κεφ. ζ΄. ε΄. σβ΄. ΠΛΟΚΙΟΝ (1) ΚΕΦΑΛΗΣ ΣΟΥ ΩΣ ΠΟΡΦΥΡΑ.

ΠΛΟΚΙΟΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΗΣ τὸν πολυάριθμον τοῦ λαοῦ λέγειν οἶμαι δῆμον. καθάπερ γὰρ αἱ τρίχες ἐν ἀναριθμήτῳ πλήθει πεπηγμέναι τυγχάνουσιν, οὕτως καὶ τὰ τῶν λαῶν πλήθη τριχῶν δίκην ἀναρίθμητα τυγχάνει. πλέκεται δὲ ταῦτα εἰς κόσμον τῆς ἐκκλησίας, ὥς φησιν ὁ ἅγιος ἀπό-
α΄. Κορ. ια΄. ιε΄. στολος· γυνὴ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν· ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ. Καὶ γὰρ κόμης δίκην τὰ πλήθη τῶν
Ἡσαΐ. μθ΄. ιη΄. λαῶν περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ λέγοντα· πάντας αὐτοὺς ἐνδύσῃ (2), καὶ περιθήσεις αὐτοὺς ὡς κόσμον νύμφης. τοῦτο δὲ τό, ΠΛΟΚΙΟΝ ΩΣ ΠΟΡΦΥΡΑ θεσπιωδὸς εἴρηται προφητικῶς τε καὶ πραγματικῶς· καθάπερ γὰρ ἡ πορφύρα ἐν αἵματι βάπτεται, οὕτως καὶ τῶν πιστῶν ἡ πληθὺς, ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ βεβαμμένη, βασιλικὴ γέγονεν αὐτῷ ἐσθής, περὶ ἧς Ἰακὼβ τῷ
Γενέσ. μθ΄. ια΄. Ἰούδᾳ, ἐξ οὗ ἀνέτειλεν ὁ Χριστὸς, φησί (3)· πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ· στολὴ γὰρ καὶ περιβολὴ τοῦ Χριστοῦ ἡ ἁγία σαφῶς ἐκκλησία δέδεικται.

σγ΄. ΒΑ-

(1) Editio Vat. καὶ πλόκιον.
(2) Vatic. editio habet πάντας αὐτοὺς ὡς κόσμον ἐνδύσῃ, καὶ περιθήσεις αὐτοὺς ὡς κόσμον νύμφης.

CCI. CAPUT TUUM IN TE SICUT CARMELUS.

CARMELUS *interpretatur agnitio circumcisionis. Nam ab ipso capite idest Christo* (Caput enim Ecclesiæ est Christus) *ex tunc agnitio profecta est spiritualis circumcisionis, de quo S. Paulus dicit*: Et circumcisio cordis in spiritu non littera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo. Rom. II. 29.

CCII. PLEXUS CAPITIS TUI UT PURPURA.

PLEXUM CAPITIS TUI *arbitror dicere frequentissimam populi multitudinem. Quemadmodum enim capilli in multitudine innumera sunt ordinati, sic populorum est multitudo velut capilli sine numero. Plicantur vero illi ad ornatum Ecclesiæ, ut ait D. Paulus*: Mulier si comam nutriat, gloria est illi: *quoniam coma pro velamine data est ei. Etenim instar comæ, populorum multitudine Ecclesia induitur juxta eum, qui dicit*: Omnibus iis indueris, & circumdabis tibi eos ut ornatum sponsæ. *Illud vero*, PLEXUS UT PURPURA, *prophetice, & præsensione quadam divina dictum est. Quemadmodum enim purpura sanguine tingitur, sic etiam fidelium multitudo, sanguine Christi tincta, regia fuit illi vestis, de qua Jacob Judæ, ex quo ortus est Christus, hæc dixit*: Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ amictum suum. *Stolam enim & amictum Christi esse sanctam Ecclesiam manifeste ostenditur.*

1. Cor. XI. 15

Isai. XLIX. 18.

Genes. XLIX. 11.

At Alexandr. Codex habet πέπλεκται ... ἀυτῆς ... νύμφης, quam lectionem sequitur Vet. Interpres.

(3) Restituenda post ... vox λέγει ex Cod. Auximano.

Κεφ. ζ. ι'. ιγ'. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ (1) ΕΝ ΠΑΡΑΔΡΟΜΑΙΣ.

Οὗτος γὰρ ὁ ἐπουράνιος βασιλεύς, περὶ οὗ ὁ Δαβὶδ
Ψαλ. ϟζ'. α'. λέγει· ὁ κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. οὗτος ΔΕΔΕΤΑΙ ΕΝ ΠΑΡΑΔΡΟΜΑΙΣ. περιτρέχων γὰρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ γῆς, καὶ ἕως εἰς τὰ τοῦ ᾅδου κατελθών, ἵνα ἀεὶ τὴν ἀνασπάσῃ τὸν πεπτωκότα, αὐτὸς ΔΕΔΕΤΑΙ ΕΝ ΠΑΡΑΔΡΟΜΑΙΣ, οὐκ ἀνάγκης δεσμοῖς, ἀλλ' ἑκουσίῳ φιλανθρω-
Ματθ. κη'. κ'. πίας χρηστότητι, εἰπὼν τοῖς ἀποστόλοις· καὶ ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Κεφ. ζ. ϛ'. ιδ'. ΤΙ ΩΡΑΙΩΘΗΣ, ΚΑΙ ΤΙ ΗΔΥΝΘΗΣ (2).

ΩΡΑΙΩΘΗ γὰρ ὄντως, ΚΑΙ ΗΔΥΝΘΗ ἐχεῖ τῆς θεότητος δυνάμει. οὔτε γὰρ προσθήκην, οὔτε μείωσιν ἐπιδέχεται, ἀλλ' ἡ σὰρξ, ἣν ἀνείληφε· ὁ ἐκ πλείστου ἄνθρωπος, ὃν ἐφόρεσεν, οὗτος ὡραιώθη τῷ τῆς δεσπότου ἁρμόσματι συμμορφωθείς, καὶ ἡδύνθη ἐν τῷ τῶν οὐρανῶν καθισθεὶς βασιλείᾳ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός.

Κεφ. ζ. ζ. ιε'. Η ΑΓΑΠΗ ΕΝ ΤΡΥΦΑΙΣ ΣΟΥ· ΤΟΥΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ (3) ΣΟΥ. ΩΜΟΙΩΘΗΣ ΤΩ ΦΟΙΝΙΚΙ, ΚΑΙ ΜΑΣΤΟΙ (4) ΣΟΥ ΤΟΙΣ ΒΟΤΡΥΣΙΝ.

ΑΓΑΠΗ γὰρ ὄντως ΕΝ ΤΡΥΦΑΙΣ αὐτοῦ. ΤΡΥΦΑΙ
δὲ οὐ ταύταις ταῖς τῆς σαρκὸς ἀπολαύσεις (5), ἀλλ' ἡ (6) τῆς
Ψαλ. λζ'. δ'. τῆς ἐλπίδος προσδοκίᾳ, ὥς φησι καὶ Δαβίδ· κατατρύφησον

(1) Salutatus vertit *tremendus*. Erat igitur in ejus Cod. *φοβερὸς*. Totum hunc locum affert *Cosmas Indicopleustes* ex Philone lib. 10. p. 330. Tom II Novæ Collect. PP. Græcor edita a Montfauconio.

(2) Salutatus videtur legisse ἡδύνθης, qui vertit· *quam speciosus factus es & potens*. Ceterum in edit. Vaticana diversa est hujus loci interpunctio, nempe, τί ὡραιώθης, καὶ τί ἡδύνθης ἀγάπη,

(3) Sic Vaticana editio. Sed Philonem puto scripsisse τοῦτο μέ-

CCIII. REX VINCTUS IN TRANSCURSIBUS.

Hic enim est cælestis Rex, de quo David dicit: Dominus regnavit exultet terra. *Revera* VINCTUS *est* IN TRANSCURSIBUS: *Currens enim de Cælo in terram, & descendens usque ad Inferos, ut inde extraheret mortuum, ipse vinctus est in transcursibus non necessitatis vinculis, sed voluntariæ clementiæ benignitate, dicens Apostolis*: Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. *Psal. xcvi. 1* *Matth. xxviii. 20*

CCIV. QUAM SPECIOSA FACTA ES, ET SUAVIS.

SPECIOSA *enim revera* FACTA EST ET SUAVIS, *non divinitatis virtus; neque enim additionem, neque diminutionem admittit; sed caro quam assumsit: & perfectus homo, quem gestavit* (Verbum) *ille speciosus factus est, divinitatis pulchritudine configuratus, & suavis factus est, sedens in Regno Cælorum ad dexteram Patris.*

CCV. CARITAS IN DELICIIS TUIS; HÆC MAGNITUDO TUA SIMILIS FACTA EST PALMÆ: ET UBERA TUA BOTRIS.

CARITAS *enim revera* IN DELICIIS *eius*: DELICIÆ *vero non in hisce carnalibus lautitiis, sed in persuasione spei, ut ait David*: Delectare in Domino, & dabit tibi pe- *Psal. xxxvi. 4.*

Y 2

γεθός σου ὡμοιώθη τῷ φοίνικι, quæ est lectio Cod. Alexandrini, & quam pleramque sequi Auctorem nostrum sæpe notavimus. Certe sic legisse videtur Vet. Interpres, qui vertit *magnitudo tua similis est palmæ*: Et ita legendum esse, suadet ipsa hujus versiculi explanatio.

(4) Edit Vat. αἱ μαστοί σου cum articulo.

(5) Male in CC. ἀπαιτῶν ἐν.

(6) Ἀλλ' ἃ ita in CC. Lege ἀλλά.

σου τοῦ Κυρίου, καὶ δώσει σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου. τοῦτο τὸ ΜΕΓΕΘΟΣ ΩΜΟΙΩΘΗ ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ κατὰ ποικίλον τρόπον. τὸ μέγεθος τῆς ἐκκλησίας, τουτέστιν ἡ τῶν δικαίων αὔξησις ΩΜΟΙΩΘΗ ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ κατὰ τὸν λέγοντα
Ψαλ. ϙα΄. ιβ΄. προφήτην· δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει. φοῖνιξ δὲ λευκοτάτην κέκτηται τὴν καρδίαν, ὡς καὶ ἡ τῶν δικαίων γνώμη λάμπεται, οὐ περὶ τὰ γήϊνα βοσκομένη, ἀλλ' ἀεὶ περὶ τὰ ἐπουράνια ὕψη τὴν καρδίαν ἀναπετομένη. εἰ δὲ καὶ σκόλοπας ἔχει ὁ φοῖνιξ, καὶ τούτῳ ἀπεικάζονται δίκαιοι, σκόλοπες εἰσὶ τοῦ φοίνικος,
Ἐκκλησ. ιβ΄. ια΄. ὡς καὶ τοῦ δικαίου οἱ πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἔλεγχοι. λόγοι γὰρ σοφῶν ὡς τὰ βούκεντρα. καὶ ὡς ἧλοι πεπυρωμένοι (1), οἱ παρὰ τῶν συνθημάτων ἐδόθησαν ἐκ ποιμένος ἑνὸς (2). ἀπὸ συνθημάτων γὰρ τῶν δύο διαθηκῶν ἐκ ποιμένος ἑνὸς τοῦ Χριστοῦ, οὗτοι οἱ τῶν δικαίων ἔλεγχοι δίδονται, ἵνα πᾶς τις κατανυγόμενος κατανύττηται τὴν καρδίαν, καὶ ἀπέχοιτο πάσης ἁμαρτίας.

Κεφ. ζ΄. ζ΄. ## ς΄. ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΤΟΙΣ ΒΟΤΡΥΣΙΝ.

Καθάπερ οἱ τῶν φοινίκων ΒΟΤΡΥΕΣ πληθύουσι τῷ καρπῷ καὶ τῇ γλυκύτητι, οὕτως ταύτης οἱ δύο ΜΑΣΤΟΙ, τουτέστιν αἱ δύο διαθῆκαι, τῆς γλυκείας κομαδίου ἀρίστης τοῖς αὐτοῖς γλυκασμοῖς (3) βεβλυσμένας.

Κεφ. ζ΄. η΄. ## σζ΄. ΕΙΠΑ, ΑΝΑΒΗΣΟΜΑΙ ΕΝ (4) ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ, ΚΡΑΤΗΣΩ ΤΩΝ ΥΨΕΩΝ ΑΥΤΟΥ.

Τέρπεται ὁ ἐπουράνιος λόγος τῷ τοιούτῳ τῶν δικαίων καθαρότητι τῆς ψυχῆς· καὶ ἀπεκδυσάμενος τὰς (5) ἀρχὰς
Κολασ. β΄. ια΄. καὶ τὰς ἐξουσίας· καὶ μορφὴν δούλου λαβὼν, ΑΝΑΒΗΣΟΜΑΙ, λέγων, ΕΝ ΤΩι ΦΟΙΝΙΚΙ, ΚΑΙ ΚΡΑΤΗΣΩ ΤΩΝ ΥΨΕ-

(1) Vat. πεφυτευμένοι. C. Alex. πεπυρωμένοι παρὰ τῶν συνθημάτων. Vetus Interp. *de notis unius pastoris.*

(2) Addidi ἑνὸς, quod habent sacrorum librorum exemplaria omnia Mss & impressa. Eam vo-

petitiones cordis tui. *Hæc* MAGNITUDO SIMILIS FACTA EST PALMÆ *juxta varium modum. Magnitudo Ecclesiæ, hoc est justorum congregatio, similis facta est palmæ juxta Prophetam dicentem:* Justus ut palma florebit. *Palma enim candidissimum cor habet, quemadmodum etiam justorum animus candidus est, qui non pascitur ex terrestribus, sed supra ad cælestes altitudines cor intendit. Si vero aculeos habet palma; etiam in hac re justus illi assimilatur. Sui sunt palmæ aculei, quemadmodum etiam justo suæ sunt increpationes in peccatores.* Sermones enim sapientum ut stimuli boum, & tanquam clavi igniti, qui per signa dati sunt ab uno pastore. *Per signa enim, nimirum per duo Testamenta, ab uno Pastore Christo dantur hæ increpationes; ut omnis, qui ab iis stimulatur, corde compungatur, & a peccatis abstineat.* Psal. xci 10. Eccle. xii 11

ccvi. ET UBERA TUA BOTRIS.

Quemadmodum palmarum BOTRI *implentur fructu & dulcedine, sic duo hujus* UBERA, *hoc est, duo Testamenta dulces efferunt virtutes iis, qui eorum dulcedine frui velint.*

ccvii. DIXI: ASCENDAM IN PALMAM, ET TENEBO ALTITUDINES IPSIUS.

Delectatur celeste Verbum tali justorum puritate animi. Et expolians principatus & Potestates, & formam servi accipiens, ASCENDAM, *inquit*, IN PALMAM, ET TE- Coloss. ii. 15

cem legit etiam Vet. Interpr. & habet Codex Mutinen.

(3) Cod. Mutin. γλῶσσα. Legerem lubens γλυκύτης.

(4) Ἐν τῷ ita Cod. Alex. At Var. edit. ἐπὶ τῷ.

(5) Pessime Vetus Interpres *& exuens se principatus, & potestatibus.*

ΥΙΕΩΝ ΑΥΤΟΥ. ἐὰν γὰρ κρατήσῃ τὰ τῶν δικαίων ὕψη, ἀσάλευτοι μένουσιν, ἀεὶ μὲν ἐμβόλους(1) φέροντες, τιτρῶσι τοὺς πειρασμοὺς, καὶ ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος ἀήττητοι διαμένουσιν. ὅθεν καὶ σαφῶς ἐπάγει·

Κεφ. ζ΄. η΄. ϛʹ. ΚΑΙ ΕΣΟΝΤΑΙ (2) ΜΑΣΤΟΙ ΣΟΥ ΩΣ ΒΟΤΡΥΕΣ ΤΗΣ ΑΜΠΕΛΟΥ.

Καθάπερ γὰρ οἱ ΒΟΤΡΥΕΣ τῶν ἀμπέλων ἀποπιεζόμενοι, καὶ ἐκθλιβόμενοι τὸ εὐφραντήριον ἐκβλυστάνουσι τοῦ οἴνου πόμα· οὕτω καὶ οἱ δίκαιοι ἐν ταῖς τῶν πειρασμῶν συνοχαῖς τε καὶ θλίμμασι, βοτρύων δίκην ἐκπιεζόμενοι, δι᾽ αὐτῆς αὐτῶν, ὑμᾶς τὴν εὐφροσύνην τῇ ἐκκλησίᾳ ποιοῦντες ψυχῇ(3).

Κεφ. ζ΄. η΄. ζʹ. ΑΛΛΑ (4) ΚΑΙ ΟΣΜΗ ΡΙΝΩΝ ΣΟΥ ΩΣ ΜΗΛΑ.

Ὀσμὴν τοὺς πιστοὺς εἶναι λέγειν ἔστι τὸν λέγοντα ἀπόστολον· Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν ὀσμὴ ἐκ (5) θανάτου εἰς θάνατον· οἷς δὲ ὀσμὴ ἐκ (6) ζωῆς εἰς ζωήν. (β΄. Κορ. β΄. ιε΄.) διὰ τοῦτο καὶ ΟΣΜΗ ΡΙΝΩΝ ΣΟΥ ΩΣ ΜΗΛΑ. ἐάν τε γὰρ μυκτῆρα τὸν ἀπόστολον λέγει, ἐάν τε ῥῖνα τῆς ἐκκλησίας· ὅμως ἑκάτερα ἐν δυσὶ προσαγορεύεις, τὸ δὲ ἐστὶν εἶδος διὰ τῶν δύο ὀπῶν τὴν ζωοποιὸν(7) τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ εἰσπέμπει ζωήν. ΩΣ ΜΗΛΑ δὲ αὐτοῦ λέλεκται. τὰ γὰρ μῆλα ἐν ἑαυτοῖς δύο κέκτηνται· βρῶσιν καὶ πόσιν· ὡς καὶ ἡ τῆς πίστεως εὐωδία τὴν μυστικὴν βρῶσιν τε καὶ πόσιν κέκτηται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

ηʹ. ΚΑΙ

(1) Emendandum ex Mut. Cod. ἐμβόλων.

(2) Vat. ed ἔσονται δὴ μαστοί σου.

(3) Sic habet uterque Codex, Barberinus, & Mutinensis, cum etiam meus. Locus est corruptus. Salutatus, & Ver. Interp. videtur legisse ποιοῦνται ἐκκλησίαν.

TENEBO ALTITUDINES EJUS. *Nam cum tenuerit justorum altitudines, ab omni casu securi manent, sustinentes ventorum impetus, hoc est tentationes, & ab illo, qui eas tenet, invulnerati servantur. Unde clare subdit;*

CCVIII. ET ERUNT UBERA TUA UT BOTRI VINEÆ.

Quemadmodum enim BOTRI *vinearum pressi, & calcati lætificantem vini laticem effundunt; sic justi in tentationum angustiis & afflictionibus instar botrorum pressi, per ipsam sui victoriam Ecclesiæ spiritualem pariunt lætitiam.*

CCIX. ODOR NARIUM TUARUM SICUT MALA.

Odorem fidei puto dicere, juxta Apostolum, qui dicit: Christi bonus odor sumus in iis, qui salvi fiunt, & in iis, qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam. *Propterea &* ODOR NARIUM TUARUM SICUT MALA: *interdum enim Apostolum nasum appellat, aliquando narem Ecclesiæ: tamen in duplici appellatione utrumque forma est una, per duo foramina vivificantem Sancti Spiritus vitam immittens. Ait vero:* SICUT MALA. *Mala enim in se ipsis duo habent; cibum & potum; ita bonus fidei odor mysticum habet cibum & potum Corporis & Sanguinis Christi.* II Cor. II 16.

CCX. ET

(4) Vat edit non habet ἀλλά, neque exhibent alii sive Mss sive impressi, nec eam vocem agnoscit Vetus Interpres

(5) ὅτι abest ab impressis.

(6) ὅτι itidem non apparet in impressis

(7) Lego ζωοποιοῦντα τὸ ἁγίου πνεύματος ἀναπνέοντα ζωήν.

Κεφ. ζ. θ. σι΄. ΚΑΙ Ο ΛΑΡΥΓΞ ΣΟΥ ΩΣ ΟΙΝΟΣ ΑΓΑΘΟΣ (1) ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΣ ΤΩ ΑΔΕΛΦΙΔΩ ΜΟΥ ΕΙΣ ΕΥΘΥΤΗΤΑ, ΙΚΑΝΟΥΜΕΝΟΣ ΧΕΙΛΕΣΙ ΜΟΥ ΚΑΙ ΟΔΟΥΣΙΝ.

Οὕτως ὁ λάρυγξ τοῦ κυρίου ὡς οἶνος ἀγαθός. ὁ γὰρ τοῦ Ἰωβ. ιβ΄. ια΄. κυρίου λάρυγξ τῆς ἐκκλησίας ἐστίν. νοῦς (2) μὲν γάρ φησι, ῥήματα διακρίνει. λάρυγξ δὲ σῖτα γεύεται. τοῦτον οὖν τῆς πνευματικῆς σιτίου τοῦτο σῶμά τε καὶ αἷμά τε Χριστοῦ γευσαμένη ἡ ἐκκλησία τὸν ΛΑΡΥΓΓΑ ἔχει ΩΣ ΟΙΝΟΝ ΑΓΑΘΟΝ. οἶνος γὰρ πινόμενος παύει λύπας, καὶ μεταβάλλει τὴν καρδίαν εἰς χαράν. ὡς καὶ τὸ πανσίλυπον τοῦτο τῆς ζωῆς αἷμα (3) εἰς ἄφεσιν διδόμενον ἁμαρτημάτων, παύει ἡμῶν τὴν περὶ τούτων ἀχθηδόνα, Χριστοῦ λέγοντος· λάβετε, πίετε· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. θαυμασίως δὲ λέγει, ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΣ ΕΝ ΕΥΘΥΤΗΤΙ ΤΩ ΑΔΕΛΦΙΔΩ ΜΟΥ. εὐθέσι γὰρ α΄ Κορινθ. ια΄. κη΄. τοῦτο δίδοται τὸ τίμιον αἷμα κατὰ τὸν λέγοντα Ἀπόστολον· δοκιμαζέτω δὲ αὑτὸν ἄνθρωπος, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· δηλαδὴ συμφέρονται (4) τῶν μυστηρίων εὐθύτητα κεκτημένοι. σαφὴς δὲ καὶ τὸ ΙΚΑΝΟΥΜΕΝΟΝ ΧΕΙΛΕΣΙ ΚΑΙ ΟΔΟΥΣΙΝ, ἵνα τὸ βραχὺ δείξῃ, καὶ τὸ μόνον τὰ χείλη βάψαι αὐτῷ ἐπὶ τῆς δόσεως ὅτι ἐν βραχεῖ ἱκανὸν πρὸς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν τὸ διδόμενον.

Κεφ. ζ. ι. σια΄. ΕΓΩ ΕΝ (5) ΤΩ ΑΔΕΛΦΙΔΩ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΕΠ ΕΜΕ Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΥΤΟΥ.

Ψαλ. ογ΄. κη΄. Ἐμοί φησι τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθόν ἐστι· πίθηθῃ

(1) Οἶνος ἀγαθὸς sic Cod. Alex. Sed Vatic. οἶνος ὁ ἀγαθός.

(2) Sic Cod. Alexandrinus, cujus lectionem sæpius sequitur Philo, ut alibi observavimus. Biblia typis edita habet οὖς. Et D. Chrysostomus, ut observat L. Bos in sua edit. τῶν ό, ait: παρὰ τῷ

CCX. ET FAUCES TUÆ UT BONUM VINUM VADENS FRATRUELI MEO IN DIRECTIONEM, SUFFICIENS LABIIS MEIS ET DENTIBUS.

Revera fauces Domini sunt ut bonum vinum. Fauces enim Domini fauces sunt Ecclesiæ, Mens enim, *ait* Job. XII. 11.
Scriptura, verba discernit; *fauces autem cibos gustant. Hos igitur spirituales cibos Corporis & Sanguinis Christi degustans Ecclesia*, FAUCES *habet*. UT BONUM VINUM. *Nam vinum cum bibitur, dolores sedat, & cor in lætitiam vertit; ita hoc vitæ poculum, datum in remissionem peccatorum, nostrum ex iis dolorem sedat, dicente Christo: Accipite, bibite: hic est Sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Mirabiliter vero dicit*: VADENS IN DIRECTIONE FRATRUELI MEO. *Recte enim potus hic datur juxta Apostolum, qui ait*: Probet 1 Cor. XI. 28.
autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; *is nimirum qui præditus est rectitudine, quæ in sacris mysteriis convenit. Manifestum est etiam quod ait*: SUFFICIENS LABIIS ET DENTIBUS; *ut breviter ostendat, vel tantummodo ex eo labia tinxisse ac dentes, illico quod datur satis esse ad perfectam salutem*.

CCXI. EGO FRATRUELI MEO, ET IN ME CONVERSIO EJUS.

Mihi, *ait Scriptura*, adhærere Deo bonum est, Psal. LXXII. 28.
po-

Z

ἐστι γεύεσθαι ἀντὶ τοῦ ὡς, τοὺς ἰχθύας. Locum D. Chrysostomi non indicat Boi. Invenias in Catena PP. Græcorum in Job edita a Patricio Junio Londini 1637. p. 152.

(3) Lege πόμα.

(4) Sic in CC. Lege συμφέρουσαν.

(5) ἐν abest ab omnibus SS. Bibliorum editionibus & MSS. Abest etiam a Cod. Mutin.

Ψαλ. ξγ΄. κ΄. αὐτῇ ἐν τῷ κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου, καὶ πάλιν· ἐκολλήθη (1) ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου· ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου· ΕΓΩ ΤΩ ΑΔΕΛΦΙΔΩ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΕΠ ΕΜΕ Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ (2) ΑΥΤΟΥ. ὅπερ ἐστίν· ἐγὼ λατρεύσω τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπ' ἐμὲ ἡ ἐπιστροφὴ αὐτοῦ· τουτέστιν ἐν τῇ δευτέρᾳ πάλιν παρουσίᾳ, ὅταν ἐπιστρέψῃ ἐπ' ἐμέ, ἐλεύσεται συνάγων με ἐκ τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς γῆς διὰ τῶν τοῦ φωτὸς ἀγγέλων.

Κεφ. ζ. ια΄. σιβ΄. ΕΛΘΕ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ, ΕΞΕΛΘΩΜΕΝ ΕΙΣ ΑΓΡΟΝ, ΑΥΛΙΣΘΩΜΕΝ ΕΝ ΚΩΜΑΙΣ, ΟΡΘΡΙΣΩΜΕΝ ΕΙΣ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ (3).

Συγκαλεῖται ἡ νύμφη τὸν νυμφίον ἀπ' ἐντεῦθεν ὅλον, ἵνα σὺν αὐτῷ ΕΞΕΛΘΗ ΕΙΣ ΑΓΡΟΝ, τουτέστιν εἰς τὸν κόσμον
Ματθ. ιγ΄. λη΄. ὥς φησιν ὁ κύριος· ὁ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος· καὶ ΑΥΛΙΣΘΩΜΕΝ ΕΝ ΚΩΜΑΙΣ· καὶ πανταχοῦ παροικίας (4) γεγένηνται τῆς ἁγίας ἐκκλησίας πλατυνομένης ἀεὶ κατὰ τὸ λέγοντα αὐτῇ προφήτην· πλάτυνον (5) τὰ σχοινίσματά σου, καὶ
Ἡσαΐ. νδ΄. β΄. τὰς αὐλαίας σου πῆξον· μὴ φείσῃ· καὶ τοὺς πασσάλους σου κατίσχυσον· ἔτι εἰς τὰ δεξιὰ καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ ἐκπέτασον. ὡς ταῦτα λέγεται τῇ ἐκκλησίᾳ δῆλον. διὸ λέγει· ΑΥΛΙΣΘΩΜΕΝ ΕΝ ΚΩΜΑΙΣ, ΟΡΘΡΙΣΩΜΕΝ ΕΙΣ ΑΜΠΕΛΩΝΑΣ· ὅπερ ἐστὶν εἰς τὰς κατὰ τόπον ἐκκλησίας, τὸ γὰρ ΟΡΘΡΙΣΩΜΕΝ, τύπον ἔχει τὸ πρῶτον· διότι τοῦ σκότους τῆς ἀγνωσίας εἰς τὸ φῶς τῆς πίστεώς με προσήγαγε.

σιγ΄. ΙΔΩ

(1) Abest a meo Cod. & Barb. hæc e Psalmo locus, quem cum exhibeat & Vet. Interpres, & habeat Codex Mutin. revocavi.

(2) Restitui ex Mutinensi ἐπιστροφή. Meus & Barb. ἀποστροφή.

(3) Restitui ἀμπελῶνας ut Vatic. & libri omnes. Hanc lectionem agnoscit Vetus Interpres, & ipsa explanatio postulat, ubi dicit ὅπερ ἐστὶν εἰς τὰς κατὰ τόπον ἐκκλησίας.

ponere in Domino spem meam. *Et rursus*: adhæsit anima nostra post te; me suscepit dextera tua. EGO FRATRUELI MEO, ET IN ME CONVERSIO EJUS; *idest, ego serviam nunc Filio Dei, & ad me conversio ejus; hoc est in secundo iterum adventu cum sese converterit ad me, veniet colligens me ex quatuor angulis terræ per Angelos lucis.* Psal. LXII. 9

CCXII. VENI FRATRUELIS MEUS, EGREDIAMUR IN AGRUM, MANEAMUS IN VICIS, DE LUCE VIGILEMUS AD VINEAS.

Sponsa jam inde vocat Sponsum, ut cum ipso EGREDIATUR IN AGRUM, *hoc est, in mundum, quemadmodum ait Dominus*: Ager est mundus: *&* MANEAMUS IN VICIS. Matth. XIII. 38.
Etenim ubique factæ sunt habitationes Sanctæ Ecclesiæ, quæ semper dilatatur, juxta Prophetam, qui illi ait: Dilata funiculos tuos, & mansionum tuarum: fige: noli timere: & palos tuos conforta: adhuc ad dexteram, & ad sinistram extende: *Isthæc dici Ecclesiæ manifestum est: Idcirco ait*: MANEAMUS IN VICIS: VIGILEMUS DILUCULO AD VINEAS: *idest ad Ecclesias, quæ per loca sunt: illa enim vox* VIGILABIMUS, *hunc tropologicum sensum habet; nimirum, producito me a nocturnis ignorantiæ tenebris ad lucem fidei.* Isai. LIV. 2.

 CCIII. VI-

(4) Sic legendum na. Cod. habent [illegible].

(5) Locus Isaiæ in Sacris Bibliis est: πλάτυνον τὸν τόπον τῆς σκηνῆς σου, καὶ τῶν αὐλαιῶν σου, πῆξον, μὴ φείσῃ, μάκρυνον τὰ σχοινίσματά σου, καὶ τοὺς πασσάλους σου κατίσχυσον· ἔτι κ. τ. λ. *Dilata locum tabernaculi tui, & aulæorum tuorum: fige ne parcas: protende funiculos tuos: & palos tuos conforta, &c.*

Κεφ. ζ'. ιβ'. σιγ'. ΙΔΩΜΕΝ ΕΙ ΗΝΘΗΣΕΝ Η ΑΜΠΕΛΟΣ.

"Οπερ ἐστὶ, εἰ τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως τὴν αὔξησιν ἐν τοῖς πιστεύουσιν δέδωκεν.

Κεφ. ζ'. ιβ'. σιδ'. ΗΝΘΗΣΕΝ Ο ΚΥΠΡΙΣΜΟΣ.

Τὰς νεοφωτίστους οἶμαι λέγει τὰς διὰ τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας λελευκανθισμένας.

Κεφ. ζ'. ιβ'. σιε'. ΗΝΘΗΣΑΝ ΑΙ ΡΟΑΙ.

Αἱ τούτων ψυχαὶ, αἵτινες ῥοιᾶς δίκην τὸ ἐρυθρὸν αἷμα ἐκλέξαντο τοῦ Χριστοῦ. καθάπερ γὰρ ἡ ῥοιὰ πολύκοκκός ἐστι, καὶ πολυπύρηνος, ἔξωθεν δὲ τῷ φλοιῷ ἐρυθροειδεῖ κάλυπται· οὕτως ἡ ἐκκλησία τὸν πολυάριθμον δῆμον ἔχουσα ἐντὸς, καὶ τὸ ἔμψυχον τῶν ἐντολῶν περιεσφιγμένη, τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ φυλάττεται. διὸ ἐπάγει·

Κεφ. ζ'. ιβ'. σις'. ΕΚΕΙ ΔΩΣΩ ΤΟΥΣ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΟΥ ΣΟΙ.

Τοὺς γὰρ τοιούτους ἐν τῷ βάθει τῶν μυστηρίων ἐν τῷ πνευματικῷ μαστῷ, τουτέστιν ἐν τῷ δύο διαθηκῶν ἀποκαλύπτεται.

Κεφ. ζ'. ιγ'. σιζ'. ΑΙ ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΙ(1) ΕΔΩΚΑΝ ΟΣΜΗΝ.

Γεν. λ'. ιϛ'. Γεν. μθ'. ιδ'. Μανδραγορῶν μισθὸς γεγένηται (2) ὁ Ἰσσάχαρ. Ἰσσάχαρ δὲ, φησὶ, τὸ καλὸν ἐπιθυμοῦντι ἐν (3) ταῖς εὐλογίαις Ἰακὼβ γέγραπται. οἱ γοῦν τὸ καλὸν ἐπιθυμήσαντες τῆς ἐκκλησίας υἱοὶ, οὗτοι ἐπιδώκασιν ὀσμὴν, ὅπερ ἐστὶ τὴν τῆς πίστεως διδασκαλίαν. ἢ καθ᾽ ἕτερον τρόπον· ΑΙ ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΙ ΕΔΩΚΑΝ ΟΣΜΗΝ. μανδραγορῶν γὰρ αἱ ῥίζαι ὑπὸ τὴν γῆν κα-

(1) Ed. Vat. οἱ μανδραγόραι. (2) Vetus Interpres feminam.

ccxiii. VIDEAMUS, DUM FLORUIT VINEA,

Idest, num prædicatio fides suavem ab iis, qui crediderunt, emisit odorem.

ccxiv. FLORUIT PROPAGO.

[1] *Recens illustratos dicere arbitror, qui per lavacrum regenerationis facti sunt candidi,*

[2] ccxv. FLORUERUN MALA PUNICA.

[3] *Eorum animæ, quæ malorum instar punicorum rubra Christi Sanguine illitæ sunt. Ut enim malum punicum multis est præditum granis, & loculamentis; exterinsecus autem corticem rubrum habet; ita Ecclesia; quæ populosissimam hominum multitudinem intra se continet, & vestibus præceptorum circumtecta; se tuetur Sanguine Christi. Propterea subdit:*

ccxvi. IBI DABO UBERA MEA TIBI.

Talibus enim (idest, nuper baptizatis) *mysteriorum profunditas ex spiritualibus uberibus, idest, ex duobus testamentis revelatur.*

ccxvii. MANDAGORÆ DEDERUNT ODOREM.

Mandragorarum merces factus est Issachar. Issachar vero, *ait Scriptura*, bonum concupivit, *ut scriptum est in benedictionibus Jacob. Qui igitur bonum desiderant Ecclesiæ filii, hi dederunt odorem, hoc est, suavem fidei odorem. Et alio modo:* MANDRAGORÆ DEDERUNT ODOREM. *Mandragorarum enim radices* Genes. xxx. 18 Ibid. xlix. 14.

fatis Issachar, cum vertit, *facta est* (3) Lego ὡς ἐν.

ἀνθρωπόμορφον ἔχουσι (1) χαρακτῆρα, τὴν τῶν νεκρῶν εἰκόνα ἐφ' ἑαυτοῖς ἔχοντες· οἱ γὰρ νεκροὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ πτωχείας εἰς τὸν ἄλλων αἰσθόμενοι τὴν τῆς ἀναστάσεως διδάσκουσι (2) ὁμιλίαν.

Κεφ. ζ'. ιγ'. σιϛ'. ΚΑΙ (3) ΕΠΙ ΘΥΡΑΙΣ ΗΜΩΝ ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΑΚΡΟΔΡΥΑ.

ΘΥΡΑΙΣ (4) εἶναι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἀνθρωπείου (5) σκήνους τὰ ὦτα καὶ τὸ στόμα τε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶναι· δι' ὧν θυρῶν τά τε τῆς ζωῆς εἰσέρχεται, καὶ τὰ τοῦ θανάτου ἕκαστον τῶν γνώμῃ τοῦ δεχομένου (6). ΕΠΙ ΔΕ ΘΥΡΑΙΣ ΗΜΩΝ ΠΑΝΤΑ ΑΚΡΟΔΡΥΑ. ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αἱ τῆς σεμνότητος ἐντολαί· ἐπὶ τὰ ὦτα αἱ τῶν θείων προσταγμάτων διηγήσεις (7). ἐπὶ τὸ στόμα αἱ ὑμνῳδίαι καὶ αἱ ψαλμῳδίαι καὶ τῆς ἀρετῆς διηγήσεις, καὶ πολλαπλῶς ὁ μάλιστα. θύρας δὲ τὰ προειρημένα εὐλόγως ἡ ἁγία γραφὴ καλεῖ· τὰ δὲ ἕκαστον ἡμῶν, θυρῶν δίκην, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποκλείεσθαι ὀφείλει (8) τὰ μέλη. ὀφθαλμοὺς μὲν τῆς βλασφήμου ἀποστρεφόμενος ἀπὸ ἐπιθυμίας, καὶ τὸ στόμα τοῦ μὴ φθέγγεσθαι τι ἄτοπον τοῦ τὸν λέγοντα
Ἐφεσ. δ'. κθ'. ἀπόστολον· πᾶς λόγος σαπρὸς μὴ ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. διὸ καὶ αὐτικῶς (9) φησὶν ὁ μακάριος Δαβὶδ
Ψαλμ. ρμ'. γ'. λέγει· θοῦ κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου.

Κεφ. ζ'. ιγ'. σιζ'. ΝΕΑ ΠΡΟΣ ΠΑΛΑΙΑ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ ΕΤΗΡΗΣΑ ΣΟΙ.

Τὴν οἶμαι εἶμαι λέγειν διαθήκην (10) καὶ τὴν παλαιάν, ἐξ ἧς (11) τὰ διαγράμματα, καὶ προστάγματα ὁ ἀπόστολος λαβὼν

τὰ

(1) Lege ἔχοντα.
(2) Mutin ἐλπίδας.
(3) Vet Interpr vertit: *Januae nostrae omnia poma*, cui versionem nullam, quae respondeat, invenio variantem lectionem.
(4) Lege θύρας.
(5) Mutin. ἀνθρωπίνου σκήνους ἤ τὰ ὦτα.
(6) Mutio δεχομένου.
(7) Vet. Interpr. vertit divina-

dites sub terra humana forma pradita, mortuorum figuram in se habent. Mortui enim sentientes Christi adventum ad Inferos, resurrectionis odorem dederunt.

CCXVIII. ET IN OSTIIS NOSTRIS OMNIA POMA.

Ostia anima & humani tabernaculi esse arbitror aures, & ora, & oculos; per qua ostia & qua sunt vita, & qua mortis ingrediuntur, ut cujusque est animus, qui ea excipit. IN OSTIIS NOSTRIS OMNIA POMA: *in oculis nostris pracepta de pudore: in auribus divinorum mandatorum praceptiones: in ore hymnorum, psalmorumque cantus, & novi veterisque Testamenti meditatio. Ea vero, qua diximus, jure ostia sacra Scriptura appellat. Omnia autem membra veluti ostia nostra claudi oportet peccato: oculus qui palpebris a concupiscentia se avertat: os ne quid loquatur absurdum, juxta Apostolum:* Omnis sermo impurus ne procedat ex ore vestro: *propterea precantis in modum Beatus David se se gerens ait:* Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ circa labia mea.

Ephes. IV. 29.
Psal. CXL. 3.

CCXIX. NOVA ET VETERA FRATRUELIS MEUS SERVAVI TIBI.

Novum puto dicere Testamentum & Vetus, ex quibus Ecclesia accepit justificationes & pracepta, eaque Sponso

rum praceptorum ordines [illegible] [illegible]. [illegible] reddi debuerat, divinorum mandatorum praceptiones,

(8) Lege [illegible].

(9) Sic omnes Codices. Lege [illegible].

(10) [illegible] restitui ex Cod. Mutin.

(11) Lego [illegible].

τῷ ἰδίῳ αὐτὰ τηρεῖν (1) νυμφίῳ· ἀπὸ μὲν τοῦ νόμου ἀκούουσα·
Ἐξοδ. κ'. ιγ'. τὸ οὐ μοιχεύσεις. καὶ ἀπὸ τῆς νέας ἐκ τῆς τῶν εὐαγγελίων
διηγήσεως ἀκούουσα, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκκόπτειν (2), καὶ ταύτας
τηρουμένη ἀπὸ τοῦ νόμου ἀκούουσα τὸ οὐκ ἐπιορκήσεις. καὶ ἀπὸ
Ματθ. ε'. λδ'. τῶν εὐαγγελίων ἀκούουσα τό, μὴ ὀμόσαι ὅλως· καὶ ταύτας πεφυ-
λαγμένας τῷ ἀδελφιδῷ αὐτῆς, ταύτας τηρεῖ, ὅπερ ἐστὶ τῷ ἰδίῳ
νυμφίῳ, ἵνα διὰ τῆς πίστεως τῶν ἐντολῶν (3) τὸ ἔλαιον ἐν
Ματθ. κε'. τοῖς ἰδίοις ἀγγείοις ἐν τῷδε ἀγοράζουσα τῷ βίῳ, τὴν λαμ-
πάδα ἁψαμένη τὴν τῆς πίστεως, τῷ νυμφίῳ παρεμφαίνει. διὰ
τοῦτο καὶ ὁ κύριος περὶ τῶν τὰ νομικὰ καὶ εὐαγγελικὰ προστάγ-
ματα τοῦ κυρίου, τήν τε παλαιὰν καὶ τὴν νέαν διαθήκην μελε-
Ματθ. ιγ'. νβ'. τώντων καὶ διηγουμένων ἐν τοῖς εὐαγγελίοις τάδε λέγει· διὰ τοῦ-
το πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ προφέροντι ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ και-
νὰ καὶ παλαιά· ΚΑΙΝΑ μὲν τὰ ἐν εὐαγγελίῳ προστάγματα·
ΠΑΛΑΙΑ δὲ τὰ ἐν νόμῳ διατάγματα.

Κεφ. η'. α'. ς'. ΤΙΣ ΔΩΗ ΣΕ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ ΘΗΛΑΖΟΝΤΑ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ;

Μεγάλα καὶ θεωρητὰ μυστήρια, τὰ ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ ἀποκείμενα γραφῇ. οὐ γὰρ εἶπε θηλάζοντα (4) μαστούς μου, ἀλλὰ μητρός μου. πῶς γὰρ δυνατόν ἐστι τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς ἀνθρωπισθέντα (5) λοιπὸν καὶ τελειωθέντα θηλάζειν πάλιν μαστοὺς μητρός; τὸ γὰρ θηλάζειν (6) οὐ τῶν τελείων, ἀλλὰ τῶν βρεφῶν. λέγει οὖν ἡ νύμφη πρὸς τὸν νυμφίον· ΤΙΣ ΔΩΗ ΣΕ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ ΘΗΛΑΖΟΝΤΑ ΜΑΣΤΟΥΣ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ, μήτηρ τῆς νύμφης ἡ σοφία, ἀδελφιδὸς δὲ πάντως ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐν ᾧ ἐφόρεσεν ἀνθρώπῳ (7),
ὃν

(1) Legendum τηρεῖν.
(2) Alludit ad locum Matth. v. 30
(3) Sic Mutinensis: at meus & Barber. τῶν ἐντολῆς.
(4) Barber. θηλάζων. Mutin. θηλάζοντα.
(5) Ἀνθρωποθέντα. Ita Mutin. ἀνθρωπισθέντα Barberin. & meus;

so suo servat; *& a Lege quidem audit* : non mœchaberis : *a novo Evangeliorum Testamento audit rescindendam esse concupiscentiam, & hæc faciens audit a Lege*. non pejerabis ; *& ab Evangelius* : non jurare omnino ; *& hæc custodiens fratrueli suo eadem servat, idest, suo Sponso, ut per exequutionem mandatorum oleum vasis suis emens in hac vita, lampade fidei accensa Sponso in conspectum venit. Propterea Dominus de iis, qui legalia, & Evangelica præcepta Domini, & Vetus Novumque Testamentum medicantur, & enarrant, dicit in Evangelio* : Ideo omnis Scriba doctus in regno cælorum similis est homini, qui profert de thesauro suo nova & vetera. Nova *quidem, quæ sunt præcepta in Evangelio* ; Vetera, *quæ sunt mandata in Lege*.

Exod xx 13.
Matth v 34
Matth. xxv
Matth xiii 52

CCXX. QUIS DABIT TE FRATRUELIS MEUS SUGENTEM UBERA MATRIS MEÆ?

Magna & mirabilia mysteria, quæ reposita sunt in hac sancta Scriptura : non enim dicit sugentem ubera mea, sed matris meæ. Quomodo vero fieri potest, ut fratruelis ejus, qui jam in virum tandem adoleverit, & ad perfectam venerit ætatem, rursus sugat ubera matris? Sugere enim non est adultorum, sed infantium : ait igitur Sponsa ad Sponsum : Quis det te fratruelis meus sugentem ubera matris meæ? *Mater est Sapientia, fratruelis vero ejus Dominus noster Jesus Christus, in quo*

Aa gesta-

male uterque. Recta lectio est ἀνθεκτικῶς, & melior fortasse ἀνθρωπικῶς.

(6) Mutin θηλάζων πάλιν οὐ τῶν τιλ.

(7) Lege ἄνθρωπον.

ὅτι ἐν πρέσβει ἡ σοφία, τουτέστιν ὁ τοῦ αἰδίου λόγος ὁ ἐν αὐτῷ συνεκρύπτετο (1). οὕτω ὅλου εἰς τοὺς προφήτας μορφωθεὶς (2) ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς τὰ ἀρτιγενῆ βρέφη τῆς ἐκκλησίας, δι' ἐκείνων αὐτοὺς ὁ Χριστὸς θηλάζει τοὺς μαστοὺς, τουτέστι τὰς δύο διαθήκας, ἀφ' ὧν τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα ῥεῖ τοῖς ἀρτιγεννήτοις παιδίοις τοῖς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννωμένοις, καὶ τὴν ἀκακίαν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς, καὶ ἀπὸ τῆς καινῆς θηλάζει·
Ζαχ. ή. ιζ'. Ζαχαρίου μὲν λέγοντος· ἕκαστος τὴν κακίαν τοῦ πλησίον (3) μὴ λογιζέσθω (4) ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. καὶ πάλιν Ἡσαΐου
Ἡσαΐ. ξς'. ε'. βοῶντος· εἴπατε (5) τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· ἀδελφοὶ ἡμῶν· καὶ τοῖς βδελυσσομένοις. καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς εὐαγγελίου θηλάζουσιν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ τῆς καινῆς διαθήκης ἐκεῖνο τὸ τῆς ἀκακίας ῥῆ-
Λουκ. ς'. κζ'. μα· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν καταδιωκόντων ὑμᾶς. ἀπὸ δὲ Παύ-
Ῥωμ. ιβ'. ιζ'. λου τοῦ ἀποστόλου τὸ λεγόμενον· μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθόν.

Κεφ. ή. α'. σνα'. ΕΥΡΟΥΣΑ ΣΕ ΕΞΩ ΦΙΛΗΣΩ ΣΕ, ΚΑΙΓΕ ΟΥΚ ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΟΥΣΙ ΜΕ (6).

Ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐσταύρωσαν τὸν Χριστόν· διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐφίλησεν αὐτὸν ἡ ἐκκλησία, ὑπὲρ αὐτῆς βλέπουσα αὐτὸν τοῦ σταυροῦ ἀπειλάμενον (7), ἵνα ἐκείνη τῆς ἁμαρτίας ἀφεληθῇ (8). ΕΥΡΟΥΣΑ ΣΕ ΕΞΩ ΦΙΛΗΣΩ ΣΕ. ΚΑΙ-
Κολοσ. β'. ιε'. ΓΕ ΟΥΚ ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΟΥΣΙ ΜΕ. εὗρε γὰρ αὐτὸν ἔξω τῆς πύλης, ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος· ἀπεκδυσάμενος (9) μὲν
Κολοσ. β'. ζ'. τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ μεγάλην νίκην λαβόντα ἐθριάμβευσεν.

(1) Ita Mutinen. Meus & Barb. συνεκρύπτετο.

(2) Lege μορφωθῇ. Paulina phrasis, ut alibi supra observavimus.

(3) Vat. πλησίον αὐτοῦ.

(4) Vatican. λογιζέσθω & sic legendum. Vetus Interpres legit λογιζέσθω repetere, sed vertit ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, in cordibus suis.

(5) Perturbate affertur hic Isa-

gestavit hominem, quem Sapientia ad nos delapsa, hoc est Verbum, quod est ante secula, cum se ipso commiscuit. Cum igitur Christus in recens illuminatis formatus sit, & in nuper natis infantibus Ecclesiæ; per illos ipse Christus sugit ubera, hoc est duo Testamenta, ex quibus mel & lac fluunt ipsis nuper genitis filiis, qui per aquam & Spiritum regenerati sunt, & innocentiam e Veteri & Novo Testamento sugunt; Zacharia dicente: unusquisque Zach. VIII. 17.
malitiam proximi non cogitet in cordibus vestris. *Et rursus clamante Isaia:* Dicite, Fratres nostri, iis, qui ode- Isai LXVI. 5.
runt vos, & abominantur. *Et rursus ex Evangelio sugunt ab ubere Novi Testamenti illud innocentiæ verbum:*
Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt Luc VI 27.
vos, & orate pro persequentibus vos; *ex Divo Paulo dictum illud:* Nulli malum pro malo reddentes, sed Rom. XII 17.
semper bonum.

CCXXI. INVENIENS TE FORIS OSCULABOR TE, ET QUIDEM NON DESPICIENT ME.

Extra Hierusalem crucifixerunt Christum: per Crucem osculata est eum Ecclesia, videns ipsum pro se clavis Cruci affixum, ut illa a peccato refrigeretur. INVENIENS TE FORIS OSCULABOR TE; ET QUIDEM NON DESPICIENT ME. *Inveniens enim illum extra cælos, ut dixit Apostolus,* expoliantem principatus & potestates; *quique for-* Coloss II 15.
mam servi accepit, per inenarrabile suum osculum oscu- Philipp. II. 7.
lata

ix locus, sic legendus, αὐτοῖς ἀδελφοὶ ἡμῶν, τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, & βδελυσσομένοις.

(6) Sic Cod. etiam Alex. Editio Vat habet μοι.

(7) Ex Cod Mutin. θηλαζόμενος, erruitur vera lectio θηλαζόμενον.

(8) Sic emendavi. Cod. Barb & Mutin. habent ἀφιλεσθῇ.

(9) Lege ἀπεκδυσάμενον. Uterque Codex. Barber & Mut. tum etiam meus habent ἀπεκδυσάμενον.

τι (1) αὐτοῦ φίλημα ἐφίλησεν αὐτὸν ἡ ἐκκλησία οὐ φιλήματι σαρκικῷ· ἄπαγε τὸ τοῦτο ποιεῖν· ἀλλὰ φιλήματι πνευματικῷ, καταλείψασα τὰ γήϊνα φρονήματα, καὶ τῇ τοῦ πνεύματος φιλίᾳ αὐτῷ συγκρινομένη. τὸ δὲ· ΚΑΙΓΕ ΟΥΚ ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΟΥΣΙ ΜΕ, τῆς πνευματικῆς φιλίας τὸ ἀκατάγνωστον λέγει μυστήριον. οἱ γὰρ κατ' ὄρεξιν σαρκικῆς ἐπιθυμίας κακοήθως (2) φιλοῦντες ὑπὸ ἁγίων ἐξουδενοῦνται. αὕτη δὲ τὸν ἑαυτῆς οὐ σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς φιλοῦσα νυμφίον οὐ μόνον οὐκ ἐξουδενοῦται, ἀλλὰ γε δὴ καὶ μάλα ἐπαινεῖται· ἀκολούθως δὲ τῷ τοῦ σταυροῦ μυστηρίῳ ταῦτα λέγει,

Κεφ. η'. β'. σκβ'. ΠΑΡΑΛΗΨΟΜΑΙ ΣΕ· ΚΑΙ (3) ΕΙΣΑΞΩ ΣΕ ΕΙΣ ΟΙΚΟΝ ΜΗΤΡΟΣ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΟΥΣΗΣ ΜΕ ΔΙΔΑΞΕΙΣ (4).

ΜΗΤΗΡ τοῦ ἀϊδίως ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δῆλον ὡς ἡ γῆ. ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΑΒΟΥΣΗΣ ταύ-

Γενεσ. γ'. ιθ'. της (5) αὐτὸν τὸν ἀΐδιον θάνατον, τουτέστι τὸν ᾅδην. διὸ, τὸ εἰρημένον· γῆ

Ῥωμ. ε'. ιδ'. εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ. Ταύτης ταμεῖον ὁ θάνατος· ἐπειδὴ καθάπερ ἐν ταμείῳ φυλακτοῖς, οὕτως ἐν τῷ θανάτῳ πάλαι τῶν δικαίων κατείχοντο αἱ ψυχαί. ἐβασίλευσε γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας. παρέλαβε δὲ αὐτὴν (6) ἡ σὰρξ, ἣν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ἐφόρεσεν, εἰσήγαγεν

(1) Barb. meus & Mut. habent ἐφίλησεν αὐτὸν φιλεῖ θέλοντες. Scribe ἐφίλησεν.

(2) Scribe κακοήθως φιλοῦντες.

(3) Καὶ nec in Vatic. edit. nec usquam alibi occurrit: eam tamen agnoscit Vet. Interpres.

(4) Hanc vocem διδάξεις habet Barber. & meus, quam tamen nec agnoscit Vat. edit., nec Cod. Mutinen. nec Vet. Interpres. Est autem initium versus sequentis juxta Aldinam editionem.

(5) ταύτης habet & meus Cod. & Barber. Eam non agnoscit Cod. Mutinensis, & delendam censeo.

(6) Αὐτὴν. Hanc vocem, quæ abest a meo Codice, & Barber. revocavi ex Mutinensi. Sed αὐτὴν quo referas? Facile tamen est intelligere, quo ea vox referenda sit, si Paulinum locum afferas

lata est illum Ecclesia non carnali osculo (absit ut id cogitemus) sed osculo spirituali, relictis terrestribus cogitationibus, & per spiritualem amicitiam cum ipso coagmentata. *Illud vero*, NON DESPICIENT ME, *spiritualis amicitiæ irreprehensibile dicit mysterium. Qui enim per carnalem cupiditatem malitiose osculantur, a Sanctis contemnuntur. Illa vero suum sponsum non carnaliter sed spiritualiter osculans, non modo non contemnitur, sed maxime laudatur: consequenter vero huic Crucis mysterio hæc dicit:*

CCXXII. ASSUMAM TE; ET INTRODUCAM TE IN DOMUM MATRIS MEÆ, ET IN EJUS CUBICULUM QUÆ ME CONCEPIT.

MATREM *hominis & carnis ipsius* (hominis) *manifestum est esse terram.* ET IN EJUS CUBICULUM QUÆ CONCEPIT *ipsum hominem, hoc est terræ, juxta illud quod dictum est*:
Terra es, & in terram redibis. *Hujus inquam cubiculum est mors. Quoniam veluti in cubiculo thesauri, ita in morte, omnium justorum animæ detinentur.* Regnavit enim mors ab Adam usque ad Moysem & in eos, qui non peccaverunt. *Cum autem caro ipsum excepisset, quam pro* Genes. III. 19 Rom. V. 14.

integrum. Igitur post ἁμαρτήσαντας sequitur ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος, qui est typus futuri, scilicet Christi & rerum ab eo gerendarum. Igitur vox αὐτὸν ad Christum est referenda. Salutatus fortasse existimans minus proprie dictum, *Caro assumsit Verbum*, non quidem verba, sed sententiam reddens vertit: *Idem Jesus humana carne, eaque mortali* σώματος ... *quam semel assumsit &c.* Vetus Interpres, qui vertit *Ergo facta Caro Verbum*, habuit fortasse in suo Cod. ἡ σὰρξ λόγος ἐγένετο. Sed sive eam lectionem habuerit, sive hanc, quam exhibent Græci Codices, quos vidi, certe oritur ex hoc loco haud contemnenda ratio existimandi, Commentarium hunc in Canticum Canticorum non esse S. Epiphanii, qui Hæresi LXXVII. num. XIX. ejusmodi loquutiones diserte his verbis im-

εἰσάγαγε αὐτὸν καθάπερ εἰς οἶκον, εἰς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον, ἔνθα καὶ τὸ σημεῖον ἐν τῆς συλλαβούσης ἡμᾶς γῆς, ἔνθα, καθὼς γέγραπται, καθάπερ ἐν θησαυρῷ, πάντων τῶν ἁγίων συγκλείονται αἱ ψυχαί.

Κεφ. η΄. β΄. σκγ΄. ΠΟΤΙΩ (1) ΣΕ ΑΠΟ ΟΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΥΡΕΨΙΚΟΥ.

Δι' αὐτὴν γὰρ καὶ αὐτὸ οἶνος ἔπιεν· ὃ πάντα δίψει τοῖς ἀποστόλοις προσέταξε τοῦ μυστηρίου· ὅπερ ἐστὶ τοῦ συγκεκραμένου τῷ ἁγίῳ πνεύματι, ὅπερ καὶ προσέταξε ταῦτα λέγων· λάβετε, πίετε· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, τοῦτο οὖν αὐτὸ πίνειν δίδει τοῖς ἀποστόλοις, πάλιν αὐτὴν ἐπαγγέλλεται ποτίζειν, εἰ μὴ, καθὼς γέγραπται, ὁπότε μορφωθῇ εἰς τὰς ψυχὰς ὁ Χριστὸς, δι' αὐτῶν τῶν ἀναγινωσκομένων ποτίζεται ἀπὸ τοῦ μυστηρίου νάματος· ποτίζεται ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΥΡΕΨΙΚΟΥ, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ μυστηρίου, οὗ εἴληφε παρ' αὐτοῦ ἡ ἐκκλησία.

Κεφ. η΄. β΄. σκδ΄. ΑΠΟ ΝΑΜΑΤΟΣ ΡΟΩΝ ΜΟΥ.

Ἵνα εἴπῃ ἀπὸ νάματος τοῦ λαοῦ, ὃς λαὸς πολυάνθρωπός ἐστι καθὼς καὶ πολύχυτος ἡ ῥοά.

Κεφ. η΄. γ΄. σκε΄. ΕΥΩΝΥΜΟΣ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΗΝ ΜΟΥ, ΚΑΙ Η ΔΕΞΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙΛΗΨΕΤΑΙ ΜΕ.

Ἐνώνυμον τοῦ νυμφίου εἶναι εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, δεξιὰν

probat: τὸ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα μὴ τινες νομίσωσιν, ὅτι φαντασίᾳ ἄνθρωπος ἦν, καὶ ἦλθε Χριστὸς εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον σάρκα ἐποίησε τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον. ἔστι τὴν σάρκα ἀναδέξασθαι, ὅτι ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. εἰ γὰρ εἶπεν ὁ σὰρξ λόγος ἐγένετο, ἐνδείξει τοῦτο λόγον ἀπὸ σαρκὸς ἐληλυθέναι, εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβὼν τὴν σάρκα ἀπὸ τῆς μήτρας τῆς ἁγίας παρθένου. Illa vero, Verbum ca-

pro Ecclesia gestavit, introduxit eum, velut in domum, in mortem pro nobis, ubi erat cubiculum terræ, quæ nos concepit, ubi, ut supra dictum est, tanquam in thesauro omnium Sanctorum animæ concludebantur.

CCXXIII. POTUM DABO TIBI E VINO UNGUENTARIO.

Per ipsam enim bibit de vino; præsertim per Apostolos prabibit ex unguentario; idest mixto cum S. Spiritu, quod & prabibit, dicens: Accipite, bibite hic est Sanguis meus, qui pro vobis effundetur. *Quomodo igitur illa, cum per Apostolos biberit, rursus promittit illud dare in potum? nisi, ut dictum est, cum formatus fit in nuper illuminatis Christus, per ipsos regeneratos ex mystico latice potat.* E VINO UNGUENTATO *potat, idest e mystico latice, quem ab ipso accepit Ecclesia.*

CCXXIV. DE LATICE PUNICORUM MALORUM.

Quasi dicat DE LATICE, *idest, de populo, qui populus e multis hominibus constat, ut e multis grana malum punicum.*

CCXXV. LÆVA EJUS SUB CAPITE MEO, ET DEXTERA ILLIUS AMPLEXABITUR ME.

Lævam Sponsi puto esse præsens seculum, dexteram vero

ro factum est, *ideo eta concepta fuit, ne quis existimaret primum extitisse hominem, & Christum in hominem venisse. Propterea Sanctum Evangelium primo loco posuit Verbum. Deinde de carne profitetur dicens:* Verbum caro factum est. *Non enim dixit:* Caro Verbum facta est, *ut ostenderet primum descendisse Verbum de Cælo, & ipsum sibi carnem formasse e Sanctæ Virginis utero.* Caeterum eam loquutionem, *Caro facta Verbum*, Catholicæ fidei non repugnare, immo cum ipsa convenire, eamque Patres adhibuisse docet Petavius de Incarnat. Lib. IV cap. IX. num. 4. & 5.

(1) Aldina editio habet ὀιδάξει με, μετά τό.

δεξιὰν δὲ αὐτοῦ τὸν μέλλοντα, ἐξ ἧς τὴν λέγουσαν γραφήν· μῆ-
Παροιμ. γ'. ις'. κος γὰρ βίου καὶ ἔτη ζωῆς ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς. ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα· ἵνα ἔσω εἴπῃ, ὅτι καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀνυστέρητα τὰ παρ' αὐτοῦ. ΥΠΟ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΗΝ ΜΟΥ· ἐπειδὴ κεφαλὴ αὐτῆς ὁ Χριστός. πάντα δὲ ὅσα λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς ἐλεημοσύνας καὶ χαρίσματα, δῆλον ὅτι τῷ Χριστῷ προσφέρει, καὶ οὕτως εὐώνυμος αὐτοῦ γίνεται ὑπὸ τὴν αὐτῆς κεφαλὴν ὅπερ ἐστί, καὶ τὰ ἐνθάδε αὐτῆς χρήματα ὑπὸ τὴν Χριστοῦ ἐξουσίαν. τὸ δὲ καὶ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ περιλήψεταί με τὸν μέλλοντα λέγει αἰῶνα, ἐν ᾧ καλέσει (1) ὁ καλὸς ποιμὴν καθάπερ ἐπιλαμβανόμενος αὐτῶν
Ματθ. κε'. λδ'. λέγει· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην βασιλείαν ἀπὸ κ. τ. λ.

Κεφ. η'. δ'. σκϛ'. ΩΡΚΙΣΑ ΥΜΑΣ ΘΥΓΑΤΕΡΕΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΝ ΤΑΙΣ (2) ΔΥΝΑΜΕΣΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΣΧΥΣΕΣΙ ΑΓΡΟΥ· ΤΙ ΕΓΕΙΡΗΤΕ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΙΡΗΤΕ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΕΩΣ ΟΥ ΘΕΛΗΣΗ.

Ἐπιλαχοῦς ἔγκειται ἀξιοῦσα (3), ἢ μεθ' ὅρκου τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων περισώσαι ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν· ἵνα τὴν ἀγάπην κεράσῃ εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστός, ἕως ἂν ἡμᾶς παρα-
Ψαλ. νζ'. α'. λάβῃ, ὡς Δαβὶδ λέγει· καὶ ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερύγων σου ἐλπιῶ ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία. Τότε γὰρ ἡμᾶς παρέρχεται ἡ ἀνομία, ὅταν κληθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ καταξιωθῶμεν, καθὼς
Ῥωμ. ϛ'. ζ'. καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος εἴρηκεν· ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.

Κεφ. η'. ε'. σκζ'. ΤΙΣ ΑΥΤΗ ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ ΛΕΛΕΥΚΑΝΘΙΣΜΕΝΗ, ΕΠΙΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΙΔΟΝ ΑΥΤΗΣ;

Βλέπουσιν αὐτὴν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ πάντες δίκαιοι ἀνα-

(1) Sic ex CC. Legendum puto καλέσει.

(2) Ἐν ταῖς δυνάμεσι κτλ. Has voces habet Cod. Alexandr., quas

ro ipsius futurum juxta Scripturam, quæ dicit: Longitudo enim ætatis & anni vitæ in dextera ipsius, in sinistra vero ipsius divitiæ & gloria; *quasi dicat & hic & in futuro seculo inamissibilia, quæ ab illo proficiscuntur.* SUB CAPITE MEO; *quandoquidem caput ipsius est Christus. Omnia vero quæ a Deo accipit, in eleemosynas dispertiens manifestum quod ea offert Christo, atque ita læva ejus est sub capite suo; idest, quas in hoc seculo divitias habet, sunt sub potestate Christi. Illud vero &* DEXTERA ILLIUS AMPLEXABITUR ME, *intelligendum de futuro seculo, in quo vocat justos bonus Pastor velut oves, & ad dexteram constituit; & veluti eos arripiens ait:* Venite benedicti Patris mei, accipite regnum paratum, &c.

Prov. III. 16.
Matth. XXV. 34.

CCXXVI. ADJURAVI VOS FILIÆ HIERUSALEM IN VIRTUTIBUS, ET IN VIRIBUS AGRI.

Incessanter instat rogans, etiam cum adjuratione, animas Sanctorum, ut pro nobis peccatoribus intercedant, ut dilectionem erga nos Christus confirmet, donec nos accipiat, ut ait David: Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. *Tunc enim nos pertransit iniquitas, cum digni fuerimus facti, qui ab eo vocemur; quemadmodum dixit Beatus Apostolus:* Qui mortuus est, justificatus est a peccato.

Psal. LVI. 2.
Rom. VI. 7.

CCXXVII. QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT DEALBATA, INNIXA SUPER FRATRUELEM SUUM.

Vident eam SS. Apostoli, & omnes justi ascenden-

non reperias in Vatic. edit.
(3) Sic emendavi errorem Codicum, qui habent ὀξεῖαν.

ἀναβαίνουσα ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, λελευκανθισμένη τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος δυνάμει· ἐκπλαγεῖσαι τὸ κάλλος αὐτῆς λέγουσι· ΤΙΣ ΑΥΤΗ Η ΑΝΑΒΑΙΝΟΥΣΑ ΛΕΛΕΥΚΑΝΘΙΣΜΕΝΗ (1), ΕΠΙΣΤΗΡΙΖΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΙΔΟΝ ΑΥΤΗΣ· ὅπως ἴδῃ τὸ σύζυγμα ἐπ' αὐτῷ ἴσχυσα τὸν Χριστὸν τὸν νυμφίον· διὸ λέγει αὐτῇ ὁ νυμφίος·

Κεφ. η'. ε'. σκε'. ΥΠΟ ΜΗΛΟΝ ΕΞΗΓΕΙΡΑ ΣΕ.

Τὸ μῆλον ἐν ἑαυτῷ τὰ δύο ὁμοῦ ἔχει, βρῶμα καὶ πόμα. ὑπὸ τὸ μυστικὸν ξύλον ὡς πόμα ἐξηγέρθη αὐτῷ (2). ἡρμοσμένης γὰρ αὐτῆς λελευκανθισμένης ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἀκολούθως (3) ἤδη ὑποσημαίνει, καὶ τὴν μυστηριώδη (4) τροφήν τε καὶ πόσιν δι' ἑνὸς εἴδους τοῦ μήλου.

Κεφ. η'. ε'. σκϛ'. ΕΚΕΙ ΩΔΙΝΗΣΕ ΣΕ Η ΜΗΤΗΡ ΣΟΥ. ΕΚΕΙ ΩΔΙΝΗΣΕ Η ΣΕ ΤΕΚΟΥΣΑ ΣΕ.

Περὶ τοῦ πάσχειν γὰρ τοῦ σταυροῦ λέγων, καὶ τὰς ὠδῖνας ὑπογράφει τοῦ σταυροῦ. ΕΚΕΙ ΩΔΙΝΗΣΕ ΣΕ Η ΤΕΚΟΥΣΑ ΣΕ. ἡ γὰρ σὰρξ τοῦ Ἰησοῦ ὠδίνησεν ἐν ταῖς ὠδῖσι τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐξεγέννησε τὴν ἐκκλησίαν ὕδατι μὲν τῷ ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ ἀναγεννωμένην· πνεύματι δὲ τῷ ἀπὸ στόματος αὐτοῦ συνηρτισμένην αὐτῷ καὶ πλουτισμένην. διὸ σαφῶς ἐπιλέγει·

Κεφ. η'. ϛ'. σκζ'. ΘΕΣ ΜΕ ΩΣ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΕΠΙ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝ ΣΟΥ, ΩΣ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΕΠΙ ΤΟΝ ΒΡΑΧΙΟΝΑ ΣΟΥ.

Τὴν σφραγῖδα δὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς πρῶτον λέγει· ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὸν βραχίονα· ἵνα οἱ φρο-

(1) In Codicibus Barberino & Mutinensi post λελευκανθισμένη sequuntur hæc τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος δυνάμει· ἐκπλαγεῖσαι τὸ κάλλος αὐτῆς λέγουσι· τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα λελευκανθισμένη; quæ per librarii indigentiam frustra iterata, censui opor-

tem e baptismate, Sancti Spiritus edere dealbatam; & fespere perculsi ex ejus pulchritudine dicunt: QUÆ EST ISTA, QUÆ ASCENDIT DEALBATA INNIXA SUPER FRATRUELEM SUUM; *idest, habens firmamentum super ipsum Christum Sponsum. Propterea dicit ei Sponsus:*

CCXXVIII. SUB MALO EXCITAVI TE.

Pomum in se ipso duo simul habet, cibum & potum. Sub mystico pane & potu excitata ab eo est. Cum enim eam per baptismum dealbatam connubio sibi conjunxisset, consequenter oportebat etiam mysticum cibum & potum per unicam pomi speciem significari.

CCXXIX. IBI PEPERIT TE MATER TUA: IBI PEPERIT TE, QUÆ GENUIT TE.

Loquens enim de passione Crucis, dolores Crucis describit. IBI PEPERIT TE, QUÆ GENUIT TE. *Caro enim Jesu parturiit in doloribus Crucis & progenuit Ecclesiam; aquâ quidem, quæ ejus latere manavit, regeneratam, & cum eo commissam & perfectam per Spiritum, qui est e divinitate.*

CCXXX. PONE ME UT SIGNACULUM SUPER COR TUUM, UT SIGNACULUM SUPER BRACHIUM TUUM.

Signaculum & signum Crucis primum dicit super cor ipsius: deinde super brachium; ut illuminati a Christo,

tere induci. Hinc conjicere licet horum Codicum alterutrum ex altero, aut utrumque ex uno eodemque Codice fuisse exscriptos.

(2) Sic meus Codex, & Barb. sed Mutin. ἀυτῇ.

(3) Ἀκολούθως ἔδει ἀποσημανθῆναι, hæc verba non sunt in Cod Mutinensi

(4) Ita meus & Barber & Mutin. Lege tamen μυστικῶς.

φωτισθέντες ἐν Χριστῷ συνεσταυρωμένοι πάντα ὅσα διὰ βραχίονα ἐπιτελοῦσι, ἀνεμποδίστως πράξουσι ταῦτα τελοῦσι, ὡς ἀπὸ τοῦ εἴδους τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ κρατυμένου.

Κεφ. η'. ς'.

σλα'. ΟΤΙ ΚΡΑΤΑΙΑ ΩΣ ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΓΑΠΗ.

Τοιαύτην γὰρ περιτρέπει τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπην,
Σοφ. Σειρ. δ'. κη'. δι' ἧς πείθουσα, ὡς ἡ γραφὴ λέγει· ἕως θανάτου ἀγώνισαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Τούτῳ πεπεισμένοι οἱ μάρτυρες, θανάτου καὶ ἐκχύσεως αἵματος, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ δόντα (1) ὑπὲρ ἡμῶν, ἐτίμησαν.

Κεφ. η'. ς'.

σλς'. ΣΚΛΗΡΟΣ ΩΣ ΑΔΗΣ ΖΗΛΟΣ.

Τούτου γὰρ ἐσκληρύνθη (2) ἡ καρδία Ἰουδαίων, οἱ τῆς γῆς (3) ὄντες τοῦ κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἀποσκληρυμμένην (4) ἔχοντες τὴν καρδίαν τῆς ἀπιστίας, ψευσάμενοι παραπείθουσι τοὺς στρατιώτας λέγοντες· εἴπατε ὅτι ἡμῶν κοιμωμένων,
Ματθ. κη'. ιγ'. νυκτὸς ἦλθον (5) οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἔκλεψαν αὐτόν. Ἐπειδὴ τοίνυν σκληροῦ ζήλου, ἕως τοσοῦτον ἐσκληρύνθησαν τοῦ ψεύδεσθαι, ὥστε καὶ τὴν ἀνάστασιν Χριστοῦ κωλῦσαι, τῷ σπινθῆρι (6) τοῦ ζήλου κατεπτυκόμενοι· διὰ τοῦτο ταῦτα προαπεσταλμένος ἔλεγεν
Δευτερ. λβ'. κα'. διὰ Μωυσέως· ἀνθ' ὧν κακῶς ἐζήλωσαν, κἀγὼ παραζηλώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐ-
Τιτ. γ'. γ'. τούς. Ἦμεν δὲ ἀσύνετοι, ὡς καὶ ἀπόστολος εἴρηκε, δουλεύοντες ἡδοναῖς ποικίλαις· ἀλλὰ τῇ χάριτι Θεοῦ κληθέντων ἡμῶν εἰς ἁγιασμὸν, παραζηλοῦσιν ἐκεῖνοι βλέποντες ἑαυτοὺς ἀπερριμμένους, ἡμᾶς δὲ ἐν Χριστῷ σωζομένους.

σλγ'. ΠΕ.

(1) Sic emendavi ex Mut. Cod cum meus & Barberin. habeat δόντος.

(2) Scribe ἐσκληρύνθη.

(3) Τῆς necessariam vocem, quæ abest a meo & Barber, revocavi ex Mutin.

(4) Ita in Cod. Scribe ἀπεσκλη-

ste, una cum eo crucifixi, quæ per brachium efficiunt, ea omnia innocentibus actionibus perficiant, tanquam sub forma Crucis, tenente ejus brachium Christo.

CCXXXI. QUIA FORTIS UT MORS DILECTIO.

Talem enim suadet erga Christum dilectionem, propter quam moriens, ut ait Scriptura: usque ad mortem decerta pro veritate. Eccli IV 33.
Id sibi Martyres cum persuasissent, illum, qui pro nobis mortem suumque Sanguinem dedit, morte & Sanguinis effusione honorarunt.

CCXXXII. DURA SICUT INFERNUS ÆMULATIO.

Ita enim induratum est cor Judæorum, dum Dominus esset in terra post resurrectionem suam, ut induratum infidelitate gerentes cor, suaderent militibus ut mentirentur dicentes: dicite nobis dormientibus, noctu ve- Matth XXVIII. 13.
nerunt discipuli ejus, & furati sunt eum. *Quoniam igitur dura æmulatione usque adeo indurati sunt mendacio, ut etiam Christi resurrectionem vendere voluerint, æmulationis tabe labefacti, propterea hæc eum præscisset, dixit*
per Moysem: Pro eo quod male æmulaverunt; & ego Deut.XXXII 21.
provocabo eos ad zelum in non gente; in gente stulta irritabo. Eramus vero insipientes, *ut ait Apostolus,* Tit III. 3
servientes voluptatibus variis. *At nunc vocati cum simus gratia Dei in sanctificationem, illi æmulantur, se ipsos videntes abjectos, dum nos interea salvi sumus in Christo.*

CCXXXIII. ALÆ

ξυμμάχων, & ante hanc vocem videtur deesse aliquid. Legendum arbitror ὡς ἀπεπληρωμένην ἔχοντες τ. καρδ. τῇ ἀπισ. ἀνέπειθον στρατιώτας.

(5) Sic restitui hunc locum ex Mutin. Meus & Barb. non habent ἦλθον, nec καὶ ante ἔκλεψαν.

(6) Mutinensis habet τῇ παιδείᾳ, ubi legendum τηκεδόνι.

Κεφ. η. ς'. σλγ'. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΑΥΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΠΥΡΟΣ, ΦΛΟΓΕΣ ΑΝΘΡΑΚΕΣ ΠΥΡΟΣ ΑΥΤΗΣ.

Τὰ περίπτερα τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθός ἐστι πιστῶν ἐκ πολλῶν συναγόμενον φυλῶν τε καὶ ἐπαρχῶν (2) καθάπερ περιφερεῖς ἐπιλάμποντα. ἐπελάμψε γὰρ τὰ πλήθη ποτὲ ἐκεῖνα ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅτε τὸ ἅγιον πνεῦμα ὤφθη αὐτοῖς διαμεριζόμενον
Πραξ. β. γ'. καθάπερ γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός. φλόγες οὖν καὶ ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ τότε ὤφθη (3) τοῖς ἁγίοις πῦρ. Καὶ περιφθάσασαι,
Πραξ. β. δ'. ἐλάλουν ἑτέραις γλώσσαις. καὶ πάλιν ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ,
Ἐξοδ. γ'. β'. ὁπηνίκα ἐν πυρὶ φλογὸς ὤφθη ὁ Θεὸς τῷ Μωσῇ. Τὰ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ οὖν αὐτῆς ἡ νέα καὶ παλαιὰ διαθήκη. ΠΥΡΟΣ ΦΛΟΓΕΣ ἐν αὐταῖς τῆς τε πίστεως ἀρχαῖς ἡ τοῦ Μωϋσέως ὀπτασία ἐν πυρὶ τοῦ βάτου, καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων τοῦ ἁγίου πνεύματος πυρὶ περιμαφιζῶν λογισμῶν (4).

Κεφ. η'. ζ'. σλδ'. ΥΔΩΡ ΠΟΛΥ ΟΥ ΔΥΝΗΣΕΤΑΙ ΣΒΕΣΑΙ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ, ΚΑΙ ΠΟΤΑΜΟΙ ΟΥ ΣΥΓΚΛΥΣΟΥΣΙΝ ΑΥΤΗΝ.

Οἱ τὴν τοῦ Θεοῦ κεκτημένοι ἀγάπην, κἂν καταβαίνωσι (5) ἐπ' αὐτοὺς οἱ πειρασμοὶ ὥσπερ βροχαὶ καὶ ποταμοί ἀλλ' οὐ σβέννυται αὐτῶν ἡ ἀγάπη. ἐπειδὴ γὰρ ΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ ΑΥΤΗΣ ΠΥΡΟΣ ΦΛΟΓΕΣ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἔδειξεν ὅτι τοῦτο τὸ πῦρ ὕδασιν οὐ σβέννυται· ὅπερ ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπη
Ματθ. ζ'. κδ'. πειρασμοῖς οὐ λύεται. πᾶς γὰρ ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, φησί, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἡ βροχή,

(1) Absunt a Cod. Mutin. ἄνθρακες πυρὸς αὐτῆς. Vatic. editio habet φλόγες αὐτῆς, sine ἄνθρακες πυρός. Quid habuerit in suo Cod. Vetus Interpres, nescio, qui vertit: *circumspecta ejus circumspecta ignis flamma ejus.* Nullam inter variantes ejusmodi lectionem reperi

(2) Legendum ἐπαρχιῶν.

ccxxxiii. ALÆ EJUS ALÆ IGNIS, FLAMMÆ CARBONES IGNIS EJUS.

Alæ *Ecclesiæ sunt multitudo fidelium, qui venerunt ex multis tribubus & provinciis; quæ multitudo tanquam alis volat. Volabant enim turbæ tum temporis in Hierusalem, cum Spiritus Sanctus apparuit illis dispertitus ve-* Act. II 3
luti linguæ tanquam ignis. Flammæ igitur etiam in novo Testamento tum Sanctis apparuerunt. Et prophetave- Act. II 4.
runt, & loquebantur aliis linguis. Et rursus in veteri Testamento, cum in igne flammæ apparuit Deus Moysi. Exod. III 2.
Alæ *igitur ipsius sunt Novum, & Vetus Testamentum.* Flammæ ignis *in ipsius Fidei primordiis, visio Moysis in igne rubi, & super Apostolos Sancti Spiritus particulæ igni similes.*

ccxxxiv. AQUA MULTA NON POTERIT EXTINGUERE CARITATEM, NEC FLUMINA INUNDABUNT EAM.

Qui Dei dilectionem habent, etiamsi in eos violenter irruant tentationes, tanquam imbres & flumina, tamen eorum caritas non extinguitur. Cum enim dixerit, alæ ejus flammæ ignis, *de Sancto Spiritu; ostendit hunc ignem aqua non extingui: idest, dilectio erga Christum tentationibus non dissolvitur:* quicumque enim audit ver- Matth. VII 24.
ba mea hæc, & ea facit, assimilabitur Viro prudenti, 25
qui ædificavit domum suam super petram, & descendit

(3) Sic co. Codd. Sed scribendum ἦθεῖν.

(4) Ita meus & Barber. At Mutinensis habet ταῖς ἰατρικαῖς μεσεμβ· prava utraque lectio: Lege μεσημβρινῆς μαιευρίας.

(5) Ita mendose co. Codd. Scribe κατεβηκοσιν.

χῦ, ἃ ἦλθον οἱ ποταμοί· ἃ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, ἃ προσέκρουσαν (1) τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.

Κεφ. η΄. ζ΄. σλ΄. ΕΑΝ ΔΩΣΕΙ (2) ΑΝΗΡ ΠΑΝΤΑ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΤΗ ΑΓΑΠΗ, ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΕΙ ΕΞΟΥΔΕΝΩΣΟΥΣΙΝ ΑΥΤΟΝ.

Αὕτη ἡ προφητεία περὶ τῶν ἀποταξαμένων τῷ κόσμῳ, καὶ πάντα τὸν βίον αὐτῶν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀγάπῃ καταναλισκόντων (3), καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐξουδενωμένων, ὥς
α΄. Κορ. δ΄. ιγ΄. φησιν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος· ὥσπερ (4) οἱ καθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, καὶ οὐ μόνον περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴρηται, ὃς πάντα τὸν βίον αὐτοῦ
Κολοσσ. β΄. ιε΄. ἔδωκεν ὑπὲρ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρ-
β΄. Κορ. η΄. θ΄. χὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας, καὶ μορφὴν
Φιλιπ. β΄. ζ΄. δούλου λαβὼν, καὶ ἐξουδενούμενος ὑπὸ ἀρχιερέων καὶ γραμμα-
Λουκ. κγ΄. ια΄. τέων τοῦ λαοῦ. καὶ ὑπὸ Ἡρώδου ἐξουδενούμενος· ἐξουδενώσας γὰρ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης ἀπέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Πιλάτον.

Κεφ. η΄. η΄. σλα΄. ΑΔΕΛΦΗ ΗΜΩΝ ΜΙΚΡΑ, ΚΑΙ ΜΑΣΤΟΥΣ ΟΥΚ ΕΧΕΙ.

Ὁπότε ἡ ψυχὴ εἰς Χριστὸν πιστεύσει, τὴν δὲ θείαν ἀνάπλασιν τὴν ἀκριβῆ σωτηρίαν μὴ καταλαμβάνει, καὶ τῶν δύο διαθηκῶν τὴν γνῶσιν μὴ ἔχει, περὶ ταύτης δύναται λέγεσθαι· ΑΔΕΛΦΗ ΗΜΩΝ ΜΙΚΡΑ· τουτέστι, μήπω αὐξηθεῖσα τῇ πίστει, ὅπερ ἐστὶ τῶν δύο διαθηκῶν τὴν γνῶσιν οὐκ εἴληφεν· ὅμως (5) περὶ τούτο ἀποβάλλεται· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ (6) ὁμοια-

(1) Barber. προσεκάκρουσαν. Meus προσέκρουσαν. Emendaveram προσέκρουσαν. Murin. habet προσέκρουσαν. Sacer textus habet προσέπεσον.

(2) Vatic. edit. ἐὰν δῷ.

(3) Vocem hanc in Barber. deletam restitui ex Murin. Codice. In meo relictum est spatium, ea voce implendum.

dit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & excusserunt eam, & non cecidit, fundata enim erat supra petram.

CCXXXV. SI DEDERIT HOMO OMNEM VICTUM SUUM IN DILECTIONE, CONTEMTU CONTEMNET EAM.

Hæc prophetia est de iis, qui renunciaverunt mundo, & omnem substantiam suam in Christi dilectionem insumserunt, & pro ejus nomine contemti sunt, ut ait Apostolus: tanquam purgamenta mundi facti sumus; *nec solum de ipsis, sed etiam de Domino nostro Jesu Christo, qui vitam suam omnem dedit pro caritate erga nos*, expolians principatus, & potestates, *&* propter nos egenus factus, *&* formam servi accipiens, *& despectus a Pontificibus & Scribis populi, & ab Herode contemtus*: Herodes enim illum contemsit, & ad Pilatum remisit.

1 Cor. IV 13.
Coloss. II. 15.
II Cor. VIII 9.
Philipp. II. 7.
Luc. XXIII. 11.

CCXXXVI. SOROR NOSTRA PARVA ET UBERA NON HABET.

Quando anima in Christum crediderit, & divinorum mandatorum accuratam non perceperit scientiam, & duorum Testamentorum cognitionem non habeat, de hac dici potest SOROR NOSTRA PARVA: *hoc est, nondum crevit fide; idest* [...]*rum Testamentorum notitiam non accepit: tamen non propterea repudiatur, sed se perfici obsecrat.*

Cc Si

(4) In impressis N. T. legitur ὡς περικαθάρματα.

(5) Ὅμως ὡ ἀξιοῖ habet Marin. Restituenda omnino est particula negativa οὐ sic postulante sententia.

(6) Marin. habet ἀλλὰ ὅ ἑαυτ... ὁμομοθλῶς. Τελειωθῆναι censeo legi oportere, si credendum Veteri Interpreti, qui vertit: *sed etiam ipsam perficere deprecatur, ut possit esse perfecta*. Salutatus etiam tale quiddam in suo Codice videtur habuisse.

ὁμιλῆσαι ἰσχύσει· μόνον γὰρ φόβον Θεοῦ καὶ πίστιν ἐὰν ἔχῃ ψυχὴ· γνῶσιν δὲ ἐλαττῶται, οὐ παρὰ τοῦτο ἀποδοκιμάζεται· κρεῖττον (1) δὲ, φησὶν, ἐλαττούμενος συνέσει ἔμφοβος, ἢ περισσεύων πανουργίᾳ καὶ παραβαίνων νόμον. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιωθήσονται. ἀγάπην ἐχέτω ψυχὴ, καὶ ἀδελφὴ καλείσθω τοῦ μονογενοῦς, καὶ (2) μὴ γνῶσιν πλουσίαν ἔχει· ἡ γὰρ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ.

Σοφ. Σειρ. λδ'. κδ'.
Ῥωμ. β'. ιγ'.
α'. Κορ. η'. α'.

Κεφ. η'. η'.

σλζ'. ΤΙ ΠΟΙΗΣΩΜΕΝ ΤΗ͂Ι ΑΔΕΛΦΗ͂Ι ΗΜΩΝ, ΕΝ ΗΜΕΡΑ͂Ι, Η͂Ι ΕΑΝ ΛΑΛΗΘΗ͂Ι ΕΝ ΑΥΤΗ͂Ι (3);

Αὗται εἶναι ἁγίων διδασκάλων εἰσὶν αἱ (4) φωναὶ προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων πρὸς τοὺς μὴ τὸ κήρυγμα δεχομένους, ὥς φησιν Ἠσαΐας· κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; ὁμοίως καὶ Ἱερεμίας· πρὸς τίνα λαλήσω καὶ μαρτύρωμαι (5); ἰδοὺ ἀπερίτμητα τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ οὐ δυνήσονται ἀκούειν. διὰ τοῦτο ΤΙ ΠΩΙΗΣΩΜΕΝ ΣΗ͂Ι ΑΔΕΛΦΗ͂Ι; ἀδελφοὶ γὰρ οἱ ἄπιστοι κατὰ (6) τὴν τῆς σαρκὸς συγγένειαν εἰσίν.

Ἡσαΐ. νγ'. α'.
Ἱερεμ. ς'. ι'.

Κεφ. η'. θ'.

σλη'. ΕΙ ΤΕΙΧΟΣ ΕΣΤΙΝ, ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΩΜΕΝ ΕΠ ΑΥΤΗΝ ΕΠΑΛΞΕΙΣ ΑΡΓΥΡΑΣ.

Τοῦτον οἶμαι τὸν τρόπον λέγει· εἰ πιστή ἐστι, φησὶ, καὶ μὴ ἄπιστος· μὴ σκληρὰ εἰ τῷ τραχήλῳ, μὴ ἀνήκοος τῆς τῶν ἁγίων ἀγωγῆς· ἀλλ' ἐὰν πιστεύσητε ἡμῖν, καὶ πεισθεῖσα (7)· καθάπερ εἰς τεῖχος ἐποικοδομοῦμεν (8) ἐπ' αὐτὴν ἐπάλξεις ἀργυρᾶς· ὅπερ ἐστὶν, οἶμαι, τοὺς ἐλέγχους τοὺς διορθωτικοὺς, τοὺς

χρη-

(1) In edit Vat. hic locus sic legitur: κρεῖττον ἡττώμενος ἐν συνέσει ἔμφοβος, ἢ περισσεύων ἐν φρονήσει καὶ παραβαίνων νόμον.

(2) Lego κἂν.

(3) Barber., meus, & Mutin. ἐν αὐτῷ. Sed Vatic. & libri omnes habent ἐν αὐτῇ, quam lectionem

Si enim solummodo timorem Dei & fidem habeat anima, cognitione tamen sit inferior, non propterea reprobatur. Melior enim est (*ait Scriptura*) qui minuitur scientia cum timore, quam qui abundat astutia, & legem transgreditur: non enim auditores legis justi apud Deum, sed factores legis justificabuntur. *Dilectionem habeat anima, & soror vocatur Unigeniti, licet scientiæ non admodum sit perita.* Scientia enim inflat, caritas vero ædificat. Eccli xix. 21 Rom ii 13. 1 Cor. viii 1

CCXXXVII. QUID FACIEMUS SORORI NOSTRÆ IN DIE, QUA SERMO FIET IN EA.

Hæ sunt, opinor, Sanctorum Magistrorum voces, & Prophetarum, & Apostolorum ad eos, qui prædicationem non acceperunt, ut ait Isaias: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini, cui revelatum est? Isa liii. 1. *Similiter & Hieremias:* Ad quem loquar, & contestabor, & exaudiet? Ecce incircumcisæ aures eorum, & non poterunt audire. Jerem. vi. 10. *Propterea* QUID FACIEMUS SORORI? *Fratres enim sunt infideles secundum carnis cognationem.*

CCXXXVIII. SI MURUS EST, ÆDIFICEMUS SUPER EAM LAMINAS ARGENTEAS.

Ad hunc modum, ut arbitror: si credit, & non est infidelis, non dura collo, non contumax ad audiendam Sanctorum disciplinam, sed credens, & illuminata sit; tanquam super murum ædificabimus super eam propugnacula argentea; idest, ut arbitror, reprehensiones, quæ corri-

 gendi

agnoscit etiam Vet. Interpres.

(4) Ἔστιν ὡς Duas voculas restitui ex Muttnen.

(5) In Bibliis impressis sacer textus ἐξημαρτήκαμεν καὶ ἠνομήκαμεν; καὶ ἑξῆς.

(6) Κατὰ τὴν τῆς σαρκ. συγγένειαν, hæc ex Muratorii, quibus implevi lacunam mei Codicis, & Barben.

(7) Lego φωτισθεῖσα.

(8) Lego ἐποικοδομήσομεν.

Ψαλ. ιβ'. ς'. χρυσοῦ δίκαια πυρωμένους· τὰ λόγια γὰρ κυρίου, λόγια ἁγνά· ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον τῇ γῇ, καὶ κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως.

Κεφ. η'. θ'. σλθ'. ΕΙ (1) ΘΥΡΑ ΕΣΤΙ ΔΙΑΓΡΑΨΩΜΕΝ ΕΠ ΑΥΤΗΝ ΣΑΝΙΔΑ ΚΕΔΡΙΝΥΝ.

Ἐπειδὴ γὰρ ὥσπερ ἡ θύρα στρέφεται ἐπὶ τοῦ στρόφιγγος, οὕτως ὁ ὀκνηρὸς ἐπὶ τῆς κλίνης. Εἰ ἦν, τοῦτό φησιν, οἶμαι, εἰ ὀκνηρίαν πρὸς τὴν πίστιν τὰ ταύτης κατορθώματα ἔχοι, διαγράψωμεν ἐπ' αὐτήν, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τὴν τοιαύτην τῆς βραδυτῆτος παιδείαν κλῆσιν, ἵνα εἴπῃ τὴν τῆς πάλαι δικαίων τε πατριαρχῶν ἄσηπτον καὶ ὑδρευμένην γνῶσιν, καὶ τὴν ἐκείνων ἐπὶ ταύτην ἐπιβάλωμεν εὐχήν, ἵνα τῇ ἐκείνων πρεσβείᾳ τὸ ἐλλεῖπον αὐτοῦ (2) ὑστέρημα ἀναπληρωθείη τῆς πί-
Ψαλ. ϙα'. ιβ'. στεως. Ὅτι δὲ κέδροι οἱ δίκαιοι ἀπεικάζονται· φησί, Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει ὡς ἡ κέδρος ἡ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται. Σανὶς δὲ ἀπὸ κέδρου τοῦ παντός ἐστι μέρος, ὥσπερ ἐπὶ ἡ τῶν δικαίων πρεσβεία μέρος ἐστὶ τῆς δικαιοσύνης. Εἶτα ἀκούσασα ἡ καλή τε ἄμωμος αὕτη νύμφη τὴν περὶ τούτων διαβουλὴν ἀναφωνεῖ ἐγκαλουμένη τῷ ἑαυτῆς νυμφίῳ τε λέγει·

Κεφ. η'. ι'. σμ'. ΕΓΩ ΤΕΙΧΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΜΟΥ ΩΣ ΠΥΡΓΟΙ.

ΕΓΩ φησὶν ἑδραίωμα τῆς πίστεως, ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΣΤΟΙ ΠΥΡΓΟΙ, ὅπου εἰσὶν αἱ δύο διαθῆκαι ταῖς τῆς δικαιοσύνης πράξεσιν εἰς ὕψος πεπυργωμέναι.

Κεφ. η'. ι'. σμα'. ΕΓΩ ΗΜΗΝ ΕΝ ΟΦΘΑΛΜΟΙΣ ΑΥΤΟΥ (3) ΩΣ ΕΥΡΙΣΚΟΥΣΑ ΕΙΡΗΝΗΝ.

Καὶ γὰρ εὗρεν εἰρήνην, τὸ χάρισμα παρ' αὐτοῦ λαβοῦσα
τοῦ

(1) Vatic. edit. καὶ ἡ, quam lectionem habuit Vet. Interpres.

(2) Lego καὶ ὑστέρημα.

gendi vim habeant, & veluti aurum igne fine examinatæ: Eloquia *enim* Domini eloquia casta: argentum igne examinatum in terra, & purgatum septuplum. *Psal. xi 7.*

ccxxxix. SI JANUA EST, SCULPAMUS SUPER EAM TABULAM CEDRINAM.

Quoniam enim sicut porta super cardinem volvitur; sic piger super lectum. Propterea, opinor, dicit, si pigritiam ad fidem habeant ejus opera, sculpemus super eam, idest, super ejusmodi pigritiam *eorum, qui tarda sunt fidei, tabellas cedrinas, hoc est, veterum Justorum & Patriarcharum incorruptam & stabilem scientiam, & eorum orationem super eam imponemus, ut illorum intercessione, quod ei deest, & defectus fidei impleatur. Quod vero Justi cedro assimilentur; ait Scriptura:* Justus ut palma florebit; sicut cedrus, quæ in Libano est, multiplicabitur. *Tabula vero ex cedro est pars totius, quemadmodum Justorum intercessio pars est justitiæ, deinde ipsa sponsa pulcra & fidelis hanc in his rebus calumniam audiens exclamat, cum tali apud suum sponsum criminatione urgeatur, & ait:* *Psal. xci 13.*

ccxl. EGO MURUS, ET UBERA MEA UT TURRES.

Ego, *inquit, stabilitas fidei,* ET UBERA TURRES, *idest, duo Testamenta ad opera justitiæ in altitudinem ædificata quasi turres.*

ccxli. EGO ERAM IN OCULIS EJUS, QUASI INVENIENS PACEM.

Etenim invenit pacem, cum acceperit gratiam ab *ea*

(3) Sic C. Alex Vaticana edit. *αὐτὸς*.

Ἰωάνν. ιδ'. κζ'. τῷ σκότῳ· εἰρήνην τὴν (1) ἐμὴν δίδωμι, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν, ὡς ἡ σοφία λέγει περὶ τοῦ πνεύματος· ἐγὼ
Παροιμ. η'. λ'. γὰρ (2) ἤμην ᾗ προσέχαιρε· καθ' ἡμέραν δὲ εὐφραινόμην ἐν προσώπῳ αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ, ὅτε ἐποίει τὸν κόσμον, ἤμην παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα.

Κεφ. η'. ια'. σμβ'. ΑΜΠΕΛΩΝ ΕΓΕΝΗΘΗ ΤΩι ΣΑΛΩΜΩΝ ΕΝ ΒΕΕΛΛΑΜΩΝ (3).

ΑΜΠΕΛΩΝΑ γεγενῆσθαι λέγει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ τῷ πνεύματι (4) κυρίῳ Σαλωμῶν, τῷ εἰρηνεύσαντι τά τε ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς.

Κεφ. η'. ια'. σμγ'. ΕΔΩΚΕ ΤΟΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΑΥΤΟΥ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙΝ.

Τοῖς ΤΗΡΟΥΣΙ λέγει τὰς αὐτοῦ ἐντολάς, ὡς καὶ ἐν
Ματθ. κα'. μγ'. τῷ εὐαγγελίῳ ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· ὅπερ ἐστὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις, δηλαδὴ τοῖς τηροῦσι καὶ φυλάττουσι τὰ τῶν ἐντολῶν προστάγματα, περὶ ὧν εἴρηται· ΕΔΩΚΕ ΤΟΝ ΑΜΠΕΛΩΝΑ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙΝ.

Κεφ. η'. ια'. σμδ'. ΑΝΗΡ ΟΙΣΕΙ ΕΝ ΚΑΡΠΩι ΑΥΤΟΥ ΧΙΛΙΟΥΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥΣ (5).

Πᾶς γάρ τις σοφὸς διδάσκαλος, ἢ συνετὸς ἀκροατὴς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἴσει ἐν καρπῷ αὐτοῦ χιλίους ἀργυρίους, ὅπερ ἐστὶν ἡ δηλ. ἡ χιλιὰς ὁ πλήρωσις πάντων τῶν ἐντολῶν κυρίου καὶ

τῶν

(1) Sacer textus habet εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

(2) Sacer textus habet καὶ ὡς ἰσχυρὰ ἐποίει, τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ἤμην παρ' αὐτῷ ἁρμόζουσα. ἐγὼ ἤμην, ᾗ προσέχαιρε. καθ' ἡμέραν δὲ εὐφραινόμην ἐν προσώπῳ

eo qui dixit: pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: *quemadmodum Sapientia dicit de Spiritu*: Ego enim eram, cui adgaudebat: quotidie autem jucundabar in facie ejus in omni tempore, quando faciebat mundum, eram apud eum disponens. Jo. xiv 27. Prov. viii 30.

CCXLII. VINEA FACTA EST SALOMONI IN BEELLAMON.

VINEAM *factam esse ait Ecclesiam spirituali Salomoni, qui pacificavit, quæ sunt in cælo & in terra*:

CCXLIII. DEDIT VINEAM SUAM CUSTODIENTIBUS.

CUSTODIENTIBUS *scilicet mandata ejus, ut etiam in Evangelio dixit Judæis*: auferetur a vobis regnum, & dabitur genti facienti fructus ejus, *idest, vineam locabit aliis, iis videlicet, qui servant, & custodiunt mandatorum præcepta, de quibus dictum est*: DEDIT VINEAM CUSTODIENTIBUS. Matth. xxi 43.

CCXLIV. VIR AUFERET IN FRUCTU EJUS MILLE ARGENTEOS.

Omnis enim magister sapiens, & auditor intelligens in Ecclesia feret in fructu ejus mille argenteos: idest, implementum per millenarium numerum est omnium mandatorum

αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ.

(3) Vatic. edit. Βεελαμών.

(4) Lego τῷ ἐνδίμματος Σαλωμών.

(5) Sic Compl. Editio Vaticana habet ἀργυρίων, quam lectionem habuit etiam Vet. Interpres.

Ψαλ. ιβ'. ς'. τῶν λογίων αὐτοῦ πίστις. τὰ λόγια γὰρ κυρίου ἁγνά, ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον τῇ γῇ, ὡς γέγραπται.

Κεφ. η'. ιβ'. σμε'. ΑΜΠΕΛΩΝ ΜΟΥ ΕΜΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΜΟΥ, ΟΙ ΧΙΛΙΟΙ ΣΑΛΩΜΩΝ, ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΟΣΙΟΙ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙ ΤΟΝ ΚΑΡΠΟΝ ΑΥΤΟΥ.

Κυριακὸν οἶμαι τὴν φωνὴν εἶναι· ΑΜΠΕΛΩΝ ΕΜΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΕΜΟΥ τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ (1).
Ψαλ. λγ'. ις'. ὀφθαλμοὶ γὰρ κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. Τὸ δέ, ΟΙ ΧΙΛΙΟΙ τῷ ΣΑΛΩΜΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΟΣΙΟΙ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙΝ οἶμαι τὴν κρίσιν πᾶσαν λέγειν, καὶ τὸν τῶν πνευμάτων τελείωσιν τῷ μονογενεῖ δεδόσθαι
Ἰωάν. ε'. κβ'. κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ (2). ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΟΣΙΟΙ ΤΟΙΣ ΤΗΡΟΥΣΙ ΤΟΝ ΚΑΡΠΟΝ ΑΥΤΟΥ, τουτέστι, τῶν δύο διαθηκῶν. δύο γὰρ ἑκατοντάδες αἱ δύο διαθῆκαι· αἱ δὲ δύο ἑκατοντάδες εἰσὶ διακόσιαι, ἤγουν τῶν δύο διαθηκῶν τὴν ἑκατονταχοῦ (3) ἀναβλαστήσαντες καρπόν, οὕτω καὶ ἄλ-
α'. Κορ. ς'. γ'. λους κρίνουσι κατὰ τὸ ἀπόστολον· εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, οὐκ οἴδατε ὅτι καὶ ἀγγέλους κρινοῦμεν μήτιγε βιωτικά;

Κεφ. η'. ιγ'. σμϛ'. Ο ΚΑΘΗΜΕΝΟΣ ΕΝ ΚΗΠΟΙΣ.

ΚΑΘΗΜΕΝΟΝ ΕΝ ΚΗΠΟΙΣ οἶμαι λέγειν τὸν ἐπισκόπους καθίζειν εἰληφότα· καὶ πολλοὺς κήπους, τουτέστι τὰς ἐκκλησίας πεπιστευμένον.

σμζ'. ΕΤΑΙ.

(1) Inter ἐμοῦ & ὀφθαλμοὶ lacuna interjacet in meo Cod. & Barber. Cod. Mutin. habet ἐνώπιον ἐμοῦ τῇ ἀγάπῃ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ, Suspicor legendum φιλανθρωπίᾳ.

(2) τῷ υἱῷ. Sic emendavi ex C. Mutinen. Male meus & Barber. τῷ ζῶντι.

torum Domini, & eloquiorum ejus effectio. Eloquia *enim* Domini casta, argentum igne examinatum, probatum terræ; *ut supra dictum est.* Psal. xi 7.

CCXLV. VINEA MEA MIHI IN CONSPECTU MEO MILLE SALOMON ET DUCENTI CUSTODIENTIBUS FRUCTUM EJUS.

Dominicam arbitror vocem esse : VINEA MEA IN CONSPECTU MEO, *propter ejus dilectionem & amorem erga homines* : oculi *enim* Domini super timentes eum, & Psal. xxxiii 18
aures ejus ad precem eorum. *Illud vero* : MILLE SALOMONIS ET DUCENTI CUSTODIENTIBUS *arbitror dicere judicium omne, & rerum omnium perficiendarum potestatem datam esse Unigenito juxta id quod scriptum est* : Pater Joann. v 22
neminem judicat, sed judicium omne dedit Filio : ET DUCENTI CUSTODIENTIBUS FRUCTUM EJUS, *hoc est, duorum Testamentorum. duo enim centenarii sunt duo Testamenta : duo autem centenarii sunt ducenti, qui scilicet ex duobus Testamentis centies auctum fructum progerminantes, ita demum alios judicant juxta Apostolum* : Si 1 Cor. vi 2.3
in vobis judicabitur mundus, nescitis quod & Angelos judicabimus, nedum secularia?

CCXLVI. SEDENS IN HORTIS.

SEDENTEM IN HORTIS *puto dicere eum, qui Episcopalem Cathedram obtinuit, & multos hortos, idest, Ecclesias ei concreditas.*

Dd CCLXVII. SO-

(3) Ita Mutin. Lege ἐκαῦτε-ταχεῖν. In Barber. articulus vetustate deletus est: in meo, qui videtur exscriptus ex Barber. librarius reliquit exiguum spatium In utroque ἐκαῦτεταχεῖν.

Κεφ. κ'. ιγ'. σμζ'. ΕΤΑΙΡΟΙ ΠΡΟΣΕΧΟΝΤΕΣ.

Οἱ τούτου συνεργοὶ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ τῆς λειτουργίας συναντιλαμβανόμενοι διάκονοι ἐν καθαρᾷ συνειδήσει τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ φυλάττοντες· διὰ γὰρ πάντων τούτων ἡ διδασκαλία τῇ ἐκκλησίᾳ παραδίδοται, καθάπερ πᾶσι ἀεὶ διδάσκεται σωτηρίοις διδάγμασι· διὸ καὶ λέγει·

Κεφ. κ'. ιγ'. σμη'. ΤΗΝ ΦΩΝΗΝ (1) ΣΟΥ ΑΚΟΥΤΙΣΟΝ ΜΟΥ.

Διὰ γὰρ τούτων ἀκουτίζει τὴν φωνὴν αὐτοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ Χριστός.

Κεφ. κ'. ιδ'. σμθ'. ΦΥΓΕ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΟΜΟΙΩΘΗΤΙ ΤΗ ΔΟΡΚΑΔΙ, Η ΤΩ ΝΕΒΡΩ ΤΩΝ ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΟΡΗ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ (2).

Τοῦτον (3) τὸν τελευταῖον λόγον οἶμαι πρὸς πάντας πιστοὺς ὑπὸ τοῦ νυμφίου λελέχθαι καὶ ὑπὸ ταύτης ἁγίας ἐκκλησίας. Τὸ γοῦν ΦΥΓΕ ΑΔΕΛΦΙΔΕ ΜΟΥ, ΚΑΙ ΟΜΟΙΩΘΗΤΙ ΤΗ ΔΟΡΚΑΔΙ Η ΤΩ ΝΕΒΡΩ ΤΩΝ ΕΛΑΦΩΝ ΕΠΙ ΟΡΕΙ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ· τοῦτο οἶμαι λέγει, ἵνα πᾶς τις ἀκούων φεύγῃ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὡς ἀπὸ προσώπου ὄφεως φεῦγε ἁμαρτίαν. Ὁμοιωθῇ δὲ νεβρῷ τῇ δορκάδι, ἵνα ὀξυδερκὴς τὸ τῆς νοὸς ὄμμα κεκτημένος πρὸς τὸ μὴ ὑπὸ τῶν ἐπιβουλευόντων παγιδευθῆναι δυνηθῇ. Δορκὰς γὰρ ὀξυδερκὲς καὶ ἐκ τοῦ δέρκεσθαι τὸ ζῷον ἐστίν.

Σοφ. Σειρ. κα'. β'.

(1) Edit Vatic. τῇ φωνῇ, in qua editione versus hic & superior sic interpunguntur ἑταῖροι προσέχοντες τῇ φωνῇ σου, ἀκούτισόν με.

(2) Sic Cod. Alexandr. Verum Philo in explanatione hujus versiculi recognoscit etiam lectionem ἀρωμάτων, quam habet Vaticana editio.

(3) Explanatio hujus postrem

CCXLVII. SODALES ATTENDENTES.

Hujus cooperatores Presbyteri, & qui simul ministerium acceperant Diaconi, in conscientia pura mysterium Christi custodientes. Nam disciplina per hos omnes Ecclesiæ tradita, quemadmodum hortus, irrigatur salutaribus præceptis. Propterea etiam dicit:

CCXLVIII. VOCEM TUAM AUDITAM FAC MIHI.

Per hos enim Christus audire facit Ecclesia vocem suam.

CCXLIX. FUGE PATRUELIS MEUS, ET ASSIMILARE CAPREÆ AUT HINNULO CERVORUM AD MONTES VALLIUM.

Postremo hæc verba arbitror a Christo dicta esse ad omnes Fideles, & ab hac Sancta Ecclesia. Illud igitur, FUGE FRATRUELIS MEUS, ET ASSIMILARE CAPREÆ AUT HINNULO CERVORUM AD MONTES VALLIUM, *ob eam rationem puto dicere, ut qui audit, fugiat peccatum juxta quod scriptum est:* tanquam a facie colubri fuge pecca- Eccli XXI 2
tum. *Assimilari autem jubet capreæ, ut acutum mentis oculum habeat, ne possit in plures casses Venatorum incidere. Caprea enim acutum cernit, & celerrimum animal est. Ut igitur velocissimo cursu a peccato aufugiat,*

 as-

vers. desideratur in meo Codice, & deest Barberino, cujus ultimum folium commuui innumeris Codicibus infortunio intercidit. Eam e Ms Cod Mutinensi exscribi curavit, & ad me misit pro sua humanitate Vir egregie doctus Franciscus Antonius Zaccharia S. J

ἐστίν. ἵνα ὅσω τῷ ὀξυτάτῳ βλέμματι τὴν ἁμαρτίας ἀποφυγῆς (1), ὅταν σωτηρίων διδαγμάτων ἀκροατής, ὀξυδερκεῖ τῷ νῷ τὰς τοῦ θηρευτοῦ παγίδας βλέπων, καὶ ὑπακοντίζων τὸν αὐτὸν θηρώμενον ἐπὶ τὰ ὄρη τῶν ἀρωμάτων, ἢ τῶν κοιλωμάτων· ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν δικαίων μεγέθη. ἵνα εἰ μὲν παγίδα περιτίθησιν αὐτῷ γυναικὸς σαρκικῆς ἐπιθυμίας ὁ πονηρὸς (2), ἐπὶ τὸ ὕψος τις ἀναστείη τὸ τῆς τῆς σωφροσύνης τοῦ Ἰωσήφ. εἰ δὲ κακίας ἐπιχείρῃ θυμοῦ, ἐπὶ τὸ ὑψηλότατης τῆς ἀκακίας ἀποβλέψει τὸ τοῦ Δαβίδ, ὃς τὸν κτεῖναι θέλοντα οὐκ ἠμύνατο Σαούλ. ΟΡΗ γὰρ ΚΟΙΛΩΜΑΤΩΝ καλοῦνται οἱ ἅγιοι, ἵνα ᾖ τὸ ὕψος τῆς διηγήσεως αὐτῶν ἐξ τῶν κοιλωμάτων κηρυχθῇ. τὸ γὰρ κοίλωμα ταπεινόν· τὸ δὲ ὄρος ὑψηλόν. Τοῦτο γὰρ τοῖς δικαίοις πρέπουσι· ἐν ὕψει διηγήσεως καλῶσιν (3) ᾖ τὸ κοίλωμα τῆς ταπεινοφροσύνης. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

(1) Totum hunc locum ita legendum arbitror ἵνα ὡς τῷ ὀξυτάτῳ βλέμματι τὴν ἁμαρτίας ἀποφυγῇ, ὁμοιωθῇ νεβρῷ τῶν ἐλάφων, ὅταν κ. τ. λ. quae postrema verba, ex superioribus huc iteranda, librarius fortasse per oscitantiam omisit.

ΤΕΛΟΣ.

assimilari jubet capreæ, cum salutarium præceptorum auditor, & acuto mentis visu venatoris cernit plagas, & velut jaculum sursum attollit animum ad montes aromatum, vel vallium, idest, ad excelsas justorum altitudines: ita ut si diabolus per carnalem fæminæ concupiscentiam laqueos illi proponat, ad altitudinem castitatis Josephi, mentem intendat; si vero ultionis iram excitet, ad celsitudinem innocentiæ Davidis respiciat, qui Saulem interficere eum cupientem non ultus est. MONTES *enim* VALLIUM *vocantur Sancti, ut altitudo justitiæ per montes non sileatur, & eorum humilitas per valles prædicetur. Id enim inest justis; in altitudine justitiæ vallem humilitatis habere. Deo autem nostro gloria in secula seculorum, Amen.*

(2) Ὁ πονηρὸς. *Diabolus*. In hoc sensu adhibetur in N. Test. apud Matth. V. 37 XIII. 19. 38 Ephes. VI. 16. II Thess. III 3. I Joan. II. 13. 14. III 12. V. 18.

(3) Male omnes CC. κάκωθι.

F I N I S.

Menda

Mendæ, quarum pleraſque invenias in accentibus; & ſpiritibus vocum Græcarum, & in diſtinctionibus hic illic male poſitis, vel etiam omiſſis, quædam etiam paucula addenda.

Pag.3 l.12. *Videbam*. p.5. not.7 [illegible]. n.9. [illegible]. p.8 l.17 [illegible] l.18. [illegible] l.21 [illegible] l.25 [illegible] l.26 [illegible] p.10. l.6 [illegible] l.10 [illegible] l.20 [illegible] l.28. [illegible] l.29 [illegible] p.13 not.col 2. *locum habes ſunt hæc* p.14. l.7 [illegible] l.9 [illegible]. p.16. l.6 [illegible] l.19 [illegible] p.18 n.1 [illegible] p.19. n.7 [illegible] p.20 l.6 [illegible] l.7 [illegible]. l.11 [illegible] l.17 [illegible] l.ult. dele virgulam poſt [illegible]. p.22. l.4. [illegible] l.13. [illegible] n.3. [illegible] p.24 l.1 [illegible] l.18. [illegible]. p.30 l.13. [illegible] l.21 [illegible] p.36. l.3. & 4. [illegible] p.38 n.4 [illegible] l.6 [illegible]. p.40 l.18 [illegible]. l.19 [illegible] p.43 totam dele notam quintam, [illegible] etiam adhibetur adverbialiter. p.54. n.1. Potest emendandum [illegible], ut habet C. meus, & Bither. p.57 l.ult. poſt [illegible] pone (6) p.59 l.17 XLVI. p.66 l.7 poſt [illegible] dele virgulam. p.68 l.pen. pone virgulam poſt [illegible] & in margine adſcribe *Malach.III* 12. p.69. l.18 [illegible] p.72. l.13. [illegible] p.74 l.12 [illegible], & l.27 [illegible] p.78 l.4 [illegible] l.18 [illegible] l.19 [illegible] p.92 l.9 [illegible] p.86 l.18 [illegible] l.25. SAARMON, & ſic l.19 p.87 l.10. MYRRHAM, & ſic l.12. p.88 l.24. [illegible] p.96 l.11 [illegible], & in not.1 ſcribe, [illegible]. p.100. l.15 poſt [illegible] pone (8) p.103 ad l.2. appone in marg. *Joſue II.* 18, & ad l.4. *Luc XIX* 9 p.106. l.1 [illegible], & l.4. [illegible] p.108 l.23 [illegible] p.109. l.13 MYRRHÆ. p.107. l.9 CYPRI. p.120 l.2. EHDON, & in marg [illegible]. p.133 l.4. VULNERATA p.138. l.7 [illegible] p.140 l.23. [illegible] p.142. l.19 pone hanc notam [illegible] *male omn. Codd* [illegible]. p.143 l.18. *fecitti*. p.148. l.7 [illegible]. p.149 l.11 *aſſimilabatur* p.150 ad l.6. appone in marg. [illegible] p.152. l.7. *Rahab* p.156. l.16 (5), & l.19 (6) p.164. l.9 [illegible], & l.17 poſt OPHAAMOI pone (7), & l.20 (8) p.163 l.3 *ſuaveolentibus*, & in not col 2. *tollere* p.166. in not. *habes*. p.167. l.8. *Circumciſionis* p.168. not.2. [illegible]. p.170. l.10 [illegible]. p.173 in marg. pro *Eccl.* pone *Eccle* p.174 not.3 ſcribe, [illegible], *quem ſequor*. l.19 [illegible] p.176 l.9 [illegible]. p.178 l.23 [illegible] p.181 l.7 FLORUERUNT p.188 not.2 [illegible] p.191 l.13. UNGUENTARIO. p.194 l.14. [illegible] p.194. not 1 *intelligentiam*. p.196 l.20. [illegible]. p.197 not.4. lin. penult. [illegible]. p.198 l.2. poſt ФАOTEΣ pone (1). l.12. [illegible] l.18. [illegible]. p.207 l.8. *Eccleſiam Chriſto*, *ſpirituali Salem*.

